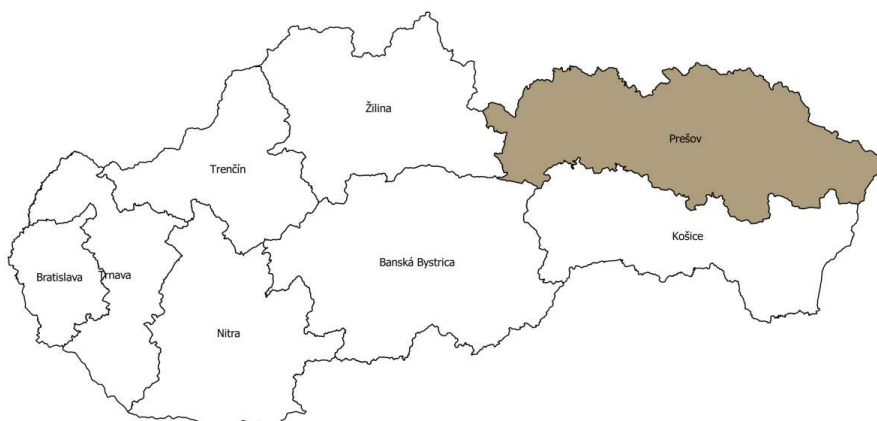

Program
hospodárskeho a sociálneho rozvoja
Prešovského samosprávneho kraja
na obdobie 2014 – 2020

Verzia 1. 0

Spracovateľ a koordinátor procesu prípravy PHSR:

IU.N.EX PERSON, spol. s r.o.
Horná 13
974 01 Banská Bystrica

www.iunex.sk

Dokument bol spracovaný spoločnosťou IU.N.EX PERSON, spol. s r. o. na základe zadania zákazky v rámci realizácie projektu s názvom „Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Prešovského samosprávneho kraja na obdobie 2014 -2020“, ITMS kód projektu: 22140120633, na základe Zmluvy o dielo č. 16/2014/ARR.

Predkladateľ a koordinátor realizácie projektu:

Úrad Prešovského samosprávneho kraja
Odbor regionálneho rozvoja
Námestie mieru 2
Prešov

www.po-kraj.sk

Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov Európskej únie z Európskeho fondu regionálneho rozvoja

PodĎakovanie:

Ďakujeme všetkým, ktorí sa podieľali na príprave dokumentu PHSR, vrátane odborných expertov Mgr. M. Hasaru, Mgr. L. Huťanovej, Ing. L. Klimentovej, Ing. M. Valenta a pracovníkov Úradu Prešovského samosprávneho kraja JUDr. Š. Bieláka, Ing. F. Barnáša, PhDr. M.Štoffovej, Ing. H. Miščíkovej. PodĎakovanie patrí aj všetkým členom 3 pracovných skupín a tým, ktorí sa aktívne podieľali na tvorbe programu a svojimi námetmi, pripomienkami a postrehmi prispeli k vytvoreniu dokumentu.

Príhovor predsedu PSK

Vážení spoluobčania,

plánovanie rozvoja je nevyhnutným prvkom systematického manažmentu rozvoja kraja, ktorý napomáha hospodárskemu rastu regiónu a zvýšeniu životnej úrovne jeho obyvateľov.

V Prešovskom samosprávnom kraji sa od jeho vzniku v roku 2002 uskutočnili mnohé zmeny a v priebehu ďalších rokov sa viaceré ešte uskutočnia. Aby všetky zmeny prebiehali správnym smerom, aby zabezpečovali vyvážený rozvoj celého územia kraja a boli v súlade s princípmi udržateľného rozvoja, je potrebné rozvoj kraja koordinovať. Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Prešovského samosprávneho kraja (PHSR PSK) na obdobie 2014–2020 je spolu s územným plánom kraja základným a kľúčovým dokumentom pre riadenie samosprávy, ktorý vychádza z poznania situácie a konkrétnych potrieb obyvateľov, podnikateľov, záujmových skupín a ďalších subjektov pôsobiacich v danom území. Obidva dokumenty predstavujú všeobecný rámec pre pripravované zámery a projekty a sú dôležitým podkladom pre samosprávu kraja pri jej rozhodovaní a usmerňovaní vývoja územia kraja do roku 2020.

Pri spracovaní Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja sme kládli veľký dôraz na spoluprácu so sociálno–ekonomickými partnermi Prešovského samosprávneho kraja, na spoluprácu so širokou odbornou i laickou verejnosťou v rámci kraja, ale tiež na jeho zosúladenie s ďalšími relevantnými strategickými dokumentami na regionálnej, národnej a európskej úrovni.

Schválením PHSR PSK 2014 – 2020 v Zastupiteľstve Prešovského samosprávneho kraja bol završený proces jeho spracovania a prerokovania, ale tá najdôležitejšia práca je ešte len pred nami. Krajskú samosprávu v spolupráci s partnermi v území čaká vytváranie takých podmienok, aby efektívnym využívaním finančných prostriedkov z národných, krajských a európskych zdrojov mohli byť naplnené stanovené ciele, opatrenia a aktivity.

Želal by som si, aby Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Prešovského samosprávneho kraja na obdobie 2014–2020 bol dôležitým pomocníkom pri rozhodovaní o ďalšom smerovaní kraja v tomto programovom období.

Peter Chudík
predseda Prešovského samosprávneho kraja

Obsah:

ÚVOD	7
1 Chronológia prípravy PHSR	7
2 Stručné zhrnutie východiskových koncepčných dokumentov	9
3 Štruktúra dokumentu.....	9
ČASŤ A – ANALYTICKÁ ČASŤ.....	11
1 Analýza vnútorného prostredia podľa oblastí.....	11
1.1. Geografická charakteristika územia kraja.....	11
1.2. Administratívna a správna štruktúra	12
1.3. Kultúrno-historická charakteristika	16
1.4. Sociálno-ekonomická charakteristika	23
1.5. Charakteristika stavu vybavenosti a obslužnosti územia	40
1.6. Charakteristika životného prostredia, ochrany prírody a krajiny	59
1.7. SWOT analýza pre hospodársku oblasť	71
1.8. SWOT analýza pre sociálnu oblasť.....	74
1.9. SWOT analýza pre environmentálnu oblasť.....	77
1.10. Ex-post zhodnotenie plnenia cieľov a opatrení PHSR PSK 2008 - 2015.....	79
2 Analýza vonkajšieho prostredia	85
2.1. Identifikácia hlavných vonkajších faktorov rozvoja kraja	85
2.2. Analýza vplyvu vonkajšieho prostredia na vývoj územia.....	87
3 Zhodnotenie súčasného stavu kraja.....	95
3.1. Súhrnná analýza SWOT Prešovského kraja.....	95
3.2. Identifikácia východísk a možných riešení budúceho vývoja	97
ČASŤ B - STRATEGICKÁ ČASŤ.....	102
1 Vízia rozvoja kraja.....	103
2 Stratégia rozvoja kraja	103
2.1. Stratégia rozvoja kraja – I. oblasť hospodárska	104
2.2. Stratégia rozvoja kraja – II. oblasť sociálna	105
2.3. Stratégia rozvoja kraja – III. oblasť environmentálna	109

3	Definovanie podmienok trvalo udržateľného rozvoja	110
	ČASŤ C - PROGRAMOVÁ ČASŤ	115
1	Zoznam opatrení.....	115
1.1.	Špecifikácia opatrení a ich cieľov.....	115
1.2.	Špecifikácia zamerania rámcových aktivít podľa prioritných oblastí.....	122
1.3.	Kritériá pre zaradenie projektových zámerov do PHSR PSK	123
2	Merateľné ukazovatele.....	127
	ČASŤ D - REALIZAČNÁ ČASŤ	129
1	Inštitucionálne a organizačné zabezpečenie	129
1.1.	Postupy realizácie a organizačného zabezpečenia PHSR PSK.....	130
2	Popis komunikačnej stratégie k cieľovým skupinám	131
2.1.	Komunikácia so sociálno-ekonomickými partnermi.....	131
2.2.	Komunikácia s verejnosťou.....	132
2.3.	Koordinácia so spracovateľmi strategických dokumentov	132
3	Systém monitorovania a hodnotenia	133
3.1.	Spôsob definovania merateľných ukazovateľov.....	133
3.2.	Sledované ciele	134
3.3.	Ukazovatele (indikátory) výstupov, výsledkov a dopadov.....	135
4	Akčný plán s výhľadom na 2-ročné obdobie.....	138
	ČASŤ E - FINANČNÁ ČASŤ	139
1	Systém finančného zabezpečenia opatrení a aktivít PHSR PSK.....	139
1.1.	Finančné zdroje poskytované cez operačné programy EŠIF 2014-2020.....	141
1.2.	Nástroj technickej pomoci ELENA.....	144
1.3.	Iné medzinárodné programy EÚ.....	145
1.4.	Granty Finančného mechanizmu EHP a Nórska	145
2	Akčný plán financovania	146
2.1.	Rozpočet PSK	147
2.2.	Návrh finančného rámca realizácie PHSR PSK podľa zdrojov financovania.....	149
2.3.	Návrh rozpočtu PSK na roky 2015-2017	150
2.4.	Akčný plán financovania PHSR PSK s výhľadom na 2-ročné obdobie	151

Úvod

Úvodná časť dokumentu je členená na:

1. stručný popis kontextu vzniku a chronológie prípravy PHSR,
2. stručné zhrnutie východiskových koncepčných dokumentov týkajúcich sa vymedzeného územia,
3. obsah dokumentu PHSR (podľa jednotlivých kapitol).

1 CHRONOLÓGIA PRÍPRAVY PHSR

Základnou úlohou samosprávneho kraja je zabezpečenie jeho všestranného rozvoja a potrieb jeho obyvateľov. K napĺňaniu tejto úlohy napomáha **Program hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho rozvoja Prešovského samosprávneho kraja 2014 – 2020** (ďalej len "PHSR PSK"), ktorý je **základným strategickým strednodobým plánovacím dokumentom**. PHSR PSK určuje, kam sa bude rozvoj Prešovského samosprávneho kraja do roku 2020 uberať, aké sú jeho priority, ciele a opatrenia na dosiahnutie stanovených cieľov pre toto obdobie.

Práca na tvorbe tohoto dokumentu vychádzala zo zistených potrieb obyvateľov kraja, samospráv obcí, podnikateľských subjektov, záujmových zoskupení, občianskeho a neziskového sektora a z analýz pripravených odborníkmi z jednotlivých oblastí.

Na spracovanie dokumentu PHSR Prešovský samosprávny kraj **získal v r. 2013 nenávratný finančný príspevok cez projekt** podaný v rámci Regionálneho operačného programu.

- **V marci 2014** vyhlásil **verejné obstarávanie** na spracovateľa strategického dokumentu. Víťazom sa stala spoločnosť IU.N.EX PERSON, spol. s r. o., s ktorou

- **v novembri 2014** PSK **podpísal zmluvu** o zabezpečení vypracovania PSHR, vypracovania Regionálnej inovačnej stratégie, zabezpečením súvisiaceho ex-ante hodnotenia spracovania strategického dokumentu a posúdením jeho vplyvu na životného prostredie (SEA) v zmysle platnej legislatívy s termínom odovzdania v **októbri 2015**.

- **V decembri 2014** bol **schválený komisiou PSK pre regionálny rozvoj návrh obsahu PHSR PSK 2014 – 2020** a spracovateľ začal pracovať na zhromažďovaní východiskových údajov a dotazníkovom prieskume v samosprávach a podnikateľských subjektoch.

- **V januári 2015** sa uskutočnili **pracovné stretnutia riadiaceho tímu a pracovných skupín** za účelom zosúladenia súbežne vypracúvaných ďalších strategických dokumentov súvisiacich s PHSR PSK (Územný plán PSK – I. etapa, Program rozvoja vidieka PSK).

Úvod

- **V marci 2015** sa realizovala **séria verejných stretnutí** v mestách PSK zameraných na prezentáciu prípravy dokumentu PHSR PSK a jej pripomienkovanie v tejto fáze rozpracovanosti.
- **Jún 2015 – august 2015** – obdobie určené na stretnutia riadiaceho tímu zamerané na prediskutovanie pracovnej verzie dokumentu zahŕňajúcej analytickú, strategickú, programovú a realizačnú časť dokumentu
- **Júl - október 2015** – vymedzený na pripomienkovanie dokumentu komisiami v PSK
- **Február – október 2015** – obdobie vymedzené pre súbežne prebiehajúce ex-ante hodnotenie priebehu prípravy strategického dokumentu nezávislým odborníkom
- **Marec – október 2015** - obdobie vymedzené na posúdenie vplyvov navrhovaného strategického dokumentu na životné prostredie podľa zákona č. 408/2011 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- **September - október 2015** - obdobie zapracúvania **pripomienok** do dokumentu a spracúvania finálnej verzie PHSR PSK na obdobie 2016 – 2020.
- Po zapracovaní všetkých pripomienok bude dokument PHSR PSK 2014 - 2020 prerokovaný a schválený Zastupiteľstvom Prešovského samosprávneho kraja (ďalej len „**Z PSK**“).

Na príprave dokumentu PHSR sa podieľali odborníci z relevantných oblastí, ako aj verejnosť, ktorá mala možnosť sa vyjadrovať k dokumentu PHSR v rôznych fázach jeho spracovania prostredníctvom podávania pripomienok k zverejneným informáciám na webovej stránke PSK alebo počas mediálnych stretnutí s verejnosťou organizovaných v rôznych mestách kraja. Cieľom procesu tvorby dokumentu bolo čo najlepšie popísať skutkový stav v kraji, zanalyzovať výhody a nevýhody kraja, zvážiť existujúce príležitosti a ohrozenia pre budúci rozvoj kraja a na základe zistení spracovať víziu rozvoja kraja do roku 2020, definovať rozvojovú stratégiu, priority a opatrenia na naplnenie cieľov, ktoré budú zohľadňovať zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja kraja.

Dokument bol pripravovaný súbežne v **3 pracovných expertných skupinách – v sociálnej, hospodárskej a v environmentálnej**. Zoznam sociálno-ekonomických partnerov, ktorí pracovali v jednotlivých pracovných skupinách, je uvedený v prílohe č.1. Členovia pracovných skupín mali možnosť diskutovať a predkladať pripomienky k spracúvanému dokumentu osobne na pracovných stretnutiach alebo elektronicky zasielaním návrhov na adresu koordinátora projektu. Aktívne sa zapájali do procesu tvorby stratégie programu poskytnutím údajov prostredníctvom zasielania vyplnených dotazníkov a plánovaných projektových zámerov. Ich návrhy a poskytnuté informácie boli následne posúdené odborníkmi pripravujúcimi dokument a podľa miery dôležitosti boli prijaté a použité pri dopracovaní dokumentu.

2 STRUČNÉ ZHRNUTIE VÝCHODISKOVÝCH KONCEPČNÝCH DOKUMENTOV

Spracovanie PHSR vyplýva zo zákona č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja a jeho aktualizácií. V § 5 tohto zákona je PHSR vyššieho územného celku označený za jeden zo základných dokumentov podpory regionálneho rozvoja. Príprava a spracovanie rozvojového dokumentu vychádzalo z odporúčaní Metodiky pre spracovanie PHSR obce/obcí/ VÚC aktualizovanej vo februári 2015. PHSR je vypracovaný v súlade s cieľmi a prioritami **Národnej stratégie regionálneho rozvoja Slovenskej republiky a Národnej stratégie trvalo udržateľného rozvoja Slovenskej republiky**. Program rozvoja PSK bol zároveň spracúvaný v súlade so záväznými časťami územnoplánovacej dokumentácie samosprávneho kraja, ktorá bola platná ku koncu roka 2014.

Práca na dokumente prebiehala v koordinácii so spracúvaním ďalších strategických dokumentov rozvoja PSK ako sú **Územný plán Prešovského samosprávneho kraja – I. etapa, Regionálna investičná územná stratégia** (ďalej len „RIUS“) pre PSK v programovacom období 2014-2020, **Program rozvoja vidieka PSK** a interaktívne ovplyvňovala spracúvanie ostatných relevantných rozvojových programov pripravovaných pre územie Prešovského samosprávneho kraja (ďalej len „PSK“). Kompletný zoznam dokumentov a ostatných informačných zdrojov, použitých ako východiská pre spracovanie PHSR PSK, je uvedený v zozname použitých informačných zdrojov v prílohe č.2.

Dokument PHSR zároveň reaguje na výzvy a **priority uvedené v jednotlivých operačných programoch na obdobie 2014 - 2020**, do ktorých sú premietnuté jednotlivé **ciele stanovené stratégiou Európa 2020**. Koherencia cieľov PHSR PSK so stratégiou Európa 2020 a prioritami uvedenými v jednotlivých operačných programoch vytvára predpoklady pre budúce čerpanie doplnkových zdrojov európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF) cez uvedené operačné programy na napĺňanie rozvojových priorít a cieľov uvedených v PHSR PSK. Vzájomná prepojenosť cieľov PHSR s cieľmi operačných programov a s rozvojovými stratégiami vo vybraných oblastiach je bližšie vysvetlená v kapitole s názvom „Východiská pre definovanie prioritných cieľov regionálneho rozvoja PSK“ a prílohe č.4.

3 ŠTRUKTÚRA DOKUMENTU

PHSR PSK je strednodobý programový dokument, ktorý obsahuje:

- **analýzu** sociálneho, hospodárskeho a environmentálneho rozvoja samosprávneho kraja na jeho území, vychádzajúcu z popisu súčasného stavu, zhodnotenia naplnenia predchádzajúceho PHSR, identifikácie problémov a potrieb kraja a navrhnutia prioritných oblastí riešení
- **stratégiu** strednodobého trvalo-udržateľného rozvoja kraja a hlavné ciele definované v oblastiach rozvoja vzdelávania, sociálnych služieb, efektívnejších služieb obyvateľom pre aktívnejší a kvalitnejší spoločenský život, technickej, dopravnej a komunikačnej infraštruktúry, podpore podnikania a zavádzania inovácií, cestovnom ruchu a starostlivosti o životné prostredie,

Úvod

- **zoznam opatrení a aktivít** pre dosiahnutie stanovených cieľov rozvoja kraja v jednotlivých oblastiach popísaný v programovej časti,
- **spôsob inštitucionálneho a organizačného zabezpečenia** realizácie PHSR, časový a vecný harmonogram realizovania PHSR na najbližšie obdobie, merateľné ukazovatele dosahovania výsledkov PHSR a ich systém monitorovania v realizačnej časti,
- **návrh finančného zabezpečenia** realizácie jednotlivých opatrení a aktivít PHSR PSK vo finančnej časti dokumentu PHSR PSK.

Vo vyššie uvedenom členení je zachovaný aj obsah dokumentu a rozdelenie na jednotlivé kapitoly a podkapitoly.

ČASŤ A – Analytická časť

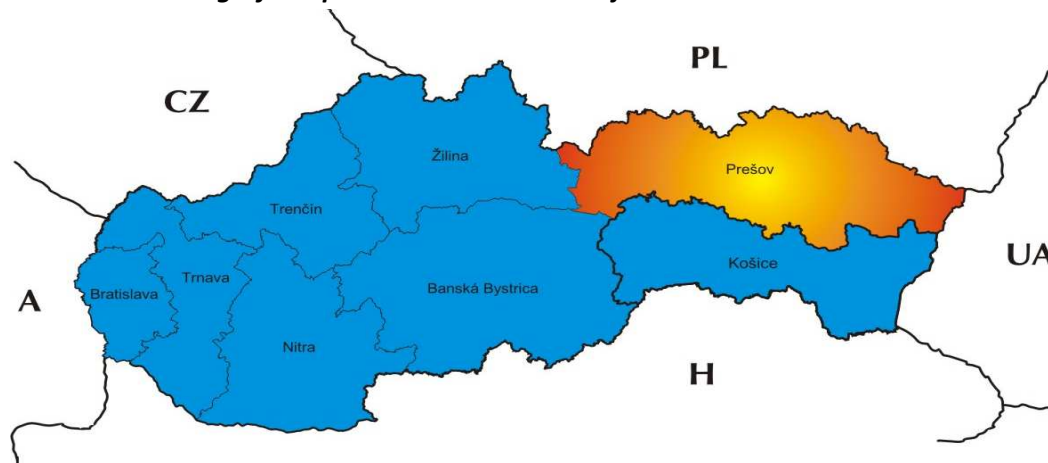
1 ANALÝZA VNÚTORNÉHO PROSTREDIA PODĽA OBLASTÍ

1.1. GEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA ÚZEMIA KRAJA

Prešovský kraj sa rozprestiera na severovýchode Slovenskej republiky. Svojou rozlohou 8 974 km² zaberá 18,3 % rozlohy štátu a je po Banskobystrickom kraji druhým najväčším na Slovensku. Dlhá severná hranica je zároveň štátnou hranicou s Poľskou republikou. Na východe hraničí s Ukrajinou, na juhu s Košickým krajom, na juhozápade, na malom úseku, susedí s Banskobystrickým krajom a západným susedom je Žilinský kraj. Najsevernejší bod kraja sa nachádza v katastri obce Becherov, najjužnejší v obci Sečovská Polianka, najzápadnejší v obci Vysoké Tatry a najvýchodnejší bod, ktorý je zároveň najvýchodnejším bodom Slovenska, sa nachádza v obci Nová Sedlica.

Väčšina územia kraja je hornatou krajinou s bohatou a špecifickou kultúro – historickou tradíciou a rekreačným potenciálom. Hornatosť kraja je však zároveň nevýhodou, a to najmä z pohľadu medzinárodných aj vnútroštátnych dopravných – komunikačných väzieb.

Obrázok č.1: Geografická poloha Prešovského kraja

Zdroj: vlastné spracovanie

Povrch Prešovského kraja je výrazne členitý. Prírodné prostredie je relatívne málo narušené najmä v oblastiach s nízkou ekonomickou aktivitou. Ucelené zachovalé časti prírody vymedzujú národné parky (Tatranský národný park, Národný park Nízke Tatry, Národný park Slovenský raj, Pieninský národný park, Národný park Poloniny), chránené krajinné oblasti (biosférická rezervácia chránená krajinná oblasť Východné Karpaty, chránená krajinná oblasť Vihorlat a ďalšie územia viazanej krajiny s vlastným režimom. Medzinárodnými kúpeľmi sú Bardejovské kúpele a Vysoké Tatry.

A – Analytická časť

Z celkovej výmery kraja 897 337 ha má poľnohospodárska pôda 42,4 % zastúpenie, lesné pozemky tvoria 49,2 %. Na ostatné nepoľnohospodárske a nelesné pozemky pripadá 8,4 %.

Najvyššie položeným miestom je Gerlachovský štít (2 665 m n. m.), ktorý je najvyšší aj v rámci celej Slovenskej republiky. Najnižšie položené miesto kraja sa nachádza pri výtoku rieky Ondavy z kraja v katastri obce Nižný Hrušov (105 m n. m.).

Najsevernejší bod kraja sa nachádza v katastri obce Becherov, najjužnejší v obci Sečovská Polianka, najzápadnejší v obci Vysoké Tatry a najvýchodnejší bod, ktorý je zároveň najvýchodnejším bodom Slovenska, sa nachádza v obci Nová Sedlica.

Územie Prešovského kraja sa vyznačuje pomerne veľkou variabilitou prírodných podmienok, ktoré súvisia s geologickou stavbou územia kraja a rozložením jednotlivých geologických útvarov, rôznorodými pôdnymi pomermi, v dôsledku urbanizácie aj značne rozdielnou štruktúrou využívania krajiny. Konečným efektom je v jednotlivých častiach kraja výskyt prírodných fenoménov a zachovalých a hodnotných ekosystémov i celých území, ktoré boli v priebehu času postupne štátom vyhlasované za chránené v rôznom stupni ochrany.

Na území Prešovského kraja sa nachádzajú horné úseky hlavných tokov Hornád, Torysa, Topľa, Ondava a Laborec, ktoré nie sú ešte výraznejšie postihnuté antropogénnou činnosťou. Výnimkou je rieka Poprad, ktorej celé povodie na území SR je v Prešovskom kraji a vo svojom 137 riečnom kilometri prechádza do Poľskej republiky. Tiež dve nádrže, ktoré sa nachádzajú na riešenom území, Starina a najmä Veľká Domaša významne hydrologicky, ale i kvalitatívne ovplyvňujú toky, na ktorých ležia. Povodie rieky Poprad zahŕňa veľmi významnú oblasť Vysokých Tatier, v ktorej sa nachádza jedenásť vodárenských tokov, využívaných k zásobovaniu pitnou vodou celej oblasti.

Územie kraja je bohaté na zdroje prírodných liečivých vôd, z ktorých najznámejšie sú Bardejovské kúpele, Cigeľka, Vyšné Ružbachy, prírodné zdroje minerálnych stolových vôd Lipovce – Salvator, Baldovce a pramene minerálnych vôd napr. Sivá Brada, Hôrka, Gánovce, Nová Ľubovňa a Šarišský Štiavnik.

Pokiaľ ide o nerastné suroviny je územie Prešovského kraja chudobné na surovinové zdroje, resp. zásoby rudných surovín, predstavuje však významnú surovinovú základňu nerudných surovín a stavebných materiálov, zásoby ktorých umožňujú rozvoj hlavne stavebného priemyslu. Nachádzajú sa tu najmä ložiská bentonitu a zeolitu, cementárske suroviny, stavebné suroviny – andezity a ich suroviny. Významné sú ložiská kamennej soli v lokalitách Solivar – Prešov. Pokiaľ ide o energetické a rudné suroviny Prešovského kraja, prieskumy nepotvrdili významnejšie zásoby.

1.2. ADMINISTRATÍVNA A SPRÁVNA ŠTRUKTÚRA

Prešovský kraj je vytvorený z historicky formovaných regiónov, a to horného Spiša a časti stredného Spiša, z horného Zemplína a takmer celého Šariša. V minulosti bolo toto územie súčasťou troch stolíc – Šarišskej, Spišskej a Zemplínskej. Osídlenie v týchto regiónoch sa formovalo na základe prírodných daností, ekonomických výrobných podmienok a v priamych súvislostiach na európske obchodné trasy prepájajúce balkánske krajiny s pobaltskými. Historicky sa sídelné štruktúry na tomto území formovali

predovšetkým severojužným smerom. Nové krajské administratívne usporiadanie je priečne organizované, takže tieto hlavné severojužné sídelné štruktúry ležia na území Prešovského aj Košického kraja.

Sídelnú štruktúru v kraji ovplyvňuje viac faktorov, najmä exponovanosť územia, hustota osídlenia a prírodné podmienky. Jednotlivé okresy v Prešovskom kraji reprezentujú pomerne odlišnú štruktúru osídlenia. V okrese Prešov výrazne prevládajú väčšie sídla (rozlohou i počtom obyvateľov), oproti tomu v okresoch Medzilaborce, Kežmarok, Svidník, Stropkov sa nachádzajú veľmi malé sídla.

Obrázok č. 2: Mapa okresov Prešovského kraja

Zdroj: vlastné spracovanie

V súčasnosti sa Prešovský kraj administratívne člení na 13 okresov. Tvoria ho okresy Prešov, Bardejov, Humenné, Kežmarok, Levoča, Medzilaborce, Poprad, Sabinov, Snina, Stará Ľubovňa, Stropkov, Svidník a Vranov nad Topľou, z ktorých najväčšie sú Prešov, Poprad a Bardejov. Rozlohou najväčšími sú okresy Poprad, Bardejov a Prešov, naopak plošne najmenšími sú okresy Levoča, Stropkov a Medzilaborce.

Tabuľka č. 1: Základné údaje o okresoch Prešovského kraja - stav k 31.12.2014

P. č.	okres	počet obyvateľov okresu	rozloha v km ²	hustota obyv. / km ²	počet obcí v okrese
1.	Bardejov	77 830	936	83,2	86
2.	Humenné	63 614	754	84,5	62
3.	Kežmarok	72 570	630	114,7	41
4.	Levoča	33 391	421	79,4	33
5.	Medzilaborce	12 252	427	28,7	23
6.	Poprad	104 494	1 105	94,5	29
7.	Prešov	171 778	933	183,6	91
8.	Sabinov	58 969	545	107,8	43
9.	Snina	37 451	805	46,7	34
10.	Stará Ľubovňa	53 379	708	75,3	44
11.	Stropkov	20 744	389	53,4	43
12.	Svidník	32 997	550	60,1	68
13.	Vranov nad Topľou	80 508	769	104,5	68
Prešovský kraj celkom		819 977	8 973	91,3	665

Zdroj: Štatistický úrad SR

A – Analytická časť

Územie Prešovského kraja patrí medzi redšie osídlené oblasti Slovenskej republiky. Priemerná hustota osídlenia je 91,3 obyvateľov na km². V kraji sa nachádza 665 obcí (najviac v rámci SR), z toho je 23 miest. Okrem mesta Prešov sa na území kraja nachádza jedno mesto nad 50 000 obyvateľov (Poprad), štyri mestá nad 20 000 obyvateľov (Snina, Vranov nad Topľou, Bardejov a Humenné) a šesť miest nad 10 000 obyvateľov (Stropkov, Sabinov, Svidník, Kežmarok, Levoča, Stará Ľubovňa). Najviac administratívnych sídiel – miest a obcí, je v okresoch Prešov a Bardejov. Naopak najmenej ich je v okresoch Medzilaborce, Poprad, Levoča a Snina.

Veľkostná štruktúra sídiel

Z celkového počtu sídiel až 90,4 % tvoria sídla do 1 999 obyvateľov, z ktorých najmä v horských a podhorských oblastiach prevládajú malé vidiecke sídla. Štruktúra osídlenia sa vyznačuje veľkou početnosťou malých obcí, najmä v severnej a severovýchodnej polohe. Značná časť obcí (167), t. j. 25,1 %, nedosahuje veľkostnú kategóriu 200 obyvateľov. Na 100 km² územia pripadá 7,4 obcí.

Tabuľka č. 2: Obce podľa veľkostných skupín obcí v Prešovskom kraji (k 31.12.2014)

Spolu	0-199	200-499	500-999	1 000 – 1 999	2 000 – 4 999	5 000 – 9 999	10 000 – 19 999	20 000 – 49 999	50 000 – 99 999	100 000+
665	167	195	156	83	45	7	6	4	2	-

Zdroj: Štatistický úrad SR

Podstatnou charakteristikou Prešovského kraja je výrazný rozdiel medzi jeho jednotlivými okresmi, nachádzajú sa tu okresy, ktoré patria počtom obyvateľov k najväčším v rámci Slovenska (Prešov), ale i okresy, ktoré sú zaradené medzi najmenšie (Medzilaborce). Rozdiel je viditeľný i na hustote osídlenia. Krajské sídlo Prešov je dominantným centrom kraja, s viac ako 90 tisíc obyvateľmi je to 3. najväčšie mesto v Slovenskej republike. Je to centrum medzinárodného a celoštátneho významu s ťažiskom osídlenia, so sústredením obyvateľstva a ekonomických aktivít. Ostatné sídla – okresné mestá sú podstatne menšie až na mesto Poprad a majú regionálny až nadregionálny význam.

Z pohľadu okresov najviac malých obcí do 499 obyvateľov mal okres Medzilaborce, ich podiel tvorí 91,3 % z úhrnu obcí okresu. Malé obce mali aj okresy Stropkov (88,4 %) a Svidník (82,4 %). Okresmi s najväčším podielom stredných a väčších obcí (od 500 do 4 999 obyvateľov) boli Poprad (86,2 %), Prešov (59,3 %) a Kežmarok (58,5 %). Najviac obcí v skupine nad 5 tisíc obyvateľov mali okresy Sabinov (7 %) a Poprad (6,8 %).

Mestský priestor: Podľa výsledkov sčítania 2011 počet aj podiel obyvateľov žijúcich v mestách Prešovského kraja sa od roku 1970 do roku 2001 neustále zvyšoval. V roku 2011 sa počet mestského obyvateľstva v medzicenzálnom období znížil o 3 140 osôb, čím dosiahol podiel 48,5 %. Najvyšší prírastok mestského obyvateľstva (80 446) bol zaznamenaný v období rokov 1980 – 1991. Priemerný podiel mestského obyvateľstva v kraji prevyšovalo 7 okresov, najviac Poprad (62,3 %), Prešov (57,3 %) a Levoča (56,3 %), ale tiež okresy Medzilaborce, Humenné, Snina a Stropkov. Najnižší podiel mestského obyvateľstva (pod 35 %) mali okresy Sabinov a Vranov nad Topľou. Najviac obyvateľov s trvalým pobytom žilo v krajskom meste Prešov (91 782), ktoré bolo tretím najväčším mestom Slovenskej republiky. Druhým najväčším centrom kraja bolo mesto Poprad s 52 862 obyvateľmi. Najmenším mestom v kraji bolo mesto Spišská Stará Ves s 2 264 obyvateľmi.

Z hľadiska medzicenzálnych prírastkov najviac obyvateľov v roku 2011 oproti roku 2001 pribudlo v meste Veľký Šariš (1 274 obyvateľov). Najvyšší prírastok od roku 1970 dosiahli mestá Prešov (39 862 obyvateľov), Poprad (29 415), Bardejov (18 471) a Humenné (18 404 obyvateľov). V týchto štyroch mestách tvoril prírastok obyvateľov 57,5 % z celkového prírastku mestského obyvateľstva v kraji.

Vidiecky priestor: Vidiecke oblasti pokrývajú prevažnú časť územia Prešovského kraja. Najčastejšie používané kritérium, t. j. obce do 2 tisíc obyvateľov, spĺňalo 601 obcí z celkového počtu 665 (rok 2014). Podľa výsledkov sčítania 2011 bývalo v Prešovskom kraji viac obyvateľov na vidieku (419 486) ako v mestách (395 041). V ostatnom medzicenzálnom období sa zvýšil počet obyvateľov žijúcich na vidieku o 27 969 osôb. Najvyšší podiel obyvateľov bývajúcich na vidieku (65,2 %) bol zaznamenaný v roku 1970. Následne dochádzalo k postupnému znižovaniu podielu vidieckeho obyvateľstva, v roku 2011 na vidieku žilo 51,5 % obyvateľov Prešovského kraja. Opačný vývoj bol zaznamenaný u obyvateľov žijúcich v mestách. Problémové sú sídla v okrajových polohách severnej a severovýchodnej časti regiónu a v územiach s mnoho početnou rómskou komunitou. Veľmi nízka hustota osídlenia prináša v týchto územiach problémy s dostupnosťou služieb i pracovných príležitostí.

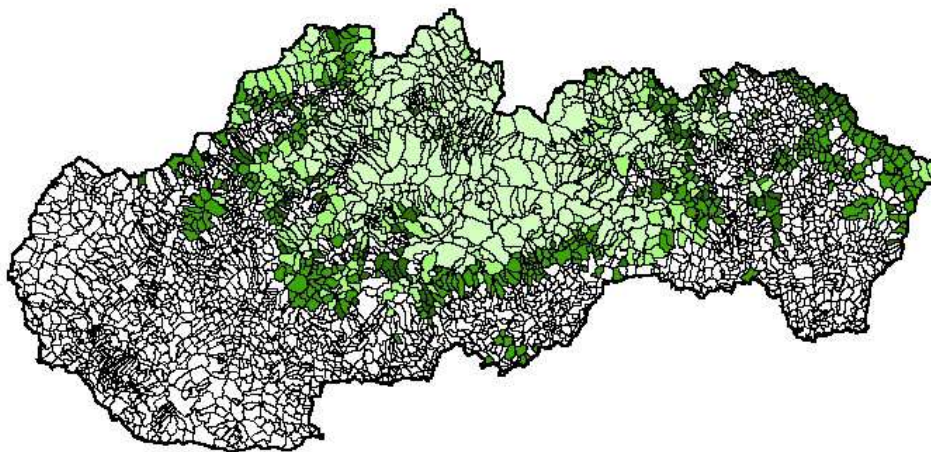
Prešovský kraj patrí v rámci Slovenskej republiky medzi územia s vyšším podielom vidieckych oblastí. V kontexte Európskej únie a Slovenskej republiky je možné prakticky celé územie kraja považovať za vidiecke (podľa metodiky OECD je celé územie SR, okrem Bratislavy, považované za významne vidiecke). V kraji sa nachádzajú tak formy prímestského vidieka (vidiecke obce v rámci mestských aglomerácií, resp. úzko vymedzených urbanizovaných území – napr. okolie Prešova, ako aj formy odľahlého vidieka, ktorý zahrňuje periférne oblasti s často nepriaznivými sociálnoekonomickými charakteristikami obyvateľstva a osídlenia (ide napr. prakticky o celú prihraničnú oblasť kraja). Prímestský vidiek v Prešovskom kraji čelí suburbanizačným tlakom, musí sa vyrovnáť s príchodom väčšieho počtu obyvateľov, zabezpečiť potrebnú infraštruktúru a pod. Vo vidieckom priestore kraja dochádza v posledných rokoch k prírastkom obyvateľstva vplyvom sťahovania. Nárast počtu obyvateľov bol zaznamenaný predovšetkým v obciach v centrálnej časti kraja, naopak v obciach pri hraniciach kraja dochádza skôr k úbytku. Odľahlejšie, či menšie obce sa stretávajú s nedostatkom pracovných príležitostí, s odchodom mladých a kvalifikovaných ľudí, s udržateľnosťou služieb a ekonomických aktivít s ohľadom na nedostatočný dopyt v danom mieste a s hrozbou nezamestnanosti s ohľadom na nedostatočnú diverzifikáciu ekonomických aktivít. Podiel vysokoškolákov a podiel stredoškolákov vo veku 15 a viac rokov je na vidieku nižší ako v mestských oblastiach. Miera nezamestnanosti i podiely uchádzačov o zamestnanie na celkovom počte obyvateľov vo veku 15 až 64 rokov vykazujú všeobecne v rámci Prešovského kraja horšie hodnoty vo vidieckom priestore, kde je tiež oveľa vyšší podiel neobývaných bytov využívaných prevažne na rekreačné účely. Fenoménom je vyľudňovanie okrajových častí kraja, kde je málo pracovných príležitostí a zlá dopravná obsluha. Dopravné spojenie s väčšími centrami je často pre vidiecke periférne oblasti obmedzené. Uvedené procesy sa (väčšinou negatívne) prejavujú i v oblasti nárastu dopravného zaťaženia v intravilánoch a okolí rozvojových sídiel regiónu. V týchto exponovaných lokalitách sa potom otvárajú možnosti pre väčšie využitie výhod, ktoré poskytuje verejná doprava či nemotorové formy dopravy (najmä cyklo doprava). Pretože rozvoj vidieka Prešovského kraja už nie len záležitosťou poľnohospodárstva, ako to bolo vnímané v niektorých ohľadoch predtým, ale ide o špecifický priestor s celým radom funkcií, je potrebné využívať miestny potenciál a zdroje na

A – Analytická časť

oživenie základných funkcií a skvalitnenie podmienok pre život miestnych obyvateľov. Jednou z možných ciest pre riešenie problémov, ktoré sa vo vidieckych oblastiach prejavujú, je napríklad podpora produkcie regionálnych produktov. Tá sa v posledných rokoch v rámci regiónu pomaly rozvíja – vznikajú regionálne značky a produkty, ktoré sú viazané ku konkrétnej lokalite (pôvodom, históriou, určitou špecifickou kvalitou a vlastnosťami, vzťahom k dotknutému regiónu).

Horské oblasti: Relatívne veľa obcí z územia Prešovského kraja môžeme označiť ako horské oblasti.

Obrázok č. 3: Mapa katastrálnych území SR zaradených do horských oblastí

Kategória	horská oblasť	Kategória	horská oblasť
H1	nadm. výška > 700 m	H3	svahovitosť > 20 %
H2	nadm. výška 600 - 700 m	H4	kombinácia: > 500 m, > 15 %

Zdroj: Pôdny portál, VÚPOP; www.podnemapy.sk

Do horských oblastí sú zaradené obce, ktoré spĺňajú jedno z nasledujúcich kritérií:

Priemerná nadmorská výška obce je väčšia alebo rovná 700 m n. m.

Priemerná nadmorská výška obce je väčšia alebo rovná 600 m n. m. a menšia ako 700 m n. m.

Svahovitosť územia obce je väčšia alebo rovná 20 % (11,18°) na ploche väčšej ako 50 % územia obce.

Priemerná nadmorská výška obce je väčšia alebo rovná 500 m n. m. a menšia ako 600 m n. m.

v kombinácii so svahovitosťou obce väčšou ako 15 % (8,31°) na ploche väčšej ako 50 % územia obce.

1.3. KULTÚRNO-HISTORICKÁ CHARAKTERISTIKA

Vhodné prírodné podmienky a dostupnosť prírodných zdrojov pre vznik a rozvoj spoločnosti existovali na území dnešného Prešovského kraja už v dávnej minulosti. Región Prešovského kraja, ktorý v zásade pokrýva historické územie stredného a horného Spiša, Šariša a horného Zemplína, je mimoriadne bohatý na kultúrno-historické pamiatky. Na území regiónu sa stretávajú z európskeho hľadiska dve významné oblasti charakterizované určitými kultúrnymi prvkami a to nížinná kultúra, ktorá v ľudovej architektúre predstavuje stavbu hlinenú, príp. kamennú a horská kultúra, ktorá v ľudovej architektúre predstavuje stavbu zrubovú a drevenú.

Základ historických sídelných štruktúr v krajine predstavujú nehnuteľné národné kultúrne pamiatky (ďalej len „kultúrne pamiatky“), ktoré sú evidované v Ústrednom zozname pamiatkového fondu, v registri nehnuteľných kultúrnych pamiatok, a na ochranu ktorých slúži zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov a všeobecne záväzná právna predpisov na jeho vykonanie. Okrem nehnuteľných kultúrnych pamiatok je pamiatkový fond v zmysle vyššie uvedenej legislatívy chránený aj plošne prostredníctvom vyhlásených chránených pamiatkových území – pamiatkových zón (PZ), pamiatkových rezervácií (PR) a ochranných pásiem (OP), ktoré je potrebné rešpektovať pri koncepčných rozvojových zámerov urbanistického rozvoja kraja. Ďalším limitujúcim faktorom v rámci rozvojových zámerov kraja sú existujúce, resp. predpokladané archeologické náleziská, kde by v rámci odborne neusmerneného zásahu do terénu mohlo dôjsť k ich likvidácii, na tieto sa taktiež vzťahuje zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov.

História osídlenia

Najstarším dokladom osídlenia Prešovského kraja je vzácny antropologický nález výliatku mozgovne neandertálskeho pračloveka z Gánoviec pri Poprade z doby 120 000 rokov pred našim letopočtom. Ďalšie sídliská dokumentujúce hustotu osídlenia oblasti sa nachádzali v Popradskej a Hornádskej kotline, v Šarišskej a Ondavskej vrchovine, v Košickej kotline a v podhorí Vihorlatu.

Územie zasiahla bukovohorská, bádenská, koštianska, otomanská a lužická kultúra a v neskoršej dobe keltsko-dácka kultúra, ktorá sprostredkovala styk oblasti s vyspelými kultúrami Stredozemného mora. Od 6. storočia územie v niekoľkých časových etapách osídľujú Slovania. Kontinuita tohto osídlenia je doložená od veľkomoravského obdobia až do 12. storočia.

Súčasťou uhorského ranofeudálneho štátu sa územie stalo postupne v 11. – 13. storočí, kedy sa jeho hranice ustálili na hrebeni Karpát. V 12. storočí došlo k stavbe kráľovských hradov (Spišský, Šarišský, Kapušiansky, Plaveč), ktoré vojensky ovládali pohraničie a krajinské cesty. V 13. storočí zasiahol územie ničivý vpád Tatárov. Panovník sem pozval nemeckých hostí, predovšetkým zo Saska, ktorí osídlili najmä región Spiša a zabezpečili hospodársky rozkvet kraja. Od 13. storočia do roku 1948 patrilo územie dnešného Prešovského kraja do 3 stolíc: Spišskej, Šarišskej a Zemplínskej. Neskôr po premene stolíc na župy, a to až do r. 1922, trom rovnocenným župám. Mestá Podolínec, Hniezdne a Stará Ľubovňa a Ľubovnianske panstvo na severozápade boli v r. 1412-1770 zálohované Poľsku.

Z obcí a trhových mestečiek vznikli pridelenými privilégiami mestá, z ktorých najvýznamnejšími a najstaršími sa stali Bardejov, Kežmarok, Levoča, Prešov, Sabinov, Spišská Sobota, Veľký Šariš a ďalšie.

Cez tieto mestá viedli obchodné cesty z Balkánu cez Uhorsko a Poľsko do Pobaltia. Najznámejšou bola Magna via – veľká cesta (kopírovala známu „jantárovú cestu“) na osi Košice – Prešov – Bardejov. Rozvoj obchodu a remesiel sa odrazil v rozmachu miest, ktoré sa spojili do spolku piatich východoslovenských slobodných kráľovských miest Pentapolitany (Košice, Levoča, Bardejov, Prešov, Sabinov). Z tohto obdobia pochádza aj najviac architektonických skvostov. Ekonomická a kultúrna vyspelosť týchto miest je aj v stredoeurópskom kontexte vysoká.

15. storočie bolo v znamení vyostrenia bojov o uhorský trón, rozmachu bratrickeho hnutia a sociálnych nepokojov. Do zálohy poľskému kráľovi sa dostáva 13 spišských miest. V 16. storočí sa

A – Analytická časť

počas valaskej kolonizácie výrazne zvýšil podiel rusínskeho obyvateľstva na celkovej národnostnej štruktúre regiónu.

Južné časti Spiša a Šariša zasiahli v 16. storočí pustošivé nájazdy Turkov. Po ich porážke na konci 17. storočia zaznamenáva celý región intenzívnu stavebnú činnosť pri obnove miest a hradov. Vzniká tzv. východoslovenská renesancia (Levoča, Spišský Hrhov, Strážky, Fričovce). Územie intenzívne zasiahli protihabsburské stavovské povstania. Osobitne kruto povstanie kežmarského feudála Imricha Tököliho („prešovské krvavé jatky“ v roku 1687) a povstanie Rákocziovcov (17. - 18. storočie).

Zlá ekonomická a sociálna situácia, úpadok remesiel a obchodu v mestách, živelné pohromy, epidémie a hladomory, vyvolali východoslovenské roľnícke povstanie v roku 1831, ktoré pripomína monumentálny pamätník na vrchu Furča nad Haniskou pri Prešove. Od polovice 19. storočia dochádza k masovému vysťahovalectvu obyvateľstva na Dolnú zem a neskôr do Zámoria. Do dejín regiónu zasiahli najväčšie svetové vojenské konflikty prvej polovice 20. storočia. Krvavé bitky medzi ruskými a rakúsko-uhorskými armádami na severovýchode územia počas prvej svetovej vojny vyvrcholili Karpatsko-duklianskou operáciou na sklonku druhej svetovej vojny v roku 1944, pri ktorej zahynulo na oboch stranách takmer 150 000 vojakov. Tieto udalosti pripomína 28 m vysoký kamenný pylón na cintoríne v Duklianskom priesmyku.

Roku 1949 vznikli na východnom Slovensku 2 kraje, a to Prešovský a Košický, pričom sa rešpektovali hranice historických regiónov. Na východe do Prešovského kraja patril celý Zemplín, južnú hranicu medzi kraji tvorila rieka Latorica. Naopak, na západe celý Spiš až po Starú Ľubovňu patril do Košického kraja. Roku 1960 sa spojením Prešovského a Košického kraja vytvoril Východoslovenský kraj.

Po podstatných politických a spoločenských zmenách v Česko-Slovensku z konca roku 1989 sa počínajúc rokom 1990 uskutočňovali aj zmeny v organizácii miestnej verejnej správy ako aj v územnom a správnom usporiadaní. Pritom sa pozornosť sústredila najmä na požiadavku vzniku územnej samosprávy, dôsledne oddelenej od miestnej (vrátane regionálnej) štátnej správy. V roku 2002 boli vytvorené vyššie územné celky – samosprávne kraje.

Kultúrne dedičstvo

Samotná kultúra na území súčasného Prešovského kraja súvisí predovšetkým s osídľovaním územia. Významnejšiu sieť osídlenia v priestore regiónu možno datovať najmä od 6. storočia, odkedy nepretržite trvá slovanské osídlenie, ktoré sa do prelomu 16. a 17. storočia vyvinulo do ustáleného počtu sídiel, ktorý sa už neskôr podstatne nemenil. Na prelome 16. a 17. storočia bolo poľnohospodárstvo tradičnou činnosťou väčšiny tunajšieho obyvateľstva, pričom bolo orientované na roľníctvo, ale tiež najmenej polovica domácností v mestečkách. Iba poľnohospodárstvom sa zaoberalo približne 70 % vtedajšieho obyvateľstva. Len malá časť poddaných sa venovala ovčiarstvu. Mešťania sa venovali najmä remeslám a obchodu, hoci takmer každá meštianska domácnosť mala aj pridružené poľnohospodárstvo, najmä roľnícke. Niektoré meštianske rodiny sa venovali baníctvu. Remeslu, obchodu a baníctvu sa vtedy venovalo asi 25 % obyvateľstva.

Vývoj osídlenia sa na prelome 16. a 17. storočia v počte sídlisk ustálil, neskôr vzniklo už len niekoľko hutníckych, sklárskych a iných dedín. Pokračovalo však zväčšovanie alebo zmenšovanie rozsahu sídlisk, čo záviselo od vývoja počtu obyvateľov najmä v dôsledku prírastku obyvateľstva, hromadnej úmrtnosti za hladomoru a epidémií, odsťahovanie a prisťahovanie. Pokračovalo aj sídliskové splývanie dedín, tvorba nových obcí, čo trvá doteraz. Vidiecke sídla majú rastlý pôdorys, ktorý vznikol z poľnohospodárskeho sídla. Urbanistická a stavebná štruktúra jednotlivých sídiel bola viac, či menej narušená na celom území. Prvá vlna priemyselnej revolúcie v 19. storočí nepriniesla výraznejšie zmeny v osídlení územia. Na rozvoj osídlenia mali vplyv najmä dopravné severo-južné a čiastočne západo-východné trasy.

Na území Prešovského kraja sa stretávajú z európskeho hľadiska dve významné oblasti charakterizované určitými kultúrnymi prvkami:

- nížinná kultúra, ktorá v ľudovej architektúre predstavuje stavbu hlinenú, príp. kamennú,
- horská kultúra, ktorá v ľudovej architektúre predstavuje stavbu zrubovú a drevenú.

Tieto oblasti majú charakteristické spoločné znaky nielen vo výraze stavieb, ale tiež v spôsobe života, organizácii práce, tvorbe každodenných predmetov, ľudovej piesni, spôsobe obliekania a i. Vďaka tomu, že veľká časť regiónu bola dlho mimo hlavných prúdov civilizačného vývoja, nachádzame tu i dnes veľmi vzácne priestory, kde sa zachovali pôvodné zvyky i obce, kde sa tieto udržujú. Tieto javy, také dôležité pre vytvorenie uceleného kultúrno-historicko-spoločenského obrazu v rozsahu celého vývoja osídlenia, je dôležité zachytiť, sledovať a podporovať. Takéto ciele napĺňajú múzeá v prírode, ktoré vznikli a vznikajú na území regiónu, čo je zároveň jeho špecifikom. Z celkového počtu desiatich skanzenov na Slovensku sa na území Prešovského kraja nachádzajú štyri. Súčasne jedinečná zachovaná ľudová architektúra sa nachádza v obciach Osturňa a Ždiar.

Veľmi dôležitú úlohu pri formovaní kultúry na území Prešovského kraja zohrali okrem vplyvu rímskokatolíckej cirkvi aj vplyvy gréckokatolíckej a pravoslávnej cirkvi a faktor okrajovej hraničnej oblasti s predtým i teraz závažnými prepojeniami na susedné Poľsko a Balt. Toto územie je silne poznačené vplyvmi západnej a východnej kultúry. Na jednej strane sú to zachované urbanistické a architektonické pamiatky už z čias gotiky, renesancie a baroka a na druhej strane drevené kostolíky východného obradu so svojimi areálmi zo 17. - 18. storočia, ktoré sú vyhlásené za národné kultúrne pamiatky. Kultúra a jej hodnoty na území Prešovského kraja majú rad špecifických prvkov, ktoré sú z celoslovenského, ale i európskeho pohľadu jedinečné.

Za najhodnotnejšie národné kultúrne pamiatky Prešovského kraja s medzinárodným významom je možné považovať centrum mesta Bardejov, Spišský hrad s okolím, farský kostol sv. Jakuba s dielom Majstra Pavla v Levoči a drevené kostolíky na úpätí Východných Karpát v severovýchodnej časti regiónu.

Na území Prešovského kraja sa nachádzajú mnohé kultúrne a historické pamiatky zadefinované a chránené v rámci pamiatkového zákona, ktoré majú nadregionálny význam. V súlade s pamiatkovým zákonom sú do pamiatkových území zaradené pamiatkové rezervácie (v rámci nich pamiatkové rezervácie ľudovej architektúry), pamiatkové zóny.

A – Analytická časť

V Prešovskom kraji sa tiež nachádza mnoho historických parkov a množstvo technických národných kultúrnych pamiatok, ktoré sú v štruktúre registra nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok zaradené spoločne do skupiny technických pamiatok.

Na území Prešovského kraja sa tiež nachádza množstvo hradov, zámkov a kaštieľov. Geograficky výhodná poloha a úloha, ktorú stredoveké hrady a zámky zohrávali, svedčia o tom, že Slovensko bolo v minulosti územím, na ktorom sa odohrávali boje rozhodujúce o osude celého Uhorska. Dnes už poväčšine len ruiny hradov ozdobujú bralá a temená slovenských hôr a zvyšujú romantiku prírodných krás, ktoré sú častým cieľom turizmu. Medzi turisticky najatraktívnejšie patria najzachovalejšie hrady a kaštiele, pričom najvýznamnejšími sú Spišský hrad so Spišským Podhradím, Ľubovniansky hrad v Starej Ľubovni v súčasnosti aj so stredovekým táborm, Kežmarský hrad a kaštiele v Humennom, Strážkach, Fričovciach a v Hanušovciach nad Topľou.

Dôležitú skupinu pamiatok vo voľnej krajine predstavujú aj archeologické náleziská (sídľiská, pohrebiská, mohylníky, hradiská, zaniknuté sakrálne stavby a panské sídla), na ktoré je územie Prešovského kraja taktiež bohaté. Význam niektorých lokalít z hľadiska ľudského poznania je celoeurópsky, resp. až celosvetový (náleziská pobytu neandertálskeho človeka v Gánovciach a v Hôrke-Ondrej, opevnená osada z doby bronzovej vo Spišskom Štvrtku a iné).

Samostatnou a špecificky významnou skupinou stavieb kultúrneho dedičstva tohto regiónu sú stavby a pamätne miesta viažuce sa na udalosti prvej a hlavne druhej svetovej vojny. Sú to predovšetkým miesta Karpatsko-duklianskej operácie v Údolí smrti, ktoré zahŕňa katastrálne územia Dobroslava, Kapišová, Kružľová, Nižná Pisaná, Svidnička, Vápeník a Vyšná Pisaná. Národnými kultúrnymi pamiatkami je pamätník sovietskej armády vo Svidníku a pamätník 1. čs. armádneho zboru na Dukle, ktorého súčasťou je vojenské múzeum v prírode rozprestierajúce sa v kat. územiach Nižný a Vyšný Komárnik. V tejto súvislosti je treba spomenúť aj cintoríny nemeckých vojakov v Prešove, Hunkovciach a v Zborove. Už menej známymi skutočnosťami z oblasti vojenstva je príchod bratříkov do blízkeho Bardejova, prechod ruskej armády do Ruska po bitke pri Slavkove a boje z čias 1. svetovej vojny v Karpatoch.

Ochrana kultúrneho dedičstva

V Ústrednom zozname pamiatkového fondu (ÚZPF) v jednotlivých registroch sú na území Prešovského kraja evidované:

Pamiatkové rezervácie

- Bardejov, Kežmarok, Levoča, Spišská Sobota, Prešov, Spišská Kapitula, Podolíne
- Pamiatkové rezervácie ľudovej architektúry Ždiar a Osturňa

Pamiatkové zóny

- Hanušovce nad Topľou, Hniezdne, Lipovce – Lačnov, Ľubica, Nižné Repaše, Soľná Baňa, Sabinov, Spišská Belá, Spišské Podhradie, Stará Ľubovňa, Torysky, Vysoké Tatry – Tatranská Lomnica, Vrbov

Ochranné pásma pamiatkových území

- Ochranné pásmo Pamiatkových rezervácií Bardejov, Podolíneec, Prešov, Levoča, Kežmarok, Spišská Sobotka
- Ochranné pásmo Pamiatkových zón Lipovce – Lačnov, Stará Ľubovňa, Torysky, Nižné Repaše

Ochranné pásmo Svetového kultúrneho dedičstva

- Ochranné pásmo Spišský hrad a okolie

Ochranné pásma národných kultúrnych pamiatok

- Okres Bardejov: Hervartov – rímskokatolícky Kostol sv. Františka z Assisi, Lukov – Venécia – gréckokatolícky Chrám sv. Kozmu a Damiána, Jedlinka – gréckokatolícky Chrám Panny Márie Ochrankyne, Tročany – gréckokatolícky Chrám sv. Lukáša, Kožany – gréckokatolícky Chrám Očisťovania Panny Márie, Krivé – gréckokatolícky Chrám sv. Lukáša, Frička – gréckokatolícky Chrám sv. Michala, Marhaň – Kaštieľ, Hertník – Kaštieľ, Kostol sv. Kataríny Alexandrijskej a Socha sv. Antona Paduánskeho
- Okres Humenné: Brekov – Hrad
- Okres Kežmarok: Spišská Belá – Strážky – Kaštieľ s areálom, Kostol a zvonica, Červený Kláštor – Kláštor Kartuziánov
- Okres Levoča: Spišský Štvrtok – Kláštor minoritov, Sídliisko opevnené (Myšia hôrka)
- Okres Prešov : Brežany – gréckokatolícky Chrám sv. Lukáša, Haniska – Pomník sedliackeho povstania, Prešov – Solivar - NKP Solivar s areálom, Fričovce – Kaštieľ, park, rímskokatolícky kostol, kaplnka, Fintice – Kaštieľ s areálom, Čelovce – kostol ev. a. v.
- Okres Sabinov : Lipany – rímskokatolícky Kostol sv. Martina, Brezovica nad Torysou – rímskokatolícky Kostol Všetkých svätých, Pečovská Nová Ves – kaštieľ Ringov a kaštieľ Mariássy, Šarišské Dravce – Kaštieľ a park, Hanigovce – Hrad – ruina
- Okres Snina : Snina – Kaštieľ s areálom, Ruský Potok – gréckokatolícky Chrám sv. Michala, Hrabová Roztoka – gréckokatolícky Chrám sv. Bazila Veľkého, Kalná Roztoka – gréckokatolícky Chrám sv. Bazila, Topoľa – gréckokatolícky Chrám sv. Michala, Uličské Krivé – gréckokatolícky Chrám sv. Michala
- Okres Stará Ľubovňa : Hraničné – rímskokatolícky Kostol Nepoškvrneného počatia Panny Márie, Stará Ľubovňa – Hrad, Plaveč – Hrad
- Okres Stropkov : Potoky – gréckokatolícky Chrám sv. Paraskevy
- Okres Svidník : Svidník – Pamätník padlých sovietskych vojakov, gréckokatolícky Chrám sv. Paraskevy, Bodružal – gréckokatolícky Chrám sv. Mikuláša, Dobroslava – gréckokatolícky Chrám sv. Paraskevy, Hunkovce – gréckokatolícky Chrám Zosnutia Bohorodičky, Korejovce – gréckokatolícky Chrám Ochrany Bohorodičky, Kračúnovce – Kúria a park, Krajné Čierne – gréckokatolícky Chrám sv. Bazila Veľkého, Ladomírová – gréckokatolícky drevený Chrám sv. Michala Archanjela, pravoslávny kláštorový Chrám sv. Michala, Miroľa – gréckokatolícky Chrám Ochrany Bohorodičky, Nižný Komárnik – gréckokatolícky Chrám Ochrany Bohorodičky, Príkra – gréckokatolícky Chrám sv. Michala, Šemetkovce – gréckokatolícky Chrám sv. Michala, Vyšný Komárnik – Dukla – pamätník čsl. armádneho zboru
- Okres Vranov nad Topľou : Sedliská – Podčičva – Hrad Čičava

Národné kultúrne pamiatky

A – Analytická časť

- Okres Bardejov : 255 NKP, z toho v meste Bardejov 144 NKP
- Okres Humenné : 46 NKP, z toho v meste Humenné 7 NKP
- Okres Kežmarok : 449 NKP, z toho v meste Kežmarok 225 NKP a meste Spišská Belá 30 NKP
- Okres Levoča : 562 NKP, z toho v meste Levoča 318 NKP
- Okres Medzilaborce : 37 NKP, z toho v meste Medzilaborce 7 NKP
- Okres Poprad : 297 NKP, z toho v m. č. Popradu 103 NKP
- Okres Prešov : 382 NKP, z toho v meste Prešov 263 NKP a Prešov – Solivar 6 NKP
- Okres Sabinov : 130 NKP, z toho v meste Sabinov 53 NKP
- Okres Snina : 39 NKP, z toho v meste Snina 4 NKP
- Okres Stará Ľubovňa : 223 NKP, z toho v meste Stará Ľubovňa 31 NKP
- Okres Stropkov : 49 NKP, z toho v meste Stropkov 9 NKP
- Okres Svidník : 89 NKP, z toho v meste Svidník 9 NKP
- Okres Vranov nad Topľou : 136 NKP, z toho v meste Vranov nad Topľou 24 NKP

Pamiatkovo chránené hrady a zrúcaniny hradov

- Zborov, Brekov, Jasenov, Holumnica, Kežmarok, Kapušany, Lesíček, Lipovce, Podhradík, Prešov – Solivar - Soľnohrad, Ruská Nová Ves, Veľký Šariš, Brezovica, Hanigovce, Kamenica, Plaveč, Stará Ľubovňa, Mrázovce, Stropkov, Medzianky, Sedliská - Čičava, Vranov nad Topľou

Svetové kultúrne dedičstvo UNESCO

- Levoča, Spišský hrad a okolie
- Historické jadro mesta Bardejov
- Výber najhodnotnejších drevených chrámov v slovenskej časti Karpatského oblúka (Hervartov, Kežmarok, Bodružal, Ladomirová)

Kultúrne pamiatky UNESCO

Už v roku 1993 bola do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO zaradená lokalita: Spišský hrad s okolím, v roku 2000 sa pridalo historické šarišské mesto Bardejov, v roku 2008 drevené chrámy v slovenskej časti Karpatského oblúka a v roku 2009 spišské mesto Levoča.

Najrozsiahljšou lokalitou je **Spišský hrad** – najväčší hradný stredoveký komplex v strednej Európe, a jeho okolie s mestečkom **Spišské Podhradie** (s typickými renesančno-barokovými meštianskymi domami), cirkevným mestečkom **Spišská Kapitula** (s viacerými sakrálnymi pamiatkami a najmä imponantným dvojvežím katedrály sv. Martina) a gotickým **kostolíkom Ducha svätého v Žehre** zo 14. storočia s interiérom zdobeným freskami zo 14. a 15. storočia. Zachovalosť týchto pamiatkových súborov spolu s okolitým prírodným rámcem travertínového územia národnej prírodnej rezervácie **Dreveník**, vytvára ojedinelý celok. V júni 2009 sa k tomuto spišskému súboru pridalo aj historické mesto **Levoča**.

Starobylý **Bardejov** sa považuje za najgotickejšie mesto Slovenska.

Výnimočnú celosvetovú hodnotu majú aj **drevené chrámy v slovenskej časti Karpatského oblúka**: rímsko-katolícky Kostol sv. Františka z Assisi v Hervartove, evanjelický artikulárny Kostol v Kežmarku, chrámy východného obradu v Bodružali, Ladomirovej.

Prírodné pamiatky UNESCO

Medzi prírodnými pamiatkami v Zozname svetového dedičstva UNESCO reprezentujúcimi Slovensko sú od roku 2007 aj Karpatské bukové pralesy v Bukovských a Vihorlatských vrchoch na východe Slovenska.

V júni 2007 bola na Zoznam svetového dedičstva UNESCO pripísaná lokalita **Karpatských bukových pralesov** na území Slovenska a Ukrajiny. Pralesy Stužica, Rožok, Havešová v Bukovských vrchoch a Vihorlatský prales vo Vihorlatských vrchoch v CHKO Vihorlat sa tak zaradili medzi svetové prírodné unikáty. Prvé tri z nich sa nachádzajú v oblasti Národného parku Poloniny.

Skanzeny

- Múzeum ľudovej architektúry v Bardejovských Kúpeľoch
- Múzeum ľudovej architektúry v Humennom
- Múzeum ľudovej architektúry v Starej Ľubovni
- Múzeum ľudovej architektúry vo Svidníku

1.4. SOCIÁLNO-EKONOMICKÁ CHARAKTERISTIKA

Prešovský kraj sa rozprestiera na severovýchode Slovenskej republiky. Vznikol 24. júla 1996 na základe zákona NR SR č. 221/1996 Z. z. o územnom a správnom usporiadaní Slovenskej republiky. Administratívne sa delí na 13 okresov: Bardejov, Humenné, Kežmarok, Levoča, Medzilaborce, Poprad, Prešov, Sabinov, Snina, Stará Ľubovňa, Stropkov, Svidník a Vranov nad Topľou. Rozlohou najväčším okresom je okres Poprad (1 105 km²) a najmenším okres Stropkov (389 km²). V kraji je 665 obcí, z toho 23 so štatútom mesta.

Obyvateľstvo

Ku koncu roka 2014 **žilo** na území Prešovského kraja **819 977 obyvateľov**, čo je 15,1 % z celkového počtu obyvateľov Slovenskej republiky. Oproti predchádzajúcemu roku sa počet obyvateľov zvýšil o 1 061 osôb.

Tabuľka č. 3: Vývoj vybraných ukazovateľov demografie Prešovského kraja

Ukazovateľ/rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Počet obyvateľov k 31.12.	807 011	809 443	815 806	817 382	818 916	819 977	
Podiel z celkového počtu obyvateľstva SR (v %)	14,24	14,27	15,10	15,11	15,12	15,12	
Podiel žien na celkovom počte obyvateľstva kraja (v %)	50,82	50,82	50,66	50,64	50,63	50,61	
Hustota zaľudnenia na km ²	89,7	90,1	90,8	91,0	91,1	91,3	
Podiel mestského obyvateľstva	49,05	48,76	48,35	48,14	.	.	
Prírodný prírastok (v ‰)	5,12	4,54	4,44	3,23	3,23	3,21	
Celkový prírastok (v ‰)	3,79	3,01	2,70	1,93	1,87	1,29	
Migračný prírastok (v ‰)	-1,32	-1,53	-1,74	-1,30	-1,35	-1,91	
Podiel obyvateľov vo vekových štruktúrach (podľa štandardu EU)	0 – 14 (spolu)	18,53	18,38	18,44	18,26	18,10	17,96
	15 – 64 (spolu)	70,69	70,76	70,50	70,38	70,18	69,92
	65 a viac (spolu)	10,78	10,86	11,05	11,36	11,72	12,12

A – Analytická časť

Priemerný vek (spolu)	36,18	36,42	36,66	36,94	37,24	37,54
-----------------------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Zdroj: Štatistický úrad SR

Úhrnná plodnosť v roku 2014 dosiahla hodnotu 1,5 dieťaťa na 1 ženu vo fertilmom veku. Najvyššie hodnoty plodnosti majú ženy vo veku 27 – 30 rokov. Najvýraznejší pokles zaznamenávame u 21 – 27 ročných žien. Podiel detí narodených mimo manželstva bol najnižší zo všetkých krajov (28 %).

Najnižší bol aj priemerný vek prvoroďáčiek (26 rokov), priemerný vek matky pri narodení dieťaťa bol 28 rokov. Za posledných desať rokov sa zvýšil iba o 1 rok. Od roku 2012 sa do počtu narodených detí nezarátavajú narodené deti v zahraničí matkám s trvalým pobytom v SR. Hrubá miera živorodenosti sa v roku 2014 znížila na 11,4 ‰. Hrubá miera úmrtnosti v Prešovskom kraji je najnižšia i výrazne nižšia v porovnaní s ostatnými kraji Slovenska. Hodnota dosiahnutá v roku 2014 bola 8,2 zomretých na 1000 obyvateľov.

V Prešovskom kraji je dlhodobo pozorovaný **prirodzený prírastok** obyvateľstva (prírastok v roku 2014 bol 2 629 osôb. Na rozdiel od prirodzeného prírastku, je v kraji vykazovaný najvýraznejší v rámci Slovenska **úbytok** obyvateľstva **sťahovaním**, kde v prepočte na 1 000 obyvateľov stredného stavu predstavoval hodnotu – 1,91 ‰. V Prešovskom kraji sa tak napriek dosiahnutému najvyššiemu prirodzenému prírastku obyvateľov na Slovensku celkový prírastok obyvateľov znížil.

K 31. 12. 2014 žilo na území Prešovského kraja 405 013 **mužov** a 414 984 **žien**. Podiel žien na celkovom počte obyvateľov bol 50,6 %. V Prešovskom kraji sa prevaha mužov udržiava približne do veku 54 rokov, potom nastupuje jednoznačný trend početnej prevahy žien. Tento trend je spôsobený mužskou nad úmrtnosťou vo všetkých generáciách. V roku 2013 pripadlo v Prešovskom kraji na 1 000 žien 976 mužov.

Zmeny vo **vekovej štruktúre** populácie Prešovského kraja poukazujú na demografické starnutie obyvateľstva. Priemerný vek žijúcich obyvateľov sa medziročne zvýšil o 0,30 roka a v roku 2014 dosiahol 37,54 rokov. V roku 2014 nastal pokles detskej zložky – podiel obyvateľov vo vekovej skupine 0 – 14 ročných bol 17,96 %. K postupnému zvyšovaniu počtu dochádza vo vekovej štruktúre obyvateľstva v **poproduktívnom veku** (65 a viac). V roku 2014 tvorila táto veková skupina 12,12 % obyvateľov Prešovského kraja. V porovnaní s rokom 2013 vzrástol podiel obyvateľstva v poproduktívnom veku o 0,40 bodu.

Výraznú **regionálnu diferenciu okresov** potvrdzuje aj vývoj jednotlivých demografických ukazovateľov. Podľa štruktúry pohlavia možno konštatovať, že ženská zložka prevláda vo všetkých okresoch kraja. Najvyšší podiel žien má okres Poprad (51,3 %) a najnižší okres Stará Ľubovňa (49,9 %). Najvyšší podiel na celkovom počte obyvateľov v predproduktívnej zložke (0 - 14 rokov) v jednotlivých okresoch má okres Kežmarok (23,7 %). Najnižší podiel obyvateľov v detskej zložke vykazoval okres Humenné (13,9 %). Vo všetkých **okresoch Prešovského kraja** došlo v roku 2014 k medziročnému nárastu počtu obyvateľov vo veku 65 a viac rokov. Starnutie obyvateľstva sa na úrovni okresov prejavuje v rôznej miere, čo dokumentujú výrazné rozdiely v hodnotách indexov starnutia. **Najintenzívnejšie starnutie prebieha vo východnej časti kraja.** Najvyšší index starnutia je v okrese Medzilaborce (120,5 %) a naopak najnižší v okrese Kežmarok (37,8 %). Proces starnutia obyvateľstva dokumentuje aj zvyšovanie priemerného veku v jednotlivých okresoch. **Najvyšší priemerný vek dosahuje** okres Medzilaborce (41,4 roka) a najnižší okres Kežmarok (33,4 roka).

Vzdelanostná úroveň obyvateľstva prešla výraznou zmenou. Z výsledkov ostatného sčítania vyplýva, že všeobecný rast vzdelanostnej úrovne obyvateľstva pokračoval aj po prekročení milénia a je stále jedným z dôležitých predpokladov ďalšieho rozvoja ekonomiky. Medzicenzálne porovnanie prinieslo najvýraznejšie zvýšenie obyvateľov s najvyšším vysokoškolským vzdelaním.

Podľa výsledkov sčítania obyvateľov, domov a bytov v roku 2011 bolo v Prešovskom kraji 95 309 **vysokoškolsky vzdelaných** osôb, čo je 11,7 % z celkového počtu trvalo bývajúcich obyvateľov kraja. V porovnaní s rokom 2001 ich podiel vzrástol o 5,6 percentuálneho bodu. Z pohľadu pohlavia u vysokoškolsky vzdelaného obyvateľstva bolo 54,2 % žien. Početne najvyššie zastúpenie mali absolventi spoločenských vied, náuk a služieb (53,1 %), kde takisto mali prevahu ženy. Druhou skupinou boli absolventi technických vied a náuk s podielom 24,7 %, kde naopak dominovali muži. Celokrajský priemer vysokoškolsky vzdelaných osôb prekročilo 5 okresov, z nich najvyšší podiel mal okres Humenné (15,6 %) a Prešov (14,5 %). Medzi okresy s najnižším počtom vysokoškolsky vzdelaných patrili okresy Kežmarok (7,4 %), Sabinov (7,9 %) a Vranov nad Topľou (8,9 %).

Stredoškolsky vzdelaného obyvateľstva s maturitou vrátane obyvateľov s vyšším odborným vzdelaním žilo na území kraja 224 177, čo predstavuje 27,5 % z celkového počtu trvalo bývajúcich obyvateľov kraja. V porovnaní so sčítaním pred desiatimi rokmi bol v tejto skupine zaznamenaný nárast o 3,4 percentuálneho bodu. Najvýraznejší pokles v porovnaní so sčítaním v roku 2001 bol zaznamenaný u osôb s **najnižším základným vzdelaním**. Kým v roku 2001 predstavoval podiel trvalo bývajúcich obyvateľov v kraji so základným vzdelaním 21,8 %, v roku 2011 poklesol o 4,8 percentuálneho bodu na 17 %. Najviac obyvateľov so základným vzdelaním žilo v okresoch Kežmarok (21,3 %) a Sabinov (21 %). Najmenej ich bolo v okresoch Humenné (14 %) a Prešov (14,3 %). Najväčšiu skupinu obyvateľov kraja z celkového počtu trvalo bývajúcего obyvateľstva tvorili osoby bez vzdelania staršie ako 16 rokov a deti do 16 rokov, ktoré nemali ukončenú základnú školu (154 617, t. j. 19 %). V porovnaní s rokom 2001 bol zaznamenaný pokles o 5,5 percentuálneho bodu. Najvyšší podiel trvalo bývajúcich obyvateľov patriacich do tejto kategórie mal okres Kežmarok (24,5 %), Sabinov a Stará Ľubovňa (zhodne po 22,7 %). Najmenej obyvateľov bez školského vzdelania bolo evidovaných v okrese Medzilaborce (15,1 %) a Humenné (15,5 %).

Trh práce a sociálne štatistiky

Ekonomická aktivita vyjadruje postavenie obyvateľa na trhu práce, aktuálny stav pracovnej sily. Vzhľadom na zmenu metodiky je potrebné porovnávanie podielov ekonomicky aktívnych obyvateľov vnímať orientačne. Za ekonomicky aktívnych považujeme pracujúcich obyvateľov, pracujúcich dôchodcov, osoby na materskej dovolenke a nezamestnaných. Podľa výsledkov sčítania obyvateľov, domov a bytov v roku 2011 miera ekonomickej aktivity (podiel ekonomicky aktívnych osôb na celkovom počte obyvateľov kraja) dosiahla v priemere 46,1 %, z toho u mužov 51,6 % a u žien 40,6 %. V porovnaní s rokom 2001 poklesla miera ekonomickej aktivity o 2,1 percentuálneho bodu. Celkový počet ekonomicky aktívnych osôb poklesol oproti roku 2001 o 1,4 % aj napriek posunu hranice produktívneho veku (v predchádzajúcom sčítaní bol produktívny vek u žien do 55 rokov a u mužov do 60 rokov veku).

A – Analytická časť

Podľa výberového zisťovania pracovných síl bolo v Prešovskom kraji za rok 2014 spolu 394,8 tis. ekonomicky aktívnych obyvateľov, čo predstavuje 48,1 % obyvateľov kraja. Podľa týchto údajov bola miera ekonomickej aktivity 58,9 %. Na základe údajov získaných výberovým zisťovaním pracovných síl bolo v Prešovskom kraji v priemere za rok 2014 **pracujúcich** 325,7 tis. osôb, čo predstavuje 13,8 % z celkového počtu pracujúcich v SR. V porovnaní s rokom 2013 zamestnanosť vzrástla o 1,7 %. V zahraničí do 1 roka pracovalo 36,1 tis. osôb z Prešovského kraja, čo predstavuje 26,9 % z celkového počtu pracujúcich v zahraničí zo Slovenskej republiky, pričom ich počet medziročne klesol o 6,7 %.

Priemerný evidenčný počet zamestnancov v Prešovskom kraji za rok 2014 dosiahol počet 140 977 osôb. V porovnaní s rokom 2013 stúpila zamestnanosť o 4,5 percentuálnych bodov.

Miera zamestnanosti vo vekovej kategórii 15 až 64 rokov bola v roku 2014 v Prešovskom kraji na úrovni 56,5 % (celoslovenský priemer – 61,0 %). Podľa ekonomickej činnosti z celkového počtu zamestnancov ich najviac pracovalo v priemysle, 38 713 (27,5 %). Vo odvetví vzdelávania zamestnanosť dosiahla 12,8 %, v odvetví zdravotníctva a sociálnej pomoci to bolo 9,0 %, vo verejnej správe 10,2 %.

Tabuľka č. 4: Vývoj vybraných ukazovateľov miery zamestnanosti a chudoby v PSK

Ukazovateľ/rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Miera zamestnanosti (15-64, VZPS, %)	56,7	55,2	54,4	54,4	55,6	56,5
Miera nezamestnanosti (VZPS, v %)	16,2	18,6	17,8	18,3	18,2	17,5
Počet dlhodobo evidovaných uchádzačov o zamestnanie (v tis.)	34,0	43,6	43,7	50,0	51,1	48,0
Priemerná hrubá nominálna mesačná mzda (v €)	573	594	608	613	636	771
Čisté peňažné príjmy (v €)	327,03	305,47	327,08	327,65	328,00	344,31
Výdavky domácností (v €)	265,36	258,47	286,00	285,31	280,00	274,56
Populácia ohrozená chudobou a sociálnym vylúčením (v %)	24,9	27,0	26,0	24,7	-	-
Miera rizika chudoby – 60% mediánu (v %)	16,3	18,7	20,2	19,9	19,2	-

Zdroj: Štatistický úrad SR

Počet **uchádzačov o zamestnanie** v Prešovskom kraji ku koncu roka 2014 oproti rovnakému obdobiu roka 2013 klesol o 5 047 osôb a dosiahol počet 78 527 osôb. Z toho disponibilný počet uchádzačov o zamestnanie predstavoval 69 330 osôb a oproti roku 2013 sa znížil o 6 061 uchádzačov. **Miera evidovanej nezamestnanosti** z disponibilného počtu uchádzačov v Prešovskom kraji ku koncu roka 2014 dosiahla 17,45 %. V porovnaní s predchádzajúcim rokom klesla o 9,8 percentuálneho bodu. V štruktúre uchádzačov o zamestnanie bolo 46,3 % žien. Uchádzači o zamestnanie – absolventi tvoria 7,0 % z celkového počtu (ich počet v roku 2014 bol 5 519 osôb). Podľa dĺžky trvania nezamestnanosti prevládala dlhodobá nezamestnanosť, zahŕňajúca 47 977 uchádzačov o zamestnanie, ktorí boli bez práce dlhšie ako 1 rok. Ich podiel na celkovom počte uchádzačov o zamestnanie predstavoval 61,1%. Podiel kraja na celkovom počte uchádzačov o zamestnanie v Slovenskej republike predstavoval 21,0 %. Miera evidovanej nezamestnanosti v Prešovskom kraji bola o 5,16 percent vyššia ako bol celoslovenský priemer (12,29 %).

Priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca v hospodárstve Prešovského kraja za rok 2014 bola 767 Eur. V porovnaní s rokom 2013 vzrástla o 6,3 percentuálneho bodu (o 46 Eur). Na celkovom počte pracujúcich sa Prešovský kraj podieľal 13,8 %. Priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca v kraji zaostala za celoslovenským priemerom o 190 Eur. Zo spracovaných štatistických údajov vyplýva, že **čisté peňažné príjmy** na osobu a mesiac v Prešovskom kraji za rok 2014 dosiahli hodnotu 344,3 Eur. V porovnaní s ostatnými kraji Slovenskej republiky boli príjmy v Prešovskom kraji najnižšie (najvyššie sú v Bratislavskom kraji 509,3 Eur).

Výdavky domácnosti v Prešovskom kraji v roku 2014 dosiahli hodnotu 274,6 Eur. Najvyšší podiel z týchto výdavkov dosiahli výdavky na potraviny a nealkoholické nápoje, ktoré tvorili 23,5 % a výdavky na bývanie, vodu, elektrinu, plyn a iné palivá, ktoré tvorili 18,7 %. Podľa výsledkov štatistického zisťovania zameraného na **indikátory chudoby a sociálneho vylúčenia**, ktoré sa uskutočnilo v roku 2013, bola v členení podľa krajov najvyššia miera rizika chudoby zaznamenaná v Prešovskom kraji, a to 19,2 % (pod hranicou chudoby žilo v kraji viac ako 157 tisíc osôb).

A – Analytická časť

V členení podľa krajov sa v miere nízkej pracovnej intenzity výrazne prejavili regionálne disparity. Najvyšší podiel osôb, ktoré boli ohrozené nízkou pracovnou intenzitou, bol zaznamenaný v Banskobystrickom (12,3 %) a v Prešovskom kraji (11,7 %).

Školstvo, výskum a vývoj

Výdavky na výskum a vývoj v posledných rokoch rástli veľmi pomaly. Stále sú najnižšie v rámci krajov Slovenskej republiky. V roku 2014 dosiahli podiel vo výške 3,5 % (23 744,3 tis. Eur) z celkových výdavkov na vedu a výskum v Slovenskej republike. Kraj patrí v rámci Slovenskej republiky do skupiny inovačne zaostávajúcich regiónov. Má najmenej pracovníkov v oblasti výskumu a vývoja.

Školstvo v Prešovskom kraji je charakterizované rozvinutou sieťou všetkých typov škôl. V roku 2014 tvorilo v Prešovskom kraji **sieť škôl** spolu 525 materských škôl, 417 základných škôl, 54 základných umeleckých škôl, 3 jazykové školy, 38 gymnázií, 73 stredných odborných škôl, 101 špeciálnych škôl a 2 vysoké školy. Vzdelávanie sa v Prešovskom kraji realizovalo na troch typoch stredných škôl, a to štátnych, súkromných a cirkevných.

Z celkového počtu 22 419 žiakov získavajúcich v Prešovskom kraji stredoškolské odborné vzdelanie v roku 2014 navštevovalo štátne školy 86,7 % žiakov. Počet žiakov na stredných odborných školách a gymnáziách spolu sa v roku 2014 v porovnaní s rokom 2009 znížil o 10 563. Z hľadiska priestorového rozloženia stredných škôl a ponuky stredoškolského vzdelávania v rámci kraja je najviac stredných škôl sústredených v najväčších okresoch a mestách regiónu – Prešov, Poprad, Bardejov a Humenné. Problémom je uplatniteľnosť absolventov študijných odborov v stredných odborných školách a gymnáziách. Podľa štatistických údajov týkajúcich sa uplatnenia absolventov stredných škôl na trhu práce bolo v roku 2014 v evidencii úradov práce v rámci Slovenskej republiky 26 417 absolventov rôznych študijných odborov. Najvyšší počet týchto nezamestnaných mal Prešovský kraj, a to 5 519, pričom zaznamenal zároveň ich výrazne najnižšiu absorpciu trhom práce. Počet nezamestnaných absolventov tvoril 8,0 % z celkového disponibilného počtu uchádzačov o zamestnanie v kraji.

Tabuľka č. 5: Vývoj vybraných ukazovateľov za školstvo, výskum a vývoj v PSK

Ukazovateľ/rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Výdavky na výskum a vývoj (v tis. €)	11 230	11 589	13 345	17 440	19 813	23 744
Podiel vysokoškolsky vzdelaných obyvateľov vo veku 30 -34 rokov (v %)	-	-	25,25	-	-	-
Počet materských škôl (spolu)	538	533	529	529	526	525
Počet základných škôl (spolu)	443	440	434	427	424	417
Počet stredných odborných škôl (spolu)	81	79	78	77	75	73
Počet gymnázií (spolu)	40	40	40	40	39	38
Počet vysokých škôl (spolu)	2	2	2	2	2	2

Zdroj: Štatistický úrad SR

Z **vysokých škôl** sídli v PSK Prešovská univerzita s ôsmimi fakultami, Vysoká škola medzinárodného podnikania ISM Slovakia, Fakulta výrobných technológií patriaca Technickej univerzite v Košiciach

a Inštitút sociálnych vied a zdravotníctva bl. P. P. Gojdiča patriaci Vysokej škole zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave. Z hľadiska uplatniteľnosti absolventov vysokých škôl predstavujú Prešovský kraj, spolu s Košickým, oblasti s kumuláciou najvyššieho počtu nezamestnaných absolventov vysokých škôl.

Kultúra

Prešovský kraj je územím so značným prírodným potenciálom, bohatou históriou a množstvom kultúrnych pamiatok, ľudovou architektúrou a folklórom. Tento potenciál je pre cestovný ruch, rekreáciu a kúpeľníctvo vysoko atraktívny, vyhľadávaný, značne rozsiahly a veľmi diferencovaný. Kraj sa pýši mnohými **kultúrno-historickými pamiatkami**, kde zvláštnu pozornosť si zasluhujú mestá Levoča, Prešov, Bardejov, Poprad a Kežmarok. Administratívnym, hospodárskym, kultúrnym a spoločenským centrom kraja je mesto Prešov, kde sídlia i významné cirkevno-správne inštitúcie pravoslávnej, gréckokatolíckej a evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku.

Tabuľka č. 6: Vývoj vybraných ukazovateľov za oblasť kultúry v Prešovskom kraji

Ukazovateľ/rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Počet divadiel (počet stálych scén, od roku 2009 spolu štátne a neštátne)	5	5	5	8	6	9
Počet návštevníkov na divadelných predstaveniach	30 421	27 274	33 805	26 689	41 877	93 144
Počet múzeí	13	13	13	13	13	14
Počet návštevníkov na výstavách a expozíciách (múzeá)	547 157	526 858	587 481	553 098	554 724	714 982
Počet galérií	4	4	4	4	4	4
Počet návštevníkov na výstavách a expozíciách (galérie)	41 751	75 855	42 172	57 031	76 373	96 987
Počet fungujúcich knižníc	391	377	348	338	328	335
Aktívni používatelia knižníc	89 230	84 742	82 565	80 847	76 085	83 864

Zdroj: Štatistický úrad SR

V roku 2014 sa zvýšil počet návštevníkov divadiel a počet návštevníkov galérií na výstavách a expozíciách. Zvýšil sa počet aktívnych používateľov knižníc. Pozitívny je nárast počtu návštevníkov múzeí. Odborné zázemie pre kultúru na území Prešovského kraja vytvára stabilná **sieť kultúrnych zariadení**, ktoré sú z hľadiska množstva i kvality porovnateľné s priemerom Slovenskej republiky. Sieť kultúrnych zariadení v kraji v roku 2014 tvorilo 9 stálych divadelných scén, 14 múzeí, 4 galérie, 335 knižníc a 3 astronomické zariadenia. V Prešovskom kraji v roku 2014 svoju činnosť realizovalo 269 kultúrno-osvetových zariadení, v ktorých bolo zorganizovaných spolu 2 172 podujatí.

Zdravotníctvo a sociálne služby

Zdravotná starostlivosť v kraji je zabezpečovaná sieťou všetkých typov zdravotníckych zariadení. Zdravotnú starostlivosť v Prešovskom kraji poskytujú poskytovatelia ambulantnej, ústavnej zdravotnej starostlivosti, záchranej zdravotnej služby a lekárenskej starostlivosti.

Poskytovatelia ústavnej zdravotnej starostlivosti sú v Prešovskom kraji rozmiestnení najmä v sídlach s vyšším počtom obyvateľov, koncentrujú sa v okresných mestách a krajskom meste. Zdravotnícke

A – Analytická časť

zariadenia poskytujú svoje služby predovšetkým v rámci spádovej oblasti s prihladením na garanciu slobodnej voľby poskytovateľa zdravotnej starostlivosti. Počet ústavných zdravotníckych zariadení v rámci kraja je vzhľadom k počtu obyvateľov dostatočný. Špecializovaná ambulatná starostlivosť je rovnako sústredená najmä do krajského Prešov a okresných miest.

Na území Prešovského kraja bolo k 31.12.2014 lokalizovaných 13 samostatných polikliník, 19 nemocníc, 276 samostatných ambulancií praktického lekára pre dospelých, 178 samostatných ambulancií praktického lekára pre deti, 318 samostatných ambulancií praktického lekára stomatóloga, 125 samostatných ambulancií praktického lekára gynekológa, 1 106 samostatných ambulancií lekára špecialistu, 10 prírodných liečebných kúpeľov a 5 liečební. Počet postelí v zdravotníckych zariadeniach ústavnej zdravotnej starostlivosti (okrem prírodných liečebných kúpeľov a kúpeľných liečební) lokalizovaných v Prešovskom kraji v roku k 31.12.2014 bol 4 596, z toho bolo 863 postelí určených pre deti. Ich využitie v percentách predstavovalo 64,6 %. Počet hospitalizovaných osôb bol 131 111, čo po prepočítaní predstavuje hodnotu 15 989,6 hospitalizovaných na 100 000 obyvateľov. Priemerný evidenčný počet zamestnancov v zdravotníctve a sociálnej pomoci za rok 2014 bol 12 692 fyzických osôb, čo predstavuje 13,0 % z počtu všetkých pracovníkov zdravotníckych zariadení na Slovensku.

Tabuľka č. 7: Vývoj vybraných ukazovateľov za oblasť zdravotníctva a sociálnych služieb v PSK

Ukazovateľ/rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Počet nemocníc	22	22	22	20	20	19
Počet liečební	4	5	6	5	6	3
Počet kúpeľov	10	10	10	10	-	-
Počet lôžok spolu	8 503	8 235	7 892	7 513	-	-
Počet zariadení sociálnej starostlivosti	147	153	161	184	199	185
Počet miest v zariadeniach sociálnej starostlivosti	5 525	5 558	5 817	6 005	6 361	6 844

Zdroj: Štatistický úrad SR

Na území Prešovského kraja poskytovatelia zabezpečujú rôzne druhy **sociálnych služieb** v zmysle zákona o sociálnych službách: sociálne služby krízovej intervencie, sociálne služby na podporu rodiny s deťmi, sociálne služby na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, nepriaznivého zdravotného stavu alebo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku, sociálne služby s poskytnutím telekomunikačných technológií, podporné služby, odborné činnosti.

V roku 2014 bolo v Prešovskom kraji spolu 185 zariadení sociálnych služieb s počtom 6 844 miest. Počet miest v zariadeniach pre seniorov bol 1 785, počet miest v detských domovoch bol 661.

Z celkového počtu zariadení je najviac zriadených Prešovským samosprávnym krajom. Prešovský samosprávny kraj je zriaďovateľom 27 zariadení sociálnych služieb s právnou subjektivitou, poskytujúcich rôzne druhy sociálnej služby. Verejných poskytovateľov, ktorými sú mestá a obce, pôsobí v kraji 112 a poskytujú rôzne druhy sociálnych služieb, najmä opatrovateľskú službu - 105 subjektov. V Prešovskom kraji zabezpečuje sociálne služby aj 120 neverejných poskytovateľov.

Demografický vývoj bude v období najbližších rokov jednoznačne determinovaný starnutím populácie, ktoré je výsledkom predovšetkým populačných vln v minulosti a meniaceho sa rodinného

správania populácie, nízkou fertilitou, predlžovaním dĺžky ľudského života v súčasnosti. V nasledujúcich rokoch dôjde k výraznému nárastu populácie seniorov, čo predpokladá zvýšenú zdravotnú a sociálnu starostlivosť z dôvodu vekom podmienenej znižujúcej sa miery sebastačnosti jedinca.

Ďalším z vážnych problémov v zdravotníctve je nepriaznivá veková situácia lekárov primárneho kontaktu (všeobecný lekár pre dospelých a všeobecný lekár pre deti a dorast), čo bude čoraz viac limitujúcim faktorom dostupnosti k primárnej zdravotnej starostlivosti.

Kvalita bývania

V roku 2014 sa v Prešovskom kraji dokončilo spolu 1 659 bytov, z toho 74,6 % v rodinných domoch. Medziročne sa počet dokončených bytov spolu znížil o 15,2 %, v rodinných domoch sa ich počet zvýšil o 1,8 %. Priemerná obytná plocha bytu v kraji dosiahla 80,6 m². V roku 2014 sa začalo s výstavbou 1 519 bytov, z toho 1 095 v rodinných domoch. Ku koncu roka 2014 bolo rozostavaných 6 751 bytov, z toho 5 424 bytov v rodinných domoch. Na počte dokončených bytov v Slovenskej republike sa Prešovský kraj podieľal 11,1 % a rozostavanosť bytov ku koncu roka 2014 dosiahla podiel 10,9 %.

Tabuľka č. 8: Vývoj vybraných ukazovateľov o počte a veľkosti bytov v Prešovskom kraji

Ukazovateľ/rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Počet dokončených bytov	1 568	1 595	1 557	1 440	1 957	1 659
Priemerná obytná plocha bytu v m ²	73,0	76,4	71,7	75,4	70,9	80,6

Zdroj: Štatistický úrad SR

Ekonomika

Prešovský kraj je charakterizovaný ako priemyselno-poľnohospodársky región s významným zastúpením služieb. Medzi významné hospodárske odvetvia kraja patrí spracovateľský priemysel, a to – potravinársky, čerpajúci z poľnohospodárskej činnosti, výroba odevov, výroba textílií, spracúvanie dreva, výroba motorových vozidiel a výroba ostatných dopravných zariadení. V odbore spracovanie dreva sú tu tiež zastúpené výrobné nábytku a interiérov malej a strednej veľkosti. Významnú pozíciu má i elektrotechnický priemysel, chemický a farmaceutický priemysel. Nezastupiteľný podiel vo výpočte významných odvetví priemyslu v kraji má i výroba výrobkov z gumy, plastov a výroba kovov a kovových výrobkov. Ťažký priemysel naopak v kraji nemá zastúpenie.

A – Analytická časť

Tabuľka č. 9: Vývoj vybraných ukazovateľov ekonomiky a dopravy v PSK

Ukazovateľ/rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Regionálny HDP (v mil. €, PKS)	8 060,2	8 465,5	8 998,2	9 484,6	9 749,4	-
HDP na obyv. (v PKS)	10 008,3	10 472,3	11 045,3	11 617,7	11 917,3	-
Hrubá pridaná hodnota v bežných cenách (v mil. €)	4 986,2	5 152,1	5 603,5	5 930,0	6 043,9	-
Tvorba hrubého fixného kapitálu v bežných	1 293,7	1 250,0	1 401,6	1 163,4	-	-
Počet podnikateľských subjektov spolu	79 807	80 890	80 853	79 755	80 276	79 755
právnické osoby	19 741	21 082	22 309	23 388	24 823	26 674
fyzické osoby	60 066	59 808	58 544	56 367	55 453	53 081
Priame zahraničné investície (v tis. €)	425 039	415 900	369 023	517 195	-	-
Podiel poľnohospodárskej pôdy na celkovej poľnohospodárskej pôde SR (%)	15,85	15,83	15,84	15,83	15,84	15,84
Cesty II a III. triedy (v km)	245,8	2 445,3	2 446,4	2 443,9	2 436,7	2 436,8
Cesty I. triedy (v km)	626,7	627,2	626,9	626,9	624,0	625,7
Rýchlostné cesty (v km)	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5
Diaľnice (v km)	67,5	83,7	83,737	85,9	81,9	81,9
Dĺžka prevádzkovaných železničných tratí (km)	420	420	420	420	420	420

Zdroj: Štatistický úrad SR

Priemysel v kraji je rôznorodý bez výraznej orientácie na niektoré výrobné odvetvia. Dôležité zastúpenie tu má kovospracujúci, drevospracujúci, potravinársky, elektrotechnický, strojársky, chemický, textilný a odevný priemysel. Je koncentrovaný hlavne do okresných miest. Medzi najvýznamnejšie podniky v kraji patria: Tatravagónka a. s. v Poprade, Tatranská mliekareň a. s., Kežmarok, Lear Corporation Seating Slovakia s. r. o. v Prešove, ELCOM s. r. o. Prešov, Pivovary Topvar, a. s., Veľký Šariš, MECOM GROUP s. r. o. v Humennom, MILK-AGRO s. r. o. v Prešove, Nexis Fibers, a. s. v Humennom, BUKÓZA HOLDING a. s. vo Vranove nad Topľou, CHEMOSVIT FOLIE a. s. vo Svite, BUKOCEL a. s. v Hencovciach a ďalšie. **V priemyselných podnikoch** Prešovského kraja dosiahli tržby za vlastné výkony a tovar v roku 2014 hodnotu 3 584,0 mil. Eur. Podiel kraja na celoslovenskom objeme tržieb v priemysle bol najnižší v rámci krajov a predstavoval 4,4 %. Priemerný počet zamestnaných osôb v priemysle bol v roku 2014 spolu 45 291. Priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca v priemysle v Prešovskom kraji bola 720 Eur. Za priemerom Slovenskej republiky zaostala o 213 Eur a bola najnižšia v rámci všetkých krajov.

Výdavky na vedu a výskum v Prešovskom kraji v posledných rokoch rástli veľmi pomaly. Stále sú najnižšie v rámci krajov Slovenskej republiky. V roku 2014 dosiahli podiel vo výške 3,5 % (23 744,3 tis. Eur) z celkových výdavkov na vedu a výskum v Slovenskej republike. Kraj patrí do skupiny inovačne zaostávajúcich regiónov. Má najmenej pracovníkov v oblasti výskumu a vývoja (1 036 fyzických osôb v roku 2014, čo je 4,2 %-ný podiel z počtu zamestnancov výskumu a vývoja v SR).

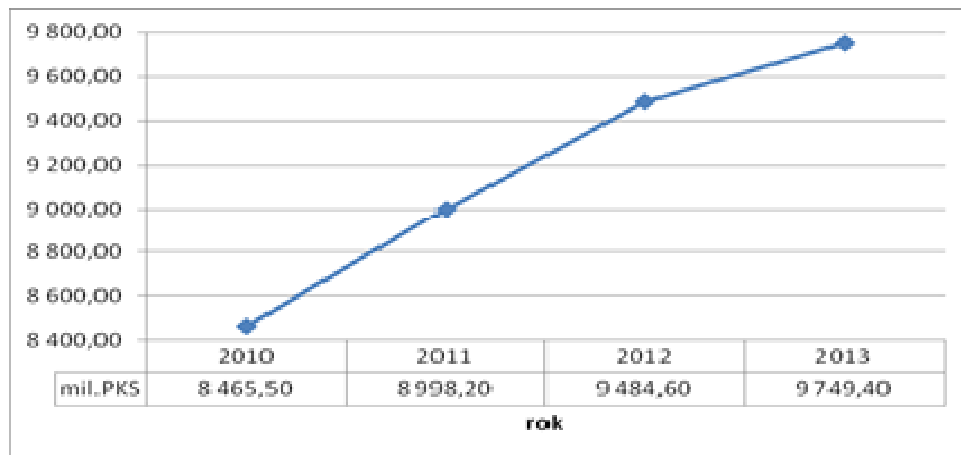
Pre ďalší ekonomický rozvoj Prešovského kraja majú podstatný význam existujúce, alebo v blízkej budúcnosti pripravované priemyselné parky.

Priemyselné parky

K ekonomickému rozvoju i znižovaniu nezamestnanosti môžu prispieť podnikateľské zóny, kam prichádzajú investori a kde dochádza k vytváraniu nových pracovných miest. Pojem „priemyselný park“ sa vyznačuje zásadami, ktoré ho odlišujú od bežných priemyselných zón. „Parky“ sa vyznačujú

jednotnou koncepciou, osobitným usporiadaním, vegetačnými úpravami, voľbou výrobných jednotiek a všestrannou starostlivosťou o stanovište. V súčasnej dobe je v Prešovskom kraji celkom 12 priemyselných parkov s rozlohou 81 hektárov, ktoré môžu byť poskytnuté investorom.

Obrázok č. 4: Graf vývoja regionálneho HDP v Prešovskom kraji (v mil. PKS)

Zdroj: Štatistický úrad SR

Prešovský kraj v ekonomickej výkonnosti a v príjmoch obyvateľstva zaostáva v hospodárskom rozvoji za úrovňou Slovenskej republiky. Na celoslovenskej tvorbe hrubého domáceho produktu a pridanej hodnote sa kraj podieľa najnižším percentom. Dosahuje sa tu najnižšia úroveň priemernej nominálnej mesačnej mzdy, ktorá je takmer o jednu štvrtinu nižšia ako celoslovenský priemer. Na tvorbe hrubej pridanej hodnoty SR v roku 2013 sa kraj podieľal 9,0 %. Regionálny hrubý domáci produkt v roku 2013 dosiahol hodnotu 9 749,4 mil. PKS. Regionálny HDP postupne rastie, ale napriek tomu patrí stále k podpriemerným v rámci Európskej únie.

Dôležitým odvetvím ekonomiky kraja je dlhodobou tiež cestovný ruch. Prešovský kraj radí k najnavštevovanejším krajom v Slovenskej republike. Ako jedna z kľúčových aktivít pre ďalší rast sa javí napr. problematika celoročného využívania ubytovacích kapacít, zlepšovanie ich kvality a zvyšovanie úrovne poskytovaných služieb pre náročnejšiu klientelu.

Ekonomicky najvyspelejšími oblasťami Prešovského kraja sú okresy Poprad, Prešov a Humenné. K ekonomicky najslabším patria aj naďalej okresy Medzilaborce, Svidník, Stropkov, Levoča a Kežmarok.

Prílev **priamych zahraničných investícií (PZI)** do Prešovského kraja je nízky. Významnejší prílev bol zaznamenaný v roku 2009. Podľa definitívnych údajov za rok 2012 bol prílev PZI do kraja 71 157 tis. Eur, čo predstavovalo 3,1 %-tný podiel z prílevu PZI do SR. Stav priamych zahraničných investícií v roku 2012 v Prešovskom kraji dosiahol hodnotu 517 195 tis. Eur. Z pohľadu na štruktúru PZI (majetková účasť, reinvestovaný zisk aj ostatný kapitál) v SR podľa krajov v rokoch 2003 a 2012 je evidentné, že regionálne disparity v rozložení PZI sa za týchto deväť rokov napriek snahám výraznejšie podporovať investície do zaostalejších regiónov nezmiernili, skôr naopak. Podľa definitívnych údajov za rok 2013 bol prílev PZI do kraja -5 723 tis. Eur.

Najvýznamnejší zahraniční investori Prešovského kraja pochádzajú z JAR, Rakúska, Talianska, Francúzska, Cypru, Fínska, Luxemburska, Belgicka, Holandska, USA a Nemecka.

A – Analytická časť

Tabuľka č. 10: Prehľad priemyselných parkov v Prešovskom kraji

P. č.	Priemyselný park	Obec/Mesto	Okres	Rozloha (v ha)	Voľné miesto (v ha)	Typ PP (GF/BF)
1.	Poprad – Matejovce	Matejovce	Poprad	9,1	0,3	GF
2.	Spišské Podhradie	Spišské Podhradie	Levoča	N	N	N
3.	Sabinov	Sabinov	Sabinov	N	N	N
4.	Lipany – PP Za Traťou	Lipany	Sabinov	9	1,8	GF
5.	PP Záborské	Záborské	Prešov	30,8	17	GF
6.	Petrovany	Petrovany	Prešov	N	N	N
7.	Hnedý PP Stropkov – I. etapa	Stropkov	Stropkov	2,1	0,8	BF
8.	PP Medzilaborce	Medzilaborce	Medzilaborce	4,75	4,75	GF
9.	Rekonštrukcia výrobných hál - Snina	Snina	Snina	0,5	0	BF
10.	PP Myslina	Myslina	Humenné	1,83	0	GF
11.	PP Guttmannovo	Humenné	Humenné	5	1,06	GF
12.	PP Vranov n. T. - Ferovo	Vranov n. T.	Vranov n. T.	17,98	15,72	GF

Zdroj: HN Invest 2014,

Vysvetlivky: N – nezistené, PP – priemyselný park, GF – greenfield, BF – brownfield

Celkovo je v dvanástich evidovaných priemyselných parkoch Prešovského kraja disponibilných spolu 22,3 ha priemyselných plôch.

Základná charakteristika priemyselného parku:

- má regionálny prípadne nadregionálny charakter,
- rozloha parku umožňuje umiestnenie viacerých investorov,
- pozemky sú právne vysporiadané a technicky presne definované,
- správca parku – hospodárska činnosť,
- vybavenosť technickou infraštruktúrou,
- plná podpora zo strany obce, mesta, VÚC,
- podpora inovácií, rastu exportu,
- služby: ekonomické, ubytovanie, voľný čas.

Agentúra SARIO (Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu) uverejňuje databázu priemyselných parkov podľa krajov Slovenska, ktoré všeobecne delí na dva typy: greenfield a brownfield.

Priemyselné parky postavené na brownfields vznikli revitalizáciou pôvodne využívaných priemyselných zón a areálov a následne boli zaradené do databázy pre potenciálnych investorov. V Prešovskom kraji sú len 2 priemyselné parky realizované na brownfields (PP Snina, PP Humenné).

Stavebníctvo v Slovenskej republike i v Prešovskom kraji je predstaviteľom odvetvia, ktorého rozvoj je závislý od dopytu, generovaného ekonomickým rastom a investičnými projektmi, ktoré v doterajšom vývoji boli prevažne na úrovni verejného sektora. V **stavebných podnikoch** pôsobiach v Prešovskom kraji dosiahli tržby za vlastné výkony a tovar v roku 2014 hodnotu 807,9 mil. Eur a medziročne

poklesli o 1,5 %. Podiel stavebných podnikov so sídlom v Prešovskom kraji na celoslovenskom objeme tržieb predstavoval 11,2 %. Priemerný počet zamestnaných osôb v stavebníctve bol v roku 2014 spolu 25 275. Úroveň priemernej nominálnej mesačnej mzdy v stavebníctve za Prešovský kraj bola 479 Eur. Za úrovňou SR zaostávala o 145 Eur.

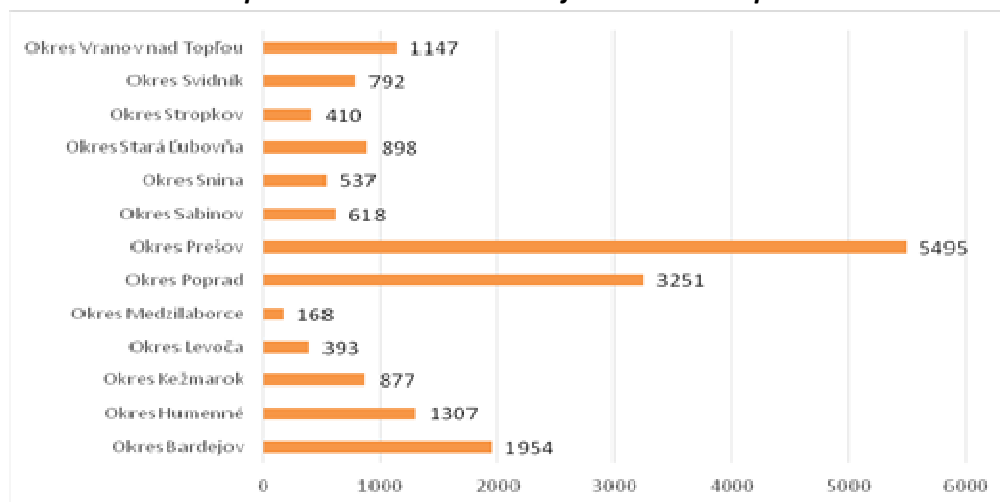
Poľnohospodárska pôda zaberá 42,3 % z celkovej rozlohy Prešovského kraja. Z nej takmer dve pätiny predstavuje orná pôda, na ktorej sa pestujú predovšetkým obilniny, krmoviny, olejiny a zemiaky. V pestovaní zemiakov patrí kraj k najväčším producentom v SR. V rámci živočíšnej výroby prevláda chov hovädzieho dobytku. Spolu s Banskobystrickým krajom, Prešovský kraj obhospodaruje najväčšie plochy lesných pozemkov. Poľnohospodárstvo Prešovského kraja je charakterizované veľmi ťažkými výrobnými podmienkami, keďže podstatná časť územia je situovaná v podhorských a horských oblastiach. Prevažná časť územia spadá do flyšovej oblasti s priemernou ročnou teplotou 5 – 6 °C a ročným úhrnom zrážok 700 – 900 mm.

Poľnohospodárske podniky v kraji dosiahli v roku 2014 tržby za predaj vlastných výrobkov (rastlinných a živočíšnych) v hodnote 104,2 mil. Eur a oproti roku 2013 vzrástli o 10,6%. Podiel Prešovského kraja na celoslovenskom objeme tržieb za predaj vlastných výrobkov predstavoval 6,7%. Intenzita chovu hospodárskych zvierat v roku 2014 bola v Prešovskom kraji u hovädzieho dobytku 30,5 kusov na 100 ha poľnohospodárskej pôdy, u oviec 29,3 kusov na 100 ha poľnohospodárskej pôdy, u ošípaných 40,1 kusov na 100 ha ornej pôdy.

Podnikateľské aktivity obyvateľstva ovplyvňujú podmienky a možnosti vytvorené v danom regióne. Na území Prešovského kraja pôsobí viac ako 17 tisíc firiem zameraných na tvorbu zisku a 49 tisíc súkromne podnikajúcich fyzických osôb (živnostníkov, vrátane fyzických osôb podnikajúcich na základe iného ako živnostenského zákona). Svoju činnosť orientujú hlavne do odvetví stavebníctva, obchodu a priemyselnej výroby. Podľa počtu zamestnancov 91,3 % firiem je zaradených medzi malé podniky (do 49 zamestnancov), 269 podnikov je zaradených medzi stredné (od 50 - 249 zamestnancov) a 57 je veľkých podnikov (nad 250 zamestnancov). V Prešovskom kraji pôsobilo k 31.12.2014 spolu 79 755 subjektov, čo je o 1 135 menej ako v roku 2010. Z uvedeného počtu právnické osoby tvorili 33,4 %, (t. j. 26 674 subjektov) a fyzické osoby – podnikatelia 66,6 %, (t. j. 53 081 osôb). Najviac zaregistrovaných subjektov bolo v okresoch Prešov, Poprad, Bardejov, Humenné a Vranov nad Topľou.

A – Analytická časť

Obrázok č. 5: Počet podnikov Prešovského kraja k 31.12.2014 podľa okresov

Zdroj: Štatistický úrad SR

Najviac podnikateľských subjektov pôsobiacich na území Prešovského kraja sa zaoberá obchodnou činnosťou.

Doprava

K 1.1.2015 bolo v Prešovskom kraji spolu 3 148,9 km ciest, čo na dĺžke **cestnej siete** Slovenskej republiky predstavuje 17,5 %-ný podiel. Z celkovej dĺžky cestnej siete v kraji cesty I. triedy pokrývajú 19,8 %, cesty II. triedy 16,5 % a cesty III. triedy 60,8 % siete SR. Diaľnice predstavujú v rámci ciest kraja iba 2,6 %-ný podiel. Z hľadiska celoslovenského merítka predstavujú diaľnice v Prešovskom kraji 19,5 %-ný podiel na celkovej dĺžke diaľnic v SR. Cesty, ktoré sú súčasťou: „E“ ťahov, trás „TEM“ a multimodálnych a doplnkových koridorov „TEN-T“ majú dĺžku 195,2 km, čo je 6,1 % z celkovej dĺžky cestnej siete kraja.

Diaľnica D1 je najvýznamnejším diaľničným prepojením naprieč územím SR v západo-východnom smerovaní a tvorí chrbticovú os cestnej siete. Diaľnica D1 je súčasťou vetvy multimodálneho koridoru vedenom v trase Bratislava – Žilina – Užhorod a súčasťou základnej siete „TEN-T“. Po dobudovaní bude spájať 6 krajských miest a 8 z desiatich najväčších miest na Slovensku a ich príslušných regiónov. Významne tak prispeje k zlepšeniu vzájomnej dostupnosti týchto miest a zároveň k zlepšeniu spojenia s Ukrajinou a bude poskytovať potrebnú kapacitu v týchto dopravných smeroch.

Stav cestnej infraštruktúry v Prešovskom kraji sa vyznačuje relatívne veľkou hustotou, avšak s relatívne nízkym podielom ciest vyšších tried. Hustota cestnej siete v kilometroch na km² je 0,351. Prešovský kraj sa zaraďuje na štvrté miesto v hustote cestnej siete v rámci krajov SR. Najnižšia hustota cestných sietí v rámci kraja je v okresoch Kežmarok, Humenné a Snina, čo je podstatne ovplyvnené reliéfom terénu.

Dobudovanie cestných sietí v Prešovskom kraji výrazne zaostáva. Stále nie je vybudované súvislé diaľničné prepojenie kraja s hlavným mestom republiky. Nevyhovujúce je aj severo - južné prepojenie Prešovského kraja smerom na hranicu s Poľskou republikou a Maďarskou republikou. Vzhľadom na významný objem nákladného tranzitu medzi Poľskom a Maďarskom v tomto regióne, kapacitne

a bezpečnostnými parametrami nevyhovujúce súčasné prepojenie po cestách I. triedy, je potrebné riešiť toto prepojenie dobudovaním rýchlostnej cesty R4, ktorá bude slúžiť medzinárodnej tranzitnej doprave v tomto smere a zároveň zlepši vzájomnú dostupnosť Košíc a Prešova s Miškovcom, Budapešťou a Rzeszówom. Táto trasa je tiež súčasťou súhrnnej siete TEN-T.

V Prešovskom kraji je **železničná sieť** málo rozvinutá. Tvorí ju 420 km železničných tratí a 41 km tatranskej elektrickej železnice. Prešovský kraj má na celkovej dĺžke železničných tratí v Slovenskej republike (3 592 km) 11,69 % podiel, z celoslovenského pohľadu patrí Prešovskému kraju v tomto ukazovateli v rámci krajov 4. miesto. Hustota železničnej siete na území kraja v km na 1 000 km² je 46,75 km. Priemerná hustota železničných tratí v SR je 73,26 km na 1 000 km² a Prešovský kraj v tomto ukazovateli výrazne zaostáva, dosahuje v rámci krajov SR najnižšiu hodnotu. Železničné prepojenie chýba v severovýchodnej časti územia, v okresoch Stropkov a Svidník.

Z hľadiska leteckej dopravy má v Prešovskom kraji dominantné postavenie medzinárodné **verejné letisko Poprad – Tatry**, ktoré je súčasne najvyššie položeným letiskom v strednej Európe. V súčasnosti sa z tohto letiska vykonáva nepravidelná (charterová) letecká doprava. Zároveň sa na území Prešovského kraja nachádza vojenské letisko Prešov a tiež letiská pre všeobecné letectvo a to vnútroštátne verejné letisko Svidník, vnútroštátne neverejné letiská Ražňany a Kamenica nad Cirochou.

Cestovný ruch

Potenciál územia Prešovského kraja je pre cestovný ruch, rekreáciu a kúpeľníctvo značne rozsiahly a hlboko diferencovaný. Nachádzajú sa tu priestory poskytujúce možnosti pre rozvoj rekreácie a cestovného ruchu od vysokohorskej a horskej krajiny Vysokých Tatier, Spišskej Magury, Pienin, Čergova, Slanských vrchov, Vihorlatu a Bukovských vrchov, významné prvky kultúrneho a historického dedičstva slúžiace ako cieľ poznávacieho turizmu, až po možnosť kúpania vo vodných nádržiach a termálnych kúpaliskách. Najcennejšou devízou územia Prešovského kraja je vysoko hodnotná, zatiaľ relatívne málo narušená horská i podhorská krajina osobitá nielen v celoslovenskom, ale i stredoeurópskom kontexte poskytujúca nevšedné turistické a rekreačné vyžitie v prírodnom prostredí. Na území Prešovského kraja sa nachádzajú, resp. do tohto územia plošne zasahuje 5 národných parkov - Tatranský národný park, Pieninský národný park, Národný park Nízke Tatry, Národný park Slovenský raj a Národný park Poloniny a dve chránené krajinné oblasti Vihorlat a Východné Karpaty.

Najvýznamnejšou oblasťou medzinárodného cestovného ruchu v kraji sú **Vysoké Tatry**. Okrem horskej turistiky ponúkajú najmä rôzne druhy zimných športov, cykloturistiku, množstvo kultúrno poznávacích aktivít, a to po celý rok. Vzhľadom na to, že sú na území Tatranského národného parku, ich ďalší priestorový rozvoj je obmedzený, čo je ale vyvážené vysokou hodnotou krajinného prostredia. Je to stredisko s najlepším vybavením, najmä čo sa týka zimných športov. Sú tu lanovky, množstvo vlekov, umelé zasnežovanie, označené cykloturistické trasy rôznej obťažnosti. Výnimočná tatranská klíma sa využíva na liečenie chorôb dýchacieho ústrojenstva. Sú tu tiež možnosti pre poznávanie a kultúrnu turistiku – Mestská pamiatková rezervácia Spišská Sobota, pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Ždiar, ďalšie kultúrne pamiatky v Poprade – Veľkej, Matejovciach, Švábovciach, múzeum TANAP-u, Podtatranské múzeum v Poprade, galérie a pod.

A – Analytická časť

Tržby z cestovného ruchu v Prešovskom kraji v roku 2014 predstavovali spolu 12 477 tis. Eur, z toho tržby z aktívneho cestovného ruchu dosiahli 3 280,6 tis. Eur, tržby z pasívneho cestovného ruchu 5 698,0 tis. Eur a tržby z domáceho cestovného ruchu 3 494,1 tis. Eur. V porovnaní s rokom 2013 bol objem dosiahnutých tržieb spolu nižší o 1 478,2 tis. Eur.

Tabuľka č. 11: Vývoj vybraných ukazovateľov cestovného ruchu v Prešovskom kraji

Ukazovateľ/rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Počet návštevníkov v ubytovacích zariadeniach (podiel kraja na SR v %)	17,34	18,03	17,03	17,62	17,30	17,20
Počet návštevníkov	586 447	611 663	618 470	664 863	700 248	642 706
Počet ubytovacích zariadení	605	585	551	724	701	663

Zdroj: Štatistický úrad SR

Ku koncu roka 2014 poskytovalo návštevníkom ubytovacie služby 663 ubytovacích zariadení so sídlom v Prešovskom kraji. Z hľadiska štruktúry zariadení bolo 477 hromadných ubytovacích zariadení a 186 prevádzkovateľov poskytovalo ubytovanie v súkromí. Počas roku 2014 zariadenia cestovného ruchu ubytovali 642 706 návštevníkov, z toho 209 151 cudzincov (32,5 %). Celkové tržby za ubytovanie v kraji dosiahli 44,6 mil. Eur. Priemerná cena za ubytovanie spolu vrátane DPH bola 20,8 Eur, ktorú návštevník zaplatil za jedno prenocovanie. Čisté využitie lôžkovej kapacity ubytovacích zariadení v kraji vypočítané z počtu stálych lôžok dosiahlo 28,5 %.

Z územného hľadiska najvyšší počet ubytovacích zariadení bol v okrese Poprad, za ním nasledovali okresy Kežmarok a Prešov.

V rámci územia Prešovského kraja sa nachádzajú významné zdroje prírodných liečivých vôd v Bardejovských Kúpeľoch a Vyšných Ružbachoch s celoslovenským až medzinárodným významom, v Novej Ľubovni, Malom Sulíne, Červenom Kláštore a Šarišskom Štiavniku s regionálnym významom a v Gánovciach s miestnym významom i mnohé pramene minerálnych vôd. Významnými kúpeľnými miestami celoštátneho významu sú Vysoké Tatry, Vyšné Ružbachy a Bardejovské kúpele. Územie je rovnako bohaté na výskyt geotermálnych vôd.

Významným lokalizačným činiteľom z hľadiska prírodných predpokladov a jedným z nosných motivačných prvkov z hľadiska atraktívnosti územia pre účastníka cestovného ruchu je i vodná nádrž Domaša. Táto je situovaná v atraktívnom prírodnom prostredí a poskytuje veľmi vhodné podmienky pre pobyt pri vode a vodné športy v letnom období.

K osobitým komponentom komplexu lokalizačných predpokladov cestovného ruchu patria kultúrne pamiatky, ktoré vznikli tvorivou činnosťou človeka. Väčšina kultúrnych pamiatok sa vyskytuje v rámci intravilánov miest a obcí, čím prispievajú k lokalizácii cestovného ruchu do týchto sídiel, čo má priaznivé vplyvy z hľadiska záťaže na prírodnú krajinu a životné prostredie vôbec. Na území Prešovského kraja a predovšetkým v regióne Spiša, sa nachádza najväčšia koncentrácia kultúrno – historických pamiatok na území Slovenskej republiky tvoriacich cieľ poznávacieho turizmu. Medzi najvýznamnejšie prvky kultúrneho a historického dedičstva patrí pamiatková rezervácia Bardejov vrátane židovského suburbia zaradená do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. Vysoká atraktívnosť lokalít svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO považovaných za klenoty v celosvetovom meradle bezprostredne vplýva na úroveň ich návštevnosti predovšetkým z hľadiska zahraničných návštevníkov. Významnými historickými sídelnými štruktúrami z hľadiska atraktívnosti

pre účastníkov poznávacieho turistického ruchu sú predovšetkým mestské pamiatkové rezervácie Bardejov, Kežmarok, Levoča, Prešov, Podolíneec, Spišská Kapitula a Poprad – Spišská Sobota, pamiatkové rezervácie ľudovej architektúry Ždiar a Osturňa, národné kultúrne pamiatky (ďalej len NKP) – Súbor východoslovenských drevených kostolíkov „cerkví“ i múzea ľudovej architektúry - skanzeny v Starej Ľubovni, v Bardejovských Kúpeľoch, vo Svidníku a v Humennom.

Energetika

Na území Prešovského kraja nie sú významnejšie zdroje elektrickej energie, z obnoviteľných zdrojov **energie** sa využíva predovšetkým vodná energia, v posledných rokoch boli vybudované a inštalované viaceré fotovoltaické elektrárne. Využitie biomasy stúplo predovšetkým u veľkých výrobcov tepla v mestách (Prešov, Sabinov, Bardejov), kde sa biomasa využíva na výrobu elektrickej energie a obciach (Holčíkovce, Ďapalovce, Nižný Slavkov, Medzilaborce) kraja, ktoré využívajú biomasu na vykurovanie objektov v správe obecných úradov (základné školy, materské školy, zdravotnícke zariadenia a pod.).

Tabuľka č. 12: Vývoj vybraných ukazovateľov energetiky v PSK

Ukazovateľ/rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Spotreba elektriny (MW, podiel kraja na celkovej spotrebe, v %)	3,54	3,88	3,42	3,46	3,79	3,84
Spotreba zemného plynu (1000 m ³ , podiel kraja na celkovej spotrebe)	4,00	3,92	3,45	3,88	3,86	4,24

Zdroj: Štatistický úrad SR

Prešovský kraj vykazuje za rok 2014 spotrebu koksu a uhlia v podiele 2,49 % z celkovej spotreby v Slovenskej republike, celkovo najnižšiu spotrebu elektrickej energie (3,8 %-tný podiel), ale aj najnižšiu spotrebu zemného plynu (4,2 %-tný podiel).

Životné prostredie

Podiel obyvateľov zásobovaných vodou z **verejných vodovodov** bol v roku 2014 v Prešovskom kraji 79,9 %. Rozvoj verejných vodovodov v kraji zaostáva za celoslovenským priemerom, ktorý bol 87,7 %. V porovnaní s ostatnými kraji patrí Prešovskému kraju posledné miesto. Dĺžka vodovodnej siete v roku 2014 bola v Prešovskom kraji 4 232 km. Oproti roku 2013 pribudlo 7 km. Úroveň zásobovanosti v jednotlivých okresoch kraja je veľmi rozdielna. Najnižší podiel zásobovaných obyvateľov v rámci Prešovského kraja je dlhodobo v okrese Vranov nad Topľou, kde takmer polovica obyvateľov je zásobovaná pitnou vodou z domových studní s nevyhovujúcou kvalitou. Podobne nepriaznivý stav je aj v okrese Sabinov a Stropkov.

Budovanie **kanalizačnej siete** je porovnateľné s celoslovenským priemerom. V roku 2014 bolo v rámci Slovenskej republiky napojených na verejnú kanalizačnú sieť 64,7 % obyvateľov. V tom istom roku bolo v Prešovskom kraji napojených na kanalizačnú sieť 64,9 % obyvateľov.

Prešovský kraj predstavuje z hľadiska čistoty ovzdušia relatívne homogénny celok. Výnimku tvoria oblasti, kde sa kumulujú zdroje znečistenia a činnosti spôsobujúce znečistenie ovzdušia (priemysel, doprava, a pod.) K týmto oblastiam v rámci kraja patria: Prešov, Poprad – Svit a oblasť Zemplína: Vranov nad Topľou, Strážske, Humenné.

A – Analytická časť

V roku 2013 dosiahla **produkcia tuhých emisií** v tonách v Prešovskom kraji hodnotu 4 846,3 oproti roku 2012 sa opäť zvýšila. Taktiež sa v porovnaní s rokom 2011 zvýšila produkcia oxidu uhoľnatého.

Na základe údajov Štatistického úradu Slovenskej republiky za rok 2014 vzniklo v hospodárstve Prešovského kraja 199 549 ton komunálneho **odpadu**, čo z celoslovenského hľadiska tvorilo 10,9 %. Celkové množstvo komunálneho odpadu sa oproti roku 2013 zvýšilo, v roku 2014 jeden obyvateľ Prešovského kraja vyprodukoval v prepočte 243,53 kg odpadu (priemer Slovenskej republiky bol 339,43 kg), ale jeho zhodnocovanie je na nízkej úrovni. V roku 2014 sa v kraji zhodnotilo iba 15,11 % komunálneho odpadu (percento zhodnoteného komunálneho odpadu je po Nitrianskom kraji druhé najnižšie), pričom priemer na Slovensku bol takmer dvojnásobný 29,09 %.

Tabuľka č.13: Vývoj vybraných ukazovateľov o životnom prostredí v PSK

Ukazovateľ/rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Podiel chránených území (v %)	17,8	17,8	17,8	17,8	17,8	17,8
Množstvo komunálneho odpadu (spolu za kraj, v tonách)	199 661	206 229	200 950	199 338	198 123	199 549
Množstvo komunálneho odpadu na obyvateľa kraja (v kg)	247,41	255,07	246,7	244,11	242,16	243,53
Podiel zhodnocovaného komunálneho odpadu (v %)	8,77	8,08	12,29	11,9	13,9	15,11
Podiel obyvateľov zásobovaných z verejných vodovodov (v %)	78,0	78,3	79,3	78,8	79,5	79,9
Podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizačnú sieť (v %)	56,0	57,2	59,2	60,8	63,9	64,9
Produkcia tuhých emisií (v t)	4 607,9	4 345,3	4 671,0	4 799,6	4 846,3	-
Produkcia oxidu uhoľnatého (v t)	7 041,7	6 794,9	7 010,3	7 128,3	7 349,3	-

Zdroj: Štatistický úrad SR

Významnou devízou územia Prešovského kraja je vysoko hodnotná prírodná, zatiaľ relatívne málo narušená horská i podhorská **krajina** osobitá v celoslovenskom i stredo európskom kontexte. Významnými zachovalými historickými krajinnými štruktúrami sú atraktívne lúčno – pasienkarské lokality Zamaguria i kultúrna krajina stredného Spiša. Mimoriadnu pozornosť si zasluhujú špecifické územia významovo i hodnotovo výrazne prevyšujúce región Prešovského kraja a to predovšetkým Vysoké Tatry, Slovenský raj, Vihorlat, Bukovské vrchy a Zamagurie. Z celkového počtu 9-tich národných parkov Slovenska sa 5 nachádza, resp. zasahuje do územia Prešovského kraja (TANAP, Nízke Tatry, Pieniny, Poloniny a Slovenský raj). Celková výmera **chránených území** národnej siete tvorí 17,8 % z rozlohy kraja. Na území Prešovského kraja je viacero objektov zapísaných do svetového a kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO (Bardejov, Bukové pralesy Karpát v Národnom parku Poloniny v Chránenej krajinnnej oblasti Vihorlat, drevené chrámy v slovenskej časti Karpatského oblúka, Levoča, Spišský hrad).

1.5. CHARAKTERISTIKA STAVU VYBAVENOSTI A OBSLUŽNOSTI ÚZEMIA

Dopravná infraštruktúra

Cestná sieť

Stav **cestnej infraštruktúry** Prešovského kraja sa vyznačuje relatívne vysokou hustotou ciest, avšak s nízkym podielom ciest vyššej kategórie. Diaľničnú sieť v kraji charakterizuje v súčasnosti neúplné diaľničné spojenie s Bratislavou (chýbajúce úseky sú v súčasnosti vo výstavbe), ako aj absencia prepojenia s Poľskom a Maďarskom cez naše územie. Cestnú infraštruktúru kraja tvoria diaľnice, diaľničné privádzače, rýchlostné cesty, cesty I. triedy, cesty II. triedy a cesty III. triedy v celkovej dĺžke 3 149,055 km, pričom cesty II. a III. triedy tvoria podiel 77,4%. Keďže administratívne sa kraj delí na 13 okresov, v ktorých je 665 obcí (pričom štatút mesta má 23 obcí), je potrebné zabezpečiť spojenie s dochádzkovými centrami a napojenie obcí na cestnú sieť s vyšším dopravným významom prostredníctvom siete ciest II. a III. triedy. Vybudovaná a udržiavaná cestná infraštruktúra je dôležitá aj pre možnosť zvýšenia podielu na tvorbe hrubého domáceho produktu, ktorého podiel je v súčasnosti na úrovni 9,23 % v rámci celej SR. Stupeň urbanizácie 48,35 znamená, že viac ako polovica obyvateľstva býva na vidieku a mali by mať zabezpečený aj prístup k významným cestným trasám medzinárodného významu, ktorými sú:

- E50 v úseku Drietoma – Žilina – Prešov – Košice – hranica SR/UA – Užhorod;
- E371 v úseku Prešov – Svidník – Vyšný Komárnik – hranica SR/PL (Rzeszow);
- cesta I/68 smerujúca do Poľska cez Mníšek nad Popradom.

Tabuľka č.14: Prehľad vybraných ukazovateľov cestnej infraštruktúry PSK

Ukazovateľ	Merná jednotka	Hodnota	Podiel na SR v %
Dĺžka ciest II. triedy	km	521,017	14,40
Dĺžka ciest III. Triedy	km	1 915,721	18,46
Dĺžka diaľnic	km	82,017	19,54
Dĺžka ciest I. triedy	km	624,008	18,96
Hustota cestnej siete	km/km ²	0,351	-
Mosty na cestách II. a III. triedy	počet	1 238	22,82
Vozidlá cestnej dopravy evidované v kraji	počet	280 361	11,48

Zdroj: Slovenská správa ciest, Cestná databanka, 2014

Plánovaná je rýchlostná cesta R4, ktorá spojí štátnu hranicu s Poľskom so Svidníkom, Prešovom, Košicami a štátnou hranicou s Maďarskom. Po R4 bude prechádzať viacero európskych ciest, napr. E371. V súčasnosti je v prevádzke obchvat Svidníka.

Plánované je vybudovanie hraničného priechodu na ceste II/559 Čertižné – Jašliská a modernizácia hraničného priechodu na ceste III/067029 Podspády – Jurgov. Cesta III/55724 v úseku Nižná Polianka – štátna hranica s Poľskom bola ukončená v roku 2010, a tým bol sprístupnený hraničný priechod Nižná Polianka – Ozenna pre osobnú a nákladnú dopravu do 7,5 tony.

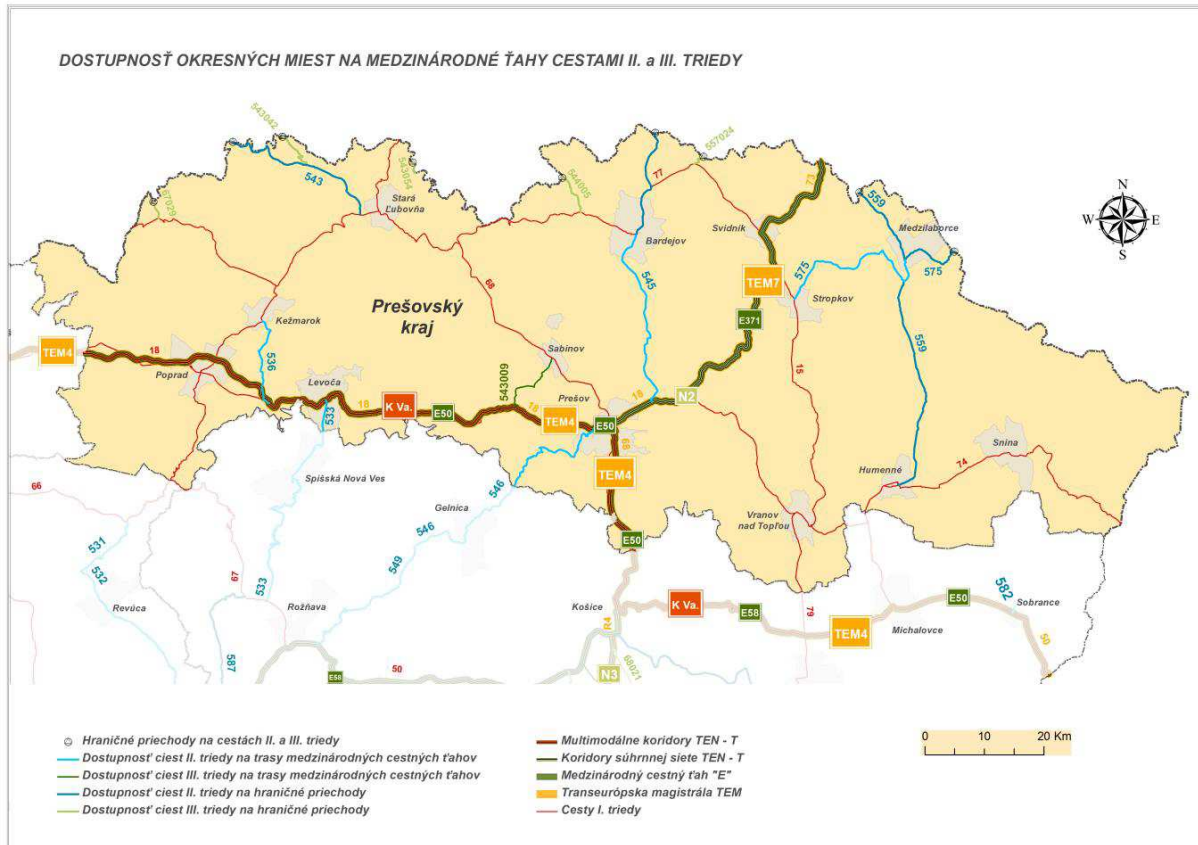
V prípade rozvinutia prepravy na Ukrajinu je potrebné dobudovať prístup na hraničný priechod Ublá. Postupne tiež zvyšovať štandard vybraných ciest zahrnutých do budovania infraštruktúry pre rozvoj cestovného ruchu a zabezpečiť v budúcnosti prístup k dobudovaným častiam D1 a R4.

Okrem priemyslu je v rámci kraja vysoko rozvinutý cestovný ruch, pričom je tu sústredená 1/5 všetkých ubytovacích zariadení na Slovensku, ktoré využíva ročne viac ako 600 tisíc návštevníkov. Najviac navštevované sú regióny Vysoké Tatry, okresy Bardejov, Kežmarok, Prešov a Stará Ľubovňa.

A – Analytická časť

Aj z tohto dôvodu je potrebné dostatočné udržiavanie ciest II. a III. triedy, ktoré zabezpečia spojenie s infraštruktúrou vyššej kategórie. Význam cestnej siete je zdôraznený v kraji aj tým, že obce okresov Stropkov a Svidník nie sú napojené na železničnú dopravu.

Obrázok č. 6: Mapa napojenia ciest II. a III. triedy na cesty medzinárodného významu a na hraničné priechody v PSK

Zdroj: Strategický plán rozvoja a údržby ciest na úrovni regiónov, MDVRR SR, r. 2014

Dobudovanie cestných sietí v Prešovskom kraji výrazne zaostáva. Nie je vybudované diaľničné prepojenie kraja s inými regiónmi – diaľnicou sú spojené iba krajské mestá Košice a Prešov. Prepojenie kraja s hlavným mestom SR Bratislava severným ťahom je preťažené a nekvalitné (väčšina chýbajúcich úsekov je v realizácii), o čom svedčí aj vysoký počet dopravných nehôd. Nevyhovujúce je aj severo – južné prepojenie Prešovského kraja smerom na hranicu s Poľskou republikou a Maďarskou republikou. Dopravné siete SR medzinárodnej úrovne dotýkajúce sa Prešovského kraja sú definované v rámci hlavnej a doplnkovej siete TEN-T nasledovne:

multimodálny koridor č. Va Bratislava – Žilina – Prešov/Košice – Záhor/Čierna nad Tisou – Ukrajina, lokalizovaný pre cestné komunikácie a pre trate železničnej a kombinovanej dopravy ako základná sieť TEN-T, časť prechádzajúca PSK

trasa štátna hranica SR/Poľsko – Svidník – Prešov – Košice – Milhošť – št. hranica SR/Maďarsko ako súčasť súhrnnej siete TEN-T, časť prechádzajúca PSK.

V rámci dopravných sietí zaradených podľa európskych dohôd (AGR, AGC, AGTC) je výhľadovo zastúpená súčasť cestných komunikácií v línii Lipníky – Vranov nad Topľou – Humenné/Michalovce. Dopravný systém SR a v ňom územie východného Slovenska zasahujú tieto európske cestné trasy:

- cesta E50 v úseku hran. ČR/SR - Drietoma - Trenčín - Žilina - Prešov - Košice - hran. SR/UA (Užhorod),
- cesta E71 v úseku Košice - Seňa – hranica SR/MR (Miškovec),
- cesta E371 v úseku Prešov - Svidník - Vyšný Komárnik - hranica SR/PR (Rzeszow),
- cesta E571 v úseku Bratislava - Nitra - Zvolen - Lučenec - Košice (trasa má medzinárodný charakter v prepojení na vyššie uvedené cestné trasy).

Napojenie okresných miest na vyššie uvedené trasy medzinárodného významu sa uskutočňuje prostredníctvom ciest I. a II. triedy. V prípade mesta Medzilaborce a jeho pripojenia na súhrnnú sieť TEN-T sa jedná o cestu II/575 s následným napojením na cestu I/15 v Stropkove. Priame napojenie okresného mesta Bardejov na súhrnnú sieť TEN-T je realizované cestou II/545. Za alternatívne spojenie miest Humenné a Snina s touto vetvou sa môže považovať cesta II/559. Na hlavný koridor siete TEN-T sa Kežmarok napája cestou II/536 (prioritne I/67) a Levoča cestou II/533. V tomto kontexte sa považuje ako spojnica aj cesta III/5439 zo Sabinova, ktorá alternuje cestu I/68. Cestné hraničné priechody komunikácií II. a III. triedy sú situované na severnej hranici s Poľskom. Konkrétne sa jedné o priechody zabezpečované nasledujúcimi komunikáciami: III/67029 (Podpády - Jurgów), II/543 (Lysá nad Dunajcom - Niedzica), III/54342 (Lesnica - Sczawnica), III/5445 (Sulín - Zegiestów), II/545 (Becherov - Konieczna), III/5445 (Kurov - Muszynka), III/55724 Nižná Polianka - Ozenna, II/559 (Čertižné - Czeremcha) a II/575 (Palota - Radoszyce).

Význam ciest II. triedy z hľadiska poskytnutia dopravnej obslužnosti spádových oblastí a spojenia s inými centrami terciárnej sféry (okresné mestá) je v Prešovskom kraji mimoriadne dôležitý obzvlášť z dôvodu absencie primeraného počtu komunikácií vyššej kategórie. Spojenie Bardejova a Prešova je realizované hlavne cestou II/545, ktorá je zároveň spojením s Poľskom. Funkciu napojenia spádových obcí do okresného mesta Humenné plnia cesty II/559 v severnom a II/558 vo východnom smere. Obdobne tomu je aj v prípade Kežmarku, kde cesta II/542 zároveň predstavuje v nadväznosti na cestu II/543 jednu z možných spojení pre turistov z Poľska do oblasti Vysokých Tatier. Cesta II/533 je priamym spojením miest Levoča a Spišská Nová Ves (Košický kraj). Špeciálnym prípadom je mesto Medzilaborce, ktoré leží na križovatke ciest II/559 a II/575 (spojenie so Stropkovom). V blízkosti sa nachádza aj cesta II/567. Takmer celá dopravná obslužnosť v okrese je potom riešená cestami II. triedy. Centrum tatranského regiónu – Poprad – spája s rekreačnými strediskami Vysokých Tatier cesta II/534, ktorá sa napája na cestu II/537 - hlavnou obslužnou komunikáciou pre túto turistickú destináciu. Vstup do krajského mesta Prešov zabezpečujú hlavne cesty I/18 a I/68.

Údržbu ciest II. a III. triedy vykonáva organizácia Správa a údržba ciest Prešovského samosprávneho kraja (PSK), ktorej zriaďovateľom je Prešovský samosprávny kraj. Jednotlivé strediská Správy a údržby ciest PSK zabezpečujú zimnú údržbu na cestách II. a III. triedy v Prešovskom kraji a na základe dohody medzi Správou a údržbou ciest PSK a Slovenskou správou ciest, IVSC Košice vykonávajú zimnú údržbu na cestách I. triedy, podľa operačného plánu vypracovaného SSC, IVSC Košice.

Cesty v PSK sú systematicky preťažované najmä nákladnou dopravou, čo spôsobuje poškodenie a zhoršovanie technického stavu komunikácií a objektov na nich. Medzi najviac preťažované patria

A – Analytická časť

cesty II/558 a II/559 v okrese Humenné. Nemalý vplyv na stav cestnej siete majú i záplavy, kedy rozvodnené rieky podmývajú a zaplavujú cesty, prípadne narušujú statiku mostných objektov.

Železničná sieť

V Prešovskom kraji je **železničná sieť** málo rozvinutá. Predstavuje 420 km tratí a 41 km tatranskej elektrickej železnice. Z toho 45 km je zdvojkolajnených a 76 km elektrifikovaných. Dĺžka tratí v Prešovskom kraji predstavuje 11,69 % podiel, na celkovej dĺžke železničných tratí Slovenskej republiky (3 592 km). Z celoslovenského pohľadu patrí Prešovskému kraju v tomto ukazovateli spomedzi 8-mich krajov 4. miesto. Hustota železničnej siete v kraji v km na 1 000 km² je 46,75 km. Priemerná hustota železničných tratí v SR je 73,26 km na 1 000 km², čo je v rámci krajov Slovenska najmenej.

Najdôležitejšími železničnými križovatkami v kraji sú Prešov a Poprad. Trať Košice – Žilina má celoštátny význam a je zaradená do medzinárodných dohôd AGC, AGTC; trať Kysak – Prešov – Plaveč SR/PR tvorí súčasť severo – južného smeru medzinárodného významu. Postupnou modernizáciou sa tu dosiahne rýchlosť 120 km/hod . V železničnom uzle Prešov sa na uvedenú trať napájajú trate regionálneho významu v smeroch na Bardejov, Vranov nad Topľou, Humenné, Snina, Medzilaborce. Železničné prepojenie úplne chýba v severovýchodnej časti územia, v okresoch Stropkov a Svidník.

Autobusová doprava

Rozhodujúcim druhom verejnej dopravy v rámci Prešovského kraja je autobusová doprava, ktorá zabezpečuje viac ako 90 % prepravy obyvateľstva. Na celom území kraja ju zabezpečujú štyria verejní dopravcovia, a to: Slovenská autobusová doprava (SAD) Prešov a. s., Slovenská autobusová doprava (SAD) Humenné a. s., Slovenská autobusová doprava (SAD) Poprad a. s. a BUS Karpaty, s. r. o., Stará Ľubovňa. Z hľadiska celoplošnej obsluhy územia regiónu verejnou osobnou dopravou má nenahraditeľný význam prímestská autobusová doprava a železničná osobná doprava, pričom úlohu pre efektívnejšie využívanie tejto verejnej osobnej dopravy zohráva minimalizácia súbežností spojov a maximalizácia ich vzájomných nadväzností. Pre PSK prímestskú autobusovú dopravu zabezpečujú 4 dopravcovia, z toho na 9 linkách prevádzkujú aj diaľkovú dopravu s licenciou vydanou Prešovským samosprávnym krajom. Uvedení dopravcovia prevádzkujú prímestskú autobusovú dopravu na základe zmlúv o službách vo verejnom záujme.

Mestskú hromadnú dopravu v krajskom meste Prešove je zabezpečovaná mestskou akciovou spoločnosťou Dopravný podnik mesta Prešova (DPMP). Mesto Prešov a DPMP majú spoločne uzatvorený zmluvný vzťah - zmluvu vo verejnom záujme pri prevádzkovaní pravidelnej mestskej autobusovej a trolejbusovej dopravy.

Letecká doprava

Letecké spojenie regiónu s okolitým svetom zabezpečuje medzinárodné letisko Poprad – Tatry, najvyššie položené letisko v strednej Európe (718 m n. m.). Po kompletnej rekonštrukcii vykonanej v roku 1992 sa z neho vykonáva pravidelná i nepravidelná doprava cestujúcich a nákladu, ako aj vyhlídkové lety. Cestujúci z Prešovského kraja využívajú medzinárodné letisko v Košiciach, vzdialené len 47 km od sídla kraja, mesta Prešov. V Prešove sa nachádza aj vojenské letisko v Nižnej Šebastovej.

V Prešovskom kraji je tiež niekoľko letísk regionálneho významu, ktoré sú využívané hlavne pre športové účely. Sú to letiská v Zborove, Kučíne, Kamenici nad Cirochou a v Ražňanoch.

Hraničné priechody

Vstupom Slovenskej republiky do Schengenského priestoru 21.12.2007 prestala kontrola hraničnej polície na všetkých dovtedy kontrolovaných hraničných priechodoch s Poľskou republikou. Namiesto pojmu „cestný hraničný priechod“ sa používa nový pojem „**cestná komunikácia pretínajúca štátnu hranicu**“. Dňom 30. marca 2008 sa zrušili hraničné kontroly na letoch uskutočňovaných v rámci krajín schengenského priestoru. Na území kraja zostali dva hraničné priechody na úseku štátnej hranice s Ukrajinou v okrese Snina. V pôvodnom režime zostal len jeden kontrolovaný hraničný priestor na tzv. schengenskej hranici s Ukrajinou, Ubl'a - Malyj Bereznyj.

Hraničné priechody na úseku štátnej hranice s Ukrajinou nachádzajúce sa na území kraja:

- Ubl'a – Malyj Bereznyj : pre osobnú dopravu (vrátane autobusov pravidelnej a nepravidelnej dopravy, peších a cyklistov) a nákladnú dopravu s celkovou hmotnosťou motorového vozidla do 3,5t;
- Ulič – Zabrid'; súčasný stav - lesná nespevnená cesta, priechod nie je funkčný;

Cestné komunikácie pretínajúce štátnu hranicu s Poľskou republikou

Okres Snina

- Osadné-Balnica - príjazd po ceste III. triedy do 3,5 t, bicyklom, peší,
- Ruské-Roztoki Górne- turistický - bicyklom, peší.

Okres Bardejov

- Becherov-Konieczna - cestný na ceste II/545, osobná doprava a nákladná doprava do 7,5 t celkovej hmotnosti, bez TIR,
- Kurov-Muszynka - cestný na ceste III/5445, osobná doprava a nákladná doprava do 7,5 t celkovej hmotnosti,
- Nižná Polianka-Oženna - prihraničný styk, príjazd po nevyhovujúcej ceste III/55724, t. č. v rekonštrukcii, peší, bicykle, motocykle do 50 cm³, konské povozy,
- Stebnicka Huta-Blechnarka-Wysowa - prihraničný styk, príjazd po nevyhovujúcej lesnej ceste, v koncovej polohe len peší a cyklisti,
- Regetovka-Regetow - peší, bicyklom, lyžami,
- Cigeľka-Wysowa Zdrój - peší, bicyklom.

Okres Kežmarok

- Lysá nad Dunajcom-Niedzica - cestný na ceste II/543, len osobná doprava,
- Červený Kláštor - Sromowce Niżne - medzinárodný VŠS, lávka na rieke Dunajec, peší, bicykle
- Veľká Franková-Kacwin - príjazd po nevyhovujúcej nespevnenej poľnej ceste, peší, bicykle.

Okres Medzilaborce

- Medzilaborce - Palota - Lupków - železničný, osobná doprava, nákladná doprava bez obmedzenia tovarového styku,

A – Analytická časť

- Palota – Radoszyce - cestný na rekonštruovanej ceste II/575, osobná doprava a nákladná doprava do 7,5 t celkovej hmotnosti, bez TIR,
- Čertižné-Jašíliska - príjazd po neudržiavanej, pre verejnú premávku nevhodnej ceste II/559, peší, bicykle.

Okres Poprad

- Tatranská Javorina-Lysá Poľana - cestný na ceste I/67, osobná doprava a nákladná doprava do 7,5 celkovej hmotnosti, od r. 2006 vylúčená TIR doprava,
- Podspády-Jurgow - cestný na ceste III/06729, osobná doprava, nákladná doprava do 7,5 t celkovej hmotnosti, bez TIR.

Okres Stará Ľubovňa

- Plaveč-Muszyna - železničný, osobná doprava a nákladná doprava bez obmedzenia tovarového styku,
- Mníšek nad Popradom-Piwniczna - cestný na ceste I/68, osobná doprava, nákladná doprava v súčasnosti vylúčená,
- Lesnica-Sczawnica - turistický peší, bicykle,
- Čirč-Leluchów - cestný pri ceste I/77, osobná doprava, nákladná doprava do 7,5 t celkovej hmotnosti,
- Legnava-Milik - prístup po nespevnenej poľnej ceste, bez premostenia rieky Poprad – nefunkčný,
- Litmanová- Jaworky - peši, bicyklom
- Stráňany- Jaworky - peši, lyžami,
- Veľký Lipník-Szlachtowa - peši, bicyklom, lyžami.

Okres Svidník

- Vyšný Komárnik – Barwinek - cestný na ceste I/73, E 371, osobná doprava a nákladná doprava bez obmedzenia, TIR doprava, bez obmedzenia tovarového styku.

Cyklistická a cykloturistická doprava

Cyklistika je ako súčasť dopravy vnímaná ako aktivita deliaca sa z hľadiska svojej funkcie do oblasti dopravnej obsluhy územia a oblasti cykloturistiky. Súčasný stav mobility našich miest a obcí sa prejavuje stále zhoršujúcimi sa dopravnými, bezpečnostnými a ekologickými pomermi pre všetkých obyvateľov, návštevníkov a užívateľov priestoru. Nároky užívateľov cyklodopravy neustále rastú v dopyte po vyčlenení dopravného priestoru pre cyklistov alebo po zriadení atraktívnych cykloturistických trás. Táto téma sa v súčasnosti pomaly dostáva aj do územnoplánovacích dokumentov miest a obcí, ako integrovaná súčasť územného plánovania najmä v oblasti rozvoja cestovného ruchu, ale aj v oblasti dopravy pre zabezpečenie primeraných podmienok prepravných nárokov v súlade s priestorovými a organizačnými možnosťami miest.

Využitie cyklistiky na dopravné a rekreačné účely má vo svete stúpajúcu tendenciu a v mnohých krajinách sa tomuto trendu prispôsobujú služby, plánovanie a možnosti integrovaných dopravných systémov. Tendencia zdravého životného štýlu spolu s neprehliadnuteľným faktorom ochrany

životného prostredia je hlavným motivačným faktorom k rozšíreniu cyklistiky. Tento druh pohybu významne prispieva ku zvyšovaniu kvality života obyvateľov a ekologizácii dopravy.

Základným dokumentom pre rozvoj cyklistickej dopravy na Slovensku sú predovšetkým: Uznesenie Európskeho parlamentu z roku 2011 o európskej bezpečnosti cestnej dopravy v rokoch 2011 – 2020, Stratégia zvýšenia bezpečnosti cestnej premávky v SR pre roky 2011 až 2020 a Národná stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky na Slovensku z roku 2013.

Na Slovensku je v súčasnosti podľa STN 01 8028 „Cykloturistické značenie“ vyznačená sieť cykloturistických trás v dĺžke cca 9 000 km. Značené cyklotrasy na území Prešovského kraja majú dĺžku 1 850 km, čo je 21,1 % z celkovej dĺžky trás na Slovensku.

Na území Prešovského kraja sú obrovské možnosti pre cykloturistiku. Nachádzajú sa tu lokality, ktoré si doslova pýtajú budovanie nových cyklotrás, napríklad Tatry, Pieniny, Levočské vrchy a mnoho iných lokalít. Tejto problematike je preto venovaná zvýšená pozornosť v rámci samostatných nových rozvojových dokumentov kraja, ktoré sú v súčasnosti pripravované (napr. Generel dopravnej infraštruktúry PSK, Regionálna integrovaná územná stratégia PSK a ďalšie).

Energetika

Jedným zo základných predpokladov udržateľného hospodárskeho rastu je udržateľné zásobovanie energiou, ktoré spočíva v bezpečnej a spoľahlivej dodávke energie za optimálne náklady a v efektívnom využívaní energie pri dôslednej ochrane životného prostredia.

Z hľadiska prírodných podmienok a súčasných technologických možností krajiny je Slovenská republika chudobná na primárne palivo - energetické zdroje. Takmer 90 % sa dováža z teritória mimo vnútorného trhu Európskej únie (Rusko, Ukrajina).

Energetická bilancia Prešovského kraja je pasívna, t. j. takmer všetka energia je dovážaná, domáce primárne zdroje energie sú zastúpené len minimálne. Z obnoviteľných zdrojov energie sa na primárnej produkcii najviac podieľajú biomasa a vodná energia. Biomasa predstavuje aj dôležitý potenciál pre rozvoj regionálnej a lokálnej ekonomiky.

Zásobovanie elektrickou energiou

Na území kraja nie sú žiadne významnejšie zdroje **elektrickej energie**. V prevádzke je šesť firemných teplární, ktoré zároveň vyrábajú aj elektrickú energiu pre vlastnú potrebu a pre odberateľov materských akciových spoločností a jedna vodná elektráreň na vodnej nádrži Domaša. Od roku 2009 je v prevádzke tiež elektráreň spoločnosti BIOENERGY BARDEJOV, s. r. o., ktorá vyrába elektrickú energiu a teplo na báze biomasy.

A – Analytická časť

Tabuľka č. 15: Prehľad významných prevádzkovateľov teplární v Prešovskom kraji

Prevádzkovateľ a miesto zdroja	Typ zdroja
BUKOCEL a. s. Hencovce	parná turbína
BUKÓZA ENERGO a. s., Hencovce	parná turbína
BIOENERGY BARDEJOV s. r. o., Bardejov	parná turbína
Energy Snina, a. s., Snina	parná turbína
CHEMES a. s., Humenné	parná turbína
CHEMOSVIT ENERGOCHEM a. s., Svit	parná turbína
VSE a. s. Košice – Domaša	vodná turbína

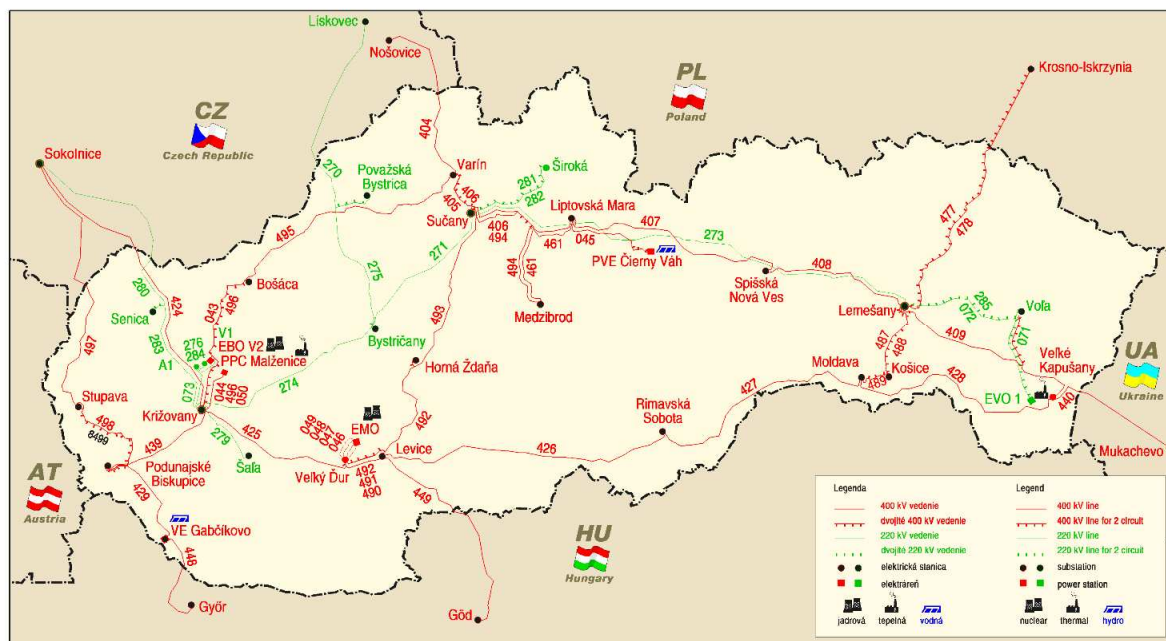
Zdroj: vlastný monitoring (r. 2015)

Na území kraja sa ďalej nachádzajú malé zdroje elektriny a to hlavne malé vodné elektrárne, ktoré sú prevádzkované rôznymi vlastníkmi. Tieto malé zdroje nachádzajúce sa v regióne sú málo významné z výkonového hľadiska požiadaviek spotreby elektrickej energie.

Na celom území Slovenska zabezpečuje prenos elektrickej energie Slovenská elektrizačná prenosová sústava, a. s. (SEPS). Zabezpečuje prenos elektrickej energie z elektrární a zo zahraničných prenosových sústav do distribučnej siete. Prostredníctvom vedení a elektrických staníc prenosovej sústavy sa realizuje dovoz, vývoz a tranzit elektrickej energie. Zásadná konfigurácia rozvodnej siete regiónu je daná umiestnením rozhodujúcich zdrojov elektriny a rozložením odberateľov.

Elektroenergetické zdroje v Prešovskom kraji sú naviazané na systém rozvodní a prenosovej sústavy 400 a 220 kV a prepojovacích vedení s rozvodňami rovnakej napäťovej hladiny ležiacich mimo územia kraja. Ďalší možný rozvoj tohto systému je podmienený realizáciou príslušných opatrení technického charakteru.

Obrázok č. 7: Mapa prenosovej sústavy Slovenskej republiky – stav k 31.12.2013

Zdroj: Slovenská elektrizačná prenosová sústava, a. s. Bratislava, www.sepsas.sk

Územie Prešovského kraja je zásobované elektrickou energiou z nadradenej prenosovej sústavy z uzlov Spišská Nová Ves 400/110 kV, Lemešany 400/220/110 kV a Voľa 220/110 kV, ktoré sú na území Košického kraja. Ide o tieto vedenia:

- na úrovni 400 kV medzi uzlami Lemešany – Krosno (Poľská republika),
- na úrovni 400 kV medzi uzlami Veľké Kapušany – Lemešany – V 409, Spišská Nová Ves – Lemešany - V 408,
- na úrovni 220 kV medzi uzlami: Medzibrod (Žilinský kraj) – Lemešany – V 273 a Lemešany – Voľa – V 285.

Rozvod elektrickej energie do centier jednotlivých regiónov sa prevádza vzdušnými elektrickými vedeniami 110 kV. Distribučná sústava s napäťovou hladinou 110 kV je plošne dostatočne rozvinutá a umožňuje ďalšie zahustenie rozvodňami 110 kV. Prevádzkovateľom distribučnej sústavy na území Prešovského kraja je spoločnosť Východoslovenská distribučná a. s. Košice (VSD a. s.). Tá distribuuje elektrinu zákazníkom prostredníctvom svojich zariadení – predovšetkým elektrickými vedeniami a transformátormi napäťových hladín 110 kV, 22 kV, 10 kV a 0,4 kV. Zabezpečuje distribúciu elektriny pre účely zásobovania odberateľov: veľkoodber – väčšie firmy, maloodber – obyvateľstvo a podnikatelia.

Energetický systém slúži pre pokrytie zásobovania elektrinou všetkých odberateľov v krajine. Priemerný ročný rast spotreby elektriny na Slovensku sa očakáva v rozmedzí 0,8 až 2,3 % v období do roku 2030.

Tabuľka č. 16: Vývoj spotreby vybraných druhov palív, elektriny a tepla v PSK

(za poľnohospodárstvo, lesníctvo, dopravu, priemysel a stavebníctvo)

Rok	Elektrina (MWh)	Čierne, hnedé uhlie, koks (t)	Zemný plyn (1000 m ³)	Teplo (GJ)
2010	639 068	207 120	130 389	4 717 001
2011	596 891	257 645	124 527	5 220 827
2012	618 537	166 153	123 967	6 727 482
2013	634 227	179 123	121 874	7 020 543
2014	646 646	195 504	111 725	6 750 294

Zdroj: Štatistický úrad SR

Rast spotreby elektriny sa v jednotlivých regiónoch odlišuje. V Prešovskom kraji bol v roku 2014 oproti roku 2013 zaznamenaný mierny rast spotreby elektriny, nárast o cca 2 %. Príčinou uvedeného trendu je na jednej strane postupná liberalizácia cien palív a energie s rastúcim tlakom na zvyšovanie efektivity výroby a na strane druhej nepriaznivá ekonomická situácia vo svete, výsledkom čoho je pokles, resp. stagnácia výkonnosti ekonomiky v kraji.

A – Analytická časť

Tabuľka č. 17: Vývoj spotreby elektriny v PSK po okresoch (v MWh)

Okres/ rok	2010	2011	2012	2013	2014
Bardejov	12 729	12 862	11 176	14 878	10 985
Humenné	111 419	119 859	97 916	89 154	110 925
Kežmarok	34 137	28 736	30 449	21 367	23 531
Levoča	3 226	3 689	3 686	3 228	3 034
Medzilaborce	983	1 193	D	D	1 059
Poprad	186 282	176 041	174 324	184 087	189 516
Prešov	87 755	81 399	73 531	82 688	91 828
Sabinov	19 646	17 396	18 895	21 153	22 411
Snina	24 242	26 349	22 694	20 089	15 042
Stará Ľubovňa	12 101	18 028	17 971	17 011	13 246
Stropkov	6 719	7 733	7 255	7 595	7 858
Svidník	2 890	2 598	D	D	2 687
Vranov nad Topľou	136 939	101 008	157 080	169 676	154 524
PSK spolu	639 068	596 891	618 537	634 227	646 646

Zdroj: Štatistický úrad SR

Vysvetlivky: (D) znamená, že údaj nie je možné publikovať pre jeho dôverný charakter

Vo všetkých scenároch rozvoja sa však predpokladá rast ekonomiky so znižujúcou sa energetickou náročnosťou, čo znamená prirodzené úspory energie, ktoré vyplývajú z konkurenčného trhového prostredia. V celom regióne bude spotreba rásť, čo je spôsobené rastúcou spotrebou v priemysle a to najmä v okresoch a odvetviach kraja, kde je rozvoj priemyslu najvyšší – v Prešove, Poprade, Humennom a Vranove nad Topľou.

Vývoj spotreby primárnych energetických zdrojov v priemysle

Spotreba primárnych palív v priemysle vykazuje pokles plyných palív. Príčinou uvedeného trendu je na jednej strane postupná liberalizácia cien palív a energie s rastúcim tlakom na zvyšovanie efektivity výroby a na strane druhej i prijatie novej environmentálnej legislatívy na úseku ochrany ovzdušia. Významne pozitívnou skutočnosťou z environmentálneho hľadiska je pokles spotreby tuhých palív uvoľňujúcich pri ich spaľovaní najväčšie množstvo znečisťujúcich látok do ovzdušia.

Tabuľka č. 18: Spotreba palív, elektriny a tepla v priemysle v Prešovskom kraji

Druh paliva	Merná jednotka	Rok			
		2010	2011	2012	2013
zemný plyn	1000 m ³	130 389	124 527	123 967	121 874
motorová nafta	t	51 478	49 885	43 489	42 348
čierne uhlie, hnedé uhlie, koks	t	207 120	257 645	166 153	179 123
vykurovacie oleje	t	9 792	10 818	5 749	3 164

Zdroj: Štatistický úrad SR

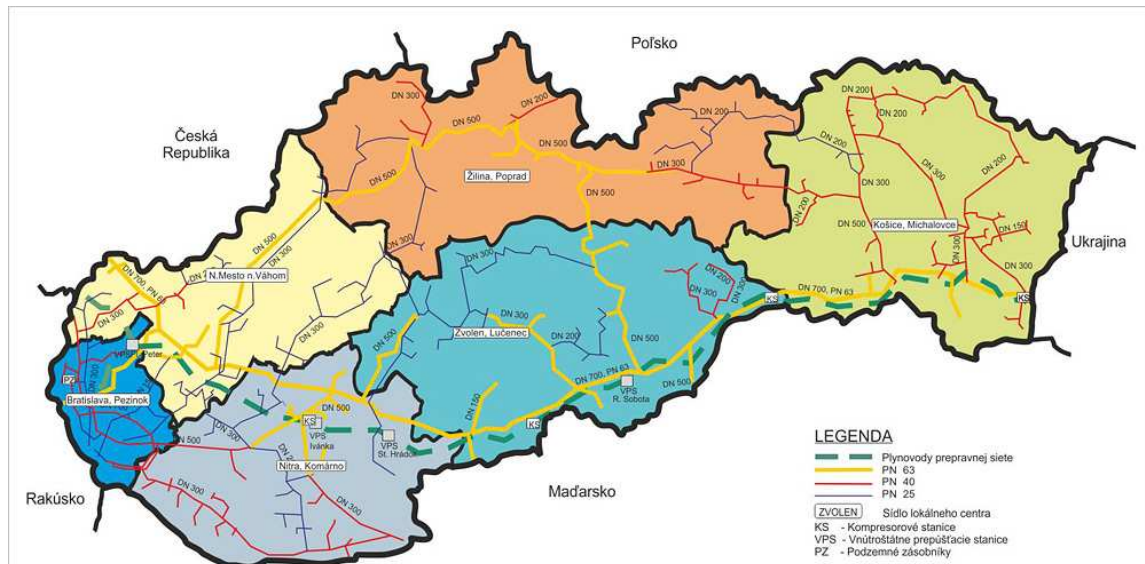
Údaje Štatistického úradu SR o spotrebe palív, elektriny a tepla v odvetví priemyslu v Prešovskom kraji predstavujú výrobnú aj nevýrobnú spotrebu vrátane vsádzkovej a prevádzkovej spotreby v procesoch výroby elektriny a tepla a v procesoch zušľachtovania palív, pri naфте a benzínoch vrátane spotreby v cestnej automobilovej doprave. Údaje sú zisťované vo vybraných odvetviach

(poľnohospodárstvo, lesníctvo, doprava, priemysel a stavebníctvo) podnikovou metódou za organizácie s počtom zamestnancov 20 a viac.

Zásobovanie zemným plynom

Územie Prešovského kraja je zásobované zemným plynom naftovým z nadradenej plynárenskej sústavy. Ako zdroj plynu slúži medzištátny plynovod vysokotlakový VTL DN 700, PN 6,4 MPa.

Obrázok č. 8: Mapa distribučnej siete SR

Zdroj: www.spp-distribucia.sk

Na tento medzištátny plynovod je napojený vysokotlakový plynovod DN 500/300, PN 4,0 MPa v trasách Haniska pri Košiciach – Drienovská Nová Ves – Tatranská Štrba, Rakovec – Strážske – Humenné – Snina. Pre zásobovanie jednotlivých okresov slúžia vysokotlakové plynovody.

Distribučné siete sú prevádzkované v troch tlakových úrovniach – stredotlak (STL) – 0,3 MPa a 0,1 MPa a nízkotlak (NTL) – 2 kPa. Územie kraja je plynofikované na 77 %. Zo 665 obcí je plynofikovaných 510.

A – Analytická časť

Tabuľka č. 19: Stav plynofikácie v okresoch Prešovského kraja

Okres/počet a % plynofikovaných obcí	Počet obcí spolu	Rok 2007		Rok 2014	
		Plynofikované obce	podiel v %	Plynofikované obce	Podiel v %
Bardejov	86	64	74,4	72	84 %
Humenné	62	46	74,2	53	85 %
Kežmarok	41	37	88,1	38	93 %
Levoča	33	25	76	26	79 %
Medzilaborce	23	9	39	10	43 %
Poprad	29	28	97	29	100 %
Prešov	91	86	94,5	89	98 %
Sabinov	43	35	81,4	42	98 %
Snina	34	11	32,3	15	44 %
Stará Ľubovňa	44	28	64	28	64 %
Stropkov	43	30	69,8	35	81 %
Svidník	68	40	58,8	41	60 %
Vranov n. T.	68	53	78	56	82 %
Kraj spolu	665	492	74	510	77 %

Zdroj: SPP, a. s.

V uplynulom období stúpol počet plynofikovaných obcí. Zvýšený stupeň plynofikácie obcí spôsobil, že sa začal dominantne v rodinných domoch využívať zemný plyn, ktorý nahradil doteraz prevažne používané fosílné palivá (uhlie, koks). Vo vidieckych obciach je na vykurovanie domov používané aj palivové drevo.

Z dôvodov rozvojových aktivít v kraji, ktoré sú spojené s nárastom potreby zemného plynu v regióne sa v rámci rekonštrukcií dotknutých hlavných vysoko tlakových plynovodov plánuje zväčšiť ich dimenzia pri zachovaní existujúcej tlakovej úrovne a trasy. Prevádzkovateľom tranzitnej siete na Slovensku je spoločnosť Eustream a. s.. Cez územie Prešovského kraja v súčasnosti neprechádzajú prepravné plynovody ani tranzitné prepojenia so susednými krajinami.

Zásobovanie teplom

Územie Prešovského kraja sa vyznačuje nízkym stupňom centralizovaného zásobovania teplom (CZT). V hromadnej bytovej zástavbe prevláda zásobovanie z okrskových domových kotolní. Sústavou CZT sú zásobovaní obyvatelia v mestách Prešov, Humenné, Snina. Od roku 2009 je v prevádzke kombinovaný zdroj na výrobu elektrickej energie a tepla (KVET) firma BIOENERGY BARDEJOV s. r. o. Bardejov, ktorého inštalovaný výkon 22 MW_t, slúži na dodávku tepla pre bytovú komunálnu sféru v meste Bardejov. Ako palivo sa v tomto zdroji používa výlučne biomasa – drevná štiepka. V oblasti zásobovania teplom nedošlo k výrazným zmenám výkonových kapacít priemyselných zdrojov tepla ako aj zdrojov tepla, ktoré zásobujú bytovo-komunálnu sféru. Vzhľadom na to nedošlo ani k výraznému nárastu v oblasti spotreby jednotlivých druhov používaných palív.

Na základe výsledkov prieskumu vo firmách - zdrojoch tepla zásobujúcich bytovú komunálnu sféru je možné konštatovať, že v období rokov 2010 – 2013 došlo k poklesu výroby tepla v rozmedzí 15 – 25 %. Pozitívne je možné hodnotiť fakt, že na výrobu tepla sa výrazne používa biomasa. Na celkovej

výrobe tepla (2 550 TJ) v kotolniach pre bytovú komunálnu sféru bola v roku 2013 použitá biomasa v objeme 183 910 t.

Tabuľka č. 20: Vývoj spotreby tepla v okresoch Prešovského kraja v GJ

Okres / Rok	2010	2011	2012	2013	2014
Bardejov	D	D	D	D	D
Humenné	664 776	609 411	545 314	505 466	489 354
Kežmarok	130 201	71 866	69 884	63 402	54 802
Levoča	-	-	-	-	-
Medzilaborce	-	-	-	-	-
Poprad	505 049	509 666	469 401	469 915	467 030
Prešov	349 915	277 282	187 707	177 744	163 207
Sabinov	50 672	46 910	56 049	48 740	45 163
Snina	279 352	265 180	194 175	136 084	19 558
Stará Ľubovňa	25 529	29 489	27 388	29 193	15 872
Stropkov	D	D	D	D	D
Svidník	22 771	20 807	15 475	14 544	D
Vranov nad Topľou	2 664 819	3 352 977	5 125 905	5 543 612	5 452 215
PSK spolu:	4 717 001	5 220 827	6 727 482	7 020 543	6 750 294

Zdroj: Štatistický úrad SR

Poznámka: (D) znamená, že údaj nie je možné publikovať pre jeho dôverný charakter; (-) znamená, že sa jav nevyskytoval

Významnými zdrojmi tepla v kraji sú firemné teplárne - Chemes a. s. Humenné, CHEMOSVIT ENERGOCHEM a. s. Svit, Energy Snina, a. s., Snina, BIOENERGY BARDEJOV s. r. o., Bardejov. Zásobujú obyvateľstvo teplom na kúrenie a prípravu teplej úžitkovej vody. Výchrevňa Spravbytkomfort a. s. Prešov pokrýva v meste Prešov čiastočne územné centralizované zásobovanie teplom.

Z energetických surovín sa na území kraja vyskytujú ložiská ropy a plynu. Geologickým prieskumom v oblasti Lipian bola okrem metánu zistená aj prítomnosť ľahkej parafinovej ropy a v oblasti Hanušoviec nad Topľou v okrese Vranov nad Topľou bol zistený prítok metánu. Výskyt lignitového uhlia sa zistil pri obci Banské v okrese Vranov nad Topľou. Sloje lignitu sa nachádzajú na ploche približne 6 km² v rôznych hĺbkových úrovniach od 4,5 m do 99,5 m.

Z prírodných zdrojov sa na území kraja nachádzajú ložiská termálnych vôd v širokom páse medzi Vysokými Tatrami a Vihorlatom. Ich výskyt bol overený prieskumom v okolí Popradu a Košíc. Majú teplotu okolo 90° C a sú vhodné na energetické využitie. Na území s ložiskami termálnych vôd sú mestá Poprad, Kežmarok, Stará Ľubovňa, Levoča, Prešov, Sabinov, Humenné. Výdatnosť ložísk v západnej časti Poprad - Prešov sa odhaduje na 100 MW tepla v okolí Humenného na 800 - 1000 MW tepla.

Obnoviteľné zdroje energie

V súlade s Národným akčným plánom pre obnoviteľné zdroje energie z roku 2011 a zákonom č. 309/2009 Z. z o podpore obnoviteľných zdrojov energie, je rozvoj obnoviteľných zdrojov energie potrebné chápať komplexne. Národným cieľom Slovenskej republiky je do roku 2020 dosiahnuť 14 %-né pokrytie spotreby energie z obnoviteľných zdrojov. V dokumente „Energetická politika SR“ sa

A – Analytická časť

kladie dôraz na výrobu tepla z obnoviteľných zdrojov energie a v rámci nich má výrazné postavenie biomasa.

Biomasa

V súčasnosti je na území kraja niekoľko významných zdrojov využívajúcich biomasu na výrobu tepla a elektrickej energie. Môžeme tu zaradiť Spravbytkomfort a. s. Prešov (inštalovaný výkon 16 MW_t), Sabyt Sabinov (inštalovaný výkon 3 MW_t), Bioenergy s. r. o. Bardejov (inštalovaný výkon 25 MW_t a 22 MW_t). V Prešovskom kraji je tiež využívaná biomasa (pelety a štiepka) na výrobu tepla pre objekty v správe obcí (základné školy, materské školy, kultúrne domy, obecné úrady) v 13 obciach. Inštalovaný výkon týchto zdrojov je v rozpätí 50 – 200 kW.

Na území kraja je v prevádzke 21 bio plynových staníc využívajúcich poľnohospodársku biomasu o inštalovanom výkone do 1 MW.

Geotermálna energia

Geotermálna energia sa v súčasnosti využíva na účely vykurovania objektov a rekreačné účely. Do roku 2020 sa podľa „Energetickej politiky SR“ na Slovensku neočakáva väčší rozmach geotermálnych elektrární. V Prešovskom kraji sa nachádza 5 perspektívnych oblastí alebo štruktúr geotermálnych zdrojov, a to:

č. 10 Levočská panva (Z a J časť) s potenciálom 50-250 MW_t a je jedinou oblasťou v kraji, kde sa už geotermálna energia využíva, označovaná aj ako Popradská kotlina,

č. 11 Košická kotlina s potenciálom nad 1000 MW_t, na území PSK zatiaľ nevyužívané,

č. 24 Levočská panva (SV časť) s potenciálom nad 1000 MW_t, zatiaľ nevyužívané,

č. 25 Humenský chrbát s potenciálom 250-1000 MW_t, zatiaľ nevyužívané,

č. 26 Prešovská kotlina – dubnická depresia, / severné svahy Slanských vrchov/, zatiaľ nevyužívané zdroje, plánované k využitiu pre dodávku tepelnej energie pre obyvateľstvo.

V oblasti Vrbova sú exploatované a využívané pre rekreačné účely, chov rýb a vykurovanie skleníkov a sociálnych budov dvomi vrtmi (Vr-1 a Vr-2). V tejto lokalite sa plánuje rozšírenie existujúceho rekreačného a rybárskeho areálu výstavbou päťposchodového hotela, piatich krytých bazénov a ďalších objektov. Zámerom je zásobovať celý rekreačno-športovo-rehabilitačný komplex geotermálnou energiou.

Ďalšou aktivitou využívania geotermálnej energie v Popradskej kotline je vrt FGP-1 v Starej Lesnej, ktorý na objednávku Tatra-Thermálu, a. s. Poprad vyhlbila v roku 1995 a. s. Nafta Gbely. Vrt má hĺbku 3616 metrov a jeho hydrodynamické a hydrotermické overovanie sa uskutočnilo v r. 2000. Zámerom tohto projektu je využiť geotermálnu vodu v pripravovanom areáli zdravotnej prevencie.

V Poprade realizujú využitie geotermálnej vody v projekte športového, relaxačného, rehabilitačného a zábavného parku (*AquaCity*) s komplexným hotelovým a reštauračným zázemím a celoročnou prevádzkou v priestoroch Grebparku. Zabezpečuje aj vykurovanie kogeneračnou jednotkou a výmenníkmi tepla čo zníži náklady na prevádzku plavárne.

Na poľskej strane Tatier Svetová banka pripravuje projekt, ktorého realizáciou sa má zabezpečiť využitie geotermálnych vôd a zásobovanie teplom pre celú oblasť Zakopaného a vylúčiť tu možnosť spaľovania kamenného uhlia, pre zlepšenie životného prostredia.

V oblasti Starej Ľubovne južne od obcí Plavnica a Hromoš sú odvrtné a zdokumentované vrty PL-1 a PL-2 s geotermálnou vodou o výdatnosti cca 4,5 l.s⁻¹ V príprave je rekreačný areál, avšak vzhľadom na rozbor, ktoré preukázali zvýšenú rádioaktivitu bude potrebné riešiť reinjektáž a nie vypúšťanie do vodného toku.

Lokalitu výskytu geotermálnych vôd viazaných na kavernózne vápence v blízkosti vulkanitov Slanských vrchov preukázal vrt Vranov-1 (Veheč-Čaklov).

Výsledky prác predpokladajú výskyt geotermálnych vôd v lokalitách Bystré a Hlinné avšak o nízkej mineralizácii. Nízkomineralizované vody potvrdil aj vrt Cabov-1 do hĺbky 600m s poloteplými vodami do 30°C, ale nízkou výdatnosťou 1 l.s⁻¹. Podrobnejšie údaje a prehľad potenciálnych zdrojov sú prehľadne uvedené v Atlase krajiny SR a podrobne v Atlase geotermálnej energie Slovenska.

Významným potenciálnym zdrojom pre využívanie energie sa preukazujú v lokalite Prešovskej kotliny na katastrach Prešov, Ruská n. Ves, Teriakovce, Solivar, Dulova Ves, Ľubotice, Nižná a Vyšná Šebastová a aj v priestore Veľkého Šariša. Predpoklady sú preukázané starším vrtom.

Solárna energia

V období rokov 2010 – 2013, predovšetkým po prijatí zákona č. 309/2009 Z. z. o podpore obnoviteľných zdrojov energie, došlo k výraznému využívaniu slnečnej energie na výrobu elektriny, to znamená k rozvoju budovania solárnych systémov, a to predovšetkým fotovoltaických elektrární na poľnohospodárskom pôdnom fonde. Na území kraja je v prevádzke 40 fotovoltaických elektrární s celkovým inštalovaným výkonom 32,4 MW. Predpokladaná ročná výroba elektrickej energie je na úrovni 32,5 GWh.

Využívanie solárnej energie doterajším spôsobom je nešetrné ku krajine, lokálnej faune a flóre. Je predpoklad prioritne využívať tzv. ostrovnú solárnu energiu na objektoch v zastavaných územiach obcí.

Veterná energia

Na území Prešovského kraja, aj napriek tomu, že sú vytypované lokality, ktoré spĺňajú technické požiadavky pre výstavbu veterných elektrární (najmä veternosť), nie sú takéto zariadenia vybudované. Doteraz predložené projekty, ktoré boli posudzované vo väzbe na ich možnú realizáciu v lokalitách okolo miest Poprad a Svidník, boli posúdené negatívne hlavne z dôvodu potreby zachovania scenérie krajiny a krajnotvorby. Existujúce zdroje veternej energie sú zanedbateľné z pohľadu zásobovania elektrickou energiou, ako aj z hľadiska kvality a spoľahlivosti dodávok energie pre odberateľov .

Vodná energia

A – Analytická časť

Vodná energia je najviac využívaný obnoviteľný zdroj energie. Na Slovensku je vybudovaných 25 veľkých vodných elektrární, ktorých inštalovaný výkon je 2 446 MW. Na území Prešovského kraja je v prevádzke jedna vodná elektrárňa – Domaša s inštalovaným výkonom 2 x 6,2 MW (12,4 MW).

Malé vodné elektrárne

Do tejto kategórie patria elektrárne s inštalovaným výkonom menej ako 10 MW. Potenciál vhodný pre budovanie malých vodných elektrární je využívaný na úrovni cca 20 %. Vodné elektrárne patria z pohľadu produkcie emisií medzi najčistejšie zdroje energie a majú výrazne regionálny význam. Ich výstavba má však z pohľadu ochrany prírody veľa obmedzujúcich faktorov. Realizáciou stavieb charakteru malých vodných elektrární je veľký predpoklad vzniku negatívnych vplyvov na faunu a flóru, scenériu a estetické hodnoty krajiny. Celkový využiteľný energetický potenciál v povodí Hornádu bol stanovený na 262 GWh/r, povodia Bodrogu na 138 GWh/r a povodia Dunajca a Popradu na 143 GWh/r.

Telekomunikácie

Elektronické komunikácie ako súčasť IKT sa spolupodieľajú na vytváraní viac ako 5 % hrubého domáceho produktu EÚ. Na rast produktivity hospodárstva Európy však v dôsledku prieniku do takmer všetkých oblastí hospodárstva vplývajú IKT ďaleko vyššou mierou, viac ako 20 %. Využitie elektronických komunikačných služieb je každodennou rutinnou záležitosťou inštitúcií verejnej správy, podnikateľských subjektov ako aj širokej verejnosti.

Tabuľka č. 21: Vybrané štatistické údaje za odvetvie elektronických komunikácií

Kraj/ stav ukazovateľov v r. 2014	Počet pripojení na internet v pevnej sieti	Z toho počet bytových pripojení	Penetrácia internetových pripojení v pevnej sieti (%)
Bratislavský kraj	234 080	193 515	37,44
Trnavský kraj	124 663	101 278	22,31
Trenčiansky kraj	126 083	102 713	21,33
Nitriansky kraj	146 865	123 023	21,44
Žilinský kraj	153 296	123 658	22,20
Banskobystrický kraj	131 104	107 645	20,00
Prešovský kraj	126 752	102 803	15,46
Košický kraj	175 316	153 812	22,04
SR spolu	1 218 159	1 008 447	22,47

Zdroj: Štatistický úrad SR

Počet aktívnych mobilných pripojení v SR prevyšuje počet obyvateľov. Rozvoj využívania inteligentných koncových zariadení, ako sú inteligentné telefóny, tablety, inteligentné televízory a iné, vedie k masovému využívaniu digitálneho obsahu, služieb a aplikácií.

Vyspelá infraštruktúra elektronických komunikácií vrátane širokopásmového prístupu do internetu je súčasťou základnej infraštruktúry spoločnosti, ako sú diaľnice, železnice alebo energetická rozvodná sieť. Táto infraštruktúra je základným prostriedkom na získavanie informácií, audiovizuálneho obsahu ako aj nástrojom, ktorý prispieva k rozvoju elektronizácie verejných služieb.

Rozvoj **telekomunikačnej infraštruktúry** zaznamenal v poslednom období výrazný kvalitatívny aj kvantitatívny nárast, predstihujúci rozvoj ostatných odvetví. Uskutočňuje sa to obnovou a rozšírením telekomunikačných technológií a prístupových sietí, výrazne sa rozvinul rozsah poskytovaných služieb po pevnej sieti, súčasne sa modernizujú a rozvíjajú služby mobilných operátorov. V dostupnosti optiky na vidieku Prešovský kraj zaostáva, keďže takáto ponuka prakticky absentuje. Veľkí operátori ako Telekom alebo Orange sa sústreďujú hlavne na krajské mesto a okresné sídla. Alternatívni operátori, napr. Antik Telecom, Slovanet a ďalší, síce prevádzkujú optické siete aj v menších mestách v chudobnejších regiónoch, ale stále ide o omrvinky z lukratívnych častí koláča. Obce a lazy nie sú atraktívnym trhom ani pre malých hráčov. V rovnakej miere to platí aj pre operátorov CaTV, ktorí poskytujú rýchly internet väčšinou len v mestách a v prímestských oblastiach. Jediná mobilná technológia schopná v reálnej prevádzke zabezpečiť dostatočnú priepustnosť (30 až 100 Mbit/s) pre veľký počet účastníkov, je LTE.

Telekomunikačné služby v Prešovskom kraji poskytuje niekoľko telekomunikačných operátorov, čo umožňuje možnosť výberu a nižších cien pre zákazníkov.

Operátori na pevnej telekomunikačnej sieti: Slovak Telekom a. s. , ANTIK Telecom s. r. o., Orange a. s., Slovanet a. s., SWAN a. s., UPC s. r. o.

Operátori na mobilnej telekomunikačnej sieti: Slovak Telekom a. s., Orange a. s., O2 Slovakia s. r. o., SWAN a. s.

Slovak Telekom je najväčší slovenský multimedialný operátor. Svoje produkty a služby ponúka pod značkou Telekom jednotlivcom, domácnostiam i firemným zákazníkom prostredníctvom pevnej i mobilnej telekomunikačnej siete. V oblasti pevných sietí je najväčším poskytovateľom širokopásmového internetu v krajine prostredníctvom optických a metalických sietí (FTTX, ADSL, VDSL). Ponúka tiež digitálnu televíziu formou najmodernejšej IPTV a tiež satelitnej technológie DVB-S2. V oblasti mobilnej komunikácie poskytuje prístup na internet prostredníctvom viacerých technológií vysokorýchlostného prenosu dát - GPRS/EDGE, UMTS FDD/HSDPA/HSUPA, FLASH-OFDM, LTE (4G). FTTH (Fiber To The Home – optika do bytu) poskytuje len v troch mestách Prešove, Poprade a Bardejove, aj to len na sídliskách.

Orange je vedúcou telekomunikačnou spoločnosťou a najväčším mobilným operátorom. Mobilné služby poskytuje prostredníctvom 2G siete, ktorá pokrýva 99,6 % populácie, prostredníctvom 3G siete s maximálnou rýchlosťou 42 Mbit/s, ktorá je dostupná pre takmer 80 % populácie a prostredníctvom 4G siete najnovšej generácie práve prebieha. Orange Slovensko je telekomunikačný operátor na Slovensku, ktorý spustil medzi prvými najmodernejšiu pevnú sieť novej generácie na báze FTTH. Pevný internet a digitálnu televíziu poskytuje Orange taktiež prostredníctvom technológie DSL, ktorá je dostupná na väčšine územia Prešovského samosprávneho kraja.

O2 je tretím najväčším mobilným operátorom Slovensku, ktorý na pokračuje v rozširovaní vlastnej 3G siete. 3G sieť O2 aktuálne pokrýva takmer 60% populácie Slovenska. O2 ako prvý operátor na Slovensku odštartoval v auguste 2012 prvú pilotnú komerčnú prevádzku najrýchlejšej LTE siete vo

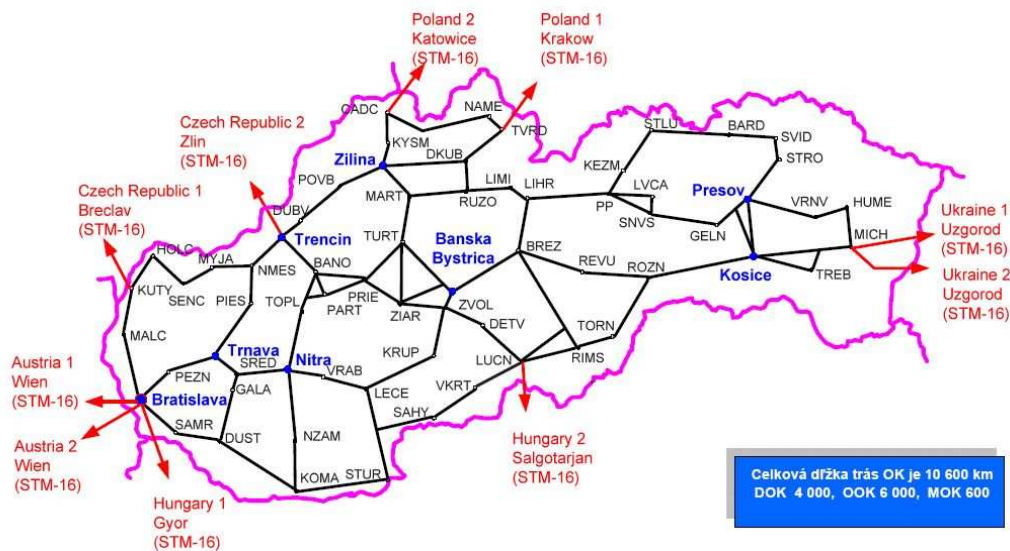
A – Analytická časť

vybraných obciach západného Slovenska a začiatkom roka 2014 získalo O2 kľúčové frekvenčné spektrum pre 4G sieť.

SWAN, a. s. je najmladším mobilným operátorom, ktorý získal kľúčové frekvenčné spektrum pre 4G sieť a momentálne buduje vlastnú infraštruktúru.

Prevádzkovatelia pevných telekomunikačných sietí v Prešovskom kraji v súčasnosti neuvažujú s ďalšou výstavbou diaľkových optických káblových trás. Dominantným operátorom je spol. Slovak Telekom, nasleduje spol. Orange s vlastnou optickou sieťou, ANTIK Telecom s. r. o., spol. UPC Broadband Slovakia s. r. o. a spol. Slovanet a. s.. Jestvujúca vybudovaná kostra diaľkových optických káblov – spol. Slovak Telekom a. s. a spol. Orange je dostatočná na pokrytie súčasných aj výhľadových požiadaviek. Všetky okresné mesta v Prešovskom samosprávnom kraji majú vybudované telekomunikačné uzly pripojené na diaľkové optické káble, ktoré predstavujú transportnú optickú sieť na Slovensku.

Obrázok č.9: Mapa hlavných smerov telekomunikačných trás spoločnosti Slovak Telekom

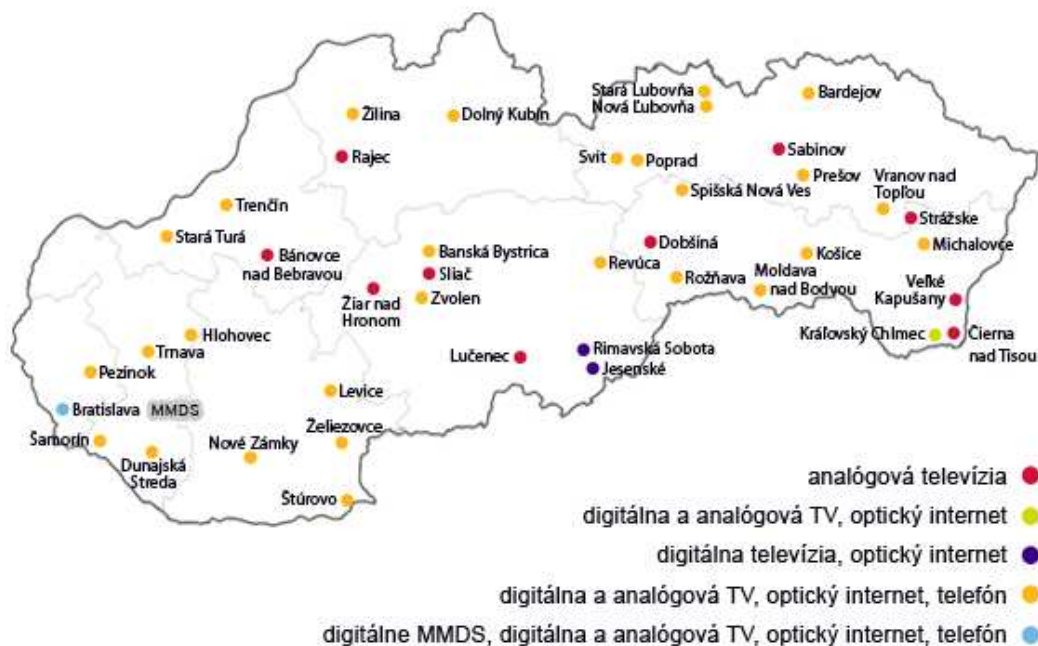
Zdroj: Slovak Telekom, a. s.

Hlavné smery telekomunikačných trás spoločnosti Slovak Telekom sú:

Prešov – Levoča- Poprad, Prešov – Bardejov, Prešov – Vranov nad Topľou – Humenné

UPC Broadband Slovakia, s. r. o. patrí medzi vedúce spoločnosti na Slovensku, poskytujúce služby televízie (digitálnej a analógovej), širokopásmového vysokorychlostného internetu a telefónie. UPC je "triple play" operátorom, služby televízie, internetu a telefónie poskytuje prostredníctvom jednej siete, cez jednu zásuvku v domácnosti.

Obrázok č.10: Hlavné technologické uzly a sieť spoločnosti UPC

Zdroj: UPC Broadband Slovakia, s. r. o.

Súčasná sieť mobilných operátorov Orange a. s., Slovak Telekom a. s., Telefónica O2 a. s., a SWAN a. s. poskytuje v mobilnej sieti GSM prenos hlasu a dát v rozsahu 2G (900 + 1800 MHz), 3G (2100 MHz) aj 4G (800 MHz, 1800MHz a 2600MHz) a navzájom komplementárnych riešení založených na najmodernejších technológiách, ktoré v regióne Prešovského kraja prezentujú jestvujúci správovia sietí – uvedené umožňuje individuálny prístup a napĺňanie potrieb zákazníkov.

1.6. CHARAKTERISTIKA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA, OCHRANY PRÍRODY A KRAJINY

Návrh stratégie rozvoja Prešovského kraja vychádza aj z hodnotenia environmentálnej situácie Prešovského kraja, platných právnych predpisov EÚ a Slovenskej republiky. Realizáciou tejto stratégie budú ovplyvnené všetky jeho okresy a viaceré faktory životného prostredia vrátane zdravia ich obyvateľov. Prierezový zdroj informácií o stave životného prostredia predstavuje environmentálna regionalizácia SR, vytvorená na základe rôzneho stavu zaťaženia jednotlivých zložiek životného prostredia a rôznej miery uplatňovania jednotlivých rizikových faktorov. Jednotlivé regióny sa vyčleňujú s istou kvalitou alebo ohrozenosťou životného prostredia, a to formou analýz za jednotlivé zložky životného prostredia a čiastkových syntéz v rámci zložiek životného prostredia i formou medzi zložkových syntéz.

Charakteristika prírodného prostredia

Geologická stavba

Geologická stavba územia Prešovského kraja je pomerne zložitá, ale oproti stavbe susediaceho stredného Slovenska a susediacich južných častí stredného a východného Slovenska je jednoduchšia

A – Analytická časť

a priestorovo jednotvárnejšia, predovšetkým vďaka horninovému prostrediu, reprezentovanému vonkajším i vnútrokarpatským paleogénom. Výnimku z tejto relatívnej „jednotvárnosti“ geologickej stavby tvorí geologická stavba Tatier, severných častí Nízkyh Tatier, Pienin, Braniska, Slanských vrchov, Spišsko-šarišského medzihoria, Beskydského predhoria a severných častí Vihorlatu.

Geodynamické javy

Medzi geodynamické javy patria predovšetkým **zosuvy a erózne ryhy**. Na zosuvy sú na území Prešovského kraja náchylné predovšetkým kvartérne deluviálne sedimenty historicky ukladané na svahoch na okrajoch geomorfologických celkov pahorkatinového alebo horského charakteru alebo solitérnych vrchov. Sú to obyčajne nespevnené alebo málo spevnené sedimenty s chaotickým usporiadaním usadzovaného materiálu (hlinité, hlinito-piesčité, hlinito-kamenité, piesčito-kamenité až balvanovité svahoviny a sutiny). Ak na určitom mieste vzniká viacej zosuvov, podporujú vznik tzv. zosuvných polí. Na vznik zosuvov, resp. zosuvných polí majú razantný vplyv vody vodných tokov, ktoré plochy pomaly sa posúvajúci deluviálnych sedimentov do koryta vodného toku eróznymi procesmi „podrezávajú“.

Na území Prešovského kraja reálne i potenciálne zosuvy vznikajú aj v polohách vnútrokarpatského, ale najmä vonkajšieho flyšu, kde vo flyšových súvrstviach striedajúcich sa pieskocov a ílovcov prevládajú mäkkšie a málo stabilné ílovité bridlice. Geodynamické javy, pri ktorých v dôsledku nestability podložia v súvislosti s prítomnosťou mocných ílových bridlíc dochádza k deformáciám dopravných stavieb, sú známe predovšetkým vo flyši Ondavskej vrchoviny, Laboreckej vrchoviny, ale i ďalších geomorfologických jednotiek, budovaných flyšovými horninami na miestach s vyšším podielom ílovitých bridlíc. K známym zosuvným oblastiam patrí aj veniec zosuvov po obvode Slanských vrchov, ktoré výrazne ovplyvňujú výstavbu aj v samotnom krajskom meste Prešov. K menej známym geodynamickým javom patrí aj prirodzené uvoľňovanie skál z extrémne šikmých alebo vertikálnych skalných stien vplyvom mrazového zvetrávania (najmä v jarnom období), pričom dochádza k vzniku prekážok na cestných alebo železničných komunikáciách. Medzi časté zosuvy abráziou brehov vodných tokov najmä pri povodňových stavoch dochádza na severovýchode Prešovského samosprávneho kraja.

Ložiská nerastných surovín

Geologická stavba územia Prešovského kraja priamo ovplyvňuje štruktúru nerastných surovín. Aj napriek tomu, že územie kraja má obmedzené surovinové zdroje, nachádzajú sa tu najmä nerudné suroviny pre stavebný priemysel, ako aj unikátne zásoby **špecifických surovín** (bentonity a zeolity, ložiská soli a drahé kamene – opál v Červenici, expandujúce bridlice severne od Kanaša) a **rudných surovín** (mangánové rudy pri Hôrke a Švábovciach, uránové rudy v Spišskom Štiavniku a Švábovciach, ortuťové rudy v Červenici a Dubníku, rumelka v Merníku a polymetalické rudy v Zlatej Bani).

Z energetických surovín sú zaujímavé lokality s výskytom ropy a plynu v oblasti vnútrokarpatského paleogénu a bradlového pásma, ktoré je aj recentne aktívne ako hlavný migračný kanál uhľovodíkov. Geologický prieskum bol vykonávaný v oblasti Lipany v okrese Sabinov, kde sa okrem metánu zistila aj prítomnosť ľahkej parafinovej ropy a v oblasti Hanušovce v okrese Vranov nad Topľou, kde sa z jemnozrnného silne spevneného, rozpukaného pieskovca zistil prítok metánu, v okolí Smilna.

Významnú surovinovú základňu predstavujú **nerudné suroviny** (dekoračný kameň pri Starej Ľubovni a Spišskom Podhradí – Dreveníku, bentonit vo Finticiach, Kapušanoch a prognózované pri Lemešanoch, vápnité sliene v Skrabskom – starý lom, zeolit v Majerovciach, Kučíne a Nižnom Hrabovci, kamenná soľ v Solivare pri Prešove a Vranove nad Topľou) a **stavebné materiály** (tehliarske suroviny, resp. keramické íly : Bystré, Čemerné, Drienov, Gregorovce, Hanušovce, Humenné, Močarmany, Lipany, Plaveč, Plavnica, Sabinov, Spišská Belá, Spišské Podhradie, Spišský Štiavnik, Stará Ľubovňa – nad Černáčom, Svidník, Svit, Tisinec, perspektívne Čaklov, Zámutov, Čierne nad Topľou, Mirkovce, stavebný kameň : Brekov, Fintice, Hranovnica, Hubošovce, Jarabina, Jasenov, Juskova Voľa, Kvetnica, Okružná – Borovník, Podolíneč, Porúbka, Sedlice, Spišská Teplica, Spišské Bystré, Spišský Štiavnik, Vechec, Záhradné, Vyšná Šebastová, Vyšný Slavkov, Záhradné, Zámutov a Zemplínske Hámre, štrkopiesky a piesky : Batizovce, Bušovce, Bystré, Delňa, Krížová Ves, Plaveč – Orlov, Poprad – Veľká, Rožkovany, Veľký Šariš), zásoby ktorých umožňujú rozvoj hlavne stavebného priemyslu.

Klimatické pomery

Premenlivosť a rozdielnosť prírodných podmienok v Prešovskom kraji sa výrazne prejavuje aj v klíme i napriek tomu, že celý kraj sa rozkladá v úzkom páse pozdĺž 49. rovnobežky s výraznejšími kontinentálnymi aspektmi ako v ostatných krajoch na Slovensku. Vzhľadom na výrazné ovplyvnenie orografickými pomermi je tu celá škála klimatických charakteristík, od teplej oblasti na juhu centrálnej časti, po chladnú oblasť na západe so všetkými prechodnými typmi.

Západná polovica Prešovského kraja patrí do **chladnej oblasti**, ktorá je charakterizovaná júlovou priemernou teplotou vzduchu menšou ako 16°C, pričom všetky tri okrsky chladnej oblasti sú veľmi vlhké.

Východná časť Prešovského kraja zhruba od čiar Branisko – Čergov je teplejšia, s výnimkou pohoria Čergov, severné okrajové časti pri hranici s Poľskom a klimatický ostrovček s vyššou polohou v Slanských vrchoch (masív Šimonka), patrí do **mierne teplej oblasti**, ktorá sa vyznačuje priemerným počtom letných dní v hodnote menej ako 50 dní za rok s denným maximom teploty vzduchu $\geq 25^{\circ}\text{C}$, s júlovým priemerom teploty vzduchu $\geq 16^{\circ}\text{C}$.

Údolia väčších vodných tokov Torysy, Tople, Ondavy a široký údolný pás od Sabinova cez Prešov, Čaklov, Humenné po Sninu patria do **teplej oblasti**, ktorá sa vyznačuje priemerným počtom letných dní 50 a viac s denným maximom teploty vzduchu $\geq 25^{\circ}\text{C}$.

Pôdne pomery

Celková výmera Prešovského kraja je 897 357 ha, z toho 381 988 ha (42,6 %) tvorí poľnohospodárska pôda. Z celkovej výmery poľnohospodárskej pôdy majú najväčšie zastúpenie trvalé trávne porasty o ploche 220 627 ha (57,8 %). Orná pôda o ploche 148 571 ha tvorí 38,9 % poľnohospodárskej pôdy, čo je len 16,6 % z celkovej výmery kraja. Z pôdno-ekologického členenia územia sa v Prešovskom kraji nachádzajú dve oblasti : oblasť nížin (malá časť územia na juhu okresu Vranov nad Topľou) a horská oblasť. Prevažná časť pôd Prešovského kraja sa viaže na flyšové horniny centrálno-karpatského i vonkajšieho flyšu. Na flyšové horniny sa viaže genéza hnedých pôd (kambizeme); tento pôdny typ prevláda a tvorí 73 % z celkovej plochy poľnohospodárskych pôd. Tento typ je veľmi heterogénny, tvorí viaceré subtypy a fázy (fázy sú tzv. hlavné pôdne jednotky novej bonitácie, kde je zdôraznená hĺbka a svahovitosť pôd).

A – Analytická časť

Ochrana prírody a biodiverzity

Na území Prešovského kraja sa nachádza množstvo biotopov, ekotopov, ekosystémov a stanovišť s obrovským množstvom rastlinných i živočíšnych druhov.

Práve rôznorodosť a hodnota z pohľadu záujmov ochrany prírody a krajiny je jedným z potenciálnych limitov využívania prostredia socioekonomickými aktivitami. Na jednej strane vytvára pozitívne aspekty z pohľadu trvalo udržateľného rozvoja, na strane druhej je záujmy ochrany biodiverzity potrebné zladit' s ich hospodárskym a rekreačným využívaním. Strety záujmov sú najmä vo veľkoplošných chránených územiach – národných parkoch (TANAP, PIENAP, NAPANT, NP Slovenský raj, NP Poloniny) a CHKO.

Obraz prirodzenej flóry prezentuje aj prehľad biotopov národného i európskeho významu. Tento prehľad zároveň poukazuje na kvalitatívnu stránku viacerých ekosystémov, nevynímajúc ani lesné ekosystémy. Na území Prešovského kraja sa v závislosti od charakteru krajiny a prírodných daností krajinných segmentov vyskytuje najmenej 26 biotopov národného významu, z toho 4 sú lúčne (Lk) a 10 je lesných (Ls) a najmenej 48 biotopov európskeho významu, z toho zvlášť 3 sú vodné (Vo), 5 je brehových porastov tokov (Br), 4 lúčne (Lk), 12 lesné (Ls). Z celkového počtu biotopov európskeho významu je 11 biotopov prioritných (najvyššieho významu).

Krajinná štruktúra

Na území Prešovského samosprávneho kraja je štruktúra krajiny prirodzene budovaná geologickou stavbou, geomorfológiou a geomorfologickým členením. Charakter vegetácie a fauny je sekundárny, ale tiež určujúci. Štruktúru krajiny diktujú možnosti osídlenia a využívania, najmä v minulosti, v súčasnosti sa štruktúra krajiny mení, hlavne zaniká charakteristická mozaikovitosť podhorských a horských oblastí. Výsledkom pôsobenia všetkých týchto faktorov je síce mozaikovitá, ale kompaktnejšie zoskupenie prvkov – druhov pozemkov, ktoré tvoria súčasnú krajinnú štruktúru.

Tabuľka č. 22: Štruktúra krajiny PSK podľa druhov pozemkov

Druh pozemkov/rozloha a % na celkovej ploche PSK	Plocha	
	ha	%
Orná pôda	148 571	16,56
Chmeľnice	-	-
Vinice	23	0,00
Trvalé trávne porasty	220 627	24,59
Záhrady	10 824	1,21
Ovocné sady	1 943	0,22
Vodné plochy	14 040	1,56
Zastavané plochy	31 715	3,53
Ostatné	27 818	3,10
Celkom	897 357	100,00

Zdroj: VÚPOP Bratislava

Územný systém ekologickej stability

Územný systém ekologickej stability (ÚSES) je zákonom NR SR č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov definovaný ako celopriestorová štruktúra navzájom prepojených ekosystémov, ich zložiek a prvkov, ktorá zabezpečuje rozmanitosť podmienok a foriem života v

krajine. Základ tohto systému predstavujú biocentrá, biokoridory a interakčné prvky nadregionálneho, regionálneho alebo miestneho významu.

Kostra územného systému ekologickej stability vytvára v krajinom priestore ekologickú sieť, ktorá : zabezpečuje územnú ochranu všetkým ekologicky hodnotným segmentom v území,

vymedzuje priestory umožňujúce trvalú existenciu, rozmnožovanie, úkryt a výživu rastlinným a živočíšnym spoločenstvám typickým pre daný región – biocentrá (majú charakter jadrových území s prioritným ekostabilizačným účinkom v krajine),

umožňuje migráciu a výmenu genetických informácií živých organizmov – biokoridory,

zlepšuje pôdo ochranné, klimatizačné a ekostabilizačné podmienky v území.

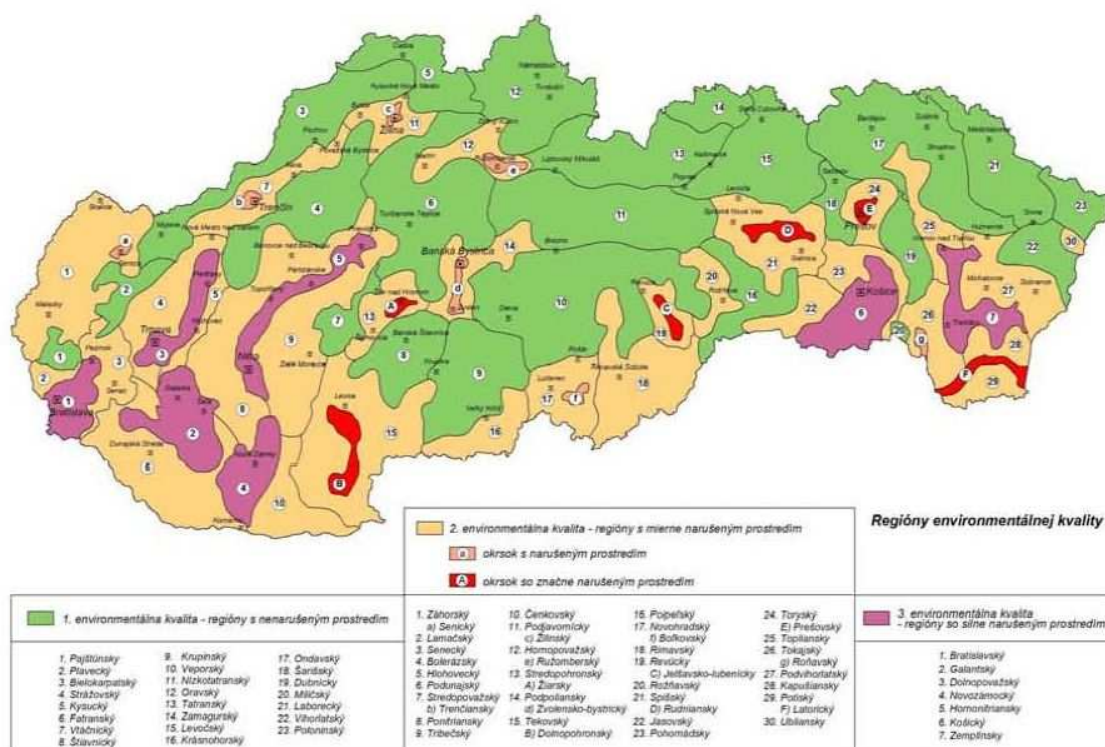
Podľa zákona NR SR č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov a jeho vykonávacej vyhlášky č. 24/2003 Z. z., sú dokumenty územného systému ekologickej stability súčasťou dokumentácie ochrany prírody a krajiny (§ 54 ods. 2 zákona) a dokumenty regionálneho územného systému ekologickej stability okresov v územnom obvode kraja tvoria dokument regionálneho územného systému ekologickej stability tohto kraja (§ 22 ods. 6 vyhlášky).

Kvalita životného prostredia

Prešovský kraj leží v prevažnej miere v území s regiónmi 1. environmentálnej kvality, t. z. s nenarušeným prostredím. V území s regiónmi 2. environmentálnej kvality, t. zn. s mierne narušeným prostredím, leží okres Levoča na severnom okraji Spišského regiónu, okolie Prešova v Toryskom regióne, Vranov nad Topľou s výbežkom severne pozdĺž Tople (Topliansky región) a Ubliansky región. Priamo Prešov však vytvára z tohto hľadiska samostatný okrsk so značne narušeným prostredím.

Obrázok č. 11: Mapa SR v členení podľa regiónov environmentálnej kvality

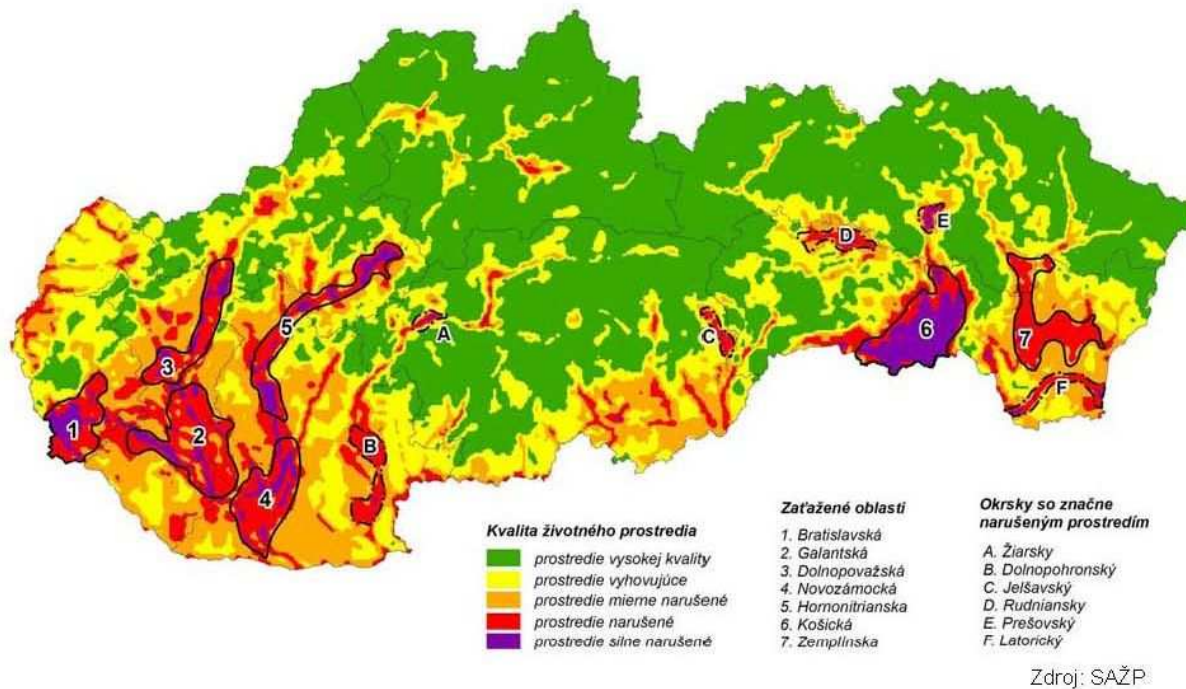
A – Analytická časť

Zdroj: SAŽP

V Prešovskom kraji je z hľadiska podielu jednotlivých stupňov poškodenia životného prostredia najmenší súhrnný percentuálny rozsah územia zaradeného do 3. stupňa (prostredie mierne narušené), 4. stupňa (prostredie narušené) a rovnako najmenší percentuálny rozsah územia zaradeného do 5. stupňa (prostredie silne narušené) v porovnaní s celkovým stavom v rámci Slovenskej republiky, pričom takto vymedzené územie plošne zasahuje iba do okresov Prešov a Vranov nad Topľou.

Obrázok č. 12: Kvalita životného prostredia s vymedzením zaťažených oblastí so značne narušeným prostredím v SR

Tabuľka č. 23: Údaje o zaťažených oblastiach na území Prešovského kraja

Zaťažená oblasť	Plocha zaťaženej oblasti celkom v km ²	Plocha zaťaženej oblasti v kraji v km ²	% rozlohy zaťaženej oblasti v kraji	Počet obyvateľov zaťaženej oblasti spolu	Počet obyvateľov zaťaženej oblasti v kraji	% obyvateľov zaťaženej oblasti v kraji
Rudniansko – Gelnická	16,12	357,63	4,51	55 430	1 854	3,34
Košicko -Prešovská	179,95	1044,37	17,23	432 506	121 306	28,05
Zemplínska	182,71	1040,67	17,56	180 466	46 807	25,94

Zdroj: Slovenská agentúra životného prostredia

Na územie Prešovského kraja plošne zasahujú tri zaťažené oblasti: Košicko-Prešovská (17 katastrálnych území miest a obcí), Rudnianska (2 katastrálne územia obcí) a Zemplínska (4 katastrálne územia obcí). Na základe vyššie uvedených skutočností o kvalite životného prostredia môžeme konštatovať, že stav životného prostredia v Prešovskom samosprávnom kraji je dobrý a prevládajú v ňom pozitívne tendencie vývoja.

Ovzdušie

Kvalitu ovzdušia vo všeobecnosti určuje obsah znečisťujúcich látok vo vonkajšom ovzduší. Hodnotenie kvality ovzdušia sa uskutočňuje v zmysle zákona č. 137/2010 Z. z. o ovzduší. Kritériá kvality ovzdušia (limitné a cieľové hodnoty, medze tolerancie, horné a dolné medze na hodnotenie a

A – Analytická časť

ďalšie) sú uvedené vo vyhláške MŽP SR č. 360/2010 Z. z. o kvalite ovzdušia. Základným východiskom pre hodnotenie kvality ovzdušia v SR sú výsledky meraní koncentrácií znečisťujúcich látok v ovzduší, ktoré realizuje Slovenský hydrometeorologický ústav (SHMÚ) na staniciach Národnej monitorovacej siete kvality ovzdušia (NMSKO).

Na území Prešovského kraja sa nachádzajú, resp. do územia kraja plošne zasahujú oblasti vyžadujúce osobitnú ochranu ovzdušia :

- oblasť riadenia kvality ovzdušia – Územie mesta Prešov a obce Ľubotice pre znečisťujúcu látku PM₁₀ a PM_{2,5} na ploche 79 km² s počtom 94.096 obyvateľov a Územie mesta Vranov nad Topľou a obcí Hencovce, Kučín, Majerovce a Nižný Hrabovec pre znečisťujúcu látku PM₁₀ a PM_{2,5} na ploche 65 km² s počtom 27.520 obyvateľov,
- Národné parky – Tatranský národný park, Národný park Nízke Tatry, Pieninský národný park, Národný park Slovenský raj a Národný park Poloniny,
- Chránené krajinné oblasti – CHKO Vihorlat a CHKO Východné Karpaty,
- Kúpeľné miesta – Kúpeľné miesto Vysoké Tatry, Vyšné Ružbachy a Bardejovské kúpele.

Na znečisťovaní ovzdušia v Prešovskom kraji sa významnou mierou podieľajú činitele, ktoré sú situované priamo v jeho území, ale aj činitele pôsobiace v jeho okolí. Hlavné zdroje znečistenia ovzdušia pochádzajú z bodových zdrojov priemyselnej výroby (BUKÓZA ENERGO, a. s. Vranov nad Topľou, BUKOCEL, a. s. Vranov nad Topľou, CHEMES, a. s. Humenné a iné) a z mobilných zdrojov (automobilová doprava).

V Prešovskom kraji je ovzdušie najviac znečisťované na území okresu Vranov nad Topľou. Ovzdušie je najviac zaťažované exhalátmi z energetiky (teplárne, elektrárne), chemického priemyslu a dopravy, predovšetkým individuálnej automobilovej dopravy a cestnej nákladnej dopravy, ktorej negatívne vplyvy úzko súvisia s realizovanými prepravnými výkonmi a z toho vyplývajúcou spotrebou pohonných látok. Na znečisťovaní ovzdušia a tvorbe skleníkových plynov sa podieľajú napr. aj zdroje spaľujúce biomasu, spaľovne nebezpečného odpadu, centrálné zdroje tepla, lokálne vykurovacie systémy na tuhé palivá, vrátane domácich kotolní na tuhé palivá, malé a stredné lokálne priemyselné zdroje bez náležitej odlučovacej techniky, prach zo stavebnej činnosti, z ulíc, nespevnených plôch, poľnohospodárskej pôdy a aj z kameňolomov.

Znečisťujúce látky v ovzduší majú za následok dlhodobé kumulatívne negatívne vplyvy na životné prostredie a zdravie obyvateľov. Z vodohospodárskeho hľadiska sú zdrojom znečistenia povrchových a podzemných vôd. Znečisťujúce látky v ovzduší zároveň poškodzujú vegetáciu a to vo väčšej miere, ako živočíšne organizmy.

Voda

Povrchové vody – vodné toky

Z hydrografického hľadiska leží územie Prešovského kraja na hlavnom európskom rozvodí. Vodné toky v prevažnej miere patria do úmoria Čierneho mora, len rieka Poprad a jej prítoky patria do úmoria Baltského mora. V súvislosti s vyčlenením povodí hlavných tokov v riešenom území

najzápadnejšia časť kraja patrí do povodia Váhu, severozápadná časť do povodia Popradu, juhozápadná časť a časť v trojuholníku Levoča – Sabinov – Prešov do povodia Hornádu, východná časť kraja zhruba v priestore Bardejov – Vranov nad Topľou – Medzilaborce – Humenné – Snina – východná hranica SR do povodia Bodrogu (resp. Uhu). Okrem rieky Poprad územie kraja odvodňuje pomerne hustá riečna sieť, v ktorej dominujú rieky – hlavné toky, tečúce až na výnimky viac-menej generálnym južným smerom.

Povrchové vody - vodné nádrže

Z prirodzených vodných plôch má špecifický význam sústava vysokohorských jazier – plies vo Vysokých Tatrách. Z umelých vodných plôch má špecifický význam vodná nádrž Starina v Bukovských vrchoch na Ciroche (zásobovanie pitnou vodou) a vodná nádrž Domaša (viacúčelové využitie). Účelové vodné nádrže na menších alebo malých výmerách, ktoré sú rozmiestnené na území celého Prešovského kraja, plnia rôzne funkcie. Využívané sú ako rybníky, rekreačné plochy, odkaliská, mnohé sú dôležitým prvkom z hľadiska environmentálneho (biotopy chránených a ohrozených živočíchov, udržiavanie vody v krajine, ovplyvňovanie mikroklímy a pod.). Viaceré vznikli po vyťažení pieskov a štrkov ako rozsiahlejšie, presakujúcou vodou zavodené materiálové jamy. K podstatnejším (rozlohou, účelom, environmentálnym akcentom) patria napr. štrkoviská pri Mengusovciach v okrese Poprad, rybníky pri Vrbove a Huncovciach v okrese Kežmarok, štrkoviská pri Orlove na rieke Poprad v okrese Stará Ľubovňa, Sigorská vodná nádrž a štrkoviská pri Veľkom Šariši v okrese Prešov, Smilnianske rybníky v okrese Bardejov, rybník pri Nižnom Mirošove v okrese Svidník a iné.

Podzemné vody

Významné zdroje podzemných vôd - prirodzené pramene sú v Prešovskom kraji sústredené do oblasti úpätia Vysokých a Belianskych Tatier, juhozápadne od mesta Poprad a na severozápadnom okraji Braniska pri Vyšnom Slavkove. Ako zdroje obyčajných podzemných vôd sú tiež využívané studne s výdatnosťou nad 10 l.s-1. Koncentrovaná skupina studní je vybudovaná v povodí Torusy v úseku Brezovica – Lipany – Sabinov – Veľký Šariš a jednotlivé studne sú využívané na severe východného Slovenska v povodí Popradu pri Starej Ľubovni, v povodí Tople a jej prítokov západne, severne a južne od Bardejova, v povodí Ondavy od Ondavky po Stropkov, tiež nižšie južne pod vodnou nádržou Domaša a solitérne pri Medzilaborciach v povodí Laborca, západne od Spišskej Belej na potoku Biela pri Lendaku a juhozápadne od mesta Poprad v povodí Popradu.

Minerálne a geotermálne vody

Územie Prešovského kraja je mimoriadne bohaté na minerálne pramene. Sústredenejšie (vo väčšej hustote) sa minerálne pramene – **zdroje minerálnych vôd** vyskytujú vo viacerých centrách. Na úpätí Vysokých Tatier severovýchodne od Popradu, v okolí Gánoviec, v pruhu medzi Spišskou Belou a Podolíncom, pri Vyšných Ružbachoch (Ružbašský ostrov), pri Červenom Kláštore, v Ľubovnianskych kúpeľoch, v Levočských vrchoch medzi Starou Ľubovňou a Sabinovom, v okolí Spišského Podhradia (Sivá brada, Baldovce), v širšom okolí Bardejova vrátane Bardejovských kúpeľov, po obvode Braniska v jeho SZ časti a v okolí Lipoviec, juhozápadne od Prešova v Šarišskej vrchovine, pri Hanušovciach nad Topľou a inde. Celkovo sa na území Prešovského kraja vyskytuje viac ako 200 prirodzených zdrojov minerálnych vôd, väčšina týchto zdrojov je roztrúsená po celom území kraja.

„Funkčné“ vrty geotermálnych vôd sú navŕtané pri Poprade (vrt PP-1), Starej Lesnej (vrt FOP-1) a pri Vrbove (vrt 1.2). Kolektorom týchto geotermálnych vôd sú triasové karbonáty v podloží

A – Analytická časť

paleogénneho flyšu. Vo vzťahu k možným výskytom, resp. exploatacii geotermálnych vôd sú vytypované perspektívne oblasti alebo štruktúry geotermálnych vôd. V Prešovskom kraji prichádzajú do úvahy bližšie nešpecifikované štruktúry medzi Levočou a Spišským Podhradím a v Levočských vrchoch (obe štruktúry v tzv. levočskej panve, ktorej kolektorom by mali byť triasové karbonáty uložené v hĺbke pod hrubým vnútrokarpatským paleogénnym flyšom), v Spišsko-šarišskom medzihorí pri Lipanoch.

Vo všeobecnosti zásadný problém z hľadiska vplyvov na kvalitu a kvantitu vôd podzemných a povrchových vôd, resp. ohrozenie ich dobrého stavu, vytvárajú sídelné aglomerácie (odpadové vody z priemyselných zariadení, zariadení na spracovanie a zneškodňovanie odpadu a komunálnymi odpadovými vodami), poľnohospodárstvo (používanie agrochemikálii a ich priame uvoľňovanie pri aplikácii, zavlažovaní, meliorácii a pod.), ťažba nerastných surovín (priesaky z odvalov a odkalísk) a skládky odpadov (hlavne nelegálne skládky odpadov, ktoré sa často nachádzajú na brehoch vodných tokov a odtokových línií, rezných rýh a pod., odkiaľ sú splavované do vodných tokov). K znečisteniu podzemných vôd nemalou mierou prispievajú aj sídla (prevažne vidieckeho charakteru) bez kanalizácie a čistiarní odpadových vôd, aj keď počet takýchto sídiel neustále klesá, ktoré svoje odpadové vody vypúšťajú priamo do recipientu. K zdrojom znečistenia vôd môžeme zaradiť aj cestnú dopravu, vrátane dopravnej infraštruktúry, ktorá dobrý stav vôd negatívne ovplyvňuje aplikáciou chloridov z posypových solí.

Pôda

Pôda je nezastupiteľnou zložkou životného prostredia a nenahraditeľným prírodným zdrojom, ktorá popri produkčnej funkcii plní aj výraznú ekologickú a environmentálnu funkciu. Spôsob využívania pôdy musí byť primeraný prírodným podmienkam, musí zaručovať zachovanie a obnovu prirodzených vlastností, funkčnú spätosť prírodných procesov a nesmie ohrozovať ekologickú stabilitu. Produkčnosť pôd je silne závislá od bonity pôdy a spôsobu obhospodarovania. Pôda svojím obrovským regulačným, detoxikačným a čistiacim účinkom ovplyvňuje ďalšie zložky životného prostredia, ako aj prírodné zdroje.

Poľnohospodárska pôda

Z celkovej výmery poľnohospodárskej pôdy Prešovského kraja je podiel chránenej poľnohospodárskej pôdy veľmi nízky – 0,05 %. Táto pôda sa nachádza len v dvoch z trinástich okresov tohto kraja (Svidník – 0,05 % a Vranov nad Topľou – 0,48 %).

Lesná pôda

Výmera lesnej pôdy v Prešovskom samosprávnom kraji, okrem lesov vojenských obvodov, je 383 100 ha, z toho 37 340 ha sú lesy osobitného určenia (9,75 %) a 18 610 ha sú ochranné lesy (4,86 %). Z hľadiska drevinovej skladby prevláda buk (35 %) a smrek (30 %), za nimi nasleduje jedľa (10 %) a dub (7 %), približne rovnaké zastúpenie má borovica (5 %), smrekovec (5 %) a javor (5 %) a najmenšie zastúpenie majú ostatné dreviny (3 %). Viac ako 50 % výmery lesov Prešovského kraja sa nachádza vo flyšovom pásme.

Medzi hlavné negatívne faktory ovplyvňujúce produkčné a environmentálne funkcie pôdy prírodného charakteru, ktoré vyplývajú z geologických, pôdnych, geomorfologických a klimatických podmienok v

území, patrí vodná a veterná erózia (erózia – odnos pôdných častíc z povrchu pôdy vplyvom účinku vody a vetra). Pri vodnej erózii rozlišujeme štyri hlavné typy vodnej erózie : povrchová (vyvolaná odtokom zrážok na malých plochách), plošná (týka sa väčších pôdných celkov a výraznejších účinkov), výmoľová (silne poškodzujúca povrch pôdy) a kombinovaná (pozostáva z viacej druhov erózie). Erózia pôd je častou príčinou ohrozenia sídiel bahnotkami a významným negatívnym faktorom pri záplavách, s čím sú v Prešovskom kraji rozsiahle skúsenosti vzhľadom na pôdotvorný substrát.

Hluk

Nadmerné zaťažovanie obyvateľstva hlukom má výrazný podiel na ovplyvňovaní zdravotného stavu obyvateľov v území. Celkový podiel populácie vystavenej nadmernému účinku hluku na území kraja nie je známy, pretože sledovacia analýza nebola vykonaná plošne, ale vždy iba vo väzbe na bodové lokality v intravilánoch niektorých sídiel.

Vo všeobecnosti však najvýznamnejším mobilným zdrojom hluku v obytných zónach všetkých väčších miest a aglomerácií (Humenné, Prešov, Svidník a podobne) aj naďalej zostáva cestná automobilová doprava. Hluk v okolí mnohých frekventovaných cestných ťahov často prekračuje stanovené prípustné hodnoty zväčša o 5 – 10 dB. Najviac problémové sú úseky ciest obostavané obytnou zástavbou. Nakoľko riešenie komplexnej protihlukovej ochrany je v takomto území finančne aj technologicky pomerne náročné, pretrváva v dôsledku rastúcej intenzity automobilovej dopravy v takomto území hluková záťaž nielen v denných, ale aj v nočných hodinách. Vyhovujúce sú najmä uzavreté obytné štvrte a ulice s menšou frekvenciou dopravy.

Významným zdrojom hluku je aj železničná doprava, ktorej trasy prechádzajú zastavanými územiami miest a obcí. Špecifickým zdrojom nadmerného hluku je letecká doprava, ktorej negatívny vplyv sa prejavuje na území mesta Poprad a v jej blízkom okolí. Okrem hluku z dopravy sa na území kraja nachádzajú aj stacionárne zdroje hluku, ktorými sú predovšetkým areály a prevádzky priemyselnej a poľnohospodárskej výroby.

Žiarenie a radónové riziko

Najzávažnejším prírodným zdrojom žiarenia je radón ^{222}Rn a jeho dcérske produkty rozpadu. Radón, ako prírodný rádioaktívny plyn, vzniká následkom rádioaktívnej premeny ^{226}Ra , ktorý vzniká postupnou premenou ^{238}U . Pod pojmom radónové riziko rozumieme pravdepodobnosť výskytu zvýšenej, alebo vysokej úrovne objemovej aktivity radónu. Miera radónového rizika v jednotlivých oblastiach Slovenska je determinovaná ich geologickou a štruktúrno-tektonickou stavbou, ako aj prítomnosťou ložísk uránových rúd na ich územiach.

Odpady

Produkcia odpadov v jednotlivých okresoch Prešovského samosprávneho kraja je rozdielna, čo je ovplyvnené miestnou charakteristikou územia, zloženia a počtu obyvateľov a množstvom výrobných podnikov v území. Najväčšími producentmi odpadu sú veľké sídla v okrese Prešov (25 % z celkového množstva odpadu v kraji), Poprad (14 % z celkového množstva odpadu v kraji) a Vranov nad Topľou (13 % z celkového množstva odpadu v kraji), ktoré majú podstatný podiel aj na vzniku nebezpečného odpadu, z dôvodu väčšieho počtu priemyselných podnikov na ich území.

A – Analytická časť

Najmenší podiel na produkcii odpadu, vrátane nebezpečného odpadu majú sídla s menším počtom obyvateľov a s menším zastúpením priemyselnej výroby v okrese Stropkov (1 % z celkového množstva odpadu v kraji), Svidník (2 % z celkového množstva odpadu v kraji), Stará Ľubovňa (3 % z celkového množstva odpadu v kraji) a Levoča (3 % z celkového množstva odpadu v kraji).

Komunálny odpad je odpad z domácností vznikajúci na území obce pri činnosti fyzických osôb a odpad podobných vlastností a zloženia, ktorých pôvodcom je právnická osoba alebo fyzická osoba podnikateľ. Nepatria sem odpady vznikajúce pri výkone podnikateľskej činnosti. Ďalej sú to odpady vznikajúce v obci pri čistení verejných komunikácií a priestranstiev patriacich obci, pri údržbe verejnej zelene, parkov a cintorínov.

Tabuľka č. 24: Nakladanie s komunálnymi odpadmi v Prešovskom kraji

	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013	Rok 2014
Komunálny odpad spolu (v tonách)	200 950,5	199 337,6	198 122,7	199 548,5
v tom: zhodnocovaný materiálovo	10 699,4	10 021,1	8 508,2	3 633,8
zhodnocovaný energeticky	3,4	-	61,8	16,4
zhodnocovaný kompostovaním	12 431,6	13 583,5	11 987,2	13 931,3
zhodnocovaný iným spôsobom	1 574,0	114,4	7 059,6	12 570,9
skládkovaný	175 714,0	175 333,4	158 258,7	152 638,6
spaľovaný bez energetického využitia	-	8,2	-	0,3
zneškodňovaný iným spôsobom	18,1	0,0	11 482,1	14 050,5
zhromažďovaný	510,1	277,0	765,2	2 706,7

Zdroj: Štatistický úrad SR

Podľa spôsobu využitia vlastností odpadu sa zhodnocovanie delí na materiálové a energetické, pričom sa uprednostňuje materiálové zhodnocovanie pred energetickým. Materiálové zhodnocovanie je použitie odpadu na výrobu nového produktu.

Základnou podmienkou pre **zhodnocovanie odpadov** je ich separovaný zber v požadovanom kvalitatívnom a kvantitatívnom rozsahu. Na komunálnej úrovni sú zavádzané systémy separovaného zberu tak, aby sa dosiahol cieľ zapojenia 65 % obyvateľov a množstvo vyseparovaného odpadu cca 35 kg/obyvateľa za rok. Systém separovaného zberu si volí každá obec podľa svojich špecifických potrieb a podmienok územia. Maximálne zintenzívnenie separovaného zberu je vo všetkých obciach Prešovského kraja.

Priemyselný odpad je pestrá zmes najrôznejších látok, od neškodných až po toxické. Je závislý od výrobného procesu, od jeho technológie a od druhu surovín, ktoré doň vstupujú. K priemyselnému odpadu patria odpady, ktoré sa produkujú pri ťažbe surovín, pri spracovaní surovín a pri priemyselnej výrobe. Na území Prešovského kraja priemyselný odpad predstavuje cca 21,5 % z celkového množstva vyprodukovaného odpadu.

V roku 2013 bolo na území Slovenskej republiky v prevádzke 124 **skládok odpadov**, z toho na území Prešovského kraja 17 skládok odpadu. Najviac skládok odpadov sa nachádza v triede pre skládky odpadov na odpad, ktorý nie je nebezpečný, ktorá v sebe zahŕňa aj skládky odpadov určené na komunálne odpady. V roku 2013 bolo v tejto triede prevádzkovaných celkovo 95 skládok odpadov v rámci celej SR, z toho v Prešovskom kraji 15 skládok odpadov.

V roku 2013 bolo na Slovensku prevádzkovaných celkovo 13 **spaľovní odpadov**. Nízky počet prevádzkovaných spaľovacích zariadení je ovplyvnený predovšetkým plnením prísnych podmienok pre ochranu ovzdušia, ktoré určuje zákon NR SR č. 137/2010 Z. z. o ovzduší v znení neskorších predpisov. Na území Prešovského kraja sa nachádza 1 spaľovňa. Jedná sa o spaľovňu priemyselných odpadov v okrese Prešov, ktorej prevádzkovateľom je FECUPRAL s. r. o. Prešov. Celková kapacita spaľovne je 950 t. V roku 2013 množstvo spálených odpadov predstavoval 388 t.

1.7. SWOT ANALÝZA PRE HOSPODÁRSKU OBLASŤ

SWOT Analýza pre hospodársku oblasť zahŕňa hlavne oblasti priemyslu, poľnohospodárstva, cestovného ruchu a technickej infraštruktúry PSK.

SILNÉ STRÁNKY

- geografická poloha vhodná pre rozvoj cezhraničnej a medzinárodnej spolupráce
- rozvoj perspektívnych odvetví vytvárajúcich vyššiu pridanú hodnotu
- prítomnosť podnikateľských subjektov so zahraničným kapitálom
- výrazný podiel vrstvy malých a stredných podnikateľských subjektov
- rozvinutý sektor trhových a logistických služieb
- tradícia spracovateľského priemyslu
- rozširujúce sa kapacity infraštruktúry pre výskum, vývoj a inovácie
- zapojenie podnikateľských subjektov do klastrových iniciatív
- existencia rozvojových plôch – priemyselné zóny, greenfields, brownfields
- nadpriemerný podiel lesnej pôdy v porovnaní s inými krajinami
- vysoký podiel trvalých trávnych porastov vhodných k chovu hovädzieho dobytku, kôz a oviec
- rozvíjajúci sa sektor služieb
- rozvoj sociálneho podnikania
- výhodná poloha pre rozvoj cezhraničného cestovného ruchu
- priaznivé prírodné a kultúrno-historické podmienky pre rozvoj cestovného ruchu
- veľký potenciál ubytovacích kapacít v atraktívnych turistických strediskách
- rastúca sieť informačných centier a informačných systémov pre turistov, hustá sieť značených turistických trás, cyklotrás a bežeckých tratí (zimná turistika)
- relatívne vysoká hustota ciest
- dobré cestné spojenie so slovenskými krajinami
- dobrá priechodnosť hraníc s Poľskou republikou
- existencia medzinárodného letiska v najvýznamnejšom turistickom regióne (Tatranský región)
- vhodné prírodné podmienky pre rozvoj cykloturistiky
- vysoký podiel pokrytia územia kraja elektrickou sieťou
- dostatočné zásobovanie teplom
- kapacitné rezervy zemného plynu pre dodávky tepla
- sebestačnosť kraja z hľadiska zdrojov kvalitnej pitnej vody

SLABÉ STRÁNKY

- malé využitie brownfields v urbanizovaných územiach
- nižšia úroveň HDP v porovnaní s priemerom SR
- rezervy v rozvoji nástrojov podpory inovačných procesov
- rezervy v spolupráci medzi malými a strednými podnikateľmi a vysokými školami, či inštitúciami výskumu a vývoja
- silná koncentrácia ekonomickej činnosti a pracovných príležitostí do niekoľkých málo centier kraja
- existencia regionálnych rozdielov v oblasti hospodárskeho rozvoja
- nízky počet podnikov v sofistikovaných odboroch
- nízky objem priamych zahraničných investícií
- nízky počet inovujúcich podnikov
- veľký rozsah a počet nefunkčných a nevyužívaných plôch a objektov (brownfields) postihnutých starými ekologickými záťažami a ich nedostatočná revitalizácia
- nízka kvalita základných a nedostatok doplnkových služieb v cestovnom ruchu, absencia ucelených produktov cestovného ruchu
- chýbajúce územné štúdie základnej a doplňujúcej infraštruktúry cestovného ruchu v Prešovskom kraji
- absencia rozdelenia kompetencií a financovania destinačného manažmentu pre rozvoj cestovného ruchu
- nízka kvalita služieb cestovného ruchu
- nedostatočná koordinácia a spolupráca medzi subjektmi komerčnej a verejnej sféry v cestovnom ruchu
- absencia moderných marketingových foriem predaja
- absencia primeraného počtu cestných komunikácií vyššej kategórie
- nedostatočné napojenie na medzinárodné dopravné koridory (cestné i železničné)
- preťaženosť úsekov hlavnej cestnej siete, zlá prístupnosť k hraniciam štátu
- zhoršená dopravná dostupnosť Prešova z okrajových častí kraja
- zlý stav miestnych komunikácií a komunikácií II. a III. triedy
- veľké dopravné zaťaženie miest a obcí, nedostatok obchvatov
- nedostatočná dopravná obslužnosť časti územia verejnou hromadnou dopravou
- nedostatočné riešenie statickej dopravy
- neexistencia integrovaných dopravných systémov
- nevyhovujúci technický stav železničných tratí
- absencia priameho železničného napojenia na medzinárodné vysokorýchlostné siete
- vysoký podiel súbehu cyklistickej a cestnej automobilovej dopravy obmedzujúci využitie cyklodopravy pre cestu za prácou
- zastaranosť vodovodných sietí, straty pri distribúcii vody
- nízky podiel obyvateľov bývajúcich v domoch napojených na verejnú kanalizáciu, veľké množstvo objektov s nevyhovujúcim spôsobom čistenia odpadových vôd
- pomalý proces zavádzania nových informačných a komunikačných technológií
- obmedzená výroba elektrickej energie na území kraja, závislosť na dovoze

- nízke využívanie obnoviteľných zdrojov
- nedostatočná podpora miestnych zdrojov pre energetickú sebestačnosť
- nedostatočná podpora energetických úspor a využívania obnoviteľných zdrojov energie

PRÍLEŽITOSTI

- existencia programov na podporu malého a stredného podnikania
- zameranie politík na úrovni SR i EÚ na rozvoj nástrojov posilňovania konkurencieschopnosti i regiónov
- podpora energetických a materiálovo šetrných technológií a postupov, zvyšovanie energetickej účinnosti, znižovanie environmentálnych záťaží
- nové využitie brownfields
- podpora nástrojov pre inovačné podnikanie, rozvoj výskumu a vývoja, transfer vedomostí medzi podnikateľským a akademickým sektorom
- rozvoj informačných a komunikačných technológií
- využitie potenciálu menej zaťažených, turisticky zaujímavých území pre rozvoj cestovného ruchu
- zvýšenie kvality služieb v cestovnom ruchu
- potenciál pre rozvoj alternatívnych foriem turistiky
- využitie mimosezónnych období pre rozvoj ďalších foriem cestovného ruchu
- využitie rozvojového potenciálu mimo produkčnej funkcie poľnohospodárstva
- využitie potenciálu pre rozvoj ekologického poľnohospodárstva
- certifikácia z hľadiska kvality poskytovaných služieb v cestovnom ruchu
- dobudovanie, celková modernizácia a optimalizácia železničnej siete a železničných dopravných prostriedkov
- dobudovanie, modernizácia hlavných cestných ťahov, napojenie kraja na diaľničný systém EÚ
- možnosť čerpania finančných prostriedkov z fondov EÚ na rozvoj dopravnej a technickej infraštruktúry
- podpora alternatívnych typov dopravy, typov šetrných k životnému prostrediu a verejnému zdraviu
- podpora rozvoja kombinovanej dopravy a presunu nákladnej dopravy na železnicu
- dôsledné zavádzanie ekoeфективности vedúcej k energetickým úsporám
- využitie potenciálu obnoviteľných zdrojov
- zvyšovanie podielu čistenia odpadových vôd budovaním kanalizačných systémov a ČOV v obciach
- rýchlejšia a plynulá aplikácia nových informačných a komunikačných technológií medzi všetkými vrstvami obyvateľov a do všetkých častí kraja
- využitie a rozvoj informačných a komunikačných technológií vo verejnej správe

OHROZENIA

- hospodárska kríza
- štrukturálne problémy v kľúčových priemyselných odvetviach
- nízka úspešnosť subjektov z Prešovského kraja pri čerpaní republikových a európskych dotačných programov

A – Analytická časť

- preferencia investičných zámerov „na zelenej lúke“
- odliv zahraničného kapitálu
- ďalšie nekoordinované stavebné činnosti na úkor poľnohospodárskej pôdy, úbytok voľnej krajiny na úkor zástavby
- pomalá alebo neefektívna revitalizácia nevyužívaných a chátrajúcich plôch a objektov vrátane sanácie starých ekologických záťaží
- útlm malého a stredného podnikania v súvislosti s hospodárskou politikou štátu
- zhoršená dopravná dostupnosť a obslužnosť môže prehliť marginalizáciu okrajových území kraja, najmä v prihraničných oblastiach
- zvyšovanie prepravy v individuálnej automobilovej doprave, jej koncentrácia najmä vo väčších mestách
- útlm rozvoja regiónu odkladaním dostavby nosných trás kraja a jeho napojenie na medzinárodnú dopravnú sieť
- vysoká intenzita individuálnej automobilovej dopravy vedúcej k zhoršovaniu dopravnej obslužnosti a poklesu významu verejnej hromadnej dopravy
- dlhodobo zotrúvajúci nevyhovujúci technický stav cestnej a cykloturistickej infraštruktúry
- nedostatok finančných zdrojov na reprodukciu a rozvoj dopravnej infraštruktúry
- zhoršenie kvality povrchových a podzemných vôd vplyvom znečistenia odpadovými vodami
- umiestňovanie fotovoltaických elektrární v území s negatívnym vplyvom na krajinný ráz

1.8. SWOT ANALÝZA PRE SOCIÁLNU OBLASŤ

SWOT analýza pre sociálnu oblasť zahŕňa hlavne oblasti obyvateľstvo, systém vzdelávania, sociálne a zdravotnícke služby, kvalitu bývania, občianskej organizovanosti a ekonomickej aktivity.

SILNÉ STRÁNKY

- vysoká pôrodnosť v porovnaní so SR
- priaznivá veková štruktúra obyvateľstva v porovnaní so SR
- poskytovatelia zdravotnej starostlivosti s nadregionálnym významom
- špecializovaná zdravotná starostlivosť sústredená do vybraných centier
- dobrá úroveň poskytovania zdravotníckych služieb (využívanie novej prístrojovej techniky, liekov a kvalifikácia personálu)
- dobrá dostupnosť zdravotnej starostlivosti a dostatočná kapacita zdravotníckych zariadení
- veľmi vhodné prírodné podmienky pre rozvoj športových aktivít
- dopravná dostupnosť škôl a školských zariadení
- dobré zastúpenie rôznych typov stredných škôl
- existencia vysokej školy univerzitného typu
- uskutočňovanie sa kultúrnych a športových akcií nadregionálneho významu
- aktívna činnosť spolkov a občianskych združení v oblasti kultúry, športu, požiarnej ochrany a bezpečnosti a ďalších voľnočasových aktivít

- koncepčné riadenie rozvoja informačného systému krízového riadenia a integrovaného záchranného systému Prešovského kraja
- spolupráca zriaďovateľov, poskytovateľov a užívateľov sociálnych služieb s cieľom zabezpečenia dostupnosti a efektivity sociálnych služieb formou komunitného plánovania
- koncepčný prístup Prešovského samosprávneho kraja v oblasti sociálnych služieb,
- rast dopytu po bývaní predovšetkým v zázemí väčších miest
- rastúci počet rozostavaných a dokončených bytov

SLABÉ STRÁNKY

- nevyvážený systém financovania zdravotnej starostlivosti prejavujúci sa okrem iného pod financovaním investičných potrieb
- zlá koordinácia systémov zdravotníctva a sociálnej starostlivosti
- pokračujúci úbytok pracovných miest na vidieku
- vyššia miera nezamestnanosti v porovnaní s úrovňou v celej SR a existencia oblastí s nepriaznivými ukazovateľmi zamestnanosti
- znižovanie počtu voľných pracovných miest súčasne s rastúcim počtom nezamestnaných
- nižšia úroveň vzdelanosti oproti priemeru SR
- neexistencia silných vzdelávacích centier zameraných na viacodborové vzdelávanie
- sieť škôl nie je prispôsobená demografickému vývoju
- nesúlad ponuky študijných odborov a požiadaviek trhu práce
- nedostatočne rozvinutý systém ďalšieho vzdelávania a celoživotného vzdelávania (rekvalifikácie, kurzy a pod.)
- nedostatočné materiálne zabezpečenie chodu škôl a školských zariadení
- zlý technický stav mnohých kultúrnych a športových zariadení
- nedostatočné personálne zabezpečenie riešenia prevencie kriminality na obciach
- nedostatočná pozornosť obcí venovaná príprave na mimoriadne udalosti a krízové situácie
- nedostatočná kapacita zdravotne sociálnych lôžok
- nevhodné rozmiestnenie poskytovateľov domácej zdravotnej starostlivosti na území Prešovského kraja
- chýbajúce analýzy potrieb a dostupnosti služieb pre vybrané cieľové skupiny či druhy sociálnych služieb
- rozdielna miera požadovaných úhrad za sociálne služby od ich užívateľov
- nedostatočné povedomie užívateľov o informačných zdrojoch a sociálnych službách
- nevhodné využívanie niektorých pamiatok
- slabo rozvinutý systém vzdelávania malých a stredných podnikateľských subjektov (školenia a kurzy pre manažment firiem, poradenstvo začínajúcim podnikateľom a pod.)
- rezervy v tvorbe a využívaní nástrojov na začleňovanie špecifických skupín na trh práce
- nerovnomerná veková štruktúra obyvateľstva na území Prešovského kraja
- vysoká koncentrácia rómskych komunít
- nežiadúci rozvoj suburbanizácie
- nekonceptný rozvoj bývania
- úbytok obyvateľov v severovýchodnej časti kraja

PRÍLEŽITOSTI

- podpora neformálneho a informálneho vzdelávania a osvedy zo štátnej úrovne
- spolupráca inštitúcií na trhu práce s ohľadom na potrebu efektívnej realizácie aktívnej politiky zamestnanosti
- podpora štátu pri zvyšovaní počítačovej, finančnej, jazykovej a ďalšej gramotnosti obyvateľov a rozvoji kľúčových kompetencií
- realizácia programov prevencie pred dlhodobou nezamestnanosťou
- rozvoj miestnych špecifických výrob vo väzbe na príslušné odbory vzdelávania
- rozvoj inovačných foriem systému celoživotného vzdelávania (so zapojením stredných i vysokých škôl a zamestnávateľov) za účelom zvýšenia vzdelanosti a uplatniteľnosti obyvateľov
- efektívne využívanie prírodného a kultúrneho dedičstva kraja
- rastúci vonkajší tlak na efektivitu vzdelávacej sústavy s ohľadom na vynakladané verejné prostriedky
- využitie potenciálu Prešovskej univerzity
- využitie prostriedkov z projektov EÚ na vzdelávanie, zvyšovanie kvality a pod.
- podpora procesu transformácie a deinštitucionalizácie niektorých rezidenčných sociálnych služieb z úrovne štátu a EÚ
- prehlbujúca sa liberalizácia trhu práce, odstraňovanie bariér cezhraničnej a medzinárodnej mobility pracovných síl
- zapojenie do projektov cezhraničnej spolupráce v rámci krízového a havarijného plánovania
- výchova občanov v oblasti starostlivosti o vlastné zdravie
- zefektívnenie celého systému zdravotníckej starostlivosti
- rozširovanie systému certifikácie a riadenia kvality v zariadeniach zdravotnej starostlivosti

OHROZENIA

- zložitá a neprehľadná zdravotnícka legislatíva
- pokles počtu všeobecných praktických lekárov a praktických lekárov pre deti a dorast v dôsledku ich starnutia
- zvyšovanie nákladov na poskytovanie zdravotníckych a sociálnych služieb
- nedostatok finančných prostriedkov v zdravotníctve, najmä vo vzťahu k investíciám do nevyhnutných rekonštrukcií a nákupu nákladnej prístrojovej techniky (vrátane stredísk záchranej a horskej služby)
- zvyšovanie disproporcie v rozmiestnení odborných ambulantných lekárov v okresoch Prešovského kraja, znižujúca sa dostupnosť lekárskeho služieb
- podcenenie profesionálnej prípravy a všetkých stupňov vzdelávania obyvateľstva
- negatívne zmeny životného štýlu, najmä u mládeže
- rast nezamestnanosti, predovšetkým dlhodobej
- nedostatočná podpora adaptability a mobility pracovnej sily zo strany štátu i občanov
- zvyšovanie nedostatku zručných remeselníkov a kvalifikovaných technických odborníkov
- trvalá existencia kriminálnych a patologických javov

- znižujúce sa objemy finančných prostriedkov na podporu programov prevencie kriminality zo štátnej úrovne
- klesajúci záujem občanov o dobrovoľnú činnosť v záchranných zložkách (jednotky dobrovoľných hasičov, Slovenský červený kríž a pod.)
- nízka miera čerpania prostriedkov z fondov EÚ zo strany obcí (samospráv) na sociálne služby
- nečakané dopady zmeny legislatívy a sociálne reformy
- rastúci počet sociálne vylúčených osôb a lokalít (rast chudoby a nezamestnanosti)
- zneužívanie sociálnych služieb neoprávnenými užívateľmi
- nestabilita kvalifikovaného personálu v sociálnych službách
- nestabilný systém financovania sociálnych služieb
- pokračujúce starnutie obyvateľov
- živelná výstavba najmä v blízkosti veľkých miest
- ďalšie zastarávanie a zhoršovanie stavu bytového fondu
- zánik miestnych tradícií, devastácia kultúrnych hodnôt
- zhoršovanie stavebno-technického stavu pamiatok

1.9. SWOT ANALÝZA PRE ENVIRONMENTÁLNU OBLASŤ

SILNÉ STRÁNKY

- bohaté prírodné zdroje (voda, pôda, biomasa)
- značná časť územia PSK leží v území s vysokým zrážkovým úhrnom, hustá sieť vodných tokov
- spracované dokumenty v oblasti vodného hospodárstva (.....)
- hodnotné krajinné a prírodné prostredie, relatívne zachovalý krajinný ráz
- pestrosť zastúpených krajinných typov – roviny, hory, vodné plochy, skalné miesta, jaskyne, krasové tvary a iné
- koncepcné riadenie a stanovenie cieľov v oblasti životného prostredia z úrovne kraja
- priaznivý stav ovzdušia, výrazné zníženie emisií od polovice 90-tych rokov
- malá miera znečistenia povrchových vôd v súčasnej dobe
- rastúci podiel triedeného odpadu, zriaďovanie zberných dvorov
- značná rozloha chránených území (vysoká koncentrácia a plošný rozsah území v záujmoch tuzemskej i medzinárodnej všeobecnej i zvláštnej ochrany prírody a krajiny)
- vysoká biodiverzita na veľkej časti kraja
- vysoká lesnatosť
- pestré klimatické, pôdne a produkčné podmienky umožňujúce rôznorodosť poľnohospodárskeho hospodárenia
- rozvinutý systém environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetly
- významné zastúpenie neštátnych neziskových organizácií pôsobiacich v oblasti životného prostredia
- veľký rozsah chránených oblastí prirodzenej akumulácie vôd

SLABÉ STRÁNKY

A – Analytická časť

- rastúce zaťaženie hlukom, predovšetkým v obciach ležiacich na významných dopravných ťahoch
- veľký rozsah a počet nevyužitých, zdevastovaných plôch a objektov brownfieldov
- nedostatočná úroveň investícií do úspor tepla a elektrickej energie
- nedostatočný rozsah živočíšnej výroby majúci vplyv na zanedbanosť trávnatých porastov a zatravnenej ornej pôdy
- obmedzujúce podmienky poľnohospodárskeho hospodárenia vo veľkoplošne zvlášť chránených územiach
- pomerne vysoký podiel nevyužitej poľnohospodárskej pôdy
- pokračujúci trend výstavby na poľnohospodárskej pôde pred preferenciou plôch brownfields
- stále nedostatočná prevencia vzniku odpadov
- slabé využitie triedených odpadov, prevažujúce skládkovanie
- klesajúci trend v miere separovania a zhodnocovania odpadov
- prítomnosť ekologických záťaží
- narušená biodiverzita a ekologická stabilita v niektorých oblastiach kraja, značné rozšírenie invazívnych druhov rastlín, najmä pozdĺž vodných tokov
- miestne narušené či nedostatočné zabezpečenie hydrologickej väzby v krajine a znížená ekologicko-stabilizačná funkcia veľkej časti vodných tokov
- nízka podpora úspor energií a využívania obnoviteľných zdrojov
- nízka úroveň vybavenia územia vodovodnou a kanalizačnou sieťou

PRÍLEŽITOSTI

- rozvoj technológií šetrných k životnému prostrediu a verejnému zdraviu
- existencia systému priorít v nakladaní s odpadmi na úrovni EÚ i SR
- zvýšenie finančných prostriedkov na zlepšenie a zvýšenie podielu čistených odpadových vôd
- dlhodobé znižovanie znečistenia povrchových i podzemných vôd
- legislatívna veľkoplošná ochrana najvýznamnejších vodných zdrojov (chránené oblasti prirodzenej akumulácie vôd) a území v oblasti ochrany prírody
- posilňovanie mimo produkčných funkcií poľnohospodárstva
- zachovalé množstvo chránených území prírodného bohatstva a krajiny

OHROZENIA

- fragmentácia krajiny líniovými stavbami, likvidácia väzieb a možností migrácie v krajine
- ďalší rozvoj stavebnej činnosti na úkor poľnohospodárskej pôdy
- šírenie geograficky nepôvodných invazívnych druhov rastlín a živočíchov
- nedostatočné pochopenie dôvodov ochrany prírody a krajiny zo strany obyvateľov kraja
- zvýšený výskyt extrémnych klimatických javov
- nedostatočná ochrana absorbujúcich území zdrojov pitnej vody
- narušenie krajinného rázu antropogénnou činnosťou
- nevenovanie pozornosti krajnotvornej funkcii poľnohospodárstva
- zhoršenie životného prostredia v kraji v dôsledku chýbajúcej technickej infraštruktúry

- nedoriešenie protipovodňových opatrení najmä na Toryse a ďalších väčších tokoch kraja – nárast lokálnych záplav
- negatívny vplyv neobhospodarovanej poľnohospodárskej pôdy na krajinný ráz, ďalší pokles poľnohospodárskej pôdy vedúci k devastácii krajinného rázu

1.10. EX-POST ZHODNOTENIE PLNENIA CIEĽOV A OPATRENÍ PHSR PSK 2008 – 2015

Jedným z kľúčových nástrojov strategického manažmentu v Prešovskom kraji v uplynulom období bol **Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Prešovského samosprávneho kraja na obdobie 2008 – 2015**. Tento dokument bol schválený uznesením Zastupiteľstva PSK č. 378/2008 dňa 1. 7. 2008. Jeho aktualizácia bola schválená uznesením Zastupiteľstva PSK č. 230/2011 dňa 25. 10. 2011. V uvedenom dokumente bolo na obdobie 2008 – 2015, na základe analýzy sociálno-ekonomickej situácie a potenciálu Prešovského kraja, existujúcich rozvojových trendov, ako aj kvalifikovaných názorov expertov, formulované hlavné smerovanie Prešovského kraja.

V oblasti rozvoja podnikania sa realizované aktivity sústredili na **zvýšenie konkurencieschopnosti podnikateľskej základne** v Prešovskom kraji a to predovšetkým u malých a stredných podnikateľov. Súčasne sa mala skvalitniť a lepšie využívať podnikateľská infraštruktúra a v neposlednej rade sa malo **zvýšiť využívanie inovácií** a výsledkov vedy a výskumu. Prešovský kraj, vďaka svojej polohe, chcel v týchto smeroch budovať aj na ekonomickej zahraničnej spolupráci.

Prešovský kraj má obrovský potenciál na rozvoj **cestovného ruchu** a jeho ambíciou v uplynulom období bolo vytvoriť z Prešovského kraja vyhľadávanú destináciu cestovného ruchu v Slovenskej republike a to nielen v počte turistov, ale aj v počte prenocovaní a využívaní existujúcich či novovznikajúcich ubytovacích kapacít.

Kvalitné životné prostredie je predpokladom pre rozvoj regiónu. Prešovský kraj, vzhľadom k svojim špecifikám, sa mal koncentrovať na **tvorbu krajiny a protipovodňovú ochranu** a to najmä v oblasti zvýšenia ekologickej stability krajiny a zlepšenia ochrany obyvateľstva a územia pred povodňami. Vzhľadom k očakávanému deficitu pitnej vody sa Prešovský kraj mal tiež sústrediť na **ochranu a racionálne využívanie vôd**. Súčasne jednou zo stanovených priorít bola **príprava na postupný prechod od klasických zdrojov na obnoviteľné zdroje energie**. Vo sfére manažmentu odpadového hospodárstva sa pozornosť mala venovať hlavným identifikovaným rizikám regionálneho charakteru, a to zhodnocovaniu viacvrstvových obalov, zníženiu množstva biologicky rozložiteľných komunálnych odpadov zneškodňovaných na skládkach, eliminácii ohrozenia životného prostredia pri zneškodňovaní auto vrakov ako aj uzatváraní a rekultivácii skládok komunálneho odpadu.

V rámci zvýšenia efektívnosti a účinnosti rozvoja dopravy v Prešovskom kraji, ako životodarnej tepny rozvoja kraja, sa dôraz kládol na **zníženie podielu havarijného a nevyhovujúceho stavu ciest v Prešovskom kraji, zlepšenie prepravnej prepojenosti a zvýšenie priepustnosti hlavných dopravných trás v kraji**. Navyše sa v uplynulom období začalo so zavádzaním mechanizmu koordinácie dopravy v kraji a súčasne so **zvyšovaním úrovne využitia prepravnej kapacity letiska Poprad**.

A – Analytická časť

V oblasti využívania informatizácie sa jej prostredníctvom zvýšila **kvalita a efektivita procesov spravovania na úrovni regionálnej samosprávy** – Prešovského samosprávneho kraja, a to hlavne v oblasti plánovania a rozhodovania, využívania a vzájomnej komunikácii a zdieľaní informácií potrebných pre rozvoj regiónu, ako aj v oblasti využívania elektronických služieb PSK.

Prioritou formálneho školstva v Prešovskom kraji bolo **zvýšenie efektívnosti stredného odborného vzdelávania** a to prostredníctvom zvýšenia uplatniteľnosti absolventov vo svojom odbore, ako aj skvalitnením výchovno-vzdelávacieho procesu cez využívanie mimorozpočtových zdrojov.

Znížením dlhodobej nezamestnanosti, ktorá je v Prešovskom kraji jedna z najväčších na Slovensku, sa malo riešiť hlavne predchádzanie sociálnej vylúčenosti osôb ohrozených dlhodobou nezamestnanosťou a to najmä cez zvyšovanie miery zamestnanosti.

Špeciálna pozornosť bola venovaná **redukcii sociálnej exklúzie marginalizovaných rómskych komunít** ako jednej z bariér rozvoja kraja, a to tak opatreniami vo vzdelávaní, bývaní, zdravotnej prevencii a starostlivosti, ako aj sociálnymi službami pre túto cieľovú skupinu. **Zlepšenie ponuky sociálnych služieb a sociálno-právnej ochrany a kurately** v Prešovskom kraji sa zameralo na ich lepšie plánovanie a koordináciu, ako aj na komplexné napĺňanie kvalitatívnych štandardov.

Prioritou pre **zvýšenie úrovne poskytovania zdravotnej starostlivosti v Prešovskom kraji** bola **špecializácia a modernizácia nemocníc**.

V oblasti regionálnej kultúry bol manažovaný **proces rozvoja kultúry a podpory kultúrnych aktivít regionálneho významu**, aby sa rozvoj kultúry stal neoddeliteľným faktorom regionálneho rozvoja.

Prioritou v oblasti športu, hlavne tzv. šport pre všetkých, bolo dosiahnuť zvýšenie záujmu verejnosti o športovanie, aby sa tým **podporil zdravý životný štýl** obyvateľov Prešovského kraja.

Stanovené ciele boli rozdelené do 15 prioritných tém rozvoja, a to:

- Rozvoj cestovného ruchu;
- Zlepšenie ponuky sociálnych služieb;
- Tvorba krajiny a protipovodňová ochrana;
- Ochrana vôd;
- Využívanie obnoviteľných zdrojov energie;
- Zlepšenie manažmentu odpadového hospodárstva;
- Rozvoj dopravnej infraštruktúry;
- Predchádzanie dlhodobej nezamestnanosti;
- Skvalitnenie stredného odborného školstva;
- Zníženie sociálnej vylúčenosti marginalizovaných rómskych komunít;
- Špecializácia a modernizácia nemocníc;
- Rozvoj podnikania;
- Rozvoj informatizácie;
- Šport pre všetkých;
- Rozvoj regionálnej kultúry;

Na základe posúdenia naplnenosti cieľov PHSR PSK 2008-2015 je možné skonštatovať, že plánované cieľové hodnoty boli nastavené príliš ambiciózne a neuvažovali s vonkajšími faktormi, ktoré mali nepriaznivý vplyv na realizáciu aktivít a následné nedosiahnutie očakávaných cieľov napriek dosiahnutiu čiastkových úspechov v niektorých rozvojových oblastiach. Realizované plánované projektové aktivity neboli kapacitne nastavené na úplné naplnenie očakávaných cieľov, iba k nim čiastkovo prispeli. Významným faktorom nesplnenia očakávaných výsledkov bola administratívna náročnosť a časové posunutie realizácie projektov spolufinancovaných z fondov Európskej únie, ako aj vplyv globálnych negatívnych ekonomických trendov EÚ. Pretrvávajúci nedostatok voľných pracovných miest a zaťažujúca daňová politika štátu pôsobili demotivujúco a mnohých odrádzali od podnikania doma v regióne a nútili ich odchádzať za prácou mimo územie Prešovského kraja do susedných regiónov alebo do zahraničia. Nedostavaná dopravná infraštruktúra zostáva naďalej prekážkou pre rozvoj priemyslu alebo cestovného ruchu. Mnohé oblasti regiónu stále neponúkajú dostatočnú ponuku služieb návštevníkom pre využitie existujúceho potenciálu a zvýšenie atraktívnosti regiónu. Neregulované rozširovanie sídiel bez súčasného vytvárania podmienok pre kvalitné a zdravé bývanie v hodnotenom období degradovali kvalitu územia a znížili štandard kvality života na vidieku.

Napriek realizácii zamýšľaných aktivít sa nepodarilo dosiahnuť všetky očakávané ciele. Dôvodom boli vonkajšie faktory a riziká, ktoré neboli dostatočne zohľadnené pri nastavení cieľových hodnôt ukazovateľov naplnenia cieľov PHSR PSK 2008-2015 a výbere aktivít, prostredníctvom ktorých sa plánované ciele mali dosiahnuť. Nedostatočne zohľadnenými faktormi, ktoré negatívne ovplyvnili naplnenie cieľov PHSR, bolo zavedenie legislatívnych zmien meniacich podmienky pre podnikanie a realizáciu rozvojových projektov financovaných z verejných zdrojov, nekoordinovaná rozvojová činnosť významných aktérov regionálneho rozvoja pôsobiacich na území Prešovského kraja vrátane štátnej správy, miestnej a regionálnej samosprávy, súkromného sektora a tretieho sektora. Je metodicky náročné zovšeobecniť rôznorodý vývoj a dopady v jednotlivých tematických oblastiach. Vzhľadom na to je potrebné nižšie uvedené zhodnotenie brať ako orientačné.

Vecné zhodnotenie vplyvu realizovaných aktivít na dosiahnutie cieľov PHSR PSK 2008 – 2015

Oblasť: Podnikanie a inovácie

- ✓ Prešovský kraj má podpriemernú inovačnú infraštruktúru, avšak v oblasti výskumu a vývoja došlo k významnému posilneniu celej rady činností.
- ✓ V rámci inovačnej infraštruktúry boli vytvorené podmienky pre posilnenie spolupráce. Existujúci potenciál však zatiaľ nie je dostatočne využitý.
- ✓ Rozvoju podnikateľského prostredia napomohli niektoré zmeny legislatívy a k rozvoju ľudských zdrojov prispeli možnosti získania finančnej podpory z fondov EÚ.
- ✓ Kraj je sídlom viacerých firiem podnikajúcich v „moderných“ odvetviach. V priebehu uplynulého obdobia prišli do územia kraja viacerí noví investori.
- ✓ Vznikli nové alebo boli zrekonštruované existujúce podnikateľské zóny (priemyselné parky). Boli vytvorené predpoklady pre účinný postup pri riešení problematiky brownfields.

A – Analytická časť

- ✓ Boli investované prostriedky do poľnohospodárstva – významným impulzom bol Program rozvoja vidieka SR 2007 – 2013. Do sektoru boli nasadené nové technológie, ktoré sa ďalej rozširujú.
- ✓ Nedostatočne sa rozvíja podnikanie na vidieku, využívajúce vnútorný potenciál regiónu. Podmienky vo vidieckom priestore sa zlepšili. Kumulácia problémov a zlé podmienky pre rozvoj v okrajových častiach kraja pretrvávajú.
- ✓ Stúpol počet prenocovaní a napriek skrátenej dĺžke pobytu vzrástla celková návštevnosť. Predĺžila sa sezóna vďaka množstvu aktivít, ktoré sú realizované počas celého roka. Vzrástli príjmy z cestovného ruchu, avšak existujúci potenciál nie je využívaný v plnej šírke. V súvislosti s možnosťami financovania z EÚ fondov vzrástla aktivita podnikov v oblasti cestovného ruchu. Profesionálna pripravenosť aktérov stále nie je na dostatočnej úrovni.

Oblasť: Ľudské zdroje

- ✓ Počet vysokoškolákov sa významne zvýšil. Ide ale o celorepublikový trend. Existuje široká ponuka vzdelávacích možností, avšak funkčný prepojený a komplexný systém nebol vytvorený. Miera zapojenia obyvateľstva do procesov celoživotného vzdelávania sa príliš nezvýšila. Oblasť neformálnej a mimoškolskej výchovy sa úspešne rozvíja a existuje pomerne široká ponuka.
- ✓ Využitie potenciálnej pracovnej sily sa výrazne zvýšilo v súvislosti s hospodárskym rastom. Štruktúry zabezpečujúce väzby medzi sférou vzdelávania a trhom práce nie sú systematicky budované.
- ✓ Rekvalifikačné programy boli využívané, avšak nevedli k výraznejšiemu prispôsobovaniu sa požadovanej štruktúre pracovných miezd. Aktívna politika zamestnanosti má stále rezervy v efektívnosti.
- ✓ Sociálna integrácia ohrozených skupín obyvateľstva bola úspešná len čiastočne.
- ✓ Systém previazanej zdravotnej a najmä sociálnej starostlivosti a služieb nebol dopracovaný. Spolupráca je stále obmedzená. Domáca zdravotná a sociálna starostlivosť nedosiahla predpokladaný stav.
- ✓ Dostupnosť zdravotníckej a sociálnej starostlivosti sa zvýšila, a to i v okrajových častiach kraja. Kvalita zdravotnej starostlivosti a úroveň zariadení sa zvýšila. Nemocnice sú intenzívne modernizované. Preventívne zdravotné programy sú využívané, avšak ich účinnosť má rezervy.
- ✓ Ponuka voľnočasových aktivít sa zvýšila. Športová a kultúrna infraštruktúra pre bežné využívanie bola skvalitnená, v prípade infraštruktúry pre aktivity na profesionálnej úrovni je zlepšenie slabé.
- ✓ Regionálna kultúra a tradície sa úspešne rozvíjajú. Stav kultúrneho a prírodného dedičstva sa zlepšil.
- ✓ Bývanie v rámci kraja je v zásade stabilizované. Rozvoj bývania v suburbánnom území nie je cieľavedome usmerňovaný.

Oblasť: Kvalita života

- ✓ Kvalitná pitná voda je na väčšine územia zabezpečená. Technicky stav vodovodnej siete sa zlepšil. Situácia v čistení odpadových vôd sa zlepšuje, chýbajú však ďalšie investičné prostriedky.
- ✓ Došlo k výraznému zlepšeniu možností a dostupnosti pripojenia na internet.
- ✓ Infraštruktúra potrebná pre zabezpečenie riešenia krízových situácií je postupne vytváraná. Kvalita povrchových vôd sa dlhodobo zlepšuje.

- ✓ V rámci vytvárania možností pre zdravotne nezávadné kúpanie sa vo voľnej prírode (vodné toky, nádrže, rybníky, ...) sa realizujú potrebné aktivity.
- ✓ Nebola uskutočnená širšia dohoda v rámci zachovania ekologicky stabilizovanej krajiny, pričom sa vychádza z poňatia krajiny ako živého kultúrneho dedičstva.
- ✓ Poľnohospodárska produkcia je prispôsobená ekologickým možnostiam územia len čiastočne. Ekologická stabilita krajiny je rešpektovaná.
- ✓ Významné prírodné lokality sú účinne chránené a rozvíjané.
- ✓ Program odpadového hospodárstva kraja sa naplňa s istými rezervami. Likvidácia ekologických záťaží postupuje pomaly. Priemyselná produkcia je kontrolovaná z hľadiska dodržiavania ekologických limitov. V kraji sa etablujú nové podniky výrazne nezaťažujúce životné prostredie.
- ✓ Sú vyvíjané aktivity s cieľom znížiť energetickú spotrebu a posilniť využívanie miestnych obnoviteľných zdrojov energie. Boli uskutočnené viaceré aktivity s cieľom znížiť energetickú spotrebu vo verejných budovách.
- ✓ Spolupráca medzi jednotlivými subjektami na území Prešovského kraja je podporovaná, najmä medzi obcami navzájom, medzi obcami a podnikateľmi, medzi podnikateľmi a inými subjektmi, medzi rôznymi inštitúciami atď. Neziskový sektor sa úspešne rozvíja.
- ✓ Partnerstvo so susediacimi regiónmi sa úspešne rozvíja. Zahraničná medziregionálna spolupráca sa postupne prehĺbuje a úspešne rozvíja.
- ✓ Kvalita práce verejnej správy sa zvýšila.
- ✓ Bezpečnosť obyvateľov sa zvýšila najmä rozvinutím systému krízového riadenia.
- ✓ Vo využívaní koncepčných dokumentov kraja sú rezervy, nie sú dostatočne previazané a ich monitorovanie neprebieha kontinuálne.
- ✓ Urbanizácia je nedostatočne usmerňovaná a pozícia okrajových území sa príliš nezlepšila.

Oblasť: Dopravná infraštruktúra

- ✓ Dopravná obslužnosť väčšiny okrajových častí kraja sa investíciami do dopravnej infraštruktúry zlepšila. Dopravná integrita kraja je posilňovaná, mobilita obyvateľstva je zabezpečovaná s problémami, najmä vo väčších mestách.
- ✓ Realizujú sa dôležité spojenia a výstavba nadradenej dopravnej infraštruktúry.
- ✓ Stav regionálnej dopravnej infraštruktúry sa zlepšuje, avšak vložené investície nepostačujú.
- ✓ Budovanie integrovaných systémov v kraji zaostáva, čo je na škodu hlavne v krajskom meste Prešove.

Zhodnotenie ukazovateľov naplnenia cieľov PHSR PSK 2008 - 2015

Sústava indikátorov (ukazovateľov) PHSR PSK 2008 – 2015 umožňuje súhrne popísať reálny vývoj kraja v uplynulých rokoch, ako aj účinnosť PHSR PSK pri ovplyvňovaní tohto vývoja. V samostatnej prílohe sú uvedené ukazovatele pre hodnotenie špecifických cieľov PHSR PSK, ktorých bolo pre obdobie 2008 – 2015 stanovených spolu 43 v rámci 15 prioritných tém. Jednotlivé ukazovatele sú priradené k jednotlivým vecným oblastiam a zodpovedajúcim prioritným témam. V súvislosti s hodnotením vývoja podľa zvolených indikátorov je potrebné uviesť, že ide o hodnotenie statické, to znamená také, ktoré porovnáva len východiskové hodnoty zo začiatku posudzovaného obdobia

A – Analytická časť

s cieľovými hodnotami na konci posudzovaného obdobia, resp. posledného hodnoteného obdobia (t.j. 31.12.2014) a nereaguje na možné výkyvy v jednotlivých rokoch hodnoteného obdobia. Na základe uvedeného zhodnotenia je možné konštatovať, že úspešnosť pôsobenia PHSR PSK je diferencovaná. Existujú oblasti, kde dosiahnutý pokrok je významný alebo uspokojivý. Na opačnej strane sú oblasti, v ktorých indikátory signalizujú vážne problémy.

Zhodnotenie čerpania finančných zdrojov poskytovaných cez operačné programy programového obdobia 2007- 2013

Podpora rozvoja kraja prostredníctvom poskytnutia dotačných prostriedkov jednotlivým subjektom pôsobiacim na území kraja je významnou súčasťou realizácie programu rozvoja. Objemom finančných prostriedkov síce dominujú krajské projekty, najmä v oblasti dopravy, modernizácie vzdelávacej, kultúrnej a sociálnej infraštruktúry, na druhej strane sú tu však aj projekty zamerané na oblasť rozvoja ľudských zdrojov, rozvoj vidieka a zlepšovania životného prostredia. Podstatné je však tiež zapojenie veľkého množstva malých subjektov pôsobiacich v rôznych tematických oblastiach.

Aktuálny stav čerpania finančných prostriedkov k 31.12.2014 na realizáciu schválených projektov v rámci jednotlivých operačných programov obdobia 2007-2013 je uvedený v prílohe s názvom „Stav implementácie regionálnych projektov podľa operačných programov a ich priorit pre Programové obdobie 2007-2013 za Prešovský kraj“.

Predchádzajúci dokument rozvoja kraja na obdobie 2008-2015 bol aktualizovaný v roku 2010 a jeho platnosť zahŕňa nielen obdobie, v rámci ktorého sa ešte realizujú projekty schválené pre obdobie 2007-2013 a sú spolufinancované zo štrukturálnych fondov EÚ, ale zároveň aj obdobie, ktoré v rámci politiky EÚ spadá do nového programového obdobia 2014-2020. Posunom konca platnosti PHSR PSK do roku 2015 sa prekrylo obdobie prípravy nového dokumentu rozvoja kraja, na ktorý Vyšší územný celok PSK požiadal o spolufinancovanie Európsku úniu v r. 2013.

2 ANALÝZA VONKAJŠIEHO PROSTREDIA

2.1. IDENTIFIKÁCIA HLAVNÝCH VONKAJŠÍCH FAKTOROV ROZVOJA KRAJA

Popri rozšírenej metóde analýzy SWOT (S – Strongness, W – Weakness, O – Opportunities, T – Threats), ktorá zahŕňa hodnotenie vonkajších a vnútorných podmienok kraja a na ich základe potom formulovanie slabých i silných stránok kraja, príležitostí a hrozieb, sa v praxi aj v teórii používa metóda STEEP analýzy. Tá spočíva v hodnotení vplyvu len vonkajších faktorov globálneho prostredia na rozvoj kraja v nasledujúcich oblastiach:

S - spoločenské (sociálne) faktory

Zahŕňa faktory súvisiace so spôsobom života ľudí vrátane ich životných hodnôt - *migrácia obyvateľstva, demografická krivka, priemerná dĺžka života*, rodinné faktory, úroveň vzdelávania a vzdelanosti, prevažujúce hodnoty, životný štýl v regióne, zameranie kraja, záujem o vzdelávanie a ponuka, podmienky na rekreáciu a využitie voľného času, záujem návštevníkov o kraj, dopravná obslužnosť, vzťahy medzi krajinami v regióne apod.

T - technické (technicko-technologické) faktory

Zahŕňa faktory, ktoré súvisia s vývojom výrobných prostriedkov, materiálov, procesov, know-how a inovácií technológií v regióne, s vývojom a výskumom s dopadom na rozvoj kraja,

E - ekonomické faktory, (E- ekologické faktory)

Zahŕňa faktory, ktoré súvisia s vývojom ekonomických procesov dotýkajúcich sa kraja - *toky peňazí, tovaru, služieb, informácií a energií*, ktoré môžu ovplyvňovať fungovanie, stav a rozvoj kraja, a to vrátane problematiky (ne)zamestnanosti, trhu práce, platových podmienok, konkurencie, podielu na trhu, vývoja v podnikateľských sektoroch, možnosti sponzoringu, mimorozpočtových zdrojov kraja a krajského rozpočtu ako celku.

P - politicko-právne faktory

Ide o faktory, ktoré súvisia s výkonom politickej moci, s politickou situáciou, legislatívou, stavom právneho povedomia. Kraj môže pri hodnotení týchto faktorov posúdiť vzájomné vzťahy s ostatnými samosprávami a partnermi a dopad celonárodnej politiky v rámci oblasti regionálneho rozvoja.

Pri hodnotení jednotlivých faktorov je treba vychádzať zo skutočnosti, že niektoré z nich pôsobia na nadregionálnej úrovni, celonárodnej úrovni, či nadnárodnej až celoeurópskej. Podľa významnosti dopadu na rozvoj kraja sa zaradia alebo nezaradia medzi faktory zaradené do STEEP analýzy. Do analýzy je treba zahrnúť len tie faktory, ktoré majú alebo môžu mať priamy dopad na rozvoj kraja. Dôležité je tiež rozlišovať vplyvy, ktoré kraj ovplyvňujú priamo, na ktoré musí kraj reagovať a vysporiadať sa s nimi, od vplyvov, ktoré kraj ovplyvňujú sprostredkovane, nepriamo, alebo dokonca idú mimo neho. Zároveň je tiež potrebné rozlišovať medzi vplyvmi, ktoré pôsobia krátkodobo, a vplyvmi ovplyvňujúcimi kraj dlhodobo. V neposlednej rade je nutné zaoberať sa trendami, očakávanými vplyvmi alebo faktormi, u ktorých je zrejme doznievanie vplyvu.

A – Analytická časť

Na základe vyššie uvedeného si pred začatím analýzy definujeme rozsah výberu faktorov. Do výberu zahrnieme územie susediacich krajov, susediacich krajín, s ktorými má kraj cezhraničné styky a globálne faktory celonárodného resp. celoeurópskeho charakteru, ktoré majú alebo môžu mať významný vplyv na rozvoj kraja.

Ďalšou podmienkou výberu faktorov pre STEEP analýzu je vplyv na oblasti spadajúce medzi prioritné oblasti rozvoja kraja, ktoré sú v súlade so strategickými prioritami a cieľmi nastavenými európskou stratégiou Európa 2020 a jej preformulovaním do národných priorít rozvoja Slovenskej republiky a tematických cieľov. V zmysle Pozičného dokumentu Komisie k vypracovaniu Partnerskej dohody a programov na Slovensku na roky 2014 – 2020 má Slovenská republika definovaných 11 tematických cieľov (TC):

1. Posilnenie výskumu, technologického rozvoja a inovácií
2. Zlepšenie prístupu k informačným a komunikačným technológiám, ako aj ich využívania a kvality
3. Zvýšenie konkurencieschopnosti malých a stredných podnikov (MSP)
4. Podpora prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo vo všetkých sektoroch
5. Podpora prispôsobovania sa zmene klímy, predchádzanie a riadenie rizika
6. Zachovanie a ochrana životného prostredia a podpora efektívneho využívania zdrojov
7. Podpora udržateľnej dopravy a odstraňovanie prekážok v kľúčových sieťových infraštruktúrach
8. Podpora udržateľnosti a kvality zamestnanosti a mobility pracovnej sily
9. Podpora sociálneho začlenenia, boj proti chudobe a akejkoľvek diskriminácii
10. Investovanie do vzdelania, školení a odbornej prípravy pre zručnosti a celoživotného vzdelávania
11. Posilnenie inštitucionálnych kapacít orgánov verejnej správy a zainteresovaných strán a efektivity i verejnej správy

Po zohľadnení vyššie uvedených podmienok pre výber faktorov analýzy STEEP rozvoja Prešovského kraja sme vybrali nasledovné faktory:

Obrázok č. 13: Zoznam faktorov zahrnutých do STEEP analýzy vonkajšieho prostredia

1. Migrácia obyvateľov medzi krajinami
2. Vplyv inovačného potenciálu susedných regiónov na technologický pokrok
3. Atraktivita pracovných príležitostí v susedných krajinách
4. Možnosť čerpania finančných zdrojov na rozvoj kraja z prostriedkov štrukturálnych
5. Prepojenosť ekonomického rozvoja susedných krajín
6. Prepojenosť ochrany a zachovania environmentálneho bohatstva v susedných krajinách
7. Súlad stratégie regionálneho rozvoja PSK s národnou a európskou stratégiou
8. Neisté politické prostredie za východnou hranicou EÚ
9. Nepredvídateľnosť vývoja legislatívneho prostredia v SR

2.2. ANALÝZA VPLYVU VONKAJŠIEHO PROSTREDIA NA VÝVOJ ÚZEMIA

Spoločenské faktory

Migrácia obyvateľov medzi krajinami

Celkové trendy migrácie obyvateľstva v rámci Slovenska sú charakterizované sťahovaním obyvateľstva z miest do menších obcí na vidieku s výnimkou hlavného mesta Bratislavy, miest v Trnavskom kraji a niekoľkých vybraných miest v ostatných krajoch (Trenčín, Nové Mesto n. Váhom (Trenčiansky kraj), Nové Zámky, Nitra, Komárno (Nitriansky kraj), Zvolen (Banskobystrický kraj), Turčianske Teplice, Bytča (Žilinský kraj), Sobrance, Košice - okolie (Košický kraj)). Druhým významným trendom je migrácia obyvateľstva z východných krajov Slovenska do západných krajov, kde najvyššie kladné saldo migrácie (4229 osôb) zaznamenáva Bratislavský kraj a na druhom mieste je Trnavský kraj.

PSK má dlhodobo negatívne saldo migrácie a najvyššiu negatívnu migráciu obyvateľstva - odliv 3613 emigrantov v roku 2013. To znamená, že počet osôb – emigrantov, ktorí sa sťahujú z PSK, prevyšuje počet osôb - imigrantov, ktorí sa prisťahujú do PSK z iných regiónov. Z celkového počtu 3613 odšťahovaných obyvateľov PSK mimo územie PSK sa 86,3% emigrantov odšťahovalo do iných krajov v rámci Slovenska a 13,7% (495 osôb) do zahraničia. Podiel žien na celkovom počte emigrantov opúšťajúcich PSK bol vyšší (55%) ako podiel mužov. Pritom za rovnaké obdobie roka 2013 sa prisťahovalo do PSK len 2507 osôb, z toho 67,2% z iných krajov v rámci SR a 32,8% (823 osôb) zo zahraničia. Negatívne saldo migrácie predstavuje úbytok -1 106 osôb za rok 2013. Medzi imigrantami prichádzajúcimi z ostatných krajov SR, bol vyšší podiel žien (55,3%), ale pri zahraničných imigrantoch prevládali muži (58%). Počet imigrantov zo zahraničia má od roku 2011 stúpajúcu tendenciu.

Pre rozvoj PSK je dôležité vytvoriť podmienky pre motiváciu obyvateľov chcieť pracovať, žiť v PSK a podieľať sa na rozvoji PSK. V prípade nevyhovujúcej skladby obyvateľstva z hľadiska ekonomickej aktivity, výšky ukončeného vzdelania, príslušnosti k národnostným menšinám, rodinných hodnotových preferencií a motivácie podieľať sa na rozvoji kraja, je potrebné urobiť kraj atraktívnym pre obyvateľov z iných regiónov. Pozitívne saldo migrácie obyvateľov prezentované príchodom obyvateľstva do PSK ako potenciálu pre ďalší ekonomický rozvoj je cieľom, ktorý by mal byť v PHSR zohľadnený.

Technické faktory

Vplyv inovačného potenciálu susedných regiónov na technologický pokrok prevládajúceho priemyslu

Na tvorbe HDP Prešovského kraja sa významnou mierou podieľa vysoko diferencovaná štruktúra priemyslu. Pre ďalší rast HDP a tvorbu nových pracovných príležitostí je veľmi dôležité rozvíjať technológie priemyslu tak, aby sa zvyšovala ich konkurencieschopnosť doma i v zahraničí a boli zabezpečené podmienky pre udržanie a ďalšie rozširovanie produkcie. Aktuálne sa na tvorbe exportu PSK v najväčšej miere podieľa hlavne potravinársky, chemický, strojársky a textilný priemysel. Zvyšujúca sa komplexnosť technológií za posledné roky spôsobila, že podnikateľské subjekty skoro vôbec neinvestujú do samostatného vlastného vývoja nových technológií a produktov, ale spolupracujú pri ich tvorbe s inými organizáciami v rámci vytvorených sietí, klastrov a združení,

A – Analytická časť

prípadne nakupujú inovácie od iných podnikov, čím sa inovovanie stáva otvoreným procesom. V PSK sú nositeľmi výskumu a inovácií popri samotných podnikoch univerzitné pracoviská v Prešove - Univerzitný vedecký park TECHNICOM pre inovačné aplikácie s podporou znalostných technológií, Fakulta výrobných technológií Technickej univerzity v Košiciach so sídlom v Prešove, Partnerské inovačné centrum vytvorené projektom z Nórskeho finančného mechanizmu, Energetický klaster Prešovského kraja alebo Klaster AT+R. Zakladatelia Klastra AT+R sú výrobné inovatívne firmy v PSK, Košickom a Žilinskom kraji, výskumné pracoviská Technickej Univerzity v Košiciach a Žilinskej Univerzity, ktoré s podporou PSK a Košického samosprávneho kraja zabezpečujú rozvoj výskumno-výrobných a dodávateľských kapacít pre oblasť automatizačnej a robotickej techniky. Spolupráca týchto subjektov sídliaich v PSK so subjektmi výskumu a vývoja zo susedných krajov alebo partnerských krajín je dobrou príležitosťou na zvyšovanie konkurencieschopnosti a rozvoj inovácií v PSK.

Ekonomické faktory vonkajšieho prostredia***Atraktivita pracovných príležitostí v susedných regiónoch***

Práceschopné obyvateľov PSK, ktoré nenachádza prácu podľa svojho vzdelania a schopností, končí v evidencii nezamestnaných alebo odchádza za prácou do okolitých regiónov a krajín. PSK má najväčší počet evidovaných nezamestnaných medzi kraji. Ponuka voľných pracovných miest v štruktúre pokrývajúcej potreby voľnej pracovnej sily z PSK spolu s atraktívnou úrovňou mzdy je významným faktorom, ktorý ovplyvňuje odliv pracovnej sily z PSK negatívne ovplyvňujúci tvorbu HDP v kraji. Podľa oficiálnych údajov ŠÚ SR, ku koncu roka 2013 evidovali úrady práce na celom území SR 364 225 disponibilných uchádzačov o zamestnanie a v rovnakom čase bolo nahlásených len 15 048 voľných pracovných miest na obsadenie záujemcami o prácu. Tento nepomer v počte voľných pracovných miest a v počte záujemcov o prácu vyjadruje prebytok voľnej pracovnej sily, kedy na 1 voľné pracovné miesto pripadá v priemere 24 záujemcov o prácu, čo je to vážny problém slovenskej ekonomiky. Na území PSK bolo v rovnakom období nahlásených 1224 voľných pracovných miest na 75 391 evidovaných nezamestnaných, čo predstavuje v priemere viac ako 61 uchádzačov o zamestnanie pripadajúcich na 1 voľné pracovné miesto. Štruktúra VPM bola nasledovná: 444 VPM – verejná správa, 217 VPM priemysel, 147 stavebníctvo, 130 veľkoobchod, maloobchod. Dopyt po voľných pracovných miestach prevyšuje ponuku voľných pracovných miest vo všetkých okolitých krajoch PSK, štruktúra voľných pracovných miest je však mierne odlišná a pracovné podmienky sú u niektorých zamestnávateľov zaujímavejšie a zahŕňajú aj ponuku výhodného ubytovania a súvisiacich služieb dopravy a stravovania. Napríklad v Košickom kraji je druhou najväčšou skupinou VPM – oblasť ubytovania a stravovania – 258 a v Banskobystrickom kraji doprava a skladovanie – 149 VPM. Najviac pracovných ponúk - 8164 je v Bratislavskom kraji, pričom najviac VPM je vo verejnej správe, soc. zabezpečení – 4 924, v priemysle – 610, finančných a poisťovacích činnostiach - 545 , doprave a skladovaní – 490. V prípade, že okolité kraje a krajiny ponúkajú zaujímavejšie pracovné podmienky pre práceschopné obyvateľstvo a ponúknu aj akceptovateľné životné podmienky, zohľadňujúce životný štandard ľudí zo Slovenska, tak záujemci o prácu z kraja sa za prácou odsťahujú.

Možnosť čerpania finančných zdrojov na rozvoj kraja z prostriedkov štrukturálnych fondov EÚ

V súlade so smerovaním schválenej politiky súdržnosti krajín EÚ existujú pre rozvoj PSK finančné príležitosti na získanie spolufinancovania pre realizáciu opatrení PHSR PSK 2014-2020 prostredníctvom prostriedkov EÚ pridelených SR podľa schváleného Národného strategického referenčného rámca na roky 2014- 2020. Jednou z podmienkou pre ich čerpanie je, aby strategický rozvojový dokument kraja bol v súlade s národnou stratégiou regionálneho rozvoja a zároveň európskou stratégiou Európa 2020. Financovanie projektových opatrení a projektových aktivít zameraných na rozvoj kraja bude možné vtedy, ak jednotlivé projekty budú prispievať k cieľom a prioritám schválenej stratégie Európa 2020 a budú spĺňať podmienky výziev na predkladanie projektových žiadostí.

Dokument PHSR PSK vychádza predovšetkým z nasledovných operačných programov (2014-2020), ktoré umožňujú čerpanie finančných prostriedkov na regionálny rozvoj pre územie PSK: Operačný program Efektívna verejná správa, Operačný program Integrovaná infraštruktúra, Integrovaný regionálny operačný program, Operačný program Kvalita životného prostredia, Operačný program Ľudské zdroje, Program rozvoja vidieka, Operačný program Technická pomoc, Operačný program Výskum a inovácie, Program cezhraničnej spolupráce PL - SK 2014 – 2020, Program cezhraničnej spolupráce ENI HU – SR - RO – UA 2014 – 2020.

Prešovský samosprávny kraj ako prihraničný región má možnosť čerpania finančných zdrojov aj v rámci bilaterálnej cezhraničnej spolupráce susedných krajín. V rámci medzinárodnej bilaterálnej spolupráce má PSK v súčasnosti platné dohody o spolupráci podpísané s desiatimi regiónmi: Abruzzo (16. septembra 2003) (Taliansko), Malopoľské vojvodstvo (14. októbra 2003) (Poľská republika), More og Romsdal (18. decembra 2002) (Nórsko), Pardubický kraj (22. októbra 2002) (Česká republika), Vologodská oblasť (29. júna 2004) (Rusko), Zakarpatská oblasť (15. marca 2005) (Ukrajina), Horné Pyreneje (Prešov, 26. októbra 2005, Paríž, 8. novembra 2005) (Poľská republika), Podkarpatské vojvodstvo (Medzilaborce, 16. októbra 2008) (Poľská republika), [Ivano-Frankovská oblasť \(2. júna 2004\)](#) (Ukrajina), [Vojvodina \(26.11.2014\)](#) (Srbská republika).

PSK čerpal v predchádzajúcom programovom období 2007-2013 finančné prostriedky EÚ v rámci Programu cezhraničnej spolupráce SR – PL prostredníctvom viacerých projektov. Realizovali sa napr. projekty: Vitajte v Prešovskom kraji (ukončené), Strešný projekt - Realizácia mikroprojektov na poľsko – slovenskom pohraničí v rokoch 2007 – 2010, Karpatská mapa možností, Vzdelaním k partnerstvám a rozvoju regiónov II, viacero projektov zameraných na modernizáciu a rekonštrukciu cestných sietí obidvoch krajín a ďalšie. Tento program bude pokračovať aj v programovom období 2014-2020 a bude sa zameriavať na väčšie i menšie projekty cezhraničnej spolupráce medzi Poľskom a Slovenskom.

Prepojenosť ekonomického rozvoja susedných krajín s PSK

Významný vplyv na regionálny rozvoj PSK má hlavne ekonomický rozvoj v Poľskej republike a jeho prepojenosť s rozvojom na Slovensku pre významnú dĺžku spoločnej štátnej hranice, finančné možnosti prípravy a realizácie bilaterálnych rozvojových projektov v rámci existujúceho programu cezhraničnej spolupráce Poľsko – Slovensko a podobnosti charakteru územia a hospodárskeho zamerania prihraničných regiónov.

A – Analytická časť

Pokiaľ sa jedná o ekonomiku, programovému územiu cezhraničnej spolupráce PL-SR v porovnaní s inými odvetviami dominujú služby a priemysel so silnou vnútornou diverzifikáciou, obzvlášť medzi západnou a východnou časťou programového územia SR-PL. Základom ekonomiky na poľskej strane je predovšetkým priemysel a služby, aj keď ich celkový podiel v štruktúre miestneho hospodárstva je nižší než priemerná hodnota v Poľsku (s veľmi dôležitým podielom poľnohospodárstva). Vnútorná štruktúra sa dlhé roky vôbec nemenila, s výnimkou územnej jednotky NUTS III Nowy Sącz, kde význam priemyslu vzrástol. Na slovenskej strane sú priemysel a služby taktiež hlavnými ekonomickými kategóriami, aj keď ich hospodársky podiel je tiež nižší v porovnaní s celoštátnym priemerom. Zdá sa však, že ekonomika na slovenskej strane sa začína meniť: význam služieb (vzhľadom na produkciu HDP) v porovnaní s významom poľnohospodárstva (ktoré má veľmi nízky podiel vo vnútroštátnom hospodárstve) alebo priemyslu narastá. Pokiaľ sa jedná o služby, dôležité sú hlavne služby pre oblasť cestovného ruchu. Fakt, že miera zamestnanosti vyjadrená v počte obyvateľov je v rámci prihraničných regiónov Poľska aj Slovenska nižšia než priemerná miera zamestnanosti v Poľsku alebo na Slovensku, ovplyvňuje hospodárske podmienky územia PSK.

Ekonomická štruktúra (prevaha priemyslu a služieb na oboch stranách hranice medzi SR a Poľskom v spojení s nízkou úrovňou inovácie a využívaním starých technológií), a taktiež nízka miera zamestnanosti budú preto považované za slabé stránky tohto územia.

Pokiaľ sa jedná o dopravnú infraštruktúru, je potrebné zdôrazniť, že poľskou stranou neprechádza žiaden dopravný ťah významný z domáceho alebo európskeho hľadiska. Slovenskom prechádza jeden z medzinárodných koridorov siete TEN-T – Rýnsko-dunajský európsky koridor (severný variant) – vedie cez Žilinský a Prešovský kraj spájajúc Košice, Žilinu a Trenčín s Bratislavou. Spája tak krajinu pozdĺž jej východno-západnej osi. Celková nesúdržnosť dopravnej siete v podporovanom regióne prispieva okrem toho k veľmi zlým cestným a železničným spojeniam pozdĺž severojužnej osi spájajúcej územie Poľska s územím Slovenskej republiky. Okrem jediného koridoru siete TEN-T, obe krajiny v súčasnosti využívajú hlavne cestné spojenia nižšej kvality vo forme ciest druhej triedy, vojvodských a miestnych ciest. Vo viacerých miestach chýbajú cestné úseky, ktoré by prepájali lokálne cesty na oboch stranách hranice. Rovnako aj regionálne cesty, ktoré sú dôležité pre externý cezhraničný styk (do regionálnych centier, atď.), nie sú navzájom prepojené. Výzvou sú aj rozdiely v parametroch lokálnych kapacít (tonážach) ciest spájajúcich poľské a slovenské územie, ovplyvňujúce výmenu tovaru a ekonomický rozvoj týchto regiónov.

Aj keď rozvoj cestných a železničných koridorov je obmedzený vzhľadom na prítomnosť vzácnych a zákonom chránených prírodných zdrojov, ktoré pokrývajú rozsiahlu časť poľsko-slovenského pohraničia. Konflikt medzi snahou o rozvoj dopravnej infraštruktúry a ochranou prírodného prostredia je hlavnou príčinou výrazného nárastu investičných nákladov.

Silnou stránkou dopravného sektora tak na poľskej ako aj na slovenskej strane hranice sú letiská v Poprade, Žiline a v Rzeszowe.

Prepojenosť ochrany a zachovania environmentálneho bohatstva v susedných krajinách – Poľsko, Ukrajina:

Ekosystémy nachádzajúce sa na poľsko-slovenskom pohraničí majú spoločné vlastnosti a stupeň súdržnosti. Veľkým prínosom tohto územia je bohaté prírodné a kultúrne bohatstvo chránené rôznou

úrovňou ochrany. Z estetického hľadiska patria v Poľsku terény prírodného bohatstva medzi najvzácnejšie územia v celej krajine. Táto oblasť sa môže pochváliť bohatým prírodným dedičstvom: obrovskou biologickou rôznorodosťou a významnou rôznorodosťou reliéfu. Z hľadiska biotopov a ekosystémov je štátna hranica medzi Poľskom a Slovenskom len umelo vytvorenou čiarou, ktorá prechádza naprieč prírodných masívov rozprestierajúcich sa na oboch stranách hranice. Národné parky a chránené krajinné oblasti na oboch stranách hranice spolu pokrývajú územie s celkovou rozlohou 10 185 km² (celkovo 26,3% poľsko-slovenského pohraničia zapojeného do Programu), zatiaľ čo chránené územia európskej sústavy NATURA 2000 až 21 586 km² (takmer 56% analyzovaného územia). V rámci poľsko-slovenského územia sa nachádzajú taktiež tri biosférické rezervácie UNESCO („Tatry“, „Babia hora“ a „Východné Karpaty“). Zmapovanie rôznych spôsobov ochrany prírodného prostredia na poľskej i na slovenskej strane (vrátane ochrany chránených území sústavy NATURA 2000, národných parkov, chránených krajinných oblastí a rezervácií) poukázalo na to, že takmer celá hranica medzi týmito dvoma krajinami ťaží z určitého spôsobu ochrany prírodného prostredia. Preto pre ďalší rozvoj tohto regiónu bude dôležitá koordinácia a cezhraničná spolupráca pri ochrane a zachovaní prírodného a kultúrneho dedičstva a spoločné monitorovanie a implementácia pro-environmentálnych aktivít, obzvlášť v rámci chránených oblastí. Spoločná simultánna implementácia projektov na oboch stranách hranice prispeje k efektívnej ochrane vzácnych prírodných zdrojov a umožní využitie finančných zdrojov EÚ na cezhraničnú spoluprácu.

Politicko-právne faktory:

Súlad regionálneho rozvoja kraja s národnou stratégiou a európskou stratégiou Európa 2020 pre programové obdobie 2014 – 2020

Európa 2020 je stratégiou EÚ, ktorá ma počas nasledujúceho desaťročia zabezpečiť hospodársky rast. Jej cieľom je vybudovanie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho hospodárstva v EÚ. Tieto tri vzájomne sa dopĺňajúce priority by mali pomôcť EÚ a jej členským štátom dosiahnuť vyššiu mieru zamestnanosti, produktivity a sociálnej súdržnosti.

EÚ stanovila päť ambiciózných cieľov týkajúcich sa zamestnanosti, inovácií, vzdelania, sociálneho začlenenia a oblasti klímy a energetiky, ktoré by sa mali splniť do roku 2020. SR ako jeden z členských štátov EÚ prijala vlastné vnútroštátne ciele v každej z týchto oblastí a preniesla ich do svojich strategických dokumentov. PSK ako jeden z 8 samosprávnych krajov SR bude plánovať a implementovať rozvoj kraja pre programové obdobie 2014- 2020 prostredníctvom opatrení a aktivít, ktoré budú prispievať k naplneniu cieľov stratégie Európa 2020 podľa ekonomických, sociálnych a environmentálnych možností administratívne definovaného územia PSK. PSK pripravuje svoj dokument strategického charakteru v súlade s národnými stratégiami SR, ktoré v sebe zahŕňajú hlavné priority stratégie Európa 2020 rozpracované do operačných programov zameraných na napĺňanie cieľov stratégie Európa 2020 v jednotlivých oblastiach s možnosťou získania finančných zdrojov na podporu implementácie projektových aktivít prispievajúcich k naplneniu národných cieľov.

Nepredvídateľnosť vývoja legislatívneho prostredia v SR

Nepredvídateľnosť a nestabilita vývoja legislatívneho prostredia v SR je dôsledkom zmien v personálnom obsadzovaní odborníkov v štátnej správe a zmien v rozdelení politických síl v SR po voľbách. Pre čerpanie finančných prostriedkov na regionálny rozvoj PSK je potrebné, aby PHSR ako

A – Analytická časť

strategický dokument rozvoja územia PSK bol v súlade s národnou politikou regionálneho rozvoja odrážajúcou sa v strategických dokumentoch SR na obdobie 2014 – 2020 a platnou legislatívou SR, ako aj v súlade s prioritami európskej politiky súdržnosti prezentovanou stratégiou Európa 2020. Prípadné zmeny vo vykonávacích usmerneniach, súvisiacej legislatíve SR môžu potenciálne ovplyvniť poradie priorít alebo formy a postupy implementácie pre dosahovanie stanovených rozvojových cieľov PSK. Miera dopadu závisí od typu a závažnosti aplikovaných legislatívnych zmien v priebehu obdobia spracovania a implementácie PHSR PSK, ktoré môžu mať dopad hlavne na administratívnu náročnosť a spôsob realizácie jednotlivých priorít rozvoja regiónu PSK.

Neisté politické prostredie za východnou hranicou EÚ

SR je členskou krajinou EÚ, ktorej východná štátna hranica s Ukrajinou je zároveň aj hranicou medzi členskými a nečlenskými krajinami EÚ a významným územím pre prípadný vplyv Ruska na EÚ. Je to významný faktor, ktorý môže mať vážne dopady na ekonomiku a obyvateľov PSK v súvislosti s blízkosťou Ukrajiny ako centra neistého politického vývoja a snahami Ruska presadiť svoj vplyv na budúci vývoj v Ukrajine a prostredníctvom nej aj vplyv na susedné krajiny vrátane PSK. Pribrzdenie alebo prerušenie obchodných vzťahov s Ukrajinou a cezhraničného styku z dôvodu vojny významne ovplyvní obyvateľstvo aj ekonomiku PSK ako prihraničného kraja susediaceho s Ukrajinou, preto je potrebné brať tento faktor do úvahy pri spracovaní rozvojového dokumentu kraja. Faktor môže mať významný dopad na ekonomické, politické a spoločenské rozhodnutia týkajúce sa smerovania rozvoja regiónov hraničiacich s Ukrajinou.

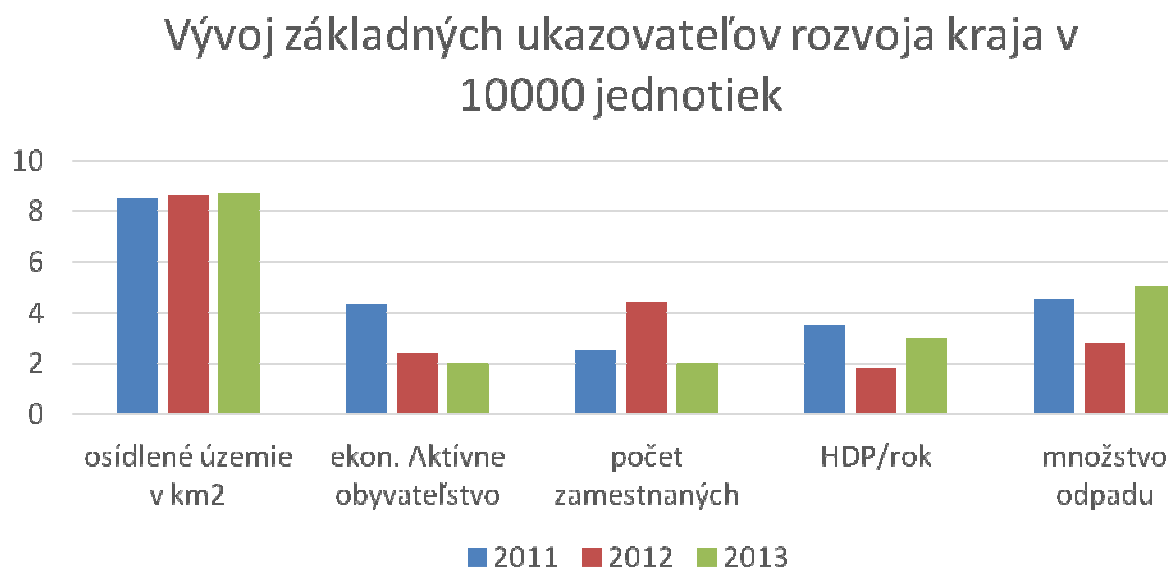
Obrázok č. 14: Zhrnutie faktorov a ich vplyvu na rozvoj územia PSK a PHSR PSK 2014-2020:

Názov faktora	Vplyv na PHSR PSK 2014-2020
SOCIÁLNE FAKTORY	
Migrácia obyvateľov medzi krajinami	Faktor s významným vplyvom na rozvoj kraja, ktorý treba nasmerovať na pozitívne smerovanie migrácie obyvateľstva do PSK a pozitívny vplyv na rozvoj kraja, napr. prilákanie mladých ekonomicky aktívnych osôb do kraja pracovnými možnosťami, vhodnými sociálnymi podmienkami pre zakladanie rodín
TECHNOLOGICKÉ FAKTORY	
Vplyv inovačného potenciálu susedných regiónov na technologický pokrok prevládajúceho priemyslu	Faktor s mierne významným pozitívnym vplyvom na rozvojové možnosti v oblasti inovácií technológií a podpory zamestnanosti v PHSR PSK pri budovaní klastrov, sietí a partnerskej spolupráce regiónov
EKONOMICKÉ FAKTORY	
Atraktivita pracovných príležitostí v susedných regiónoch	Faktor s negatívnym dopadom na rozvoj kraja, na ktorý je potrebné reagovať zvýšením konkurencieschopnosti kraja zlepšením kvality a kvantity ponuky práce a životných podmienok pre bývanie a rodinný život v PSK, aby atraktívnilo pre obyvateľov zotrvanie v PSK, ktorí môžu za prácou mimo PSK iba dochádzať, ale budú sa vracieť k rodine do PSK
Možnosť čerpania finančných zdrojov na rozvoj kraja z prostriedkov štrukturálnych fondov EÚ	Faktor zásadného smerodajného vplyvu, formujúci hlavné priority PHSR s pozitívnym dopadom na zabezpečenie finančných zdrojov pre rozvoj kraja a implementáciu PHSR PSK
Prepojenosť ekonomického rozvoja susedných krajín	Faktor vytvárajúci príležitosť pre ďalší rast na základe vzájomnej územnej spolupráce, ale aj ohrozenie vyplývajúce z významných komparatívnych nevýhod PSK, spôsobujúcich negatívne trendy pohybu osôb, tovarov a služieb, napr. odliv pracovnej sily, prevahu dovozu tovaru nad domácou produkciou v kraji

ENVIRONMENTÁLNE FAKTORY	
Prepojenosť ochrany a zachovania environmentálneho bohatstva v susedných krajinách	Dôležitý vplyv z pohľadu spoločnej stratégie uplatňovanej na prepojených územiach s podobnými environmentálnymi zdrojmi a ich ochranou a využitím pre rozvoj územia. Spoločná simultánna implementácia projektov na oboch stranách hranice prispeje k efektívnej ochrane vzácnych prírodných zdrojov.
POLITICKÉ FAKTORY	
Súlad stratégie regionálneho rozvoja PSK s národnou a európskou stratégiou	Významný pozitívny vplyv určujúci smerovanie rozvoja kraja a PHSR PSK, ktorého dodržanie je predpokladom pre prístup k čerpaniu finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov
Neisté politické prostredie za východnou hranicou EÚ	Nejednoznačný vplyv, ktorý je potrebné vziať do úvahy pri spracovaní rozvojového dokumentu kraja. Faktor popisuje blízkosť Ukrajiny ako centra neistého politického vývoja, ktorý môže mať významný dopad na ekonomiku a obyvateľov regiónov hraničiacich s Ukrajinou.
Nepredvídateľnosť vývoja legislatívneho prostredia v SR	Slabý negatívny vplyv prejavujúci sa vo fáze implementácie PHSR PSK s potrebou pripraviť sa na prispôsobovanie procesných postupov implementácie aktuálnym zmenám legislatívy napr. v oblasti verejného obstarávania, využívania verejných prostriedkov a pod.

3 ZHODNOTENIE SÚČASNÉHO STAVU KRAJA

Obrázok č. 15: Graf vývoja vybraných základných ukazovateľov rozvoja kraja v rokoch 2011 - 2013

3.1. SÚHRNNÁ ANALÝZA SWOT PREŠOVSKÉHO KRAJA

SILNÉ STRÁNKY

- Rozlohou 2. najväčší kraj
- Najvýchodnejší kraj hraničiaci s Ukrajinou a Poľskom
- Kraj s najväčším počtom chránených území a objektov
- Kraj s najvyšším počtom obyvateľov
- **Kraj s najnižším vekovým priemerom obyvateľov**

SLABÉ STRÁNKY

- **Kraj s najvyššou mierou nezamestnanosti**
- **Kraj s negatívnou bilanciou migrácie obyvateľstva**
- **Hospodársky najslabší kraj**
- Kraj s nedostatočnou dopravnou dostupnosťou z hlavných dopravných ťahov a ich prepojením na krajské mesto Prešov
- **Kraj s klesajúcim trendom v zhodnocovaní a separovaní odpadu**
- **Kraj s rastúcim trendom v produkcii znečisťujúcich emisií CO_x a tuhých častíc unikajúcich do ovzdušia**

A – Analytická časť

- **Kraj s nedostatočným pokrytím pitnou vodou a infraštruktúrou kanalizácie v oblastiach malých sídel**

PRÍLEŽITOSTI

- Ekonomický potenciál širšieho využitia najväčšieho počtu unikátnych chránených území a historických objektov medzi kraji v oblasti rozvoja cestovného ruchu
- Dlhé spoločné pohraničné územie s Poľskom a rozbehnutá cezhraničná projektová spolupráca s Poľskom
- Silné zastúpenie kultúr národnostných menšín na vidieku ako potenciál na rozvoj vidieka a propagáciu kultúrnych tradícií v menších obciach
- Existencia množstva zmapovaných tzv. „hnedých parkov“
- Existujúce Centrum vývoja a inovácií ekologických technológií v energetike ako dobrý predpoklad na pokračovanie v rozvoji inovatívnych technológií v energetike
- Vytvorené platformy pre spoluprácu klastrov v energetickej a ekologickej oblasti
- Schválený nástroj pomoci ELENA od EIB pre Prešovský kraj na dosahovanie ekologickejších cieľov v energetike
- Možnosť čerpania doplnkových finančných prostriedkov z EŠIF a iných finančných nástrojov na regionálny rozvoj kraja
- Letisko v Poprade – príležitosť pre ďalší ekonomický rozvoj kraja
- Vysoké školy ako centrum príležitosti pre rozvoj a inovácie
- Vytvorená stratégia zapojenia mládeže v Prešovskom kraji

OHROZENIA

- Záporná migrácia obyvateľstva
- Trend starnutia obyvateľstva
- Veľká vzdialenosť medzi PSK a hlavným mestom SR – izolovanosť
- Spoločné hranice s Ukrajinou a východným koncom EÚ
- Negatívny vplyv rýchleho rastu počtu obyvateľov etnických menšín na kvalitu ŽP
- Nedostatočné komunikačné prepojenia so všetkými sídlami kraja
- Nedostatočná dopravná obsluha okrajových menších sídiel
- Vysoký podiel ciest 2. a 3. triedy a nedostatočná sieť diaľnic a ciest 1. triedy
- Nedostatočná kapacita predškolských zariadení
- Štruktúra SŠ slabo reflektujúca potreby trhu práce
- Nedostatočné zavádzanie inovácií v priemysle/ zastaralosť technológií v priemysle
- Chýbajúca projektová spolupráca medzi subjektami súkromného a verejného sektora v oblasti V & V a inovácií
- Chýbajúce opatrenia pre prispôsobovanie sa zmene klímy a riadenie rizík
- Nedostatočný koncepčný systém na znižovanie tvorby odpadov a zhodnocovanie odpadov
- Nestabilné legislatívne prostredie typické častými zmenami

Z uvedeného vyplývajú ako hlavné problémy na riešenie – vysoká nezamestnanosť, pomalý ekonomický rast kraja, odliv obyvateľov za prácou za hranice kraja a zhoršujúci sa stav životného prostredia.

3.2. IDENTIFIKÁCIA VÝCHODÍSK A MOŽNÝCH RIEŠENÍ BUDÚCEHO VÝVOJA

Na základe analýzy súčasného stavu PSK, zhodnotenia naplnenia cieľov predchádzajúceho PHSR a nastavených rozvojových smerovaní kraja, vychádzajúcich zo strategických dokumentov kraja, Slovenskej republiky a EU boli v rámci 3 základných pracovných skupín navrhnuté smerovania ďalšieho rozvoja PSK do roku 2020, ktoré budú prispievať k rozvoju kraja v súlade s Národnou stratégiou regionálneho rozvoja a zároveň budú riešiť najpálčivejšie problémy kraja popísané v predchádzajúcich kapitolách a ktorých riešenie je nevyhnutné pre zachovanie udržateľného rozvoja kraja.

Ako **najzávažnejšie problémy**, ktoré obmedzujú ďalší rozvoj kraja a preto ich riešenie je nevyhnutné pre ďalší rozvoj v PSK, boli identifikované:

- vysoká nezamestnanosť hlavne mladých ľudí do 29 rokov a dlhodobo nezamestnaných
- pomalý ekonomický rast kraja,
- odliv obyvateľov za prácou za hranice kraja
- zhoršujúci sa stav životného prostredia.
- nedopracovanosť dopravnej infraštruktúry kraja.

Tieto problémy sú spôsobované vplyvom viacerých činiteľov, ktoré ovplyvňujú celkový ekonomický rozvoj kraja a ktoré je potrebné riešiť súčasne v sociálnej, ekonomickej aj environmentálnej oblasti a zabezpečiť tak podmienky pre

- vytváranie pracovných príležitostí hlavne pre osoby najviac ohrozené nezamestnanosťou,
- skvalitnenie a zatraktívnenie životných podmienok na vidieku pre zastavenie negatívnej migrácie obyvateľstva kraja,
- podporu opatrení na zvýšenie ekonomického rastu v najvýznamnejších ekonomických odvetviach a rozvojového potenciálu
- udržateľné využívanie všetkých zložiek prírody s dôrazom na znižovanie znečistenia životného prostredia a vyššie zhodnocovanie odpadov.

Výber prioritných cieľov regionálneho rozvoja PSK vychádza okrem identifikácie hlavných problémov rozvoja kraja aj z ich nadväznosti na Národnú stratégiu regionálneho rozvoja SR a stratégiu Európa 2020 platnú pre členské štáty Európskej únie na najbližšie obdobie 2014-2020. Koherencia cieľov PHSR PSK s vyššie uvedenými stratégiami vytvára predpoklady pre budúce čerpanie doplnkových zdrojov európskych štrukturálnych a investičných fondov (ĎŠIF) na implementáciu rozvojových zámerov v kraji, ktoré budú v súlade s nastavenými cieľmi PHSR PSK. Pre toto programové obdobie stanovili členské štáty po spoločných vyjednávaniach 5 hlavných cieľov dokumentu Európa 2020 – stratégia pre inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast, ktorá nahradila Lisabonskú stratégiu pre rast a zamestnanosť. Medzi hlavné priority zaradili členské štáty „zelený rast“, „inovácie“, „vzdelávanie“, obmedzovanie chudoby“ a „zamestnanosť“.

Previazanosť cieľov PHSR PSK s tematickými cieľmi EŠIF 2014-2020:

Výber prioritných cieľov regionálneho rozvoja PSK vychádza z ich nadväznosti na Národnú stratégiu regionálneho rozvoja SR a stratégiu Európa 2020 platnú pre členské štáty Európskej únie na najbližšie obdobie 2014-2020. Koherencia cieľov PHSR PSK s vyššie uvedenými stratégiami vytvára predpoklady pre budúce čerpanie doplnkových zdrojov európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF) na implementáciu rozvojových zámerov v kraji, ktoré budú v súlade s nastavenými cieľmi PHSR PSK. Pre toto programové obdobie stanovili členské štáty po spoločných vyjednávaniach 5 hlavných cieľov dokumentu Európa 2020 – stratégia pre inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast, ktorá nahradila Lisabonskú stratégiu pre rast a zamestnanosť. Medzi hlavné priority zaradili členské štáty „zelený rast“, „inovácie“, „vzdelávanie“, obmedzovanie chudoby“ a „zamestnanosť“.

Hlavné ciele EÚ, ktorých naplnenie sa plánuje do roku 2020, sú:

- **Cieľ 1:** dosiahnutie 75%-nej miery zamestnanosti obyvateľov vo veku 20-64 rokov,
- **Cieľ 2:** dosiahnutie 3%-nej miery investícií do výskumu a vývoja na HDP EÚ,
- **Cieľ 3:** v oblasti klímy/energie dosiahnutie cieľa 20%-ného zníženia emisií CO₂ oproti roku 1990/ 20%-ného podielu obnoviteľných zdrojov energií/ 20%-ného zvýšenia energetickej efektívnosti
- **Cieľ 4:** zníženie podielu ľudí, ktorí predčasne ukončia školskú dochádzku, pod 10% a minimálne 40%-ný podiel mladých ľudí by malo mať vysokoškolské vzdelanie
- **Cieľ 5:** o 20 miliónov ľudí menej by malo byť ohrozených chudobou

Pri definovaní stratégie a cieľov sa v porovnaní s predchádzajúcim programovým obdobím 2007-2013 popri raste a zamestnanosti dostalo do popredia aj životné prostredie a občania v dôsledku výraznej zmeny klímy, energetickej náročnosti, starnúcej populácie a rozširujúcej sa sociálnej exklúzie. Pre obdobie 2014-2020 sa Slovensko zaviazalo prispievať k stratégii Európskej únie pre inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast napĺňaním 11 tematických cieľov EŠIF 2014 – 2020 v zmysle pozičného dokumentu spôsobom a rozsahom zohľadňujúcim územné špecifiká Slovenskej republiky:

Tematické ciele (TC) EŠIF 2014 – 2020 v zmysle pozičného dokumentu:

- TC 1** Posilnenie výskumu, technologického rozvoja a inovácií
- TC 2** Zlepšenie prístupu k informačným a komunikačným technológiám, ako aj ich využívania a kvality
- TC 3** Zvýšenie konkurencieschopnosti malých a stredných podnikov (MSP)
- TC 4** Podpora prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo vo všetkých sektoroch
- TC 5** Podpora prispôsobovania sa zmene klímy, predchádzanie a riadenie rizika
- TC 6** Zachovanie a ochrana životného prostredia a podpora efektívneho využívania zdrojov
- TC 7** Podpora udržateľnej dopravy a odstraňovanie prekážok v kľúčových sieťových infraštruktúrach
- TC 8** Podpora udržateľnosti a kvality zamestnanosti a mobility pracovnej sily
- TC 9** Podpora sociálneho začlenenia, boj proti chudobe a akejkoľvek diskriminácii
- TC 10** Investovanie do vzdelania, školení a odbornej prípravy pre zručnosti a celoživotného vzdelávania
- TC 11** Posilnenie inštitucionálnych kapacít orgánov verejnej správy a zainteresovaných strán a efektivity verejnej správy

Pre Prešovský kraj je napĺňanie tematických cieľov EŠIF 2014-2020 možné len v takom rozsahu, v akom mu to umožňuje potenciál a špecifiká jeho územia. V porovnaní s inými kraji Slovenska je PSK z územného hľadiska uplatňovania tematických cieľov výrazne zaostávajúci v produkcii HDP na obyvateľa, v podiele počtu zamestnaných voči celkovému počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov v kraji, na druhej strane je na prvom mieste v počte chránených prírodných území a kultúrnych pamiatok, má najvyšší počet obcí v kraji a je na prvom mieste v najnižšom priemernom veku obyvateľov kraja zásluhou príslušníkov rómskeho etnika, ktorých nárast populácie je charakteristický nízkou vekovou hranicou rodičiek, vysokým počtom detí na jednu rodičku a nízkou úrovňou životných podmienok, pohybujúcou sa na hranici chudoby a nízkym ukončeným vzdelaním.

Pozitívnym špecifikom PSK, v porovnaní s nastavenými tematickými cieľmi pre SR, je kombinácia bohatého kultúrneho a prírodného bohatstva, ktoré sa v takom rozsahu nenachádza v žiadnom inom kraji SR a vytvára preto potenciál pre významný rozvoj kraja. Podpora rozvoja kultúrneho a prírodného bohatstva kraja bude teda jedným z hlavných cieľov rozvoja PSK. Podporované budú aktivity zamerané na podporu budovania povedomia o uvedomelejšej ochrane a zveľadovaní zachovaných kultúrnych hodnôt, ekonomické a sociálne využitie tohto potenciálu pre skvalitnenie života obyvateľov PSK v pracovnej oblasti aj oblasti relaxácie a podmienok na bývanie.

Na území PSK je najviac chránených území a preto v rámci TC 6 sa budú vo významnej miere uplatňovať opatrenia na ochranu a zachovanie prírodného bohatstva a kultúrneho bohatstva s pokračujúcou podporou pre podnikanie v oblasti cestovného ruchu.

V rámci TC 7 sa budú v PSK realizovať rozhodujúce investície do dostavania kľúčovej dopravnej infraštruktúry a integrované dopravné systémy, ktoré budú riešené prostredníctvom integrovaných územných investícií mestského udržateľného rozvoja. Tak sa odstráni hlavná prekážka rozvoja regiónu – nedostatočná dopravná dostupnosť z hlavných dopravných ťahov a prostredníctvom efektívneho riešenia prímestskej dopravy a cyklotrás sa zvýši dostupnosť širšieho územia kraja pre dochádzku za prácou a prístup klientov a zároveň sa prispeje k zníženiu CO₂ produkovaného v doprave.

Z hľadiska uplatňovania TC 8 a TC 9 je PSK jeden z najchudobnejších krajov s najvyššou mierou nezamestnanosti a vážnym problémom vysokej miery dlhodobej nezamestnanosti. Preto budú podporované aktivity na podporu zamestnanosti z dôrazom na inkluzívnosť trhu práce a ústavné právo pracovať platné pre všetky skupiny občanov SR, ktorí chcú a môžu pracovať a aktivity zamerané na zvyšovanie pripravenosti na prácu a sociálnu pomoc odkázaným, vrátane skvalitňovania systému vzdelávania a poradenských a sociálnych služieb, či zvyšovanie pracovnej aktivizácie nezamestnaných. Tieto aktivity budú naďalej dôležitou súčasťou programu rozvoja kraja.

V súvislosti s TC 2 je dostupnosť IKT v PSK z hľadiska krajskej úrovne najnižšia. Preto kraj podporí zavádzanie internetového pripojenia do čo najväčšieho počtu obcí na svojom území. Ekonomickou a geografickou nevýhodou je, že tento kraj spolu s Banskobystrickým je charakteristický vysokým počtom malých obcí (do 500 obyvateľov) a nízkou hustotou osídlenia.

Táto kapitola predstavuje iba výber najdôležitejších častí previazanosti cieľov PHSR PSK s cieľmi EŠIF a celé zdôvodnenie prepojenosti PHSR PSK na ostatné strategické dokumenty rozvoja je uvedené v samostatnej prílohe tohto dokumentu s rovnomenným názvom „Východiská pre definovanie prioritných cieľov regionálneho rozvoja PSK“.

Na základe vyššie uvedeného prioritnými tematickými cieľmi, ktorých napĺňanie si stanovuje PSK za nevyhnutné, budú:

A – Analytická časť

- rast HDP založený na podpore inovácií v hospodárstve (TC 1) a konkurencieschopnosti podnikov (TC3) (v tom cestovný ruch, priemyselné podniky, energetika, alternatívne využitie poľnohospodárstva),
- dobudovanie hlavných ťahov dopravnej infraštruktúry, podpora integrovanej udržateľnej a dostupnej mestskej mobility obyvateľstva v prímestských častiach a sídlach osídlenia 1. a 2. stupňa zameraných na znižovanie tvorby skleníkových plynov (CO₂) (TC 7),
- podpora zamestnanosti a mobility pracovnej sily so špecifickými opatreniami pre mladých nezamestnaných a dlhodobo nezamestnaných do regiónov s najvyššou mierou nezamestnanosti (TC 8),
- opatrenia na ochranu a zachovanie prírodného bohatstva vo všetkých jej zložkách (TC6), hlavne zvyšovanie efektívnosti dodávok vody a bezpečnosti kanalizácie odpadovej vody, efektívnu ochranu zdrojov pitnej vody a rekonštrukciu kanalizácií, reguláciu vodných tokov, (výstavbu vodnej nádrže Tichý potok), znižovanie znečistenia ovzdušia, obnovovanie kontaminovaných miest, zachovanie biodiverzity a prírodných oblastí s vysokou hodnotou,
- opatrenia na zamedzovanie negatívnych vplyvov zmeny klímy (TC 5) v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve (protierózne opatrenia), opatrenia na reguláciu zberu vody zo zrážok, z vodných tokov,
- podpora sociálneho začlenenia a boj proti chudobe zameraný na sociálne slabšie skupiny obyvateľstva (TC 9) s dôrazom na skupiny obyvateľstva ohrozené viacnásobným vylúčením,
- investície do infraštruktúry v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy (TC 10) do centier obcí pre centrá osídlenia
- zefektívnenie fungovania verejnej správy (TC 11)

Pri zohľadnení špecifik PSK a výstupov z analýzy SWOT a pri zohľadnení cieľov NSRR SR a stratégie Európa 2020 sú navrhované cesty riešenia budúceho vývoja kraja PSK bližšie špecifikované nasledovne:

1. vytváranie pracovných príležitostí pre osoby najviac ohrozené nezamestnanosťou (mladí ľudia bez práce, dlhodobo nezamestnaní a osoby odkázané na sociálne dávky, obyvateľstvo na vidieku),
2. skvalitňovanie životných podmienok na vidieku* pre prílev obyvateľov, *(skvalitňovaním podmienok na bývanie, prepojenosti sídel, rozvojom komunitných služieb pre aktivizáciu komunit pre voľnočasové a motivačné činnosti, skvalitnením siete vzdelávania, hlavne predškolských zariadení, sociálnych služieb pre komunity osôb ohrozených sociálnym vylúčením z dôvodu zdravotného, vekového alebo sociálneho znevýhodnenia, zlepšením prístupu ku zdravotníckej starostlivosti, opatreniami)
3. podpora opatrení na zvýšenie ekonomického rastu v oblasti priemyselnej výroby, cestovného ruchu, služieb, lesníctva a poľnohospodárstva,
4. podpora zavádzania inovácií vo vede a technike a sieťovania,
5. rozvoj kultúry a umenia,
6. udržateľné využívanie všetkých zložiek prírody s dôrazom na znižovanie znečistenia životného prostredia, vyššie zhodnocovanie odpadov a znižovanie spotreby energie

7. zlepšovanie dopravnej dostupnosti a prepojenosti sídel

Inovatívnosť, inkluzívnosť a udržateľný ekonomický rast sú ciele, ktoré sú zároveň cieľmi Európskej stratégie Európa 2020 pre inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast na obdobie 2014-2020 a preto ich zahrnutie do plánu rozvoja kraja zabezpečuje synergiu s celoeurópskou stratégiou a zároveň s národnou stratégiou regionálneho rozvoja.

Z vyššie špecifikovaných TC pre regionálny rozvoj PSK bolo stanovených 7 tematických oblastí zhodných s celonárodnou stratégiou, ku ktorým bola pridaná ešte jedna regionálne špecifická téma významná pre zvýšenie hodnoty a ekonomického potenciálu PSK - zachovanie a rozvoj kultúrneho a historického potenciálu kraja.

ČASŤ B - Strategická časť

Strategická časť obsahuje stratégiu rozvoja kraja pri zohľadnení jeho vnútorných špecifik a pri rešpektovaní princípov regionálnej politiky s určením hlavných cieľov a priorít rozvoja kraja. Stratégia rozvoja PSK je definovaná víziou rozvoja do roku 2020, hlavnými strategickými cieľmi, špecifickými cieľmi a prioritnými oblasťami, ktoré prispievajú k vyváženému udržateľnému rozvoju kraja.

Vízia predstavuje opis ideálneho stavu kraja v cieľovom roku 2020. Je nástrojom na motiváciu a želanou predstavou obyvateľov kraja o ich budúcnosti.

Ciele, prostredníctvom ktorých sa dosiahne ideálny stav, definovaný víziou, sú vytvorené preklopením najdôležitejších slabých stránok identifikovaných v analýze PSK v predchádzajúcej časti dokumentu na ideálny cieľový stav.

PHSR ako rozvojový dokument VÚC je formulovaný v súlade s cieľmi a prioritami regionálnej politiky na národnej aj európskej úrovni a preto sú v ňom zakomponované vybrané priority a tematické ciele stratégie Európa 2020, ktoré je možné napĺňať na území PSK s ohľadom na regionálne špecifiká rozvoja územia vyššieho územného celku PSK. Nový PHSR PSK 2014-2020 nadväzuje na predchádzajúci PHSR PSK 2008-2015, ktorý bol aktualizovaný v roku 2010 a sčasti prekrýva prvé dva roky pôsobnosti nového rozvojového dokumentu.

V súlade s programovacími dokumentmi širšej územnej pôsobnosti platnými pre SR a pre krajiny EÚ bolo pre územie PSK zadefinovaných **8 tematických oblastí rozvoja**, ktoré sa budú prioritne realizovať na území PSK v období rokov 2015-2020 a bude sa prostredníctvom nich napĺňať vízia rozvoja PSK:

- **Podnikanie a inovácie;**
- **cestovný ruch;**
- **technická infraštruktúra;**
- **vzdelávanie;**
- **sociálne služby a zdravotnícka starostlivosť;**
- **efektívne služby občanom pre kvalitnejší, aktívnejší a inkluzívny život;**
- **rozvoj kultúrneho a kreatívneho potenciálu regiónu;**
- **starostlivosť o životné prostredie.**

Prierezovými prioritami sú **podpora ekonomického rastu, podpora zamestnanosti a podpora inkluzívnej spoločnosti**, ktoré sa budú uplatňovať v hodnotiacich kritériách pre výber oprávnených aktivít, resp. projektov na napĺňanie jednotlivých opatrení a špecifických cieľov PHSR PSK.

1 VÍZIA ROZVOJA KRAJA

Konkurencieschopný región atraktívny pre zachované a zodpovedne spravované prírodné a kultúrne bohatstvo kraja s kvalitnou infraštruktúrou pre prácu, podnikanie a bývanie občanov, ktorí neodchádzajú z regiónu, ale aktívne hľadajú cesty sociálneho, kultúrneho a ekonomického zhodnocovania potenciálu svojho územia a podieľajú sa tak na skvalitňovaní životných podmienok všetkých obyvateľov kraja bez rozdielu príslušnosti k národnosti, vekovej alebo vzdelanostnej úrovne, zdravotného stavu či pohlavia.

2 STRATÉGIA ROZVOJA KRAJA

V súlade s programovacími dokumentmi širšej územnej pôsobnosti platnými pre SR a pre krajiny EÚ pri zahrnutí územných špecifik kraja sa bude vízia rozvoja PSK naplňať v 3 prioritných oblastiach – v hospodárskej, sociálnej a environmentálnej. Pre každú oblasť je stanovený jeden hlavný strategický cieľ, ktorý sa bude dosahovať prostredníctvom viacerých špecifických cieľov, ktoré sú ďalej rozčlenené na konkrétnejšie opatrenia, pre ktoré budú rámcovo popísané oprávnené aktivity, resp. plánované projekty určené na implementáciu počas rokov 2015-2020.

Obrázok č. 16: Schematické znázornenie štruktúry stratégie programu rozvoja PSK:

Rozvojové stratégie pre jednotlivé prioritné oblasti PHSR PSK 2014-2020 v nadväznosti na programovacie dokumenty EÚ a SR na obdobie 2014-2020 popisujú nasledovné kapitoly.

2.1. STRATÉGIA ROZVOJA KRAJA – I. OBLASŤ HOSPODÁRSKA

Vízia:

Konkurencieschopná ekonomika regiónu založená na rozvoji cestovného ruchu, poľnohospodárstva, lesníctva, inováciách v priemysle a službách a spolupráci, využívajúca kvalitnú technickú infraštruktúru a ľudské zdroje z regiónu.

Zhrnutím navrhnutých najdôležitejších riešení budúceho rozvoja kraja PSK v oblasti hospodárstva bol definovaný nasledovný hlavný strategický cieľ:

Strategický cieľ I: Zvýšenie inovačného potenciálu a ekonomickej efektívnosti podnikania v kraji

- **Špecifický cieľ I.1: Podpora podnikania a inovácií**
 - Opatrenie I.1.1: Podpora podnikania a zamestnanosti (uľahčenie prístupu k finančným zdrojom)
 - Opatrenie I.1.2: Podpora výskumu a vývoja a zavádzania technologických inovácií
 - Opatrenie I.1.3: Rozvoj cestovného ruchu ako významného odvetvia ekonomiky kraja
 - Opatrenie I.1.4: Podpora podnikania na vidieku (vrátane investícií do lesného hospodárstva a poľnohospodárstva)

- **Špecifický cieľ I.2: Dobudovanie bezpečnej a kvalitnej technickej infraštruktúry územia**
 - Opatrenie I.2.1: Optimalizácia dopravnej infraštruktúry pre lepšiu obslužnosť územia
 - Opatrenie I.2.2: Rozširovanie komunikačnej infraštruktúry a zvyšovanie bezpečnosti prenosu dát
 - Opatrenie I.2.3: Modernizácia a dobudovanie ostatnej technickej infraštruktúry vrátane energetiky z OZE

Zdôvodnenie:

Navrhnutá stratégia vyplýva zo zhodnotenia hospodárskej situácie v PSK a miery naplnenia cieľov definovaných v predchádzajúcom PHSR PSK 2008-2015 a je v súlade s Národnou stratégiou regionálneho rozvoja SR a tematickými cieľmi TC 1, TC2, TC3, TC6 a TC7 EŠIF pre obdobie 2014-2020 v zmysle Pozičného dokumentu Slovenskej republiky, ktorým sa zaviazala prispievať k stratégii Európa 2020 pre inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast. I. prioritná oblasť zastrešuje podporu podnikania a inovácií a s tým súvisiacu nevyhnutnú výstavbu a rekonštrukciu technickej infraštruktúry na území PSK.

Pre rozvoj podnikania je potrebné budovanie partnerských sietí (miestna a medzinárodná spolupráca), kvalitná dopravná infraštruktúra (cesty, železnice, letisko), komunikačná infraštruktúra

(budovanie komunikačných sietí a informačných terminálov), pripojenie na energetické zdroje a podnikateľské priestory budované v súlade so zámermi minimalizovať negatívne dopady na ŽP a znižovať záťaž aplikovaním efektívnych integrovaných riešení s aplikovaním ekologickejších technologických riešení so spoločnými viacúčelovými informačnými a prestupnými terminálmi. Každý investičný projekt bude pred jeho schválením na realizáciu podliehať v súlade s platnou legislatívou zákonu o posudzovaní vplyvu na životné prostredie, prípadne podľa miesta realizácie bude zohľadňovať legislatívne usmernenia o využívaní pôdneho fondu, o ochrane vôd, resp. o ochrane krajiny a zachovaní rozmanitosti druhov rastlín a živočíchov, či špeciálny režim, týkajúci sa území pod vojenskou správou.

Východiskami pre stanovenie prioritných cieľov regionálneho rozvoja na celonárodnej úrovni je Stratégia výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu SR, Stratégia rozvoja cestovného ruchu do r.2020, Marketingová stratégia SACR na roky 2014 – 2020, Stratégia informatizácie spoločnosti v podmienkach SR a Program rozvoja vidieka SR 2014 – 2020, Stratégia rozvoja dopravy SR do roku 2020, Strategický plán rozvoja dopravnej infraštruktúry SR do roku 2020, Národná stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v Slovenskej republike a Stratégia rozvoja verejnej osobnej a nemotorovej dopravy SR do roku 2020.

V oblasti sektora energetiky navrhnuté ciele vychádzajú zo Stratégie energetickej bezpečnosti SR a zo záväzkov primátorov a starostov PSK, ktorí podpísali Dohodu o partnerstve pre Dohovor primátorov a starostov v Prešovskom kraji a spoločne sa zaviazali zlepšiť kvalitu života svojich obyvateľov prispením k cieľom „3x20“ v oblasti energetiky a ochrany klímy Európskeho spoločenstva. V decembri roku 2008 po prijatí klimaticko-energetického balíčka prijala Európska komisia rozhodnutie priamo zapojiť miestnych a regionálnych činiteľov do plnenia cieľov EÚ a v spolupráci s EIB vytvorila nástroj pomoci na dosahovanie plánovaných cieľov 3x20. Prostredníctvom opatrení smerujúcich k zvýšeniu energetickej účinnosti a investícií do obnoviteľných zdrojov energie sa signatári Dohovoru primátorov a starostov zaväzujú znížiť emisie CO₂ na svojom území o minimálne 20 % do roku 2020. Takéto trvalo udržateľné energetické plánovanie prináša tiež rozvoj miestneho hospodárstva, vytváranie pracovných miest, zvýšenie energetickej bezpečnosti, zlepšenie kvality života, zlepšenia v poskytovaní verejných služieb.

2.2. STRATÉGIA ROZVOJA KRAJA – II. OBLASŤ SOCIÁLNA

Vízia:

Kvalitnejšie ľudské zdroje aktívne sa podieľajúce na udržateľnom rozvoji územia, rozvoji kultúrneho potenciálu a inkluzívnej občianskej spoločnosti

Strategický cieľ II: Skvalitnenie životných podmienok obyvateľov v kraji a rozvoj inkluzívnej občianskej spoločnosti

- **Špecifický cieľ II.1: Modernizácia vzdelávania s dôrazom na kvalitu života**
 - Opatrenie II.1.1: Podpora dobudovania chýbajúcich zariadení pred primárneho vzdelávania
 - Opatrenie II.1.2: Skvalitnenie vzdelávania na základných školách a stredných školách a jeho priblíženie potrebám trhu práce
 - Opatrenie II.1.3: Podpora nových foriem celoživotného vzdelávania a uznávania kompetencií s dôrazom na ohrozené skupiny
 - Opatrenie II.1.4: Podpora ďalšieho vzdelávania dospelých pre meniace sa potreby trhu práce

- **Špecifický cieľ II.2: Budovanie a rozvoj centier zdravotníckych, sociálnych a komunitných služieb pre inkluzívnu občiansku spoločnosť**
 - Opatrenie II.2.1: Zvyšovanie dostupnosti rozvoja sociálnych služieb odkázaným osobám úrovni
 - Opatrenie II.2.2: Podpora prevencie ochrany zdravia a skvalitnenie poskytovania zdravotníckej starostlivosti
 - Opatrenie II.2.3: Podpora aktivizácie občanov v oblasti zvyšovania kvality života, obnovy pracovných návykov, rozvoja kultúrneho bohatstva, sociálnej inklúzie
 - Opatrenie II.2.4: Zlepšenie existujúcich pracovných podmienok a podpora tvorby nových pracovných miest pre budovanie inkluzívneho trhu práce

- **Špecifický cieľ II.3: Udržateľný rozvoj územia s dôrazom na podporu kultúrneho potenciálu**
 - Opatrenie II.3.1: Podpora strategického plánovania rozvoja a sektorovej spolupráce
 - Opatrenie II.3.2: Ochrana a podpora šírenia kultúrneho dedičstva a regionálnej kultúrnej identity
 - Opatrenie II.3.3: Podpora zabezpečenia bezpečnosti obyvateľov a bývania

Zdôvodnenie:

Východiskom pre navrhnutú stratégiu rozvoja PSK v sociálnej oblasti sú strategické dokumenty:

Národná stratégia zamestnanosti Slovenskej republiky do roku 2020

Hlavným cieľom stratégie je, okrem dosiahnutia 72%-nej zamestnanosti, aj **zlepšenie životných podmienok pracujúcich ľudí**. Okrem toho by mala prispieť k účelnejšiemu využívaniu finančných zdrojov určených na podporu zamestnanosti.

Strategický rámec starostlivosti o zdravie pre roky 2013 - 2030

"Strategický rámec starostlivosti o zdravie pre roky 2013 – 2030 uvádza **duševné zdravie medzi svojimi prioritami** a zdôrazňuje na jednej strane **potrebu komunitných intervenčných programov**, zároveň hovorí aj o potrebe výskumov zameraných na vzájomné prepojenie medzi problémami duševného zdravia a sociálnym vylúčením. Duševné poruchy sa môžu vyskytovať aj pri iných druhoch ZP (duálne diagnózy), sú prierezové. "

Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2015 - 2020

Národnými prioritami rozvoja na roky 2015 – 2020 sú:

- zabezpečiť dostupnosť sociálnych služieb v súlade s potrebami komunity,
- podporiť prechod prijímateľov sociálnych služieb z inštitucionálnej starostlivosti na komunitnú starostlivosť,
- podporiť rozvoj sociálnych služieb dostupných pre osoby zotrvávajúce v priestorovo segregovanej lokalite s prítomnosťou koncentrovanej a generačne reprodukovanej chudoby,
- zvyšovať kvalitu poskytovaných sociálnych služieb.

Stratégia SR pre integráciu Rómov do roku 2020

Stratégia reaguje na potrebu riešiť výzvy spojené so sociálnym a spoločenským začleňovaním rómskych komunít i na úrovni Európskej únie a plánuje ich dosiahnuť vyváženým príspevom k nasledovným cieľom:

- zlepšenie sociálno-ekonomického postavenia rozšírením reálnych možností zamestnanosti na trhu práce;
- rozvíjanie ľudského kapitálu prostredníctvom lepšieho vzdelávania a zdravotnej starostlivosti;
- posilnenie sociálneho kapitálu a rozvoja komunity prostredníctvom vyšších kompetencií a posilnenia participácie rómskej populácie na spoločenských a občianskych aktivitách.

Na identifikáciu početnej skupiny obyvateľov, Príslušníci rómskeho etnika musia často čeliť viacnásobnému vylúčeniu zo spoločnosti z dôvodu segregovaného spôsobu bývania na okraji sídelných štruktúr, nedostatočnej úrovne vzdelania, nezamestnanosti a života na hranici chudoby. Pre identifikáciu početnosti a kvality a spôsobu bývania bolo na území celého Slovenska urobené zisťovanie, ktoré výsledky sú spracované v Atlase marginalizovaných rómskych komunít 2013. V dôsledku tohto zistenia bolo určené, že v PSK ako aj ďalších 2 krajoch je nevyhnutné budovanie kapacít sociálnych služieb krízovej intervencie zameraných práve na tieto cieľové skupiny a lokality.

Stratégia Slovenskej republiky pre mládež na roky 2014-2020

Mladí ľudia vo veku do 30 rokov patria k najzraniteľnejším skupinám v spoločnosti a zároveň sú cenným zdrojom jej rozvoja. Stratégia definuje ciele s ohľadom na potreby mládeže v oblasti vzdelávania, zamestnanosti, tvorivosti a podnikavosti, ich participácie, zdravia a zdravého životného štýlu, sociálneho začleňovania a dobrovoľníctva. Uplatňovanie tejto stratégie znamená zahrnúť do Programu rozvoja kraja aktivity zamerané na rast osobností mladých ľudí, ich prípravu na prácu, využitie tvorivého potenciálu mladých v praxi a v aktivizácii mladých v spoločnosti.

Pre uplatnenie Stratégie pre mládež v Programe rozvoja kraja je potrebné použiť medzirezortný prístup a aktivity na podporu podnikavosti, zamestnanosti a tvorivosti mladých a zvýšenie participácie realizovať prostredníctvom opatrení v I. prioritnej oblasti PHSR PSK.

Modernizáciu vzdelávania, efektívnejšie prepájanie formálneho a neformálneho vzdelávania, presadzovanie nových foriem vzdelávania, systematický rozvoj kariérneho poradenstva pre mladých, zavádzanie prvkov duálneho vzdelávania ako opatrenia na lepšie prepájanie odborného vzdelávania a praxe a podporu aktivizácie mladých, dobrovoľníctvo, participáciu mladých realizovať v opatreniach II. prioritnej oblasti PHSR PSK. V Prešovskom kraji sa aktivity zamerané na mládež budú orientovať na prioritné oblasti navrhované v pripravovanej regionálnej Stratégii PSK pre mládež na roky 2015-2020 uvedené nižšie.

Navrhované prioritné oblasti Stratégie PSK pre mládež na roky 2015-2020:

- Zamestnanosť a vzdelávanie
- Tvorivosť a podnikavosť
- Dobrovoľníctvo
- Zdravie
- Kvalita života a sociálne začlenenie
- Hodnoty a vzťahy
- Participácia
- Mládež a svet
- Práca s mládežou

Dokument: Národná stratégia regionálneho rozvoja Slovenskej republiky

Dokument: Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja Slovenskej republiky

„Regenerácia a revitalizácia kultúrneho dedičstva, hľadanie nového využitia opustených objektov, budovanie komunitných informačných a kultúrnych centier a podpora oživenia a rastu sociálneho kapitálu sídiel je jedným z možných spôsobov oživenia ekonomicky a sociálne slabých oblastí. Tieto javy so sebou prinášajú zvyšovanie sebadôvery, nachádzanie vlastnej identity, vytváranie prostredia domova a zodpovedného, proaktívneho správania sa v prostredí.“

Dokument: Stratégia rozvoja kultúry SR na roky 2014-2020

Kultúra je zušľachťujúcou energiou, utvára identitu a charakter spoločnosti dovnútra i navonok. Tvorí hodnoty, vďaka ktorým je život hodný žitia a ktorým ľudia prejavujú svoju kreativitu – tvorivosť a spoluvytvárajú inovačnú kapacitu ďalšieho rozvoja.

Pre Prešovský kraj v rámci Stratégie rozvoja kultúry SR je z hľadiska špecifického zamerania na rozvoj cestovného ruchu dôležitá:

- prioritná oblasť 2 – zachovanie a sprístupnenie kultúrneho dedičstva,
- prioritná oblasť 5 – funkčný model využitia kreativity a kultúry v hospodárskom rozvoji Slovenska a
- prioritná oblasť 7 - kultúra ako spolutvorca obrazu štátu v zahraničí.

V rámci týchto prioritných oblastí má PSK perspektívu zviditeľniť, obnoviť a spropagovať tradície a kultúru jednotlivých regiónov PSK, ktoré v kombinácii s kultúrnym, historickým a prírodným bohatstvom tohto územia vytvárajú potenciál pre ekonomický rozvoj regiónu a zvýšenie kvality života.

II. prioritná oblasť rozvoja PSK je zameraná na vytváranie podmienok rastu kvality ľudského potenciálu kraja, vytváranie strategických rozvojových plánov územia PSK pre zabezpečenie udržateľného rozvoja sídel, budovanie kvalitných verejných služieb, zvýšenie pracovnej a verejnoprospešnej komunitnej aktivity obyvateľstva, vytváranie pracovných príležitostí pre skvalitnenie života komunit, rozširovania a skvalitňovanie siete vzdelávania, starostlivosti o maloletých, zdravotne postihnutých odkázaných na pomoc iných pre zabezpečenie plnohodnotnejšieho života. Táto oblasť je zameraná na skvalitňovanie podmienok na vzdelávanie, prispôsobenie ponuky sociálnych služieb potrebám meniacej sa vekovej štruktúry obyvateľstva, zvýšenie sociálnej inklúzie aktivizáciou obyvateľstva, ktorá pomáha rozvíjať individuálne aj spoločenské potreby osôb žijúcich v PSK, ktorými sa vytvoria podmienky pre ďalší rozvoj spoločnosti a v rámci nej aj pre rozvoj jednotlivých komunit žijúcich na území PSK členených podľa spoločných pracovných alebo voľnočasových záujmov, podľa pôvodu, spoločnej kultúry, či podľa problému, ktorého riešením sa odstráni bariéra pre skvalitnenie života obyvateľov na území PSK.

2.3. STRATÉGIA ROZVOJA KRAJA – III. OBLASŤ ENVIRONMENTÁLNA

Vízia:

*Zachovalé bohaté prírodné dedičstvo a rozumne využívané prírodné zdroje
prispievajú k udržateľnému rastu kvality života v regióne*

Strategický cieľ III: Ochrana ŽP a zdravia človeka a efektívnejšie využívanie prírodných zdrojov pre zabezpečenie udržateľného rozvoja územia

- **Špecifický cieľ III.1: Starostlivosť o životné prostredie a znižovanie záťaží:**
 - Opatrenie III.1.1: Ochrana rozmanitosti fauny a flóry a chránených prírodných a historických území (pre zachovanie a zveľadenie prírodného bohatstva pre budúce generácie)
 - Opatrenie III.1.2: Riadenie rizík spôsobených zmenou klímy a revitalizácia urbanizovaných oblastí s pozitívnym dopadom na kvalitu ŽP a zdravie obyvateľov (znižovanie hlučnosti, prašnosti, energetickej náročnosti, znečistenia pôdy a vody, zosuvov pôdy)
 - Opatrenie III.1.3: Skvalitnenie a dobudovanie siete zásobovania pitnou vodou a odvodu odpadovej vody s minimalizáciou negatívnych dopadov na životné prostredie
 - Opatrenie III.1.4: Zvýšenie miery separovania a zhodnocovania odpadov

- Opatrenie III.1.5: Podpora zavádzania efektívnych a ekologických modulových systémov prepravy osôb

Zdôvodnenie:

Navrhnutá stratégia vyplýva zo zhodnotenia stavu PSK v environmentálnej oblasti a naplnenia cieľov definovaných v predchádzajúcom PHSR PSK 2008-2015 a je v súlade s tematickými cieľmi TC5 a TC6 EŠIF pre obdobie 2014-2020 v zmysle Pozičného dokumentu Slovenskej republiky.

Východiskom pre navrhnutú stratégiu v environmentálnej oblasti je Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja Slovenskej republiky, Stratégia, zásady a priority štátnej environmentálnej politiky, Konceptcia vodohospodárskej politiky Slovenskej republiky, Plán manažmentu povodňového rizika v čiastkových povodiach SR, , Zákon o vodách , Zákon o odpadoch, Zákon o ochrane prírody a krajiny, nariadenia vlády SR o územnej ochrane vyhlásených národných parkov.

V rámci trvalo udržateľného rozvoja sa v strategickom prístupe vodohospodárskej politiky SR uplatňuje integrovaný prístup k ochrane a využitiu vodných zdrojov, komplexné riešenie ekologických a vodohospodárskych záujmov pri zabezpečení vzájomnej rovnováhy, realizáciu vodohospodárskych služieb v rámci plánovaného integrovaného hospodárenia s vodou v hydrologickom povodí z hľadiska záujmu ochrany vodných zdrojov, prírodného prostredia a požiadaviek rozvoja spoločnosti (verejného záujmu). Z koncepcných zámerov vodohospodárskej politiky SR a ustanovení vodného zákona jednoznačne vyplýva, že v rámci rozvoja verejných kanalizácií je potrebné predovšetkým eliminovať negatívny vplyv znečistenia na kvalitu vodných zdrojov a zdravie ľudí, ktorý je dôsledkom vypúšťania nečistených alebo nedostatočne čistených splaškových a komunálnych odpadových vôd ako aj odľahčenie a odvádzania vôd z povrchového odtoku v čase dažďových udalostí. Pre obdobie 2015-2020 budú hlavnými úlohami jednotlivé etapy dobudovania siete kanalizácie pre sídla nad 2000 obyvateľov a priebežné dobudovanie pripojenia producentov odpadovej vody na verejnú kanalizáciu v obciach do 2000 obyvateľov v závislosti od finančných možností obcí.

3 DEFINOVANIE PODMIENOK TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA

Trvalo udržateľný rozvoj (TUR) v Slovenskej republike právne vymedzuje § 6 zákona č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí. Podľa neho ide o taký "rozvoj, ktorý súčasným i budúcim generáciám zachováva možnosť uspokojovať ich základné životné potreby a pritom neznižuje rozmanitosť prírody a zachováva prirodzené funkcie ekosystémov." Program rozvoja PSK sa realizuje v súlade s TUR a preto sa pri schvaľovaní aktivít a projektov zameraných na napĺňanie PHSR PSK bude posudzovať dodržiavanie nasledovných princípov a kritérií TUR:

1. Princíp podpory rozvoja ľudských zdrojov

Kritériá:

- zabezpečenie ochrany zdravia ľudí,
- zabezpečenie optimálneho rozvoja ľudských zdrojov (vo všetkých životných oblastiach);

2. Ekologický princíp

Kritériá:

- zachovanie a podpora biodiverzity, vitality a odolnosti ekosystémov,
- optimalizácia priestorového usporiadania a funkčného využívania krajiny a zabezpečenie jej územného systému ekologickej stability,
- zachovanie a podpora život zabezpečujúcich systémov,
- zachovanie vysokej kvality zložiek životného prostredia – minimalizácia negatívnych vplyvov na životné prostredie,
- minimalizácia využívania neobnoviteľných zdrojov a prednostné využívanie obnoviteľných zdrojov, avšak v medziach ich reprodukčných schopností;

3. Princíp auto regulačného a seba podporného vývoja

Kritériá:

- odhaľovanie a využívanie prírodných a antropicky simulovaných auto regulačných a seba podporných prírodných mechanizmov,
- podpora uzavretých cyklov výroby a spotreby;

4. Efektívnostný princíp

Kritériá:

- zachovanie optimálnych látkovo-energetických cyklov,
- minimalizácia surovinových a energetických vstupov,
- redukcia množstva výstupov a minimalizácia strát,
- zavádzanie a podpora nástrojov environmentálnej ekonomiky;

5. Princíp rozumnej dostatočnosti

Kritériá:

- rozumné a šetrné využívanie zdrojov a ich ochrana,
- podpora vhodných foriem samozásobovania;

6. Princíp preventívnej opatrnosti a predvídavosti

Kritériá:

- uprednostňovanie preventívnych opatrení pred odstraňovaním nežiadúcich následkov činností,
- rešpektovanie možných rizík (vrátane neoverených);

7. Princíp rešpektovania potrieb a práv budúcich generácií

Kritériá:

- zachovanie možností využívania existujúcich zdrojov aj pre budúce generácie,
- zachovanie rovnakých práv budúcich generácií;

8. Princíp vnútro generačnej, medzigeneračnej a globálnej rovnosti práv obyvateľov Zeme

Kritériá:

- zabezpečenie ľudských práv vo všetkých smeroch a systémoch,
- zabezpečenie národnostnej, rasovej a inej rovnosti,

- zabezpečenie práv ostatných živých bytostí;

9. Princíp kultúrnej a spoločenskej integrity

Kritériá:

- preferovanie rozvoja na báze vnútorného rozvojového potenciálu namiesto mechanicky importovaného rozvoja,
- zachovanie a obnova pozitívnych hodnôt krajiny, sociálnej a kultúrnej identity,
- podpora miestneho koloritu, ľudovej kultúry a duchovnej atmosféry,
- oživenie tradičných aktivít s citlivým využitím moderných technológií,
- podpora spontánnych foriem pomoci, resp. svojpomoci;

10. Princíp nenásilia

Kritériá:

- uplatňovanie mierových a konsenzuálnych metód riadenia,
- nepoužívanie akýchkoľvek foriem násilia;

11. Princíp emancipácie a participácie

Kritériá:

- presadzovanie primeranej miery decentralizácie a uplatňovania príslušníkov daného spoločenstva,
- tvorba pracovných príležitostí a umožnenie prístupu k verejným statkom a službám,
- účasť obyvateľov obcí na rozhodovaní a posilnenie verejnej kontroly;

12. Princíp solidarity

Kritériá:

- uplatňovanie tolerancie a porozumenia,
- podpora vzájomnej pomoci a spoluzodpovednosti;

13. Princíp subsidiarity

Kritériá:

- prenášanie kompetencií na najnižšiu možnú hierarchickú úroveň ich realizácie a približovanie ich výkonu k občanovi,

14. Princíp prijateľných chýb

Kritériá:

- uprednostňovanie prístupov umožňujúcich návrat k východiskovému stavu - minimalizácia nevratných zmien s ťažko predvídateľnými dôsledkami,
- bezodkladné zverejňovanie chýb a omylov, ako aj ich bezprostredné odstraňovanie, resp. zmierňovanie;

15. Princíp optimalizácie

Kritériá:

- cielené riadenie a zosúladovanie všetkých činností so smerom k rovnováhe, odstraňovanie nežiadúcich následkov, zdrojov nestability a rizík,
- hľadanie a podpora verejnoprospešných činností s viacsmernými kladnými vplyvmi;

16. Princíp sociálne, eticky a environmentálne priaznivého hospodárenia, rozhodovania, riadenia a správania

Kritériá:

- uplatňovanie všetkých vyššie uvedených 15 princípov v synergickom pôsobení politických, právnych, ekonomických, organizačných, výchovno-vzdelávacích a iných nástrojov pri podpore hodnotových orientácií, tvorbe kultúry a určovaní hodnôt, ako aj a pri vzniku, činnosti a budovaní príslušných inštitúcií.

Kľúčom k zabezpečeniu TUR je racionálne hospodárenie s prírodnými, kultúrnymi a ekonomickými zdrojmi a ľudským potenciálom na miestnej úrovni. Integrovaný prístup k ochrane a vhodnému využívaniu kultúrneho dedičstva a prírodného dedičstva, ako aj zachovalých častí kultúrnej krajiny, by sa mal stať samozrejmosťou pri zabezpečovaní TUR v PSK.

Obrázok č. 17: Schematické znázornenie prepojenia vízie PHSR s čiastkovými víziami prioritných oblastí:

Vízia rozvoja kraja:		
<p><i>Konkurencieschopný región atraktívny pre zachované a zodpovedne spravované prírodné a kultúrne bohatstvo kraja s kvalitnou infraštruktúrou pre prácu, podnikanie a bývanie občanov, ktorí neodchádzajú z regiónu, ale aktívne hľadajú cesty sociálneho, kultúrneho a ekonomického zhodnocovania potenciálu svojho územia a podieľajú sa tak na skvalitňovaní životných podmienok všetkých obyvateľov kraja bez rozdielu príslušnosti k národnosti, vekovej alebo vzdelanostnej úrovne, zdravotného stavu či pohlavia.</i></p>		
Vízia pre hospodársku oblasť:	Vízia pre sociálnu oblasť:	Vízia pre environmentálnu oblasť:
<p><i>Konkurencieschopná ekonomika regiónu založená na rozvoji cestovného ruchu, poľnohospodárstva, lesníctva, inováciách v priemysle a službách a spolupráci, s kvalitnou technickou infraštruktúrou</i></p>	<p><i>Kvalitnejšie ľudské zdroje aktívne sa podieľajúce na udržateľnom rozvoji územia, rozvoji kultúrneho potenciálu a inkluzívnej občianskej spoločnosti</i></p>	<p><i>Zachovalé bohaté prírodné dedičstvo a rozumne využívané prírodné zdroje prispievajúce k udržateľnému rastu kvality života v regióne</i></p>

Obrázok č.18: Schematické znázornenie hierarchie cieľov a opatrení stratégie rozvoja PSK:

(v členení podľa prioritných oblastí od najvyššej úrovne strategických cieľov cez špecifické ciele k jednotlivým opatreniam)

Prioritná oblasť HOSPODÁRSKA		Prioritná oblasť SOCIÁLNA			Prioritná oblasť ENVIRONMENTÁLNA
Strategický cieľ I. Zvýšenie inovačného potenciálu a ekonomickej efektívnosti podnikania v kraji		Strategický cieľ II. Skvalitnenie životných podmienok obyvateľov v kraji a rozvoj inkluzívnej občianskej spoločnosti			Strategický cieľ III. Ochrana životného prostredia a zdravia človeka a efektívnejšie využívanie prírodných zdrojov pre zabezpečenie udržateľného rozvoja územia
Špecifický cieľ ŠC I.1 Podpora podnikania a inovácií	ŠC I.2 Dobudovanie bezpečnej a kvalitnej technickej infraštruktúry územia	ŠC II.1 Modernizácia vzdelávania s dôrazom na kvalitu života	ŠC II.2 Budovanie a rozvoj centier zdravotníckych, sociálnych a komunitných služieb pre inkluzívnu občiansku spoločnosť	ŠC II.3 Udržateľný rozvoj územia s dôrazom na podporu kultúrneho potenciálu	ŠC III.1 Starostlivosť o životné prostredie a znižovanie záťaží
Opatrenie I.1.1 Podpora podnikania a zamestnanosti (uľahčenie prístupu k finančným zdrojom)	I.2.1 Optimalizácia dopravnej infraštruktúry pre lepšiu obsluhu územia	II.1.1 Podpora dobudovania chýbajúcich zariadení pred primárneho vzdelávania	II.2.1 Zvyšovanie dostupnosti sociálnych služieb odkázaným osobám	II.3.1 Podpora strategického plánovania rozvoja a sektorovej spolupráce	III.1.1 Ochrana rozmanitosti fauny, flóry a chránených prírodných a historických území
I.1.2 Podpora výskumu, vývoja a zavádzania technologických inovácií	I.2.2 Rozširovanie komunikačnej infraštruktúry a zvyšovanie bezpečnosti prenosu dát	II.1.2 Skvalitnenie vzdelávania na základných školách a stredných školách a jeho priblíženie potrebám trhu práce	II.2.2 Podpora prevencie ochrany zdravia a skvalitnenie poskytovania zdravotníckej starostlivosti	II.3.2 Ochrana a podpora šírenia kultúrneho dedičstva a regionálnej kultúrnej identity	III.1.2 Riadenie rizík spôsobených zmenou klímy a revitalizácia urbanizovaných oblastí s pozitívnym dopadom na kvalitu ŽP a zdravie obyvateľov
I.1.3 Rozvoj cestovného ruchu ako významného sektora ekonomiky kraja	I.2.3 Modernizácia a dobudovanie ostatnej technickej infraštruktúry vrátane energetiky z OZE	II.1.3 Podpora nových foriem celoživotného vzdelávania a uznávania kompetencií s dôrazom na ohrozené skupiny	II.2.3 Podpora aktivizácie občanov v oblasti zvyšovania kvality života, obnovy pracovných návykov, rozvoja kultúrneho bohatstva, sociálnej inklúzie	II.3.3 Podpora zabezpečenia bezpečnosti obyvateľov a bývania	III.1.3 Skvalitnenie a dobudovanie siete zásobovania pitnou vodou a odvodov odpadovej vody s minimalizáciou negatívnych dopadov na životné prostredie
I.1.4 Podpora podnikania na vidieku		II.1.4 Podpora ďalšieho vzdelávania dospelých pre meniace sa potreby trhu práce	II.2.4 Zlepšenie existujúcich pracovných podmienok a podpora tvorby nových pracovných miest pre budovanie inkluzívneho trhu práce		III.1.4 Zvýšenie miery separovania a zhodnocovania odpadov III.1.5 Podpora zavádzania efektívnych a ekologických modulových systémov prepravy osôb

ČASŤ C - Programová časť

Programová časť PHSR PSK 2014-2020 nadväzuje na strategickú časť a obsahuje najmä zoznam opatrení, odporúčaných aktivít a projektov na zabezpečenie realizácie programu rozvoja kraja. Programová časť PHSR PSK na obdobie 2014 - 2020 obsahuje podrobnejšie rozpracovanie strategických cieľov v sociálnej, hospodárskej a environmentálnej politike na úroveň opatrení, prostredníctvom ktorých sa budú naplňať jednotlivé špecifické ciele programu rozvoja kraja vo vecne príbuzných oblastiach aktivít regionálnej samosprávy, miest a obcí a ďalších sociálno-ekonomických partnerov pôsobiacich na území Prešovského kraja, smerujúcich k plneniu strategických cieľov rozvoja PSK. Nižšie vysvetlené opatrenia budú naplňať nasledovné 3 strategické ciele a 6 špecifických cieľov rozvoja Prešovského samosprávneho kraja na roky 2014 - 2020 :

- I. Zvýšenie inovačného potenciálu a ekonomickej efektívnosti podnikania v kraji
 - I.1 Podpora podnikania a inovácií
 - I.2 Dobudovanie bezpečnej a kvalitnej technickej infraštruktúry územia
- II. Skvalitnenie životných podmienok obyvateľov v kraji a rozvoj inkluzívnej občianskej spoločnosti;
 - II.1 Modernizácia vzdelávania s dôrazom na kvalitu života
 - II.2 Budovanie a rozvoj centier zdravotníckych, sociálnych a komunitných služieb pre inkluzívnu občiansku spoločnosť
 - II.3 Udržateľný rozvoj územia s dôrazom na podporu kultúrneho potenciálu
- III. Ochrana životného prostredia a zdravia človeka a efektívnejšie využívanie prírodných zdrojov pre zabezpečenie udržateľného rozvoja územia;
 - III.1 Starostlivosť o životné prostredie a znižovanie záťaží

Na sledovanie naplnenia jednotlivých cieľov je v tejto časti dokumentu definovaný súbor ukazovateľov výsledkov a dopadov vrátane ich východiskových a plánovaných cieľových hodnôt uvedených v tabuľkovej prílohe.

1 ZOZNAM OPATRENÍ

1.1. ŠPECIFIKÁCIA OPATRENÍ A ICH CIEĽOV

Pod názvom každého opatrenia je uvedený popis jeho cieľov, ktoré sa majú naplniť realizáciou konkrétneho opatrenia, vysvetlenie na čo je opatrenie zamerané, aké aktivity, príp. projekty je možné v rámci opatrenia realizovať:

Opatrenie I.1.1 Podpora podnikania a zamestnanosti

C – Programová časť

- Vytvárať podmienky pre pôsobenie konkurencieschopných podnikateľských subjektov v regióne s dôrazom na podporu začínajúcich podnikateľov;
 - Rozvíjať podnikateľské a inovačné prostredie v regióne zakladajúce sa na funkčnom inovačnom systéme a posilniť ekonomiku založenú na znalostiach;
 - Zvýšiť konkurencieschopnosť podnikateľských subjektov pôsobiacich v kraji, zvýšiť podiel inovatívnych firiem;
 - Vytvárať podmienky pre vznik nových pracovných miest;
 - Rozvíjať cezhraničnú a medzinárodnú spoluprácu v ekonomickej oblasti;
-

Opatrenie I.1.2 Podpora výskumu, vývoja a zavádzania technologických inovácií

- Zvýšiť podiel využitia výsledkov výskumu a vývoja v praxi;
 - Rozvíjať konkurencieschopnosť kraja v duchu konceptu inteligentnej špecializácie;
 - Rozvíjať spoluprácu v oblasti výskumu a vývoja naprieč sektormi, rezortmi, medzi akademickou a firemnou sférou;
 - Podporovať kvalitatívny rozvoj inštitúcií terciárneho vzdelávania a výskumných centier pôsobiacich v regióne;
 - Rozvíjať inovačný potenciál v ľudských zdrojoch a podporovať sieťovanie pri prenose dobrej praxe;
-

Opatrenie I.1.3 Rozvoj cestovného ruchu ako významného sektoru ekonomiky kraja

- Zefektívniť, rozvíjať a stabilizovať organizáciu cestovného ruchu vrátane potrebného legislatívneho rámca a zabezpečenia financovania;
 - Skvalitniť a rozšíriť infraštruktúru a služby cestovného ruchu a zabezpečiť ich udržateľnosť;
 - Vytvoriť a propagovať konkurencieschopnú ponuku s cieľom predĺženia turistickej sezóny a zvýšenia návštevnosti;
 - Podporovať zamestnanosť a zvyšovať kvalitu vzdelávania a kvalifikácie ľudských zdrojov v cestovnom ruchu;
-

Opatrenie I.1.4 Podpora podnikania na vidieku

- Zvýšiť podporu poľnohospodárskym a lesníckym subjektom v oblasti poradenstva a propagácie;
- Vytvárať podmienky pre optimálne využívanie krajiny;
- Stabilizovať obyvateľstvo na vidieku;

-
- Podporovať rozvoj lokálnych ekonomík s využitím miestneho potenciálu;
 - Podporovať tvorbu a uplatňovanie dokumentov územného rozvoja obcí;
 - Zabezpečiť zefektívnenie verejných inštitúcií na vidieku;
 - Podporovať medzi sektorovú komunikáciu a spoluprácu na vidieku;
-

Opatrenie I.2.1 Optimalizácia dopravnej infraštruktúry pre lepšiu obsluhu územia

- Skvalitňovať a rozvíjať dopravnú prepojenosť sídel a ekonomických centier v Prešovskom kraji;
- Pripraviť a zrealizovať výstavbu chýbajúcich úsekov ciest I. triedy
- Zlepšiť technický stav ciest II., III. triedy a miestnych komunikácií a mostov a odstraňovať dopravne nebezpečné miesta a úseky na pozemných komunikáciách vrátane zlepšenia dopravného značenia;
- Podporovať vytváranie podmienok pre zlepšovanie technického stavu železničných tratí, mostov a staníc, skrátenie cestovnej doby vrátane skvalitnenia cezhraničného spojenia;
- Zavádzať a rozširovať dopravné stavebné riešenia prepájajúce motorovú dopravnú infraštruktúru s nemotorovou dopravnou infraštruktúrou vrátane rozširovania samostatnej cyklistickej dopravy na miestach neumožňujúcich využívať motorovú dopravu
- Minimalizovať vplyv klimatických podmienok na kvalitu dopravy;
- Podporovať rozvoj integrovaných dopravných systémov prepájajúcich rôzne druhy dopravy a výstavbu prestupných terminálov
- Podporovať rozvoj leteckej dopravy;
- Podporovať rozvoj elektro mobility;
- Zachovať rozsah dopravnej obsluhy verejnou dopravou a rozvíjať ju v nadväznosti na potreby územia Prešovského kraja;
- Zvyšovať atraktivitu a spoľahlivosť verejnej dopravy;

Opatrenie I.2.2 Rozširovanie komunikačnej infraštruktúry a zvyšovanie bezpečnosti prenosu dát

- Sprístupniť elektronické komunikácie a informačné technológie všetkým obyvateľom a vo všetkých oblastiach Prešovského kraja;
 - Zvýšiť využívanie informačných a komunikačných technológií vo verejnom, súkromnom i podnikateľskom sektore;
 - Zefektívniť využívanie IKT prostredníctvom integrovaných viacmodulových informačných a komunikačných riešení
-

Opatrenie I.2.3 Modernizácia a dobudovanie ostatnej technickej infraštruktúry vrátane energetiky z OZE

- Vybudovať kvalitný, spoľahlivý a efektívny systém zásobovania energiou na celom území Prešovského kraja s ohľadom na očakávané potreby územia;
 - Zvýšiť využívanie energeticky a ekologicky šetrných technológií a využívanie obnoviteľných zdrojov energie;
-

Opatrenie II.1.1 Podpora dobudovania chýbajúcich zariadení pred primárneho vzdelávania

- Zvýšiť hrubú zaškolenosť detí materských škôl za účelom vytvárania študijných schopností a sociálnej integrácie detí a zosúladenia súkromného a pracovného života rodičov;
-

Opatrenie II.1.2 Skvalitnenie vzdelávania na základných školách a stredných školách a jeho priblíženie potrebám trhu práce

- Zlepšiť kľúčové kompetencie žiakov základných škôl;
 - Zvýšiť počet žiakov stredných odborných škôl;
 - Podporovať environmentálnu výchovu, vzdelávanie a osvetu;
 - Vytvárať podmienky pre tvorbu vzdelávacích programov zameraných na poznanie kultúrneho dedičstva regiónu;
 - Posilňovať úlohu školy vo vzdelávaní;
 - Rozvíjať kompetencie pedagogických pracovníkov;
 - Modernizovať nevyhnutnú infraštruktúru škôl a školských zariadení;
 - Zladiť ponuku vzdelávania s potrebami trhu práce;
 - Zapojiť zamestnávateľov do odbornej prípravy žiakov a študentov;
-

Opatrenie II.1.3 Podpora nových foriem celoživotného vzdelávania a uznávania kompetencií s dôrazom na ohrozené skupiny

- Zvyšovať kvalitu vzdelávania;
- Zvyšovať efektivitu vzdelávania;
- Podporovať nové príležitosti na vzdelávanie a poradenský systém;
- Podporovať vzdelávacie aktivity mladých zamerané na ich osobnostný rozvoj a lepšie uplatnenie v spoločnosti

Opatrenie II.1.4 Podpora ďalšieho vzdelávania dospelých pre meniace sa potreby trhu práce

- Zvýšiť mieru zamestnanosti, najmä u ohrozených skupín na trhu práce;
- Zvýšiť kvalitu a mobilitu pracovnej sily v Prešovskom kraji cez ďalšie vzdelávanie dospelých doma aj v zahraničí

Opatrenie II.2.1 Zvyšovanie dostupnosti sociálnych služieb odkázaným osobám

- Zaviesť systém optimalizácie a riadenia siete sociálnych služieb vrátane vyššej miery zapojenia obcí, medzi obecnej a medzi rezortnej spolupráce;
- Udržateľný systém financovania sociálnych služieb a dostatočná informovanosť verejnosti;
- Podporovať poskytovateľov sociálnych služieb prostredníctvom vzdelávania personálu, metodickým vedením, sledovaním a kontrolou kvality služieb;
- Optimalizovať a využívať sieť služieb sociálneho poradenstva a služieb pre osoby ohrozené sociálnym vylúčením, chudobou a nezamestnanosťou;
- Zabezpečiť pre osoby so zdravotným postihnutím podmienky pre integráciu do spoločnosti a zabezpečiť dôstojný život seniorov;
- Podporovať procesy plánovania a efektívne systémy sociálnych služieb;

Opatrenie II.2.2 Podpora prevencie ochrany zdravia a skvalitnenie poskytovania zdravotníckej starostlivosti

- Podporovať informačné aktivity zamerané na prevenciu a ochranu zdravia obyvateľov
- Dlhodobo zlepšovať zdravotný stav obyvateľov Prešovského kraja;
- Zabezpečiť viac zdrojové financovanie prevádzky, obnovy a rozvoja zdravotníctva v Prešovskom kraji v súlade s vývojom vedy a techniky;
- Definovať a udržať optimálnu sieť zdravotných služieb v spolupráci s poskytovateľmi, zdravotnými poisťovňami, zriaďovateľmi a obcami;
- V zmysle nadväznosti prepojiť siete zdravotných a sociálnych služieb;
- Zdravotnú starostlivosť poskytovať na vysokej odbornej úrovni, podporovať kvalitnú a bezpečnú zdravotnú starostlivosť;

Opatrenie II.2.3 Podpora aktivizácie občanov v oblasti zvyšovania kvality života, obnovy pracovných návykov, rozvoja kultúrneho bohatstva, sociálnej inklúzie

C – Programová časť

- Vytvoríť podmienky pre širšie zapojenie občanov do záujmových činností pre aktívnejší a plnohodnotnejší život
 - Zvýšiť aktívnu zapojenosť sociálne ohrozených skupín obyvateľstva do pracovných činností skvalitňujúcich životné podmienky obyvateľov v kraji
 - Podporiť talenty a kreativitu občanov prispievajúcich k tvorbe dobrého mena kraja
 - Vytvoríť podmienky pre aktivizáciu mládeže a občanov v účasti na rozhodovaní a tvorbe lepších životných podmienok v komunitách,
 - Vytvoríť podmienky pre zlepšovanie fyzickej zdatnosti obyvateľov cez športové aktivity (šport pre všetkých)
 - Vytvárať podmienky pre prezentovanie pozitívnych príkladov;
 - Rozvíjať spoluprácu, partnerstvá a zblížovanie sídel a regiónov v kraji vrátane cezhraničných aktivít;
-

Opatrenie II.2.4 Zlepšenie existujúcich pracovných podmienok a podpora tvorby nových pracovných miest pre budovanie inkluzívneho trhu práce

- Podporovať vytváranie tzv. zelených pracovných miest (pri zbere, separovaní a opätovnom spracovaní odpadu, pri rekultivácii znečisteného územia a obnove využitia skládok, monitorovaní znečistenia verejných priestorov, vody, ohrozovania zdravia ...)
 - Podporovať tvorbu a udržiavanie pracovných miest pre znevýhodnené osoby na trhu práce formou miestnych sociálnych podnikov
-

Opatrenie II.3.1 Podpora strategického plánovania rozvoja a sektorovej spolupráce

- Pre rozvoj kraja využívať kvalitné, aktuálne a platné koncepčné dokumenty a komplexného a aj sektorového zamerania v súlade s princípmi udržateľného rozvoja;
 - Sledovať plnenie koncepčných dokumentov pravidelným monitoringom územia a výstupy zohľadňovať pri riadení rozvoja územia;
 - Do spolupráce pri rozvoji územia zapájať špecializované pracoviská využívajúce moderné technológie a metódy plánovania rozvoja územia, zapájať odbornú i laickú verejnosť;
 - Rozvoj kraja koordinovať na miestnej, mikroregionálnej, regionálnej, národnej a medzinárodnej úrovni;
-

Opatrenie II.3.2 Ochrana a podpora šírenia kultúrneho dedičstva a regionálnej kultúrnej identity

- Podporovať propagáciu kultúrnych aktivít v kraji;

-
- Podporovať cezhraničnú kultúrnu spoluprácu;
 - Finančne podporovať zachovanie hmotného a nehmotného dedičstva (tradičná ľudová kultúra);
 - Prezentovať a propagovať kultúrne dedičstvo;
 - Vytvárať podmienky pre cezhraničnú spoluprácu v oblasti starostlivosti a propagácie kultúrneho dedičstva;
 - Udržovať a rozvíjať sieť kultúrnych zariadení v kraji;
-

Opatrenie II.3.3 Podpora zabezpečenia bezpečnosti obyvateľov a bývania

- Vybudovať systém sústavnej a koordinovanej prípravy obyvateľov v oblasti ich bezpečnosti a ochrany majetku;
 - Vytvoriť funkčný a previazaný systém prevencie a riešenia sociálne patologických javov a zabezpečenie viac zdrojového financovania;
 - Stabilizovať funkčný a previazaný systém prevencie a pripravenosti obyvateľstva na mimoriadne udalosti a zabezpečenie viac zdrojového financovania;
 - Zabezpečiť podmienky pre zdravé a cenovo dostupné bývanie pre všetkých obyvateľov podľa potrieb a možností miest a obcí Prešovského kraja;
 - Zvýšiť kvalitu verejných priestranstiev;
 - Vytvoriť podmienky pre stabilizáciu obyvateľstva, skvalitniť pracovné prostredie a vyvážený rozvoj pracovných príležitostí;
-

Opatrenie III.1.1 Ochrana rozmanitosti fauny, flóry a chránených prírodných a historických území

- Optimalizovať vodný režim v krajine;
 - Obnoviť krajinné štruktúry, pokračovať v realizácii siete ekologicky stabilných území na všetkých úrovniach, zabezpečiť minimálnu fragmentáciu krajiny;
 - Využívať prírodný potenciál krajiny v súlade s princípmi udržateľného rozvoja;
 - Podporovať druhovú rozmanitosť a kvalitu génového fondu pôvodných rastlinných a živočíšnych druhov;
-

Opatrenie III.1.2 Riadenie rizík spôsobených zmenou klímy a revitalizácia urbanizovaných oblastí s pozitívnym dopadom na kvalitu ŽP a zdravie obyvateľov

- Znižovať rozsah ekologických záťaží;

C – Programová časť

- Vytvoriť nástroje na likvidáciu alebo zmiernenie škodlivých následkov ľudskej činnosti a prírodných katastrof;
 - Minimalizovať produkciu emisií znečisťujúcich látok, svetelného smogu a hlukovej záťaže do všetkých zložiek životného prostredia a ich negatívny vplyv na verejné zdravie;
 - Budovať a skvalitňovať preventívne protipovodňové opatrenia;
-

Opatrenie III.1.3 Skvalitnenie a dobudovanie siete zásobovania pitnou vodou a odvodov odpadovej vody s minimalizáciou negatívnych dopadov na ŽP

- Zlepšiť stav vodohospodárskej infraštruktúry, zabezpečiť zásobovanie kvalitnou pitnou vodou a zvýšiť úroveň čistenia odpadových vôd na území Prešovského kraja;
 - Skvalitniť zdroje pitnej vody a zabezpečiť ich ochranu;
-

Opatrenie III.1.4 Zvýšenie miery separovania a zhodnocovania odpadov

- Efektívne nakladať s odpadmi a podporovať ich druhotné využitie;
 - Predchádzať zhoršovaniu stavu životného prostredia a vzniku odpadu;
 - Podporovať vedu a výskum pre získavanie nových poznatkov pre zlepšenie životného prostredia a vývoj technológií;
-

Opatrenie III.1.5 Podpora zavádzania efektívnych a ekologických modulových systémov prepravy osôb

- Znižovať hlučnosť, prašnosť, energetickú náročnosť zabezpečením ekologických dopravných prostriedkov vo verejnej doprave;
 - Zefektívniť náklady na prepravu osôb prepájaním viacerých modulov dopravných systémov
-

1.2. ŠPECIFIKÁCIA ZAMERANIA RÁMCOVÝCH AKTIVÍT PODĽA PRIORITNÝCH OBLASTÍ

Prioritná oblasť I.

Podpora podnikania v najširšom slova zmysle, podpora ekonomického rastu prostredníctvom podpory integrovaných územných investičných projektov zameraných na budovanie, rekonštrukciu a modernizáciu infraštruktúry pre podnikanie s pripraveným podnikateľským zámerom meraným plánovanými tržbami za 5 rokov po skončení, (napr. projektový zámer vybudovanej cestnej infraštruktúry k hneďmu parku s naplánovaným využitím na tvorbu pracovných miest z ohrozených

skupín obyvateľov – mladých bez pracovných skúseností, dlhodobo nezamestnaných a tvorbu pridanej hodnoty)

Podpora spolupráce, vytváranie a rozširovanie sietí v inovatívnych oblastiach v rôznych sektoroch merané počtom vytvorených sietí, klastrov, partnerstiev a rastom propagácie PSK

Výstavba, rekonštrukcia a modernizácia technickej infraštruktúry – cesty, telekomunikácie, internet, rozvody tepla, svetla, elektrifikácia

Výstavba prepájacích terminálov pre rôzne moduly dopravy s odstavnými plochami, s elektronickým poskytovaním verejne dostupných informácií o regióne, službách, bezpečnostných kontaktných miest, mapou a s meraním vzdialenosti k vybraným bodom a elektronickom poskytovaní služieb – telefón, banky, pošta, hlásenie na políciu, úrad práce, informácie o dopravnom spojení, voľnom ubytovaní, najbližších akciách, aktuálnom stave znečistenia

Prioritná oblasť II

Zameranie na skvalitňovanie a rozvoj ľudských zdrojov a jeho aktivizáciu cez modernizáciu a skvalitňovanie infraštruktúry vo vzdelávacej, kultúrnej, komunitnej (športovej, odbornej – výskumnej, kreatívnej, historickej), zdravotníckej, sociálnej oblasti, aktivizácia mladých ľudí, uznávanie kompetencií pre trh práce

Prioritná oblasť III

Zameranie na opatrenia na ochranu životného prostredia, jeho propagáciu, predchádzanie následkom klimatických zmien a katastrof, rekonštrukcia a modernizácia miestnych infraštruktúr v oblasti odpadového hospodárstva, zabezpečenia pitnej vody a opatrenia na miestnej úrovni zamerané na znižovanie znečistenia, prechod na nízkouhlíkové hospodárstvo, znižovanie energetickej náročnosti, skvalitňovanie životného prostredia a ochranu zdravia a miestne investície

1.3. KRITÉRIÁ PRE ZARADENIE PROJEKTOVÝCH ZÁMEROV DO PHSR PSK

Pre výber a zaradenie navrhovaných aktivít, alebo projektových zámerov do Programu rozvoja PSK je posudzované splnenie 7 kritérií, označených písmenami A,B,C,D,E,F,G nižšie, ktorými sa posudzuje príspevok navrhovanej aktivity, resp. projektového zámeru k naplneniu sledovaných cieľov Programu rozvoja PSK vo všetkých hlavných oblastiach rozvoja kraja v ekonomickej, sociálnej a environmentálnej oblasti, ako aj v ďalších kritériách dôležitých pre zabezpečenie rozvoja kraja. Významné ohodnotenie má príspevok ku kritériám, prostredníctvom ktorých sa hodnotí príspevok k napĺňaniu cieľov Stratégie Európa 2020. V kritériách sa posudzuje uplatnenie prierezových priorít - podpora ekonomického rastu, podpora zamestnanosti, podpora inkluzívnej spoločnosti v rámci napĺňania jednotlivých opatrení a špecifických cieľov PHSR PSK. Zároveň sa uvedenými kritériami posudzuje príspevok k napĺňaniu nasledovných cieľov Stratégie Európa 2020:

- Rast zamestnanosti obyvateľov vo veku 20-64 rokov (významný cieľ pre prior. oblasť I, čiastočne významný pre prioritnú oblasť II)
- Rast podielu investícií do V&V (významný pre prioritnú oblasť I, čiastočne pre PO II)

C – Programová časť

- Rast podielu OZE na zdrojoch energie, rast energetickej efektívnosti, príspevok k zníženiu skleníkovitých plynov (prioritné oblasti I, III a čiastočne aj. II) (Kvalita vody, ovzdušia, pôdy, zachovanie fauny, flóry)
- Vyšší podiel detí absolvujúcich povinnú školskú dochádzku, vyšší podiel absolventov SŠ s uplatnením na trhu práce alebo na VŠ (prioritná oblasť II)

Nižšie je uvedený zoznam posudzovaných kritérií, rozsah bodového hodnotenia, ktoré bude pridelené posudzovaným projektovým zámerom podľa miery splnenia posudzovaného kritéria.

Tabuľka č. 25: Zoznam kritérií pre zaradenie projektových zámerov do PHSR PS

Názov kritéria a jeho podotázky	Rozsah splnenia kritéria	Bodové ohodnotenie
Kritérium A. Ekonomický rast:		
A1 Prinesie projekt na konci ,resp. do 5 rokov ekonomickú pridanú hodnotu?	áno	3/2 body
	nejasné	1 bod
	nie	0 bodov
A2 Má projekt zabezpečenú udržateľnosť výstupov po skončení z ekonomického hľadiska?	áno	2 body
	nejasné	1 bod
	nie	0 bodov
Kritérium B. Rast zamestnanosti:		
B Aký je vplyv projektu na zamestnanosť v regióne?	projekt vytvára nové pracovné miesta	3/2 body
	projekt udržiava zamestnanosť na rovnakej úrovni	1 bod
	Projekt znižuje počet pracovných miest	0 bodov
Kritérium C. Sociálny dopad:		
C Rieši projekt sociálne aspekty? Ak áno, akými opatreniami?	áno, zavádza nové opatrenia s prínosom pre kvalitu života ľudí v regióne alebo začlenenie ohrozených sociálnych skupín do života (napr. detská škôlka, miestna doprava pre zamestnancov, vzdelávacie a kultúrne centrum a pod.)	3/2 body
	zdôvodňuje nepriamo bez konkrétnych opatrení	1 bod
	nie	0 bodov
Kritérium D. Ekologický aspekt:		
D1 Rieši projekt minimalizáciu dopadov na životné prostredie?	áno, konkrétne opatrenia	2 body
	zdôvodnené bez konkrétnych opatrení	1 bod
	nie, resp. bez zdôvodnenia	0 bodov
D2 Rieši projekt skvalitňovanie zložiek životného prostredia? (nepovinné pre prioritnú oblasť I a II)	áno	3/2 body
	čiastočne	1 bod
	nie	0 bodov
D3 Ako rieši projekt dopad na zdravie človeka?	zavádza opatrenia s pozitívnym dopadom	2/ 1 bod
	neutrálny dopad	0 bodov
	negatívny dopad, s povinnosťou zaviesť opatrenia na nápravu, inak je to diskvalifikačné kritérium	0 bodov
Kritérium E. Integrovaný prístup:		
E Zdôvodnil projekt prepojenosť na ďalšie	áno	3/2 body

súvisiace projekty, resp. integrované územné riešenia, resp. projektové partnerstvá?	častočne	1 bod
	nie	0 bodov
Kritérium F. Zatraktívnenie regiónu:		
F Prispieva projekt k zatraktívneniu/šíreniu dobrého mena regiónu?	áno, pozitívna propagácia regiónu, služieb, miestnej značky, nadregionálneho charakteru publicita s prílevom klientov do PSK	3 body
	áno, publicita regionálneho charakteru	2 body
	publicita miestneho charakteru	1 bod
Kritérium G. Inovatívnosť:		
G Obsahuje projekt prvky inovatívneho prístupu?	celý projekt je komplexné inovatívne riešenie	2 body
	projekt obsahuje prvky inovatívnosti	1 bod
	projekt neobsahuje prvky inovatívnosti	0 bodov

Tabuľka č. 26: Bodové hodnotenia jednotlivých kritérií pre posúdenie oprávnenosti zaradenia projektov a aktivít do PHSR PSK v členení podľa prioritných oblastí PHSR PSK

Prioritná oblasť	Kritérium A: ekonomický rast	Kritérium B: rast zamestnanosti	Kritérium C: sociálny dopad	Kritérium D: ekologický aspekt	Kritérium E: integrovaný prístup	Kritérium F: zatraktívnenie regiónu	Kritérium G: inovatívnosť
I.	3+2	3	2	2+3+2	3	3	2
	1+1	1	1	1+1+0	1	2	1
	0+0	0	0	0+0	0	1	0
II.	2+2	3	3	2+2+1	2	3	2
	1+1	1	1	1+1+0	1	2	1
	0+0	0	0	0+0	0	1	0
III.	2+2	2	2	2+3+2	2	3	2
	1+1	1	1	1+1+0	1	2	1
	0+0	0	0	0+0	0	1	0

Tabuľka č. 27: Limity pre max. a min. celkové bodové hodnotenia projektových zámerov umožňujúcich zaradenie do PHSR PSK:

Prioritná. Oblasť	Max. počet bodov	Min. počet bodov
I.	25	13
II.	22	12
III.	22	11

Kritériá prispievajúce k cieľom Stratégie Európa 2020:

V tabuľke vyššie je modrou farbou zvýraznená bodovo vyššie ohodnotená dôležitosť príspevku projektových zámerov a aktivít jednotlivých prioritných oblastí k naplneniu cieľov EÚ Stratégie Európa 2020. Pre vybrané prioritné oblasti je pri modro označených kritériách použitá vyššia maximálna hodnota pridelovaného počtu bodov (3) namiesto bežne stanovenej maximálnej bodovej hodnoty (2) pri ostatných prioritách.

- Pre prioritnú oblasť I majú vyššiu maximálnu hodnotu 3 pridelené kritériá: A,B,D,E,F
- Pre prioritnú oblasť II majú vyššiu maximálnu hodnotu 3 pridelené kritériá: B,C,F

C – Programová časť

- Pre prioritnú oblasť III majú vyššiu maximálnu hodnotu 3 pridelené kritériá: D
Ostatné kritériá majú povolený rozsah hodnotenia od minimálneho počtu 0 bodov po maximálny počet 2 body.

Diskvalifikačné kritériá:

Červenou farbou označené kritériá v tabuľke vyššie sú kritériá, ktoré musia byť splnené aspoň na 1 bod, inak ich nesplnenie vylúči projektový zámer, resp. aktivitu zo začlenenia do Programu rozvoja PSK. Pre jednotlivé prioritné oblasti sú to rozdielne diskvalifikačné kritériá, uvedené nižšie:

- Pre prioritnú oblasť I je diskvalifikačným nesplnenie kritérií A ekonomického rastu a kritéria E integrovaného prístupu, resp. zapojenia do partnerstva.
- Pre prioritnú oblasť II je diskvalifikačným nesplnenie kritéria B rastu zamestnanosti.
- Pre prioritnú oblasť III je diskvalifikačným nesplnenie kritéria D ekologického aspektu.

Pre výber projektových zámerov do indikatívneho zoznamu projektov a aktivít na realizáciu Programu rozvoja PSK (PHSR PSK) sa použijú vyššie uvedené kritériá a posúdia sa nimi aj projekty, ktoré sú zahrnuté do indikatívnych zoznamov projektových zámerov pre implementáciu strategických regionálnych dokumentov užšieho zamerania, akými sú napr. Program rozvoja vidieka PSK a Regionálna integrovaná územná stratégia (RIUS) PSK.

Projekty realizované aj financované z centrálnej celonárodnej úrovne v rámci jednotlivých sektorových politík ako je doprava, vodné hospodárstvo, zabezpečovanie verejných prác, ochrana ŽP, podpora zamestnanosti a pod. nevytvárajúce požiadavky na vlastné zdroje rozpočtu VÚC PSK alebo na rozpočty obcí v rámci PSK, nemusia byť posudzované podľa vyššie uvedených kritérií.

Ale projekty, ktoré sa budú uchádzať o spolufinancovanie z prostriedkov EŠIF, budú musieť zdôvodniť súlad s vybranými prioritami strategického dokumentu regionálneho rozvoja, preto sú uvedené kritériá užitočnou pomôckou pri posudzovaní vhodnosti a príspevku navrhnutého projektu k prioritám regionálneho rozvoja, ktoré sú pre územie PSK v najširšom slova zmysle definované práve prostredníctvom PHSR PSK.

2 MERATEĽNÉ UKAZOVATELE

Zoznam navrhnutých ukazovateľov pre monitorovanie a vyhodnocovanie napĺňania cieľov

PHSR PSK 2014-2020

Navrhnuté ukazovatele pre strategický cieľ I:

Výstup:	Počet projektov zameraných na podporu podnikania Objem finančných prostriedkov použitých na podporu vedy a výskumu Počet podporených inovačných klastrov/ partnerstiev/centier Počet podporených pracovných miest na vidieku (v tom aj samo zamestnávateľa, podporované pracovné miesta soc. podnikov)
Dopad:	Nárast výšky regionálneho HDP Nárast tržieb u príjemcov NFP v podporenej oblasti
Výstup:	Dĺžka zmodernizovaných/ vybudovaných úsekov ciest v km Počet vybudovaných viacfunkčných dopravných a informačných terminálov Počet projektov efektívnych ekologických systémových riešení technickej infraštruktúry
Dopad:	Dĺžka vybudovaných úsekov inžinierskych sietí na dodávku energie (teplo/el. energia/ plyn) v km Úspora času v doprave Zvýšenie miery napojenosti domácností/ obyvateľov v obciach na technickú infraštruktúru (internet/dopravný systém/energetické zdroje vrátane OZE) v % Úspora energie v %

C – Programová časť

Navrhnuté ukazovatele pre strategický cieľ II:

Výstup:	<p><i>Počet osôb aktívne zapojených do realizácie kultúrnych aktivít</i></p> <p>Počet osôb zo znevýhodnených skupín obyvateľstva (MRK, absolventi, NEET, ZPO, rodičia s deťmi bez práce) aktívne zapojených do komunitných pracovných aktivít</p> <p>Počet vytvorených alebo podporených sociálnych podnikov</p> <p><i>Nárast počtu návštevníkov v kraji, zúčastňujúcich sa kultúrnych podujatí a navštevujúcich kultúrne zariadenia</i></p> <p><i>Počet projektov podľa opatrení</i></p> <p>Počet osôb poskytujúcich sociálne služby na komunitnej úrovni</p> <p>Počet osôb – klientov využívajúcich soc. služby poskytované na komunitnej úrovni</p> <p>Počet škôl s prepojením na prax v podnikoch (napr. duálne vzdelávanie)</p> <p>Počet vytvorených komunitných centier pre rozvoj inovácií vo všetkých oblastiach regionálneho rozvoja</p>
Dopad:	<p>Vyšší počet absolventov s uplatnením na trhu práce do 6 mesiacov od skončenia školy</p> <p>Vyššia miera úspešnosti žiakov ZŠ pri testovaní znalostí v prírodovednej oblasti</p> <p>Vyšší podiel detí vo veku do 5 rokov využívajúcich predškolské zariadenia</p> <p>Počet udržaných partnerstiev medzi vzdelávacími inštitúciami a podnikmi - väčší potenciál pre rozvoj inovácií a lepšie uplatnenie absolventov na trhu práce</p> <p>Počet udržaných sociálnych podnikov</p> <p><i>Vyššia miera zapojenia občanov do komunitných aktivít (v kultúrnej, športovej, sociálnej, vzdelávacej oblasti)</i></p> <p>Nižší počet dlhodobo evidovaných nezamestnaných</p> <p><i>Vyššia miera spokojnosti obyvateľov s kvalitou života</i></p>

Navrhnuté ukazovatele pre SC III:

Výstup:	<p><i>Počet projektov podľa opatrení</i></p> <p>Dĺžka vytvorenej cyklistickej infraštruktúry v km</p> <p>Dĺžka zrekonštruovaných/vybudovaných úsekov siete vodovodov v km</p> <p>Dĺžka zrekonštruovaných/vybudovaných úsekov siete kanalizácie v km</p> <p>Plocha vytvorených prvkov zelenej infraštruktúry</p>
Dopad:	<p>Nárast miery zhodnocovania komunálneho odpadu</p> <p>Nárast podielu obnoviteľných zdrojov energie na celkovom objeme výroby energie</p> <p>Nárast počtu osôb napojených na vodovod</p> <p>Nárast počtu osôb napojených na kanalizáciu</p> <p>Podiel udržiavanej zelenej infraštruktúry na celkovej rozlohe sídel</p> <p>Zníženie intenzity znečistenia emisiami tuhých častíc a CO v sídlach s realizovanými opatreniami</p> <p>Úspora energie v %</p>

ČASŤ D - Realizačná časť

1 INŠTITUCIONÁLNE A ORGANIZAČNÉ ZABEZPEČENIE

Regionálny rozvoj kraja koordinuje Úrad Prešovského samosprávneho kraja, odbor regionálneho rozvoja. Odbor regionálneho rozvoja pri plnení tejto úlohy spolupracuje s príslušnými ministerstvami, s obcami a inými subjektmi. Úrad pripravuje kraj na čerpanie prostriedkov z EŠIF, riadi prípravu projektov zameraných na modernizáciu, rekonštrukciu zariadení a zvýšenie kvality poskytovaných služieb v rámci školskej, zdravotnej, sociálnej a kultúrnej infraštruktúry v kraji. Základným dokumentom na realizáciu regionálneho rozvoja kraja je Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja kraja. Program rozvoja kraja z hľadiska veľkého vecného významu vytvára základný rámec pre všetky aktivity samospráv na minimálne päť až sedem rokov – preto by mala byť jeho tvorba, schvaľovanie a implementácia podmienená širokým politickým, odborným i spoločenským konsenzom.

Prešovský samosprávny kraj má ustanovenú pri svojom zastupiteľstve samostatnú komisiu, ktorá sa venuje otázkam regionálneho rozvoja na úrovni kraja. Komisia má volených členov z radov poslancov a odborníkov z regiónu, ktorých navrhujú politické strany. V komisiách sa prerokúvajú dokumenty, ktoré po schválení nadobúdajú formu všeobecne záväzného nariadenia.

Na príprave strategického dokumentu sa podieľali rôzni sociálno-ekonomickí partneri, ktorí majú svoje záujmové pôsobisko v Prešovskom samosprávnom kraji a prejavili záujem podieľať sa na vypracovaní dokumentu rozvoja kraja. Formálnu a neformálnu sieť poradenských inštitúcií pre oblasť regionálneho rozvoja tvorí sieť regionálnych rozvojových agentúr, ktorá má svojho zástupcu aj Prešove a Poprade a vytvára podpornú štruktúru pre rozvoj regiónu a prípravu projektov zameraných na oblasť regionálneho rozvoja.

Celkovú zodpovednosť za proces strategického plánovania nesie vedenie samosprávy vyššieho územného celku PSK, ktoré vypracovalo projekt na spracovanie strategického dokumentu Programu rozvoja kraja a po jeho schválení ho za finančnej spoluúčasti Európskej únie spracovalo prostredníctvom odborných spracovateľov a za účasti verejnosti a sociálno-ekonomických partnerov realizuje celý proces strategického plánovania Programu rozvoja kraja, čo znamená najmä:

- kontrolu opodstatnenosti definovaných zámerov a cieľov;
- zabezpečenie odborného personálu zodpovedného za koordináciu procesu tvorby, implementácie a hodnotenia PHSR,
- zabezpečenie potrebných zdrojov na realizáciu procesu,
- stanovenie časového rámca pre vypracovanie plánu, aplikáciu plánu, vyhodnotenie plánu,
- stanovenie komunikačnej stratégie voči verejnosti o pokroku pri tvorbe Programu,
- hodnotenie miery dosahovania zámerov a cieľov a informovanie verejnosti a zastupiteľstva (po

implementácii plánu).

1.1. POSTUPY REALIZÁCIE A ORGANIZAČNÉHO ZABEZPEČENIA PHSR PSK

Pri strategickom plánovaní je dôležité na začiatku samotného procesu plánovania zdefinovať systém riadenia, kontroly a realizácie plánu, jednotlivé postupy, ktoré sa budú uplatňovať a určiť zodpovednosť za ich realizáciu, vrátane vyhodnocovania naplnenia očakávaných výstupov a vzájomnej koordinácie procesov.

Hlavnou úlohou realizácie programu je zabezpečiť napĺňanie stanovených cieľov na všetkých hierarchických úrovniach PHSR PSK, t. j. hlavných strategických cieľov na úrovni prioritných oblastí a špecifických cieľov na úrovni jednotlivých opatrení. Tieto ciele budú napĺňané prostredníctvom konkrétnych projektov v súlade s navrhovanými akčnými plánmi.

Základným nástrojom pre plánovanie, realizáciu, evidenciu, riadenie, sledovanie, hodnotenie a kontrolu programu sú akčné plány. Akčné plány sú navrhované a prerokované v spolupráci (súčinnosti) odborných útvarov Úradu PSK, jednotlivých príslušných komisií Zastupiteľstva PSK a schvaľované Zastupiteľstvom PSK. Akčné plány sú spracované ako vecné a časové plány realizácie jednotlivých opatrení a projektov s výhľadom na 2 roky. Projektové zámery pre napĺňanie jednotlivých opatrení a špecifických cieľov majú všetci sociálno-ekonomickí partneri možnosť zasielať elektronicky na odbor regionálneho rozvoja Úradu PSK podľa zverejnených formulárov projektových zámerov. Tieto zámery budú priebežne vyhodnocované podľa kritérií na zaradenie do PHSR PSK a navrhované na zaradenie do akčného plánu implementácie Programu rozvoja kraja.

Realizácia Programu rozvoja kraja (PHSR PSK) sa opiera o existujúcu štruktúru orgánov Prešovského samosprávneho kraja, organizačnú štruktúru a nástroje Úradu PSK. Preto odbornými garantmi jednotlivých tematických oblastí a príslušných opatrení sú príslušné odbory Úradu PSK. Vedúci príslušných odvetvových odborov sú osoby nesúce zodpovednosť za napĺňanie cieľov jednotlivých opatrení, špecifických cieľov a dosahovanie nastavených ukazovateľov výstupov a výsledkov pre Program rozvoja kraja.

Obrázok č. 19: Schéma realizácie PHSR PSK

Popis jednotlivých úrovní zodpovednosti:	Garant opatrenia – vecne príslušný odbor Úradu PSK	Odbor regionálneho rozvoja PSK	Vedenie Úradu PSK, Zastupiteľstvo PSK, komisie Z PSK
Popis činností:	Plánovanie, realizácia, monitoring a hodnotenie jednotlivých opatrení Aktualizácia akčného plánu na základe schváleného rozpočtu	Celková koordinácia a administrácia programu Metodické riadenie a podpora spracovania akčných plánov	Prerokovanie akčných plánov

Koordinácia rozvoja Prešovského samosprávneho kraja, schválenie Programu rozvoja kraja (PHSR PSK), zabezpečenie jeho realizácie a kontrola jeho plnenia je v právomoci Zastupiteľstva Prešovského

samosprávneho kraja (zákon č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov v znení neskorších predpisov).

Za celkové riadenie a hodnotenie PHSR PSK zodpovedá Úrad Prešovského samosprávneho kraja, odbor regionálneho rozvoja.

Samotná realizácia Programu rozvoja kraja (PHSR PSK) sa bude uskutočňovať prostredníctvom aktivít, projektov, grantových programov, príspevkov, podpôr, zámerov a stanovísk, ktoré budú prispievať k napĺňaniu strategických a špecifických cieľov PHSR PSK a budú sa realizovať v rámci konkrétnych opatrení PHSR PSK.

2 POPIS KOMUNIKAČNEJ STRATÉGIE K CIEĽOVÝM SKUPINÁM

V rámci prípravy a spracovania strategického dokumentu PHSR PSK 2014-2020 úrad Prešovského samosprávneho kraja ako orgán zodpovedný za vypracovanie strategického dokumentu programu rozvoja kraja spolupracuje s internými aj externými odborníkmi z jednotlivých oblastí regionálneho rozvoja, so zástupcami miestnych samospráv, štátnej správy, podnikateľského sektora a tretieho sektora, zastupujúceho záujmové skupiny a verejnosť na území Prešovského kraja.

2.1. KOMUNIKÁCIA SO SOCIÁLNO-EKONOMICKÝMI PARTNERMI

Úrad PSK, oddelenie regionálneho rozvoja v koordinácii s externým spracovateľom spoločnosťou IU.N.EX PERSON, spol. s r. o. oslovilo na úzku spoluprácu pri vypracovaní programu rozvoja kraja interných metodikov, externých odborníkov a zástupcov významných organizácií podnikateľského sektora, štátnej správy a tretieho sektora, ktorí majú významný vplyv na regionálny rozvoj kraja. Jednotliví sociálno-ekonomickí partneri boli prizvaní na aktívnu prácu s možnosťou zaradenia do 3 pracovných skupín, v ktorých pomáhali formulovať výstupy z jednotlivých fáz prípravy dokumentu.

Metódy zapojenia sociálno-ekonomických partnerov do prípravy PHSR PSK:

- **Osobné pracovné stretnutia** s riadenou diskusiou,
- Prezentácie výstupov pomocou multimedialných prezentácií,
- distribúcia **tlačených** materiálov na stretnutiach alebo poštou,
- **elektronická komunikácia** na získavanie spätnej väzby a pripomienok v rámci pracovných skupín,
- zverejňovanie priebežných výstupov a formulárov na vyplňanie na **webovej stránke** kraja,
- distribúcia a vyplňanie **dotazníkov** pre získavanie názorov k potrebám a prioritám rozvoja a projektových zámerov v jednotlivých oblastiach regionálneho rozvoja, napr. súkromný sektor, oblasť výroby a spotreby energie, strategické plánovanie v obciach a vo verejno-súkromných združeniach
- **práca v skupinách**

2.2. KOMUNIKÁCIA S VEREJNOSŤOU

Odbor regionálneho rozvoja informoval verejnosť o príprave dokumentu PHSR PSK 2014-2020 prostredníctvom svojej webovej stránky www.po-kraj.sk. Verejnosť na stránke má k dispozícii základné informácie o schválenom projekte, priebežné výstupy z práce pracovných skupín a odborných expertov, ku ktorým sa môže vyjadrovať zasielaním pripomienok a návrhov elektronicky.

Na webovej stránke je k dispozícii formulár projektových zámerov na vyplnenie a zaslanie projektových návrhov ktoré by chceli realizovať v rámci pripravovaného programového obdobia. Všetky pripomienky sú po prijatí posúdené odborníkmi a s ohľadom na ich opodstatnenosť sú zohľadnené v úpravách dokumentu.

Zoznam použitých metód zapojenia verejnosti do prípravy strategického dokumentu:

- **webová stránka** Prešovského kraja poskytuje základné informácie o projekte „PHSR PSK na obdobie 2014-2020“ (ciele, výstupy, harmonogram, financovanie, realizátor), o priebežných výstupoch a realizácii jednotlivých aktivít s možnosťou zapojenia sa do práce pracovných skupín alebo zaslania pripomienok a návrhov k pripravovaným častiam dokumentu koordinátorovi spracovanie dokumentu
- **elektronické prijímanie spätnej väzby** k osobným stretnutiam alebo návrhom výstupov zverejneným na webovej stránke
- **návštevy vo vybraných okresných mestách** kraja na verejné predstavenie pripravovaného dokumentu rozvoja kraja a diskutovanie o potrebe súladu pripravovaných projektov zo štrukturálnych fondov a plánov rozvoja obcí s programom rozvoja kraja a získavaní spätnej väzby
- **zverejnenie oznámenia** prípravy strategického dokumentu na stránke Ministerstva životného prostredia SR a stránke www.po-kraj
- **verejné pripomienkovanie správ** o vplyve dokumentu na životné prostredie (SEIA)
- informovanie o príprave programu rozvoja kraja v **regionálnej tlači**

2.3. KOORDINÁCIA SO SPRACOVATEĽMI STRATEGICKÝCH DOKUMENTOV

Prešovský samosprávny kraj na konci programového obdobia 2007-2013 získal prostriedky zo štrukturálnych fondov na spracovanie viacerých strategických dokumentov rozvoja kraja. PHSR PSK je najširšie definovaným dokumentom, ktorý by mal byť východiskom pre ostatné súbežne spracúvané strategické dokumenty. V tomto období sú zároveň spracúvané dokumenty pre oblasť rozvoja vidieka, oblasť dopravy, územný rozvoj a energetický manažment kraja a zároveň sú spracúvané stratégie miestnych akčných skupín pre rozvoj vidieckych oblastí. Pre zabezpečenie prepojenosti týchto strategických dokumentov sa zástupcovia spracovateľov a koordinátorov prípravy jednotlivých dokumentov stretli na pracovných stretnutiach, počas ktorých získavali informácie o potrebách a prioritách rozvoja v jednotlivých oblastiach s cieľom zosúladiť navrhované celkové strategické smerovanie PSK.

Zoznam stretnutí koordinátorov prípravy strategických dokumentov:

- November 2014 – stretnutie zástupcov externých spracovateľov a interných koordinátorov prípravy strategických dokumentov pre zosúladenie prípravy analytických východísk
- Január 2015 – stretnutie zástupcov koordinátorov spracovania strategických dokumentov pre informovaní o pokroku a odsúhlasených výstupoch v odborných komisiách PSK
- August 2015- stretnutie so zástupcami miestnych akčných skupín a verejno-súkromných partnerstiev podávajúcich projekty na prípravu stratégií sa zástupcami spracovateľov dokumentov PHSR PSK 2014-2020, PRV PSK 2014-2020, Územný plán PSK, I. časť pre zosúladenie smerovania stratégií

3 SYSTÉM MONITOROVANIA A HODNOTENIA

Riadiaci tím PHSR vytvoril systém monitorovania, hodnotenia a aktualizácie PHSR, ktorý sa bude každoročne vyhodnocovať oproti napĺňaniu plánovaných hodnôt ukazovateľov. Do tohto procesu má možnosť zapojiť sa verejnosť a sociálno-ekonomickí partneri formou pripomienkovania a zasielania návrhov na úpravy Programu adresované koordinátorovi realizácie PHSR PSK, odboru regionálneho rozvoja Úradu PSK a prostredníctvom zapájania sa do činnosti platformy zriadenej na hodnotenie a monitorovanie napĺňania cieľov strategických dokumentov regionálneho rozvoja PSK.

Obrázok č. 20: Schéma systému monitorovania a hodnotenia PHSR PSK

Popis jednotlivých úrovní zodpovedností	Garant opatrenia – vecne príslušný odbor Ú PSK	Odbor regionálneho rozvoja	Vedenie Úradu PSK, komisie Z PSK, Z PSK
Popis činností	<p>Priebežné sledovanie dosahovaných hodnôt indikátorov na úrovni opatrení</p> <p>Spracovanie ročnej správy o realizácii opatrenia (do konca februára nasledujúceho roku)</p>	<p>Priebežné sledovanie dosahovaných hodnôt indikátorov na úrovni hlavných strategických cieľov programu</p> <p>Spracovanie ročnej hodnotiacej správy o realizácii PHSR do konca apríla nasledujúceho roku</p> <p>Prípadná aktualizácia PHSR na základe uskutočneného hodnotenia</p>	Prerokovanie ročných správ o realizácii PHSR a jednotlivých opatrení

3.1. SPÔSOB DEFINOVANIA MERATEĽNÝCH UKAZOVATEĽOV

Na sledovanie naplnenia jednotlivých cieľov je v tejto časti definovaný súbor ukazovateľov výstupov, výsledkov a dopadov vrátane uvedenia ich východiskových a plánovaných cieľových hodnôt v samostatnej tabuľkovej prílohe. Ukazovatele výsledkov a výstupov sú formulované tak, aby odzrkadľovali očakávanú zmenu, ktorá nastane realizovaním navrhnutých aktivít a projektov

D – Realizačná časť

a prispeje tak k napĺňaniu konkrétneho strategického cieľa cez relevantný špecifický cieľ a opatrenie v nadväznosti na ich tematické zameranie.

Z dôvodu, že spracovaný dokument PHSR PSK 2014-2020 prekrýva obdobie spadajúce do platnosti a účinnosti predchádzajúceho dokumentu PHSR PSK 2008-2015, dôležité merateľné ukazovatele z predchádzajúceho programového obdobia sú v primeranej miere preklopené do nového dokumentu programu rozvoja kraja s upravením ich zaradenia do zjednodušeného členenia stratégie PHSR na 3 prioritné oblasti – hospodárstvo, sociálnu oblasť a environmentálnu oblasť a 8 tematických oblastí.

3.2. SLEDOVANÉ CIELE

Ukazovatele sú zamerané na

- **zvýšenie potenciálu ekonomického rastu** skvalitnením územnej technickej infraštruktúry a podporou projektov spolupráce v oblasti inovácií a cestovného ruchu,
- **zvýšenie kvality života** cez zvýšenie zapojenia obyvateľov do rôznych oblastí života spoločnosti, skvalitnenie štátom podporovanej siete vzdelávania, poskytovania sociálnych služieb, zdravotníckej starostlivosti, rozvoja a zachovania kultúrneho, prírodného a historického bohatstva podľa meniacich sa potrieb spoločnosti,
- **udržateľnejšie využívanie zložiek ŽP** v oblasti zvyšovania energetickej efektívnosti verejných budov, zvyšovania podielu OZE na produkcii energie v kraji a znižovanie množstva emisií CO emitovaných do ovzdušia hlavnými znečisťovateľmi.

Očakávané cieľové hodnoty ukazovateľov v roku 2020 zohľadňujú mieru rizika negatívneho vplyvu vonkajších faktorov na regionálny rozvoj PSK, ktoré nie je možné ovplyvniť opatreniami regionálnej stratégie z úrovne PSK.

Ukazovatele vyplývajúce z aktivít realizovaných podnikateľským sektorom budú ovplyvniteľné riadením regionálneho rozvoja samosprávnym krajom len do takej miery, do akej budú podporované legislatívnymi opatreniami na dosahovanie predpokladaných cieľov. Konkrétne pri opatrení na znižovanie množstva emisií CO nebude dôvod uplatňovať túto stratégiu u podnikov, ktoré úroveň zníženia emisií CO o 20 % oproti roku 1990 požadovanú Európskou úniou už dosiahli.

Medzi ukazovateľmi, ktoré sú sledované aj na úrovni členských štátov EÚ a sú záväzné aj pre Slovensku republiku, je PSK schopný prispieť prostredníctvom svojich plánovaných cieľov PHSR PSK 2014-2020 na regionálnej úrovni k nasledovným cieľom celonárodnej stratégie regionálneho rozvoja SR:

- **Zvýšiť podiel výdavkov HDP na Výskum a vývoj**
- **Zvýšiť tvorbu HDP**
- **Zvýšiť podiel zhodnocovaného komunálneho odpadu**
- **Zvýšiť podiel obyvateľov napojených na verejný vodovod**
- **Zvýšiť podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizačnú sieť**
- **Zvýšiť podiel OZE na celkovom objeme zdrojov energie**

- **Znížiť produkciu CO o 20% v porovnaní s jej hodnotou v r. 1990**
- **Znížiť energetickú náročnosť (budov)**
- **Znížiť mieru nezamestnanosti dlhodobo evidovaných nezamestnaných**
- **Znížiť mieru nezamestnanosti mladých do 29 rokov.**

Tieto celonárodné ciele budú sledované prostredníctvom navrhovaných merateľných ukazovateľov PHSR PSK 2014-2020 označených v tabuľke hrubým písmom. Pri projektoch, ktoré na svoju realizáciu použijú ako doplnkové finančné zdroje aj prostriedky z EŠIF, sa budú sledovať popri ukazovateľoch uvedených v PHSR PSK aj ukazovatele stanovené v konkrétnych operačných programoch ako ukazovatele výstupov a výsledkov projektov súvisiace s meraním príspevku naplnenia oblasti a cieľa použitia EŠIF v rámci konkrétneho operačného programu, resp. prioritnej oblasti, špecifického cieľa, resp. opatrenia. Merateľné ukazovatele na úrovni OP sú podľa všeobecného nariadenia členené na:

- a) finančné ukazovatele súvisiace s vyčlenenými výdavkami;
- b) ukazovatele výstupov súvisiace s podporovanými operáciami;
- c) ukazovatele výsledkov vzťahujúce sa na definované špecifické ciele OP.

3.3. UKAZOVATELE (INDIKÁTORY) VÝSTUPOV, VÝSLEDKOV A DOPADOV

V zozname nižšie sú **hrubým písmom označené hlavné ukazovatele** jednotlivých špecifických cieľov zodpovedajúce sledovaniu vyššie uvedených cieľov a obyčajným písmom sú označené ukazovatele naplnenia špecifických opatrení. *Šikmým písmom* sú zvýraznené hlavné ukazovatele pre sledovanie regionálne špecifických priorít PSK – podpora cestovného ruchu, spolupráce, prírodného a kultúrneho dedičstva ako potenciálu pre ekonomický rozvoj regiónu, skvalitnenie života v regióne cez zvýšenie aktívnej účasti znevýhodnených skupín obyvateľstva na živote – hlavne MRK, dlhodobo nezamestnaných a absolventov škôl, resp. mladých bez práce do 29 rokov. PSK musí v tomto programovom období dodržať napĺňanie záväzkov v oblasti znižovania energetickej náročnosti, množstva emisií a zvyšovania podielu OZE na celkovom objeme zdrojov energie, vyplývajúcej s poskytovanou technickou pomocou EÚ a EIB v tejto oblasti, ktorou PSK získava ďalšie finančné zdroje pre rozvoj regiónu.

Navrhnuté ukazovatele naplnenia cieľov s plánovanými cieľovými hodnotami sú uvedené v samostatnej tabuľkovej prílohe.

Obrázok č. 21: Prehľad merateľných ukazovateľov výstupov, výsledkov a dopadov podľa oblastí a špecifických cieľov stratégie PHSR PSK

D – Realizačná časť

Prioritné a tematické oblasti PHSR PSK	Špecifické ciele PHSR PSK	Opatrenia	Ukazovateľ výstupu/výsledku	Ukazovateľ dopadu
I. HOSPODÁRSKA OBLASŤ: 1. Podnikanie a inovácie; 2. Cestovný ruch; 3. Technická infraštruktúra	I.1. Podpora podnikania a inovácií	1.1. 1.2. 1.3. 1.4.	Počet projektov na podporu podnikania (1.1.) Objem finančných prostriedkov použitých na odporu VaV (1.2) Počet inovačných klastrov/partnerstiev/center (1.2,1.3,1.4) Počet podporených pracovných miest na vidieku (1.4)	Výška regionálneho HDP Nárast tržieb u príjemcov NFP v podporenej oblasti
	I.2. Dobudovanie bezpečnej a kvalitnej technickej infraštruktúry územia	2.1. 2.2. 2.3.	Dĺžka zmodernizovaných / vybudovaných úsekov ciest v km (2.1) Počet vybudovaných viacfunkčných dopravných a informačných terminálov (2.1,2.2) Počet projektov efektívnych ekologických systémových riešení technickej infraštruktúry (2.1,2.2,2.3) Dĺžka vybudovaných úsekov inžinierskych sietí na dodávku energie v km (2.3)	Úspora času v doprave Miera napojenosti domácností/ obyvateľov obcí na technickú infraštruktúru (internet/dopravný systém/energetické zdroje) v % Úspora energie v %
II. SOCIÁLNA OBLASŤ: 4. Vzdelávanie; 5. Sociálne služby a zdravotnícka starostlivosť; 6. Efektívne služby občanom pre kvalitnejší, aktívnejší a inkluzívny život; 7. Rozvoj kultúrneho a kreatívneho potenciálu regiónu	II.1. Modernizácia vzdelávania s dôrazom na kvalitu života	1.1. 1.2. 1.3. 1.4.	Počet projektov podľa opatrení (1.1 – 3.3) Počet škôl s prepojením na prax v podnikoch (1.2) Počet vytvorených komunitných center pre rozvoj inovácií vo všetkých oblastiach reg. Rozvoja (1.3,2.3,2.4)	Počet absolventov s uplatnením na trhu práce do 6 mesiacov od skončenia školy Miera úspešnosti žiakov ZŠ pri testovaní znalostí v prírodovednej oblasti Podiel detí vo veku do 5 rokov využívajúcich predškolské zariadenia Počet udržaných partnerstiev medzi vzdelávacími inštitúciami a podnikmi
	II.2. Budovanie a rozvoj centier zdravotníckych, sociálnych a komunitných služieb pre inkluzívnu občiansku spoločnosť	2.1. 2.2. 2.3. 2.4.	Počet osôb klientov využívajúcich soc. služby na komunitnej úrovni (2.1) Počet osôb poskytujúcich soc. služby na kom. úrovni (2.1,2.3) Počet osôb zo	Počet udržaných sociálnych podnikov Miera zapojenosti občanov do komunitných aktivít (v kult., šport., soc., vzdel. oblasti) Počet dlhodobo

			znevýhodnených skupín zapojených do komunitných prac. aktivít (1.3,2.3) Počet vytvorených alebo podporených sociálnych podnikov (2.4)	evidovaných nezamestnaných Miera spokojnosti obyvateľov s kvalitou života
	II.3. Udržateľný rozvoj územia s dôrazom na podporu kultúrneho potenciálu	3.1. 3.2. 3.3.	Počet návštevníkov kult. Zariadení a kult. Podujatí v kraji Počet osôb aktívne zapojených do realizácie kultúrnych aktivít (3.2)	
III. ENVIRONMEN- TÁLNA OBLASŤ: 8. Ochrana ŽP a zdravia človeka a efektívnejšie využívanie prírodných zdrojov pre zabezpečenie udržateľného rozvoja územia	III.1 Starostlivosť o životné prostredie a znižovanie záťaží	1.1. 1.2. 1.3. 1.4. 1.5.	Počet projektov podľa opatrení (1.1-1.5) Dĺžka vytvorenej cyklickej infraštruktúry v km (1.5, 1.2) Dĺžka zrekonštruovaných/vybudovaných úsekov siete vodovodov v km (1.3) Dĺžka zrekonštruovaných/vybudovaných úsekov kanalizácie v km (1.3) Plocha vytvorených prvkov zelenej infraštruktúry (1.2)	Miera zhodnocovania komunálneho odpadu Podiel OZE na celkovom objeme výroby energie Podiel počtu osôb napojených na vodovod Podiel počtu osôb napojených na kanalizáciu Podiel udržiavanej zelenej infraštruktúry na celkovej rozlohe sídel Intenzita znečistenia emisiami tuhých častíc/CO v sídlach s realizovanými opatreniami Úspora energie v %

4 AKČNÝ PLÁN S VÝHLÁDOM NA 2-ROČNÉ OBDOBIE

Akčný plán je nástroj pre plánovanie aktivít, zdrojov a harmonogramu realizácie projektov, zároveň vytvára vecný podklad pre zostavovanie rozpočtu a úpravu rozpočtového výhľadu a pomáha koordinovať, monitorovať a hodnotiť PHSR PSK.

Súčasťou akčného plánu sú už realizované projekty, ktorých realizácia bude pokračovať z predchádzajúceho kalendárneho roku a projektové zámery, ktorých realizácia je v nasledujúcom roku plánovaná.

Akčný plán obsahuje:

- názov aktivity/ projektu,
- priradenie projektu k prioritnej oblasti PHSR PSK,
- priradenie k programovej štruktúre rozpočtu PSK,
- harmonogram realizácie,
- rozpočet projektu (celkom a v príslušnom roku),
- zameranie projektu
- informáciu o partneroch a iných zdrojoch financovania mimo rozpočtu PSK
- zodpovedný odbor za projekt.

Kritériom pre zaradenie projektov do akčného plánu je:

- Príspevok k napĺňaniu cieľov PHSR PSK
- Pripravenosť projektu na realizáciu,
- Rozpočet a rozpočtový výhľad PSK,
- Disponibilné finančné prostriedky na jeho realizáciu.

Akčný plán tvorí samostatnú prílohu dokumentu PHSR PSK.

ČASŤ E - Finančná časť

1 SYSTÉM FINANČNÉHO ZABEZPEČENIA OPATRENÍ A AKTIVÍT PHSR PSK

Na financovanie plánovaných aktivít PHSR PSK má Prešovský samosprávny kraj k dispozícii vlastné zdroje, zdroje zo štátneho rozpočtu a cudzie zdroje z bánk, z európskych štrukturálnych investičných fondov (EŠIF) alebo z iných finančných mechanizmov alebo donorov. Na realizáciu aktivít a projektov a zabezpečenie jednotlivých opatrení a dosiahnutie strategických cieľov PHSR PSK 2014-2020 bude PSK využívať viaczdrojové finančné zabezpečenie ako kombináciu vlastných zdrojov a cudzích zdrojov. Pri realizácii aktivít, ktoré budú priamo v súlade s konkrétnymi cieľmi kohéznej politiky EÚ, bude PSK požadovať financovanie cez vyhlasované výzvy na podávanie projektových žiadostí na ciele a opatrenia jednotlivých operačných programov SR zodpovedajúcich vybraným tematickým cieľom pre regionálny rozvoj SR v období 2014-2020 definovaný v súlade s kohéznou politikou EÚ a s cieľmi stratégie Európa 2020. Prostredníctvom týchto výziev sa budú subjekty verejného sektora, súkromného sektora alebo tretieho sektora pôsobiace v PSK uchádzať o finančné zdroje z EŠIF.

V tomto programovom období 2014-2020 je kohézna politika EÚ podporujúca ekonomický rozvoj členských krajín vrátane SR realizovaná cez nasledovných 5 fondov: Európsky fond pre regionálny rozvoj (EFRR); Európsky sociálny fond (ESF); Kohézny fond (KF); Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka (EPFRV); Európsky fond pre námorné a rybné hospodárstvo (EFNRH).

PSK sa plánuje uchádzať o finančné príspevky poskytované SR prostredníctvom nasledovných operačných programov :

- Operačný program Efektívna verejná správa (OP EVS)
- Operačný program Integrovaná infraštruktúra (OP II)
- Integrovaný regionálny operačný program (IROP)
- Operačný program Kvalita životného prostredia (OP KŽP)
- Operačný program Ľudské zdroje (OP ĽZ)
- Program rozvoja vidieka (PRV)
- Operačný program Technická pomoc (OP TP)
- Operačný program Výskum a inovácie (OP Val)
- Program cezhraničnej spolupráce PL - SK 2014 – 2020 (CBC PL –SK)
- Program cezhraničnej spolupráce ENI HU – SR - RO – UA 2014 – 2020 (ENI HU-SR-RO-UA).

PSK pri financovaní PHSR PSK postupuje v súlade s platnými pravidlami rozpočtového hospodárenia územnej samosprávy. Pri použití verejných zdrojov EÚ bude zároveň dodržiavať súvisiacu platnú legislatívu a Systém riadenia EŠIF na relevantné programové obdobie, na ktorý nadväzuje Systém finančného riadenia štrukturálnych fondov, Kohézneho fondu a Európskeho námorného a rybárskeho fondu na programové obdobie 2014 – 2020. Financovanie projektov predkladaných v rámci výziev na získanie nenávratného finančného príspevku zo štrukturálnych fondov EU sa riadi Stratégiou

E – Finančná časť

financovania EŠIF pre programové obdobie 2014 – 2020, ktorá bola schválená uznesením vlády č. 658 zo dňa 13. novembra 2013. Tento dokument definuje jednotnú stratégiu financovania pre stanovenie účasti jednotlivých zdrojov na financovaní projektov a operácií z jednotlivých zdrojov financovania - štrukturálnych fondov, Kohézneho fondu (KF), Európskeho fondu pre námorné a rybné hospodárstvo (EFNRH), Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka (EPFRV), štátneho rozpočtu (ŠR SR), rozpočtov vyšších územných celkov, rozpočtov obcí a pre prijímateľov operačných programov spolufinancovaných zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu v rámci cieľa 1 - Investície pre rast a zamestnanosť a pre prijímateľov zo Slovenskej republiky operačných programov v rámci cieľa 2 - Európska územná spolupráca - cezhraničná spolupráca a prijímateľov operačného programu spolufinancovaného z Európskeho fondu pre námorné a rybné hospodárstvo a Programu rozvoja vidieka (PRV) 2014 - 2020 spolufinancovaného z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka. PSK plánuje využívať v programovom období 2014 -2020 vo významnej miere zdroje EŠIF ako doplnenie financovania aktivít PHSR PSK financovaných z vlastných zdrojov a to formou podávania projektových žiadostí o poskytnutie nenávratných finančných príspevkov z jednotlivých operačných programov SR.

Pre financovanie projektov schválených v programovom období 2007-2013 zostáva v platnosti systém finančného riadenia platný pre programové obdobie 2007 – 2013.

Pri využití ďalších finančných mechanizmov, ktoré nespádajú do skupiny EŠIF, sa tieto budú riadiť vlastnými postupmi finančného riadenia, ako napr. Systém financovania a finančného riadenia Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho priestoru a Nórskeho finančného mechanizmu pre programové obdobie 2009-2014 alebo program Horizont 2020, ktoré PSK v prípade získania grantu bude musieť dodržiavať.

Obrázok č. 22: Prehľad členenia zdrojov financovania PHSR PSK

Vlastné zdroje samosprávy	Cudzie zdroje
Bežné príjmy rozpočtov miestnej a regionálnej samosprávy	Úvery, záruky, mikropôžičky, leasing, komunálne obligácie a iné návratné finančné nástroje
	Granty, dotácie zo štátneho rozpočtu a účelových fondov ŠR, nenávratné finančné príspevky na realizáciu projektov podľa podmienok jednotlivých podporných medzinárodných finančných mechanizmov, dary

1. Vlastné zdroje regionálnej a miestnej samosprávy sú bežné príjmy rozpočtov regionálnych a miestnych samospráv. Tvoria ich daňové príjmy a nedaňové príjmy.

2. Cudzie zdroje tvoria návratné a nenávratné zdroje.

Cudzie návratné zdroje sú úvery z komerčných bánk, leasing, komunálne obligácie, finančné nástroje návratnej pomoci (záruky, mikropôžičky, úvery so zvýhodnenými podmienkami). Medzi finančnými nástrojmi sú k dispozícii na podporu podnikania pôžičky a záruky od Slovenskej záručnej a rozvojovej banky, mikropôžičky z Európskeho investičného fondu (EIF) cez iniciatívu JEREMIE, na podporu projektov zameraných na zvyšovanie úspor energie sú k dispozícii zvýhodnené pôžičky Štátneho fondu rozvoja bývania (ŠFRB) pre obytné budovy, na podporu opatrení zameraných na znižovanie environmentálnej záťaže funguje Environmentálny fond, ktorý je financovaný len z príspevkov

výrobcov odvádzaných ako poplatok za spracovanie odpadu z ich výrobkov. Ďalšími existujúcimi nástrojmi sú SlovSEFF a MunSEFF fungujúce z podpory Európskej banky pre obnovu a rozvoj (EBOR), či iniciatíva JESSICA vytvorená z iniciatívy EBOR.

Medzi cudzie nenávratné zdroje PSK zaraďujeme nenávratné finančné príspevky zo štrukturálnych fondov EU na realizáciu projektov, granty z medzinárodných podporných programov a nadácií na realizáciu projektov, dotácie a dary od fyzických alebo právnických osôb, granty a dotácie zo štátneho rozpočtu a z účelových fondov ŠR. PSK môže použiť na financovanie aktivít a opatrení PHSR PSK aj prostriedky štátneho rozpočtu rozdelené podľa účelu použitia do rôznych účelových fondov alebo zdroje Európskej únie ako formu doplnkových finančných zdrojov na aktivity, ktoré sú v súlade s Národnou stratégiou regionálneho rozvoja a prioritami a cieľmi stratégie Európa 2020.

1.1 FINANČNÉ ZDROJE POSKYTOVANÉ CEZ OPERAČNÉ PROGRAMY EŠIF 2014-2020

Tabuľka č. 28: Objem schválených finančných prostriedkov EÚ pre SR na roky 2014-2020 podľa operačných programov cieľa Investovanie do rastu a zamestnanosti

P.č.	Operačné programy	Riadiaci orgán	Pridelené finančné prostriedky v EUR
1.	Výskum a inovácie	MŠVVŠ SR	2 266 776 537
2.	Integrovaná infraštruktúra	MDVRR SR	3 966 645 373
3.	Ľudské zdroje	MPSVR SR	2 204 983 517
4.	Kvalita životného prostredia	MŽP SR	3 137 900 110
5.	Integrovaný regionálny OP	MPRV SR	1 754 490 415
6.	Efektívna verejná správa	MV SR	278 449 284
7.	Technická pomoc	ÚV SR	159 071 912
8.	Program rozvoja vidieka	MPRV SR	1 545 272 844
9.	Rybné hospodárstvo	MPRV SR	15 785 000
	SPOLU		15 329 374 992

Tabuľka č. 29: Objem schválených finančných prostriedkov EÚ pre SR cez operačné programy cieľa Európska územná spolupráca do r. 2020:

P.č.	Operačný program	Orgán zodpovedný za prípravu a implemetáciu
	Programy cezhraničnej spolupráce	
1.	SK - CZ 2014 - 2020	MPRV SR
2.	SK - AT 2014 - 2020	MPRV SR
3.	PL - SK 2014 - 2020	MPRV SR
4.	SK - HU 2014 - 2020	MPRV SR
5.	ENI HU - SK - RO - UA 2014 - 2020	MPRV SR
	Programy nadnárodnej spolupráce	
6.	Stredná Európa	ÚV SR
7.	ETC Dunaj	ÚV SR
	Programy medziregionálnej spolupráce	
8.	INTERREG	MH SR
9.	ESPO	MDVRR SR
10.	INTERACT	BSK/MH SR
11.	URBACT	MDVRR SR
	SPOLU	223 367 272 EUR

V rámci aktivít a projektov naplánovaných na realizáciu opatrení a strategických cieľov PHSR PSK na obdobie 2014-2020 sa cez OP II budú realizovať veľké dopravné projekty zamerané na dostavbu diaľnice Poprad - Prešov, vonkajšieho obchvatu Prešova, riadené z úrovne rezortného ministerstva.

Cez OP KZP sa budú finančne podporovať projekty zamerané na oblasti:

- ochrana zložiek ŽP (voda ,ovzdušie, príroda) a zachovanie rozmanitosti rastlinstva a živočíšstva,
- znižovanie environmentálnej záťaže,
- hospodárenie s odpadmi,
- energetický manažment,
- systém riadenia rizík

Na území PSK je možné realizovať aktivity spolufinancované cez OP KZP, ako sú vytvorenie a skvalitňovanie monitorovacieho systému na sledovanie kvality ovzdušia, zlepšenie informovanosti o problematike environmentálnych záťaží, podpora nástrojov informačného charakteru so zameraním na predchádzanie vzniku odpadov, na podporu triedeného zberu odpadov a zhodnocovania odpadov, zachovanie a obnova biodiverzity a ekosystémov a ich služieb prostredníctvom ich revitalizácie,

obnovy a budovania zelenej infraštruktúry, Technické opatrenia na redukcii emisií znečisťujúcich látok do ovzdušia realizované na zdrojoch znečisťovania ovzdušia, prieskum, sanácia a monitorovanie environmentálnych záťaží v mestskom prostredí, ako aj v opustených priemyselných lokalitách (vrátane oblastí, ktoré prechádzajú zmenou), sanácia environmentálnych záťaží v súlade s princípom „znečisťovateľ platí“, zníženie energetickej náročnosti verejných budov, výstavba, rekonštrukcia a modernizácia rozvodov tepla, výstavba, rekonštrukcia a modernizácia zariadení na výrobu elektriny a tepla vysoko účinnou kombinovanou výrobou s maximálnym tepelným príkonom 20 MW), rozšírenie monitorovania energetickej efektívnosti, využívania OZE a iných nízko uhlíkových opatrení, podpora rozvoja efektívnych systémov centralizovaného zásobovania teplom, z dôvodu udržania a zvýšenia podielu dodaného tepla vyrobeného vysoko účinnou kombinovanou výrobou (pre centrá sídel a MRK).

Cez OP IROP sa plánuje realizovať investícia na:

- integrovaný program verejnej dopravy medzi mestami Prešov a Košice, skvalitnenie ciest II. a III. triedy s výstavbou cyklotrás riadené územnými samosprávami;
- zriadenie a výstavba centier zdravotnej starostlivosti spojená so sociálnymi službami a komunitnými službami;
- výstavbu predškolských zariadení podľa potrieb vývoja počtu obyv., skvalitnenie škôl základného stupňa a stredného stupňa vzdelania s lepším zameraním na praktické potreby trhu práce, zintenzívnenie projektov spolupráce VŠ a zamestnávateľov v oblasti prepojenia teórie a praxe;
- zriadenie krajského centra kreatívneho priemyslu;
- skvalitnenie a dostavbu siete vodovodov a zdrojov pitnej vody a napojenie pôvodcov odpadových vôd na existujúcu verejnú kanalizáciu;
- opatrenia na ochranu zdravia a prírody zamerané na predchádzanie rizikám súvisiacim so zmenou klímy a znižovanie znečistenia ŽP, skvalitnenie podmienok bývania zvyšovaním energetickej účinnosti stien budov a zavádzaním obnoviteľných zdrojov energie;
- integrované územné investície schválené v súlade s Regionálnou integrovanou územnou stratégiou PSK (RIUS);

Cez PRV sa plánujú realizovať aktivity, ktoré sú komplementárne k obsahovo rovnako zameraným projektom financovaným cez OP IROP a OP KZP, ale implementované budú v menšom meradle, prepočítavanom na počet obyvateľov v sídlach, v ktorých sa projektová aktivita zrealizuje. Zároveň to budú projekty a aktivity podporujúce kvalitnejší život na vidieku, projekty s investíciami do lesného hospodárstva, poľnohospodárskej produkcie a strategického plánovania MAS, projekty na zavádzanie a podporu širokopásmovej infraštruktúry, poskytovanie širokopásmového prístupu a elektronickej verejnej správy.

OP IZ bude podporovať projekty zamerané na:

- zvyšovanie pracovných kompetencií mladých bez práce ich vzdelávaním, umožňovaním získavať praktické skúsenosti;
- skvalitňovanie systému vzdelávania úpravou a tvorbou nových predmetov;
- podporu zamestnávania cez aktívne opatrenia trhu práce;

E – Finančná časť

- sociálnu inklúziu ohrozených skupín (vrátane MRK, cez poskytovanie poradenských a sociálnych služieb bližšie ku klientom, vytváranie kom. centier, sociálnych podnikov, pracovnou a kultúrnou aktivizáciou znevýhodnených skupín obyvateľov z dôvodu vysokého veku, zdravotného postihnutia, príslušnosti k národnostnej menšine, nízkou životnou úrovňou formou vytvárania samo podporných pracovných a kultúrnych aktivít;
- rozšírenie siete škôlok, zdravotnej starostlivosti a zabezpečenie technickej vybavenosti v obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít (MRK);
- podporu prístupu k bývaniu, k pitnej a úžitkovej vode, systému zberu odpadu v segregovaných osadách s prítomnosťou MRK;

Program cezhraničnej spolupráce PL-SK 2014-2020 umožní financovať projekty spolupráce s možným zameraním na propagáciu a ochranu prírodného bohatstva, výstavbu spoločných cyklotrás EUROVELO, zlepšovania susedských vzťahov prihraničných regiónov SR, PL.

ENI HU-SR-RO-UA 2014-2020 podporí spoločné projekty riešenia pomoci obyvateľov krajín ohrozených vojnou.

OP EVS umožní čerpanie finančných zdrojov na projekty zamerané na skvalitnenie systémov a optimalizovanie procesov verejnej správy a zvýšenie kompetencií ľudských zdrojov vo verejnej správe a ich modernizovanie vrátane zvýšenia transparentnosti procesov verejného obstarávania a zvýšenie vymáhateľnosti práva prostredníctvom súdov.

OP TP zabezpečí prefinancovanie ľudských zdrojov a technického vybavenia pre zabezpečenie funkčnosti a kvality administratívnych kapacít PSK na prijímanie, monitorovanie a hodnotenie projektov v novom programovom období.

1.2. NÁSTROJ TECHNICKEJ POMOCI ELENA

V rámci predchádzajúceho programového obdobia 2007-2013 a v súlade s napĺňaním záväzkov Dohovoru primátorov Prešovského kraja podpísal PSK zmluvu o využití nástroja technickej pomoci ELENA poskytovaného Európskou investičnou bankou a Európskou úniou pre aktivity a poradenstvo zamerané na prípravu investičného programu Trvalo udržateľnej energie v PSK. Európsky nástroj pomoci v oblasti lokálnej energie (angl. European Local Energy Assistance Facility (ELENA)) je vytvorený Európskou komisiou a Európskou investičnou bankou na základe Iniciatívy pre financovanie trvalo udržateľnej energie.

JASPERS

JASPERS je ďalší nástroj technickej pomoci určený verejnej správe na podporu prípravy hlavných projektov s možným spolufinancovaním z finančných zdrojov EÚ.

1.3. INÉ MEDZINÁRODNÉ PROGRAMY EÚ

Prijímateľmi finančnej pomoci cez programy EÚ sú nielen mestá, obce, verejné inštitúcie, ale aj malé a stredné podniky, mimovládne organizácie, mladí ľudia, výskumní pracovníci, poľnohospodári a ďalšie skupiny prijímateľov. Popri finančnej podpore z rámci programov regionálneho rozvoja kohéznej politiky EÚ poskytuje EÚ financie aj cez iné samostatné programy. Nižšie sú uvedené tie, ktoré sú potenciálne vhodnými zdrojmi financovania strategických cieľov a jednotlivých opatrení PHSR PSK pre obdobie 2014-2020:

Program Kreatívna Európa podporuje sektor kultúry, filmový priemysel a kreatívny priemysel a jeho propagáciu v ďalších krajinách a v meniacich sa podmienkach súčasného digitálneho veku. Schválené finančné zdroje program na obdobie do r. 2020 sú vo výške 1 462,72 milión dolárov v bežných cenách.

Program Európa pre občanov podporuje európske občianstvo a zlepšovanie podmienok pre demokratickú účasť občanov v EÚ, zvyšovanie povedomia o spoločnej histórii, hodnotách, rôznorodosti a podporu príležitostí na sociálny a interkultúrny dialóg a dobrovoľníctvo na úrovni EÚ

Program Erasmus Plus je zameraný na podporu vzdelávania, odbornej prípravy, mládeže a športu. V rámci podporovaných sektorov vzdelávania je zahrnuté základné školstvo, stredné školstvo, odborná príprava, vysokoškolské vzdelávanie a vzdelávanie dospelých.

Program LIFE je finančným nástrojom EÚ podporujúci projekty zamerané na zachovanie životného prostredia, prírody a biodiverzity a aktivity reagujúce na zmeny klímy.

Horizont 2020 je program zameraný na podporu inovácií a posilňovanie vedeckej a technologickej základne EÚ a podporu rastu konkurencieschopnosti Únie vrátane konkurencieschopnosti jej priemyslu. Tento program sa v období 2014 - 2020 zameriava na nasledujúce tri priority:

- 1. excelentná veda – s cieľom posilniť a rozšíriť excelentnosť vedeckej základne a skonsolidovať Európsky výskumný priestor pre rast jeho konkurencieschopnosti v celosvetovom meradle.
- 2. vedúce postavenie priemyslu – s cieľom urýchliť vývoj technológií a inovácií, ktoré budú podporovať podniky zajtrajška a pomáhať inovatívnym európskym malým a stredným podnikom (ďalej len „MSP“) narásť na svetové vedúce spoločnosti (IKT, nanotechnológie, pokročilé materiály, biotechnológie, pokročilá výroba a vesmír) a zabezpečiť prístup k prostriedkom financovania rizika a inovácie v MSP.
- 3. spoločenské výzvy – s cieľom priamo reagovať na politické priority a spoločenské výzvy vymedzené v stratégii Európa 2020.

1.4 GRANTY FINANČNÉHO MECHANIZMU EHP A NÓRSKA

Finančný mechanizmus EHP a Nórsky finančný mechanizmus predstavujú príspevky prispievateľských krajín, t. j. Nórska, Islandu a Lichtenštajnska viacerým členským štátom Európskej únie, kde podporované projekty sú zamerané na posilnenie bilaterálnych vzťahov medzi prijímateľskou

krajinou (SR) a donorskými štátmi (Nórskom, Lichtenštajnskom a Islandom), znižovanie regionálnych rozdielov a výmenu skúseností či rozvoj inovácií v nasledujúcich 9 programoch:

1. Prispôsobenie sa zmene klímy;
2. Miestne a regionálne iniciatívy na zníženie národných nerovností a podporu sociálnej inklúzie;
3. Ochrana a revitalizácia kultúrneho a prírodného dedičstva a podpora diverzity v kultúre a umení v rámci európskeho kultúrneho dedičstva;
4. Zelené inovácie v priemysle;
5. Domáce a rodovo podmienené násilie;
6. Cezhraničná spolupráca;
7. Štipendijný program;
8. Globálny fond pre dôstojnú prácu a tripartitný dialóg;
9. Fond pre mimovládne organizácie;

Program poskytuje granty subjektom zo Slovenskej republiky až do vyčerpania prostriedkov pridelených Slovenskej republike, čo predstavovalo na začiatku programového obdobia 2009-2014 80 miliónov EUR.

2 AKČNÝ PLÁN FINANCOVANIA

Celkové financovanie realizácie jednotlivých aktivít a projektov PHSR PSK bude schvaľované Zastupiteľstvom PSK po odsúhlasení konkrétnych aktivít a projektov na realizáciu jednotlivých opatrení a dosahovanie naplánovaných cieľov. Finančný plán PHSR PSK sa bude odvíjať od vývoja finančnej situácie rozpočtu PSK a bude každoročne aktualizovaný podľa platných ročných rozpočtov PSK a podľa konkretizácie jednotlivých aktivít a projektov aktualizovaných na realizáciu PHSR PSK v jednotlivých rokoch. Aktivity realizované obcami a mestami alebo inými subjektmi pôsobiacimi v oblasti regionálneho rozvoja v rámci kraja budú financované a vykazované v rámci ich vlastných rozpočtov a v prípade priameho zapojenia kraja do realizácie projektov budú zahrnuté do finančného plánu PHSR PSK. Finančný plán predkladaného návrhu PHSR PSK sa preto zameria v prvom rade na návrh finančného rámca PHSR PSK 2014-2020 v členení hlavných prioritných a tematických oblastí a špecifických cieľov podľa navrhovaných zdrojov financovania. Z finančného rámca podľa zdrojov financovania bude následne vypracovaný akčný plán financovania navrhovaných aktivít a projektov na roky 2015-2017, ktoré budú priradené k jednotlivým prioritám a špecifickým cieľom s navrhnutým viaczdrojovým financovaním.

2.1. ROZPOČET PSK

Tabuľka č. 30: Vývoj príjmov a výdavkov rozpočtu Prešovského kraja rozpočtu PSK

Príjmy v tisícoch EUR						
Rok	2010	2011	2012	2013	2014*	
Daňové príjmy	64 518,6	75 110,1	77 542,3	80 296,9	82 200,0	
Nedaňové príjmy	7 826,1	9 097,5	8 523,9	8 141,6	6 002,2	
Granty a transfery	86 829,1	95 216,4	75 277,4	74 202,4	77 316,3	
Príjmy spolu	159 173,8	179 424,0	161 343,6	162 640,9	165 518,5	
Finančné operácie – príjmové	20 307,2	22 839,4	18 490,5	8 862,9	17 849,2	
Príjmy a fin. operácie spolu	179 481,0	202 263,4	179 834,1	171 503,8	183 367,7	
Výdavky v tisícoch EUR						
Bežné výdavky	136 118,4	144 144,1	145 306,2	139 719,3	152 360,5	
v	Výdavky verejnej správy	4 800,5	5 657,1	5 886,7	5 287,8	6 835,1
tom	Všeobecná pracovná oblasť	1 965,1	2 284,5	1 936,8	2 189,8	4 642,4
	Doprava	30 548,6	32 067,1	35 305,3	30 448,3	35 372,3
	Zdravotníctvo	3,5	103,6	22,0	1,1	0
	Kultúrne služby	7 020,5	8 362,7	8 595,6	8 198,5	8 639,1
	Vzdelávanie	70 080,2	70 461,1	68 918,4	69 097,1	71 569,2
	Sociálne zabezpečenie	21 700,0	25 201,2	24 641,4	24 496,8	25 302,4
Kapitálové výdavky	23 887,8	37 328,5	18 970,4	14 064,4	24 257,7	
Výdavky spolu	160 006,2	181 472,6	164 276,6	153 783,6	176 618,1	
Finančné operácie - výdavkové	6 004,6	8 956,1	10 420,9	4 194,1	6 749,6	
Výdavky a fin. operácie spolu	166 010,8	190 428,7	174 697,5	157 977,7	183 367,7	
Rozdiel príjmov a výdavkov	-832,4	-2 048,6	-2 933,0	8 857,3	-11 099,6	

*Údaje v tabuľke za rok 2014 sú spracované na základe zverejnenej 5. úpravy rozpočtu PSK pre rok 2014.

Rozpočet je členený na viacero častí - programov. Tieto programy sú stanovené v zmysle Zásad rozpočtového procesu PSK a definujú oblasti výdavkov ako programy, ktoré predstavujú súbory aktivít slúžiacich k plneniu zámerov jednotlivých programov.

Program 001: Plánovanie, manažment, kontrola

Program 002: Rozvoj kraja

Program 003: Interné služby

Program 004: Doprava a komunikácie

Program 005: Vzdelávanie

Program 006: Kultúra

Program 007: Sociálne zabezpečenie

Program 008: Zdravotníctvo

Program 009: Administratíva

V súvislosti s prípravou akčného plánu PHSR PSK na roky 2015-2017 sú dôležité programy rozpočtu

E – Finančná časť

PSK, v rámci ktorých je možné realizovať aktivity a projekty PHSR PSK, ktoré zodpovedajú nastaveným tematickým oblastiam a strategickým cieľom programu rozvoja kraja. Z vyššie uvedených programov im najlepšie zodpovedajú programy č. 2,4,5,6,7 a 9. Preto pri príprave finančného plánu PHSR PSK sa navrhuje plánované aktivity začleniť pod niektorý zo spomenutých programov a viesť samostatnú evidenciu výdavkov a príjmov na ich realizáciu v podprograme s názvom Projekty a granty.

V rámci Programu 002: **Rozvoj kraja** sú vyčlenené podprogramy: Strategické dokumenty a územné plánovanie, Regionálny rozvoj, Rozvoj cestovného ruchu, SO/RO pre Regionálny operačný program, Rozvoj cezhraničnej spolupráce, Projekty s granty

Program 004: **Doprava a komunikácie** je členený na Podprogramy: Cestná infraštruktúra, Výkony vo verejnom záujme v pravidelnej prímestskej autobusovej doprave, Projekty a granty

Program 005: **Vzdelávanie** má Podprogramy: Stredné školy, Školské zariadenia, Poskytovanie sociálneho zabezpečenia v oblasti vzdelávania, Školský úrad, Šport. Projekty a granty

Program 006: **Kultúra** má Podprogramy: Divadlá, Knižnice, Múzeá, Galérie, Osvetové strediská, Hvezdárne a planetáriá, Umelecké súbory, Kultúrne podujatia po zážitou predsedu PSK, Projekty a granty

Program 007: **Sociálne zabezpečenie** je členený na Podprogramy: Starostlivosť o občanov so zdravotným postihnutím, seniorov a marginalizované skupiny občanov, Sociálno-právna ochrana detí a sociálna kuratela, Projekty a granty

Program 009: **Administratíva** zahŕňa Podprogramy: Personalistika a mzdy, Vzdelávanie a starostlivosť o zamestnancov, Materiálno-technické zabezpečenie administratívnych činností, Podporné činnosti, Verejné obstarávanie, Úroky z návratných zdrojov financovania.

2.2. NÁVRH FINANČNÉHO RÁMCA REALIZÁCIE PHSR PSK PODĽA ZDROJOV FINANCOVANIA

Obrázok č. 23: Schéma finančného rámca realizácie PHSR PSK 2014-2020 podľa zdrojov financovania

Prioritné a tematické oblasti PHSR PSK	Špecifické ciele PHSR PSK	Financovanie z rozpočtu PSK podľa Programov	Doplnkové zdroje financovania (obce, ŠR, EŠIF)	Názov finančného nástroja/programu
I. HOSPODÁRSKA OBLASŤ: 1.Podnikanie a inovácie; 2.Cestovný ruch; 3. Technická infraštruktúra	I.1. Podpora podnikania a inovácií	Program 002: Rozvoj kraja	ŠR SR,EFRR, ESF	OP Val; OP LŽ; CBC PL- SK 2014-2020; Horizon 2020, FM EHP a NFM 2009-2014
	I.2.Dobudovanie bezpečnej a kvalitnej technickej infraštruktúry územia	Program 004: Doprava a komunikácie	ŠR SR,KF, EFRR,	OP II; IROP; OP TP; PRV
II.SOCIÁLNA OBLASŤ: 4.Vzdelávanie; 5. Sociálne služby a zdravotnícka starostlivosť; 6. Efektívne služby občanom pre kvalitnejší, aktívnejší a inkluzívny život; 7.Rozvoj kultúrneho a kreatívneho potenciálu regiónu	II.1. Modernizácia vzdelávania s dôrazom na kvalitu života	Program 005: Vzdelávanie	ŠR SR,KF, EFRR,	OP LŽ; IROP; PRV; Program Erasmus plus
	II.2. Budovanie a rozvoj centier zdravotníckych, sociálnych a komunitných služieb pre inkluzívnu občiansku spoločnosť	Program 007 : Sociálne zabezpečenie	ŠR SR,ESF, EFRR,	OP LŽ; IROP; Európa pre občanov
	II.3. Udržateľný rozvoj územia s dôrazom na podporu kultúrneho potenciálu	Program 002: Rozvoj kraja; Program 006: Kultúra; Program 009: Administratíva	Obce, ŠR SR, EFRR, EPFRV, ESF	IROP; PRV; OP TP; OP EVS; CBC PL-SK 2014-2020; ENI HU-SR-RO-UA 2014-2020; Kreatívna Európa FM EHP a NFM 2009-2014;
III. ENVIRONMENTÁLNA OBLASŤ: 8. Ochrana ŽP a zdravia človeka a efektívnejšie využívanie prírodných zdrojov pre zabezpečenie udržateľného rozvoja územia	III.1 Starostlivosť o životné prostredie a znižovanie záťaží	Program 002: Rozvoj kraja	Obce, ŠR SR, EFRR, EPFRV,	OP KŽP; PRV; IROP; CBC PL-SK 2014-2020; LIFE

2.3. NÁVRH ROZPOČTU PSK NA ROKY 2015-2017

Návrh rozpočtu PSK na roky 2015-2017 obsahuje dotácie zo štátneho rozpočtu na prenesený výkon kompetencií v oblasti vzdelávania, ako aj finančné prostriedky na implementáciu projektov financovaných z rozpočtov EÚ a z rozpočtov iných krajín EÚ, vrátane kofinancovania zabezpečeného z úverových zdrojov. Úverové zdroje PSK plánuje čerpať výlučne z Európskej investičnej banky, ktorá poskytuje najvýhodnejšie podmienky tak pre Slovenskú republiku ako aj pre PSK. Rozpočet obsahuje aj vlastné finančné prostriedky, ktoré samosprávny kraj používa na zabezpečenie originálnych kompetencií v zmysle platnej legislatívy.

V príjmovej časti rozpočtu je predpokladaný vývoj plnenia daňových príjmov v objeme 87 245 tis. €, v tom podielová daň z príjmov fyzických osôb 71 945 tis.€ a predpokladaný výber dane z motorových vozidiel v objeme 15 300 tis. €. Nedaňové príjmy sú rozpočtované v objeme 5 850 tis. €, z toho kapitálové príjmy 350 tis.€. Granty a transfery sú rozpočtované v objeme 64 080 tis.€ a predstavujú plánované dotácie z jednotlivých rozpočtových kapitol štátneho rozpočtu na zabezpečenie financovania kompetencií preneseného výkonu štátnej správy a ďalšie úlohy spojené najmä s realizáciou projektov v rámci štrukturálnych fondov EÚ ako aj iných finančných mechanizmov, napr. Nórsky finančný mechanizmus. Návrh rozpočtu príjmov pre rok 2015 je v porovnaní so schváleným rozpočtom roka 2014 vyšší o 870 tis. €, tzn. je navrhovaný v celkovom objeme 157 175 tis. €. Aj napriek nižšiemu počtu europrojektov, ktoré bude samosprávny kraj implementovať v roku 2015 uvažujeme s nárastom príjmov, čo vychádza predovšetkým z vyššieho odhadu dane z príjmov fyzických osôb a dane z motorových vozidiel.

V rámci rozpočtu príjmov je nutné podotknúť, že od roku 2012 došlo k zmene podielu na dani z príjmov fyzických osôb pre VÚC z 23,5 % na 21,9 % ako prejav solidárnosti regionálnej samosprávy na znížení verejného dlhu SR. Na pôvodnú úroveň podiel na uvedenej dani pre samosprávne kraje nebol upravený a to ani čiastočne na rozdiel od miest a obcí. Regionálna samospráva takto prispieva k zníženiu deficitu verejných financií ročne v objeme viac ako 31 mil. €, z toho PSK v objeme viac ako 5 mil. €. Tento negatívny stav v oblasti financovania regionálnej samosprávy bude pretrvávať aj v roku 2015.

Výdavková časť rozpočtu vychádza z príjmových možností samosprávneho kraja a je navrhovaná v objeme 172 386 806 €, ktorá sa člení na bežné výdavky 152 602 000 € a kapitálové výdavky 19784 806 €. Oproti schválenému rozpočtu pre rok 2014 dochádza k nárastu bežných aj kapitálových výdavkov, celkom dochádza k navýšeniu výdavkovo + 12381 806 €, čo je spôsobené jednak presunom do roku 2015 nevyčerpaných finančných prostriedkov poskytnutých v roku 2014 - Nórsky finančný mechanizmus, europrojekty, rozostavané investičné akcie a iné. Rozpočet výdavkov je zvýšený aj o finančné prostriedky určené na kofinancovanie, predfinancovanie a úhradu posledných faktúr europrojektov v zmysle zmlúv o NFP, ktoré budú v roku 2015 hradené z úverových zdrojov.

Rozpočet finančných prostriedkov na prenesený výkon v oblasti regionálneho školstva vychádza z odsúhlasenej prognózovanej finančnej čiastky v rámci dohodovacieho konania na MŠVVŠ SR. V rámci návrhu rozpočtu bežných výdavkov je rozpočtovaná čiastka 2 632 000 €, ktorá predstavuje finančné prostriedky nevyčerpané v roku 2014 a to za projekty financované z EÚ a ŠR ako aj za iné finančné

mechanizmy, ktoré budú zapojené do použitia prostredníctvom príjmových finančných operácií a tým budú v zmysle platných postupov Eurostatu zvyšovať deficit rozpočtu PSK.

V rámci finančných operácií príjmových sú pre rok 2015 rozpočtované návratné zdroje financovania v objeme 8,3 mil. €, ktoré plánujeme čerpať v prvej tranži z Európskej investičnej banky po kladnom stanovisku MF SR, ďalej sú to zdroje minulých rokov, v prevažnej miere rozostavané investičné akcie, ktoré prechádzajú do roku 2015 a prevod projektov financovaných zo štrukturálnych fondov EÚ a iných finančných mechanizmov. V rámci výdavkov sú tieto rozpočtované v prevažnej miere v kapitálových výdavkoch. V rámci rozpočtu finančných operácií výdavkových je uvedená iba splátka istiny úveru, ktorý bol čerpaný z EIB v objeme 1 720 194 €. PSK pre rok 2015 nerozpočtuje ďalšie úverové zdroje, z ktorých bude nutné splácať istinu, nakoľko v roku 2014 došlo k jednorazovej mimoriadnej splátke úveru pre komerčnú banku v objeme cca 3 mil. €, čím sme prispeli ku konsolidácii verejného dlhu v rámci SR.

2.4. AKČNÝ PLÁN FINANCOVANIA PHSR PSK S VÝHLADOM NA 2-ROČNÉ OBDOBIE

Pre jasnosť priradenia projektových aktivít prebiehajúcich počas rokov 2014-2015 k prioritným oblastiam Programu rozvoja PSK na roky 2014-2020 je v prílohe uvedený akčný plán financovania projektov PHSR PSK plánovaných na roky 2016-2017 rozšírený o aktuálne prebiehajúce projekty v roku 2015 v nasledovnom členení:

Poradové číslo	Názov projektu, resp. projektového zámeru, miesto realizácie	Rok začatia	Rozpočet celkom	Finančné prostriedky podľa zdrojov			Poznámka
		Rok dokončenia		Štátny rozpočet	Rozpočet PSK	Rozpočet EÚ	Zodpovedný odbor
0	1	2	3	4	5	6	7
							Operačný program

ZOZNAM PRÍLOH

1. Prehľad sociálno-ekonomických partnerov zapojených do tvorby PHSR PSK 2014-2020
2. Zoznam použitých informačných zdrojov
3. Zoznam skratiek
4. Grafické zobrazenia k vybraným častiam hlavného dokumentu PHSR PSK ¹
5. Aktualizovaný prehľad stavu implementácie regionálnych projektov podľa operačných programov a ich priorit k 31.12.2014 pre Programové obdobie 2007-2013 za Prešovský kraj
6. Tabuľkový prehľad vývoja ukazovateľov pre hodnotenie cieľov PHSR PSK 2008 – 2015
7. Východiská pre definovanie prioritných cieľov regionálneho rozvoja PSK
8. Analýza priorit a bariér rozvoja obcí PSK podľa dotazníkového prieskumu
9. Regionálna inovačná stratégia
10. Zoznam merateľných ukazovateľov výstupov, výsledkov a dopadov s plánovanými hodnotami¹
11. Akčný plán vecnej a časovej a finančnej realizácie plánu rozvoja kraja na najbližšie obdobie ¹
12. Akčný plán financovania PHSR PSK na najbližšie obdobie 2 rokov¹

¹ Označené prílohy sú k dispozícii v elektronickej verzii na webovej stránke Prešovského samosprávneho kraja z dôvodu ich priebežného aktualizovania

Prehľad sociálno-ekonomických partnerov zapojených do tvorby PHSR PSK 2014 – 2020 (časť 1/2)

Agentúra regionálneho rozvoja PSK	Mesto Stará Ľubovňa
Centrum rozvoja turizmu PSK pre oblasť Vysokých Tatier	Mesto Stropkov
Energetický klaster Prešovského kraja	Mesto Svidník
Gréckokatolícke arcibiskupstvo Prešov	Mesto Vranov nad Topľou
Inovačné partnerské centrum	Národná sieť rozvoja vidieka, Regionálne pracovisko Prešov
Klaster AT+R, z. p. o.	Okresný úrad Bardejov
Krajská organizácia cestovného ruchu Severovýchod Slovenska	Okresný úrad Humenné
Krajské riaditeľstvo policajného zboru	Okresný úrad Kežmarok
Krajský pamiatkový úrad	Okresný úrad Levoča
Laborecké združenie miest a obcí	Okresný úrad Medzilaborce
Ľubovnianske regionálne združenie miest a obcí	Okresný úrad Poprad
Mesto Bardejov	Okresný úrad Prešov
Mesto Humenné	Okresný úrad Sabinov
Mesto Kežmarok	Okresný úrad Snina
Mesto Levoča	Okresný úrad Stará Ľubovňa
Mesto Medzilaborce	Okresný úrad Stropkov
Mesto Poprad	Okresný úrad Svidník
Mesto Prešov	Okresný úrad Vranov n/T.
Mesto Sabinov	Prešovská regionálna komora SOPK
Mesto Snina	Prešovská rozvojová agentúra

Prehľad sociálno-ekonomických partnerov zapojených do tvorby PHSR PSK 2014 – 2020 (dokončenie 2/2)

Prešovská univerzita	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Stropkov
Rada mládeže Prešovského kraja	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Vranov nad Topľou
Regionálne poradenské a informačné centrum Prešov	Úrad Prešovského samosprávneho kraja, odbor dopravy
Regionálne združenie miest a obcí	Úrad Prešovského samosprávneho kraja, odbor kultúry
Regionálne združenie miest a obcí okresu Stropkov	Úrad Prešovského samosprávneho kraja, odbor SO/RO pre ROP
Regionálne združenie miest a obcí pod Duklou	Úrad Prešovského samosprávneho kraja, odbor sociálny
Regionálne združenie miest a obcí Prešov-Šariš	Úrad Prešovského samosprávneho kraja, odbor školstva
Regionálne združenie tatranských a podtatranských obcí	Úrad Prešovského samosprávneho kraja, odbor zdravotníctva
Regionálne združenie ZMOS Horná Torysa	Úrad Prešovského samosprávneho kraja, oddelenie územného plánu a ŽP
Rímskokatolícka cirkev Biskupstvo Spišské Podhradie	Úrad Prešovského samosprávneho kraja, odbor cezhraničnej a medzinárodnej spolupráce
Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu	Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity
Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora,	Východoslovenská energetika, a. s.
Slovenská živnostenská komora, krajská zložka	Východoslovenská investičná agentúra
Správa a údržba ciest PSK	Východoslovenská vodárenská spoločnosť, a. s.
Štátna ochrana prírody SR	Združenie miest a obcí – sninský región
Úrad Asociácie zamestnávateľských zväzov a združení	Združenie miest a obcí región Humenné
Úrad práce sociálnych vecí a rodiny Bardejov	Združenie miest a obcí Spiša
Úrad práce sociálnych vecí a rodiny Humenné	Združenie miest a obcí Vranovského regiónu
Úrad práce sociálnych vecí a rodiny Kežmarok	Východoslovenská distribučná, a. s.
Úrad práce sociálnych vecí a rodiny Poprad	
Úrad práce sociálnych vecí a rodiny Prešov	
Úrad práce sociálnych vecí a rodiny Stará Ľubovňa	

ZOZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÝCH ZDROJOV

Územnoplánovacia dokumentácia PSK:

- Územný plán PSK (2004),
- Územný plán veľkého územného celku Prešovského kraja, v znení zmien a doplnkov 2009
- Návrh Územného plánu PSK na roky 2014 – 2020

Strategické dokumenty PSK:

- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja PSK na obdobie 2008 – 2015, aktual.2010,
- Regionálna stratégia výchovy a vzdelávania na území PSK na obdobie 2013-2015, sprac. 2013
- Konceptia rozvoja sociálnych služieb na území PSK, sprac. 2009, aktual.2011
- Regionálna rozvojová stratégia inovačného partnerského centra, sprac.2009
- Rozvojová stratégia PSK pre cestovný ruch, sprac. 2009
- Stratégia PSK pre podporu a rozvoj podnikania, sprac. 2009
- Generel dopravnej infraštruktúry PSK, rozpracovaná verzia 2015
- Program energetického manažmentu, rozpracovaná verzia 2015
- Program rozvoja vidieka PSK, rozpracovaná verzia 2015
- Konceptia rozvoja informačného systému PSK, sprac. 2009
- Stratégia rozvoja a údržby ciest II. a III. Triedy, sprac. 2014
- Aktualizácia Plánu rozvoja verejných kanalizácií pre územie Prešovského kraja, sprac. 2013
- Aktualizácia Plánu rozvoja verejných vodovodov pre územie Prešovského kraja, sprac. 2013
- Program odpadového hospodárstva Prešovského kraja na roky 2011 – 2015, sprac. 2013
- Regionálna integrovaná územná stratégia PSK, rozpracované, 2015

Iné informačné zdroje:

- Metodika na vypracovanie Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce/ obcí/ VÚC (verzia 2.0 z februára 2015),
- Dohoda o partnerstve pre Dohovor primátorov a starostov v Prešovskom kraji (27.02.2012),
- Štatistické údaje ŠÚ SR a ÚPSVaR,
- Oficiálna webová stránka PSK,
- Výstupy projektov a štúdií realizovaných v PSK: Štúdiá cezhraničných cyklistických trás v predmetnom území Prešovského samosprávneho kraja a Malopolského vojvodstva

Strategické rozvojové dokumenty susedných krajov:

- PHSR Košického samosprávneho kraja,
- PHSR Žilinského samosprávneho kraja,
- PHSR Banskobystrického samosprávneho kraja

Národná legislatíva:

- Zákon NR SR č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v platnom znení,
- Zákon NR SR č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch) v znení neskorších predpisov,

- *Zákon č. 528/2008 Z. z. o pomoci a podpore poskytovanej z fondov Európskeho spoločenstva v znení neskorších predpisov,*
- *Zákon č.523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,*
- *-Zákon č. 292/2014 Z. z. o príspevku poskytovanom z európskych štrukturálnych a investičných fondov a o zmene a doplnení niektorých zákonov,*
- *Zákon č. 278/1993 Z. z. o správe majetku štátu v znení neskorších predpisov,*
- *Zákon č. 440/2000 Z. z. o správach finančnej kontroly v znení neskorších predpisov,*
- *Zákon č. 10/1996 Z. z. o kontrole v štátnej správe v znení neskorších predpisov,*
- *Zákon č. 502/2001 Z. z. o finančnej kontrole a vnútornom audite a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,*
- *Zákon č. 24/2006 o posudzovaní vplyvov na životné prostredie v znení neskorších predpisov*
- *Zákon č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (Vodný zákon)*
- *Zákon č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov*
- *Zákon č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov*

Národné strategické dokumenty:

- *Národná stratégia regionálneho rozvoja SR, aktualizácia 2014*
- *Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja Slovenskej republiky*
- *Stratégia, zásady a priority štátnej environmentálnej politiky*
- *Národný program reforiem Slovenskej republiky*
- *Stratégia rozvoja dopravy SR do roku 2020*
- *Stratégia energetickej bezpečnosti SR*
- *Stratégia informatizácie spoločnosti v podmienkach SR*
- *Program rozvoja vidieka SR 2014 - 2020*
- *Stratégia celoživotného vzdelávania a poradenstva*
- *Stratégia výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu v SR*
- *Stratégia rozvoja cestovného ruchu do r.2020, sprac. 2013*
- *Stratégia rozvoja kultúry SR na roky 2014 – 2020, sprac. 2014*
- *Stratégia SR pre integráciu Rómov do roku 2020*
- *Program rozvoja bývania*
- *Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 – 2020*
- *Plán manažmentu povodňového rizika v čiastkových povodiach SR, sprac. 2014*
- *Stratégia rozvoja kreatívneho priemyslu v SR*
- *Partnerská dohoda SR na roky 2014 – 2020*
- *Stratégia SR pre mládež na roky 2014-2020*

Operačné programy (2014-2020)

- *Operačný program Efektívna verejná správa*
- *Operačný program Integrovaná infraštruktúra 2014 - 2020*
- *Integrovaný regionálny operačný program*
- *Operačný program Kvalita životného prostredia*

- Operačný program Ľudské zdroje
- Operačný program Technická pomoc
- Operačný program Výskum a inovácie

Medzinárodné dokumenty:

- *Stratégia Európa 2020*
- *Operačný Program cezhraničnej spolupráce Poľsko – Slovenská republika 2007 – 2013*
- *Návrh Programu cezhraničnej spolupráce PL – SK 2014 – 2020*
- *Program európskeho susedstva a partnerstva (ENPI) Maďarsko – Slovensko – Rumunsko – Ukrajina 2007 – 2013*
- *Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1303/2013 zo 17. decembra 2013, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde, Kohéznom fonde, Európskom poľnohospodárskom fonde pre rozvoj vidieka a Európskom námornom a rybárskom fonde a ktorým sa stanovujú všeobecné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde, Kohéznom fonde a Európskom námornom a rybárskom fonde, a ktorým sa zrušuje nariadenie Rady (ES) č. 1083/2006*
- *Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1301/2013 zo 17. decembra 2013 o Európskom fonde regionálneho rozvoja a o osobitných ustanoveniach týkajúcich sa cieľa Investovanie do rastu a zamestnanosti, a ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1080/2006.*
- *Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1304/2013 z 17. decembri 2013 o Európskom sociálnom fonde a o zrušení nariadenia Rady (ES) č. 1081/2006*
- *Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1300/2013 zo 17. decembra 2013 o Kohéznom fonde, ktorým sa zrušuje nariadenie Rady (ES) č. 1084/2006*
- *Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1305/2013 zo 17. decembra 2013 o podpore rozvoja vidieka prostredníctvom Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka (EPFRV) a o zrušení nariadenia Rady (ES) č. 1698/2005*
- *Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 508/2014 z 15. mája 2014 o Európskom námornom a rybárskom fonde, ktorým sa zrušujú nariadenia Rady (ES) č. 2328/2003, (ES) č. 861/2006, (ES) č. 1198/2006 a (ES) č. 791/2007 a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č.1255/2011*
- *Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1299/2013 z 17. decembra 2013 o osobitných ustanoveniach na podporu cieľa Európska územná spolupráca z Európskeho fondu regionálneho rozvoja*
- *Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1302/2013 zo 17. decembra 2013, ktorým sa mení nariadenie (ES) č. 1082/2006 o Európskom zoskupení územnej spolupráce (EZÚS), pokiaľ ide o vyjasnenie, zjednodušenie a zlepšenie zakladania a fungovania takýchto zoskupení*
- *Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1306/2013 zo 17. decembra 2013 o financovaní, riadení a monitorovaní spoločnej poľnohospodárskej politiky a ktorým sa zrušujú nariadenia Rady (EHS) č. 352/78, (ES) č. 165/94, (ES) č. 2799/98, (ES) č. 814/2000, (ES) č. 1290/2005 a (ES) č. 485/2008*

- *Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ, Euratom) č. 966/2012 z 25. októbra 2012 , o rozpočtových pravidlách, ktoré sa vzťahujú na všeobecný rozpočet Únie, a zrušení nariadenia Rady (ES, Euratom) č. 1605/2002*

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK

CBC	Cezhraničná spolupráca (z angl. originálu - Cross-border cooperation)
CBC PL-SK	Program cezhraničnej spolupráce krajín PL, SK pre roky 2014 – 2020
CKO	Centrálny koordinačný orgán
CSF	Spoločný strategický rámec (z angl. originálu – Common strategic framework)
ČOV	Čistiareň odpadových vôd
D1	označenie diaľnice
DPM	Dopravný podnik mesta
DSL	Vysokorýchlostné digitálne pripojenie prostredníctvom pevnej linky
EPFRV (EAFRD)	Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka
EBOR	Európska banka pre obnovu a rozvoj
ECB	Európska centrálna banka
EHP	Európsky hospodársky priestor
EIB	Európska investičná banka
EIF	Európsky investičný fond
EIS	Európske inovačné hodnotenie (z angl. originálu)
EK	Európska komisia
ELENA	Európsky nástroj pomoci v oblasti lokálnej energie
EFNRH (EMFF)	Európsky fond pre námorné a rybné hospodárstvo
ENI HU-SR-RO-UA	Program cezhraničnej spolupráce krajín HU, SR, RO, UA pre roky 2014 – 2020
EFRR (ERDF)	Európsky fond pre regionálny rozvoj
ES	Európske spoločenstvá
ESF	Európsky sociálny fond
EŠIF	Európske štrukturálne a investičné fondy
EÚ	Európska únia
FTTH	Optické pripojenie domov (z angl. originálu – Fiber To The Home)
HDP	Hrubý domáci produkt
CHKO	Chránená krajinná oblasť
IKT	Informačno-komunikačné technológie
IROP	Integrovaný regionálny operačný program
IUI	Integrované územné investície
IUP	Integrovaný územný prístup
JEREMIE	Finančný nástroj Slovenskej záručnej banky – mikropôžičkový systém
JESSICA	Finančný nástroj Európskej banky pre obnovu a rozvoj
KF (CF)	Kohézny fond
KSK	Košický samosprávny kraj
LTE	Long-term evolution, niekedy sa nazýva aj ako 4G LTE alebo len 4G) je technológia určená na vysokorýchlostný internet v mobilných telefónoch
MAS	Miestna akčná skupina
MH SR	Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky
MK SR	Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky
MPRV SR	Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky
MPSVR SR	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
MRK	Marginalizované rómske komunity

MSP	Malý a stredný podnik
MŠVVaŠ SR	Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
MŽP SR	Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky
NEET	Mladí ľudia vo veku 15 až 29 rokov, ktorí nie sú zamestnaní, neštudujú, ani sa neškolia (z angl. originálu – Not in employment, education or training)
NFP	Nenávratný finančný príspevok
NKP	Národná kultúrna pamiatka
NMSKO	Národná monitorovacia sieť kvality ovzdušia
NP	Národný park
NPR SR	Národný program reforiem Slovenskej republiky
NUTS	Nomenklatúra územných štatistických jednotiek
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (z angl. originálu)
OOCR	Oblasťná organizácia cestovného ruchu
OP	Operačný program alebo Ochranné pásmo (podľa kontextuálneho významu)
OPBK	Operačný program Bratislavský kraj
OP EVS	Operačný program Efektívna verejná správa
OP II	Operačný program Integrovaná infraštruktúra
OP IZ	Operačný program Ľudské zdroje
OP KŽP	Operačný program Kvalita životného prostredia
OP TP	Operačný program Technická pomoc
OP Val	Operačný program Výskum a inovácie
OZE	Obnoviteľné zdroje energie
PHSR	Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja
PO	Prioritná oblasť
PRV	Program rozvoja vidieka
PR	Pamiatková rezervácia
PSK	Prešovský samosprávny kraj
PZ	Pamiatková zóna
PZI	Priama zahraničná investícia
R4	označenie rýchlostnej komunikácie pre autodopravu
RCA	Balassov index odhalenej komparatívnej výhody
RIC	Regionálne inovačné centrum
RIF	Regionálne inovačné fórum
RIS	Regionálna inovačná stratégia
RIUS	Regionálna investičná územná stratégia
SACR	Slovenská agentúra pre cestovný ruch
SAD	Slovenská autobusová doprava
SARIO	Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu
SBAN	Slovak Business Angels Network - súkromní investori, ktorí na základe vlastných skúseností investujú vlastný kapitál do malých a stredných podnikov
SEA	Strategické hodnotenie vplyvu na životné prostredie (z angl. originálu)
SEPS	Slovenská elektrizačná a prenosová sústava
SHMÚ	Slovenský hydrometeorologický ústav
SIEA	Slovenská inovačná a energetická agentúra
SOPK	Slovenská obchodná a priemyselná komora
SR	Slovenská republika

STEEP	Hodnotenie vonkajších faktorov (spoločenských, technických, ekonomických, ekologických a politicko-právnych), ktoré ovplyvňujú vývoj územia
SŠ	Stredná škola
STN	Slovenská technická norma
SWOT	Analýza silných a slabých stránok, príležitostí a ohrození (z angl. originálu)
ŠC	Špecifický cieľ
ŠFRB	Štátny fond rozvoja bývania
ŠR SR	Štátny rozpočet Slovenskej republiky
TC	Tematický cieľ stanovený v zmysle stratégie Európa 2020
TEN – T	Transeurópska dopravná sieť (z angl. originálu Trans-European Transport Network)
TUR	Trvalo udržateľný rozvoj
ÚSES	Územný systém ekologickej stability
Val	Výskum a inovácie
VPM	Voľné pracovné miesto
VŠ	Vysoká škola
VÚC	Vyšší územný celok
V&V	Veda a výskum
ZPO	Zdravotne postihnutá osoba
ZŠ	Základná škola
ŽP	Životné prostredie

-

Aktualizovaný prehľad stavu implementácie regionálnych projektov financovaných zo ŠF pre programové obdobie 2007 – 2013 (stav k 31.12.2014)

Oblasť	Prioritná téma	Indikátor – projekty zamerané na:	Merná jednotka	Zdroj informácií	predložené	schválené	zazmluvnené	Poznámka – realizované výdavky v %	
Podnikanie a inovácie	1. Rozvoj podnikania 2. Rozvoj cestovného ruchu	1. Inovácie a technologické transfery	počet	ITMS	568	233	233	24,9 %	
			Eur		311 512 057	126 870 870	123 296 026		
		2. Podporu spoločných služieb pre podnikateľov	2. Podporu spoločných služieb pre podnikateľov	počet	ITMS	6	3	3	84,4 %
				Eur		43 893 822	21 403 473	20 185 239	
		3. Podporu inovačných aktivít v podnikoch	3. Podporu inovačných aktivít v podnikoch	počet	ITMS	39	12	10	6,6 %
				Eur		32 902 021	11 513 333	8 181 390	
		4. Zvyšovanie energetickej efektívnosti na strane výroby aj spotreby a zavádzanie progresívnych technológií v energetike	4. Zvyšovanie energetickej efektívnosti na strane výroby aj spotreby a zavádzanie progresívnych technológií v energetike	počet	ITMS	68	34	34	54,7 %
				Eur		44 818 626	29 826 012	26 265 350	
		5. Budovanie a modernizáciu verejných osvetlení pre mestá a obce a poskytovanie poradenstva v oblasti energetiky	5. Budovanie a modernizáciu verejných osvetlení pre mestá a obce a poskytovanie poradenstva v oblasti energetiky	počet	ITMS	219	61	61	52,8 %
				Eur		35 103 196	10 327 104	8 675 056	
		6. Podporu podnikateľských aktivít v cestovnom ruchu	6. Podporu podnikateľských aktivít v cestovnom ruchu	počet	ITMS	291	54	54	46,9 %
				Eur		220 622 802	59 286 572	58 880 494	
		7. Obnovu a budovanie technickej infraštruktúry výskumu a vývoja	7. Obnovu a budovanie technickej infraštruktúry výskumu a vývoja	počet	ITMS	12	3	3	25,0 %
				Eur		31 276 449	7 053 849	7 053 708	
		8. Podporu sietí excelentných pracovísk výskumu a vývoja	8. Podporu sietí excelentných pracovísk výskumu a vývoja	počet	ITMS	10	5	5	94,0 %
				Eur		26 635 210	11 399 613	10 983 886	
		9. Prenos poznatkov a technológií	9. Prenos poznatkov a technológií	počet	ITMS	22	8	7	9,4 %

Oblasť	Prioritná téma	Indikátor – projekty zamerané na:	Merná jednotka	Zdroj informácií	predložené	schválené	zazmluvnené	Poznámka – realizované výdavky v %
		získaných výskumom a vývojom do praxe	Eur		47 241 465	32 703 697	30 409 112	
		10. Budovanie infraštruktúry vysokých škôl a modernizáciu ich vnútorného vybavenia	počet	ITMS	5	3	3	74,0 %
			Eur		21 866 752	14 089 836	13 807 934	
		11. Podporu a rozvoj infraštruktúry cestovného ruchu	počet	ITMS	32	14	14	57,2 %
			Eur		4 982 262	1 935 369	1 739 732	
Ľudské zdroje	8. Rozvoj informatizácie 9. Skvalitnenie stredného školstva 10. Predchádzanie dlhodobej nezamestnanosti 11. Zníženie sociálnej vylúčenosti marginalizovaných rómskych komunít	1. Elektronizáciu verejnej správy a elektronických služieb	počet	ITMS	7	6	6	34,8 %
			Eur		13 459 563	10 453 903	10 250 201	
		2. Zlepšenie systémov získavania, spracovania a ochrany obsahu zo zdrojov pamäťových a fondových inštitúcií	počet	ITMS	4	2	2	68,7%
			Eur		4 376 904	3 338 310	3 311 239	
		3. Premenu tradičnej školy na modernú	počet	ITMS	446	166	170	55,8 %
			Eur		105 589 246	34 056 297	33 850 483	
		4. Vysoké školy a výskum a vývoj ako motory rozvoja vedomostnej spoločnosti	počet	ITMS	16	11	11	49,6 %
			Eur		12 427 245	6 920 630	6 686 413	
		5. Podporu ďalšieho vzdelávania	počet	ITMS	20	17	17	43,0 %
			Eur		3 874 879	2 543 145	2 506 315	
		6. Podporu ďalšieho vzdelávania v	počet	ITMS	7	6	6	25,0 %

Oblasť	Prioritná téma	Indikátor – projekty zamerané na:	Merná jednotka	Zdroj informácií	predložené	schválené	zazmluvnené	Poznámka – realizované výdavky v %
		zdravotníctve	Eur		7 668 241	6 303 663	6 268 466	
		7. Zvyšovanie vzdelanostnej úrovne príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít	počet	ITMS	89	34	34	63,7 %
			Eur		17 592 831	6 149 008	6 117 945	
		8. Zvyšovanie vzdelanostnej úrovne osôb s osobitými vzdelávacími potrebami	počet	ITMS	4	2	3	56,5 %
			Eur		784 581	396 325	532 043	
		9. Podporu tvorby a údržby pracovných miest	počet	ITMS	356	133	130	46,9 %
			Eur		79 229 040	31 862 579	30 792 227	
		10. Podporu soc. inklúzie osôb ohrozených soc. vylúčením	počet	ITMS	462	294	295	55,7 %
			Eur		34 176 343	16 248 623	16 283 758	
		11. Podporu vytvárania rovnosti príležitosti v prístupe na trh práce	počet	ITMS	154	58	60	54,1 %
			Eur		31 145 091	10 241 282	10 295 076	
		12. Podporu zosúladenia rodinného a pracovného života	počet	ITMS	16	1	1	79,8 %
			Eur		1 404 518	74 297	70 582	
		13. Zlepšenie kvality služieb poskytovaných verejnou správou a neziskovým sektorom	počet	ITMS	85	24	23	58,3 %
			Eur		16 513 766	3 861 327	3 707 175	
		14. Infraštruktúru vzdelávania	počet	ITMS	364	186	178	94,2 %
			Eur		299 035 856	141 745 248	130 225 616	

Oblasť	Prioritná téma	Indikátor – projekty zamerané na:	Merná jednotka	Zdroj informácií	predložené	schválené	zazmluvnené	Poznámka – realizované výdavky v %
Kvalita života	3. Tvorba krajiny a protipovodňová ochrana	1. Integrovanú ochranu a racionálne využívanie vôd	počet	ITMS	83	34	33	71,6 %
			Eur		394 607 330	159 886 928	144 250 353	
	4. Ochrana vôd 5. Využívanie obnoviteľných zdrojov energie	2. Ochranu pred povodňami	počet	ITMS	226	44	44	60,9 %
			Eur		291 219 591	63 556 470	60 143 635	
	6. Zlepšenie manažmentu odpadového hospodárstva	3. Ochranu ovzdušia a minimalizáciu nepriaznivých vplyvov zmeny klímy	počet	ITMS	64	23	23	97,5 %
			Eur		80 892 793	27 455 683	27 455 683	
	12. Zlepšenie ponuky sociálnych služieb	4. Ochranu a regeneráciu prírodného prostredia	počet	ITMS	4	1	1	94,3 %
			Eur		2 446 596	830 089	830 089	
	13. Špecializácia a modernizácia nemocníc	5. Odpadové hospodárstvo	počet	ITMS	233	43	43	75,3 %
			Eur		284 951 108	61 233 576	61 142 820	
	14. Rozvoj regionálnej kultúry	6. Infraštruktúru sociálnych služieb	počet	ITMS	95	58	58	58,1 %
			Eur		87 211 708	48 303 539	44 648 543	
	15. Šport pre všetkých	7. Výstavbu, rekonštrukciu a modernizáciu špecializovaných nemocníc	počet	ITMS	6	3	3	99,9 %
			Eur		13 680 739	5 911 751	5 911 639	
		8. Výstavbu, rekonštrukciu a modernizáciu všeobecných nemocníc	počet	ITMS	7	3	3	99,7 %
			Eur		62 731 924	43 983 074	43 946 777	
		9. Posilnenie kultúrneho potenciálu regiónov	počet	ITMS	41	21	20	30,5 %
			Eur		58 247 470	28 268 211	24 345 426	
		10. Regeneráciu sídiel	počet	ITMS	239	148	147	75,2 %

Oblasť	Prioritná téma	Indikátor – projekty zamerané na:	Merná jednotka	Zdroj informácií	predložené	schválené	zazmluvnené	Poznámka – realizované výdavky v %
			Eur		160 342 739	93 774 535	87 428 278	
Infraštruktúra	7. Rozvoj dopravnej infraštruktúry	1. Výstavbu diaľnic (TEN-T)	počet	ITMS	4	4	4	77,9 %
			Eur		567 213 343	553 523 249	284 346 575	
		2. Výstavbu rýchlostných ciest	počet	ITMS	1	1	1	0
			Eur		8 910 430	8 910 430	6 356 291	
		3. Modernizáciu a výstavbu ciest I. triedy	počet	ITMS	7	6	6	39,5 %
			Eur		219 191 549	176 039 763	151 539 315	
		4. Regionálne komunikácie zabezpečujúce dopravnú obsluhu regiónov	počet	ITMS	28	24	24	75,5 %
			Eur		43 039 061	35 670 907	34 178 661	

Tabuľkový prehľad vývoja ukazovateľov pre hodnotenie cieľov PHSR PSK 2008 - 2015

Oblasť	Prioritná téma	Indikátor	Merná jednotka	Zdroj informácií	Východisková hodnota (r. 2007)	Hodnota (r. 2011)	Hodnota (r. 2014)	Hodnotenie vývoja	
Podnikanie a inovácie	3. Rozvoj podnikania	1. Regionálny hrubý domáci produkt	mil. PKS	ŠÚ SR	7 571,8	8 998,2	9 749,4*	▲	
		4. Rozvoj cestovného ruchu	2. Regionálny hrubý domáci produkt	mil. Eur konverzné	ŠÚ SR	5 124,4	6 183,2	6 624,5*	▲
			3. Celková zamestnanosť spolu	počet	ŠÚ SR	246 150	245 936	250 369	▲
			4. Počet zamestnancov	počet	ŠÚ SR	202 136	195 387	201 118	▲
			5. Počet podnikateľov	počet	ŠÚ SR	44 014	50 549	49 251	▲
			6. Počet podnikov spolu	počet	ŠÚ SR	11 535**	14 192	17 847	▲
			– z toho poľnohospodárstvo	počet	ŠÚ SR	989**	1 065	1 375	▲
			7. Podniky podľa počtu zamestnancov: 0 - 19	počet	ŠÚ SR	9 186	13 423	15 842	▲
			20 - 49	počet	ŠÚ SR	435	440	446	▲
			50 - 249	počet	ŠÚ SR	290	257	269	▼
			250 a viac	počet	ŠÚ SR	69	56	57	▼
			nezistené	počet	ŠÚ SR	-	16	1 233	
			8. Fyzické osoby - podnikatelia	počet	ŠÚ SR	55 741	58 544	53 081	▼
			z toho: SHR	počet	ŠÚ SR	994	1 030	1 157	▲
			8. Počet priemyselných závodov	počet	ŠÚ SR	295**	269	282	▼
			9. Pridaná hodnota v priemyselných závodoch	tis. Eur	ŠÚ SR	466 368**	542 224	594 853	▲

Oblasť	Prioritná téma	Indikátor	Merná jednotka	Zdroj informácií	Východisková hodnota (r. 2007)	Hodnota (r. 2011)	Hodnota (r. 2014)	Hodnotenie vývoja
		10. Priemerný počet zamestnaných osôb v priemysle	fyz. osoby	ŠÚ SR	52 323**	45 723	45 291	▼
		11. Priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanej osoby v priemysle	Eur	ŠÚ SR	577**	636	720	▲
		12. Počet ubytovacích zariadení	počet	ŠÚ SR	572	551	701	▲
		13. Počet prenocovaní v ubytovacích zariadeniach	počet	ŠÚ SR	2 357 265	2 027 582	2 256 759	▲
		14. Počet lôžok v ubytovacích zariadeniach	počet	ŠÚ SR	35 420	31 207	34 131	▼
		15. Počet návštevníkov v ubytovacích zariadeniach	počet	ŠÚ SR	699 415	618 470	700 248	▲
		16. Miera ekonomickej aktivity obyvateľstva celkom	%	ŠÚ SR	58,7	57,4	58,9	=
		17. Miera zamestnanosti 15-64 roční	%	ŠÚ SR	58,3	54,4	56,5	▼
		18. Výdavky na výskum a vývoj	Eur	ŠÚ SR	7 719 644	13 344 954	23 744 305	▲
		19. Zamestnanci výskumu a vývoja	fyz. osoby	ŠÚ SR	854	903	1 036	▲
Ľudské zdroje	12. Rozvoj informatizácie 13. Skvalitnenie stredného školstva 14. Predchádzanie dlhodobej nezamestnanosti	1. Miera evidovanej nezamestnanosti	%	ŠÚ SR	12,05	18,95	17,45	▲
		2. Ekonomicky aktívne obyvateľstvo	osoba	ŠÚ SR	368 765	386 586	397 202	▲
		3. Disponibilný počet uchádzačov o zamestnanie	osoba	ŠÚ SR	44 435	73 242	69 330	▲
		4. Počet dlhodobo evidovaných uchádzačov	osoba	ŠÚ SR	27 693	43 736	47 977	▲

Oblasť	Prioritná téma	Indikátor	Merná jednotka	Zdroj informácií	Východisková hodnota (r. 2007)	Hodnota (r. 2011)	Hodnota (r. 2014)	Hodnotenie vývoja
	15. Zníženie sociálnej vylúčenosti marginalizovaných rómskych komún	5. Počet uchádzačov o zamestnanie – absolventi	osoba	ŠÚ SR	2 808	6 172	5 519	▲
		6. Počet žiakov gymnázií (d. š.)	počet	ŠÚ SR	10 312	9 975	8 761	▼
		7. Počet gymnázií	počet	ŠÚ SR	21	21	21	
		4. Počet absolventov gymnázií	počet	ŠÚ SR	2 366	2 256	2 162	▼
		5. Počet žiakov SOŠ (d. š.)	počet	ŠÚ SR	26 719	23 334	19 439	▼
		6. Počet SOŠ	počet	ŠÚ SR	64	60	58	▼
		7. Počet absolventov	počet	ŠÚ SR	6 853	6 886	5 483	▼
		8. Počet učiteľov na gymnáziách	počet	ŠÚ SR	54	57	55	
		9. Počet učiteľov na SOŠ	počet	ŠÚ SR	191	186	175	▼
Kvalita života	6. Tvorba krajiny a protipovodňová ochrana	11. Podiel obyvateľov zásobovaných vodou z verejných vodovodov	%	ŠÚ SR	73,7	79,3	79,9	▲
		12. Podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizačnú sieť	%	ŠÚ SR	51,8	59,2	64,9	▲
	8. Využívanie obnoviteľných zdrojov energie	13. Emisie základných znečisťujúcich látok – tuhé emisie	tony	ŠÚ SR	4 597,5	4 671,0	4 846,3*	▲
		- oxid siričitý	tony	ŠÚ SR	3 406,6	1 486,8	1 787,9*	▼
		- oxid dusíka	tony	ŠÚ SR	2 847,2	2 499,8	2 446,8*	▼
	7. Zlepšenie manažmentu odpadového hospodárstva	- oxid uhoľnatý	tony	ŠÚ SR	7 512,9	7 010,3	7 349,3*	▼
		14. Komunálny odpad spolu	tony	ŠÚ SR	187 858	200 950	199 549	▲
	13. Zlepšenie ponuky sociálnych služieb	15. Percento zhodnocovaného komunálneho odpadu	%	ŠÚ SR	13,44	12,30	15,11	▲

Oblasť	Prioritná téma	Indikátor	Merná jednotka	Zdroj informácií	Východisková hodnota (r. 2007)	Hodnota (r. 2011)	Hodnota (r. 2014)	Hodnotenie vývoja
	16. Špecializácia a modernizácia nemocníc 17. Rozvoj regionálnej kultúry 18. Šport pre všetkých	16. Množstvo zhodnoteného komunálneho odpadu	kg/obyv.	ŠÚ SR	31,48	30,33	36,80	▲
		17. Počet sociálnych zariadení	počet	ŠÚ SR	120	161	185	▲
		18. Počet miest spolu v sociálnych zariadeniach	počet	ŠÚ SR	5 171	5 817	6 844	▲
		19. Počet miest v zariadeniach pre seniorov	počet	ŠÚ SR	1 342	1 228	1 785	▲
		20. Počet zdravotníckych zariadení spolu	počet	ŠÚ SR	2 458	2 378	2 346	▼
		21. Počet nemocníc	počet	ŠÚ SR	21	22	19	▼
		22. Počet divadelných súborov			2	2	6	▲
		23. Počet galérií			4	4	4	▬
		24. Počet múzeí			12	13	14	▲
		25. Knižnice – aktívni používatelia			97 603	82 565	83 864	▼
		26. Knižnice – počet pobočiek			25	21	42	▲
Infraštruktúra	8. Rozvoj dopravnej infraštruktúry	1. Výkony v osobnej cestnej doprave	mil. os/km	ŠÚ SR	945	550	510	▼
		2. Výkony v preprave tovaru	mil. t/km	ŠÚ SR	1 235	2 314	2 959	▲
		3. Dopravné nehody s usmrtením	počet	ŠÚ SR	84	41	30	▼
		4. Počet usmrtených	počet	ŠÚ SR	97	44	33	▼

Vysvetlivky: *údaj za rok 2013; **údaj za rok 2008

pozitívny rast	▲
pozitívny pokles	▼
negatívny rast	▲
negatívny pokles	▼
bez zmeny	=

VÝCHODISKÁ PRE DEFINOVANIE PRIORITNÝCH CIEĽOV REGIONÁLNEHO ROZVOJA PSK

PREVIAZANOSŤ S TEMATICKÝMI CIEĽMI EŠIF 2014-2020

Výber prioritných cieľov regionálneho rozvoja PSK vychádza z ich nadväznosti na Národnú stratégiu regionálneho rozvoja SR a stratégiu Európa 2020 platnú pre členské štáty Európskej únie na najbližšie obdobie 2014-2020. Koherencia cieľov PHSR PSK s vyššie uvedenými stratégiami vytvára predpoklady pre budúce čerpanie doplnkových zdrojov európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF) na implementáciu rozvojových zámerov v kraji, ktoré budú v súlade s nastavenými cieľmi PHSR PSK. Pre toto programové obdobie stanovili členské štáty po spoločných vyjednávaniach 5 hlavných cieľov dokumentu Európa 2020 – stratégia pre inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast, ktorá nahradila Lisabonskú stratégiu pre rast a zamestnanosť. Medzi hlavné priority zaradili členské štáty „zelený rast“, „inovácie“, „vzdelávanie“, obmedzovanie chudoby a „zamestnanosť“.

Hlavné ciele EÚ, ktorých naplnenie sa plánuje do roku 2020, sú:

- Cieľ 1: dosiahnutie 75%-nej miery zamestnanosti obyvateľov vo veku 20-64 rokov,
- Cieľ 2: dosiahnutie 3%-nej miery investícií do výskumu a vývoja na HDP EÚ,
- Cieľ 3: v oblasti klímy/energie dosiahnutie cieľa 20%-ného zníženia emisií CO₂ oproti roku 1990/ 20%-ného podielu obnoviteľných zdrojov energií/ 20%-ného zvýšenia energetickej efektívnosti
- Cieľ 4: zníženie podielu ľudí, ktorí predčasne ukončia školskú dochádzku, pod 10% a minimálne 40%-ný podiel mladých ľudí by malo mať vysokoškolské vzdelanie
- Cieľ 5: o 20 miliónov ľudí menej by malo byť ohrozených chudobou

Pri definovaní stratégie a cieľov sa v porovnaní s predchádzajúcim programovým obdobím 2007-2013 popri raste a zamestnanosti dostalo do popredia aj životné prostredie a občania v dôsledku výraznej zmeny klímy, energetickej náročnosti, starnúcej populácie a rozširujúcej sa sociálnej exklúzie. Pre obdobie 2014-2020 sa Slovensko zaviazalo prispievať k stratégii Európskej únie pre inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast napĺňaním 11 tematických cieľov EŠIF 2014 – 2020 v zmysle pozičného dokumentu spôsobom a rozsahom zohľadňujúcim územné špecifiká Slovenskej republiky:

Tematické ciele (TC) EŠIF 2014 – 2020 v zmysle pozičného dokumentu:

- TC 1 Posilnenie výskumu, technologického rozvoja a inovácií
- TC 2 Zlepšenie prístupu k informačným a komunikačným technológiám, ako aj ich využívania a kvality
- TC 3 Zvýšenie konkurencieschopnosti malých a stredných podnikov (MSP)
- TC 4 Podpora prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo vo všetkých sektoroch
- TC 5 Podpora prispôsobovania sa zmene klímy, predchádzanie a riadenie rizika

- TC 6 Zachovanie a ochrana životného prostredia a podpora efektívneho využívania zdrojov
- TC 7 Podpora udržateľnej dopravy a odstraňovanie prekážok v kľúčových sieťových infraštruktúrach
- TC 8 Podpora udržateľnosti a kvality zamestnanosti a mobility pracovnej sily
- TC 9 Podpora sociálneho začlenenia, boj proti chudobe a akejkoľvek diskriminácii
- TC 10 Investovanie do vzdelania, školení a odbornej prípravy pre zručnosti a celoživotného vzdelávania
- TC 11 Posilnenie inštitucionálnych kapacít orgánov verejnej správy a zainteresovaných strán a efektivity verejnej správy

Pre Prešovský kraj sa napĺňanie tematických cieľov EŠIF 2014-2020 bude uplatňovať v takom rozsahu, v akom mu to umožňuje potenciál a špecifiká jeho územia. V porovnaní s inými kraji Slovenska je PSK z územného hľadiska uplatňovania tematických cieľov výrazne zaostávajúci v produkcii HDP na obyvateľa, v podiele počtu zamestnaných voči celkovému počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov v kraji, na druhej strane je na prvom mieste v počte chránených prírodných území a kultúrnych pamiatok, má najvyšší počet obcí v kraji a je na prvom mieste v najnižšom priemernom veku obyvateľov kraja zásluhou príslušníkov rómskeho etnika, ktorých nárast populácie je charakteristický nízkou vekovou hranicou rodičiek, vysokým počtom detí na jednu rodičku a nízkou úrovňou životných podmienok, pohybujúcou sa na hranici chudoby a nízkym ukončeným vzdelaním. Preto územie PSK bude uplatňovať opatrenia jednotlivých tematických cieľov v rozdielnom rozsahu v porovnaní s celoslovenským rozčlenením.

Konkrétne pre TC2 je dostupnosť IKT v PSK z hľadiska krajskej úrovne najnižšia. Tento kraj spolu s Banskobystrickým je charakteristický vysokým počtom malých obcí (do 500 obyvateľov) a nízkou hustotou osídlenia.

Pre TC5 opatrenia na zmiernenie negatívnych dopadov klímy na poľnohospodárstvo by mali byť situované do okresov, kde prevažuje poľnohospodárska pôda. Sú to najmä okresy na Podunajskej a Východoslovenskej nížine. V týchto územiach je potrebné uprednostňovať opatrenia na zamedzenie negatívnych vplyvov na pôdu ako je erózia. Aj z hľadiska ku zmene klímy je potrebné opatrenia lesného hospodárstva uprednostňovať v hornatejších okresoch SR, kde budú podmienky pre lesné ekosystémy stabilnejšie.

Pre TC6 budú opatrenia realizované na celom území SR v súlade s relevantnými plánmi ochrany jednotlivých zložiek prírody, plánom odpadového hospodárstva, programom Natura 2000, ktorých územné členenie nekopíruje administratívne členenie SR na kraje. Opatrenia pre EFRR na investície do efektívnych dodávok vody, vrátane nových investícií do znižovania úniku vody a rekonštrukcie stokovej siete, investície do opatrení na zníženie znečistenia ovzdušia súvisiaceho s dopravou sa budú koncentrovať predovšetkým do mestských funkčných území, centier osídlenia 1. a 2. skupiny, ako aj do prímestských pásiem ťažisk osídlenia prvej úrovne a do územia ostatných obcí, ako aj vodohospodárskymi aglomeráciami. Opatrenia pre EFRR na podporu udržateľného integrovaného rozvoja miest a obnovy kontaminovaných miest budú orientované predovšetkým do mestských funkčných území, centier osídlenia 1. a 2. skupiny. Opatrenia EPFRV pre ochranu a zachovanie biologickej diverzity budú prioritne smerované do vymedzených území NATURA 2000 a do oblastí s vysokou prírodnou hodnotou. V oblasti ochrany pôdy a vôd prioritne do oblastí so zvýšenou mierou erózie a znečistenia vôd z poľnohospodárskych činností. Opatrenia EPFRV pre zachovanie poľnohospodárstva v oblastiach s prírodnými, alebo inými špecifickými obmedzeniami budú smerované do presne definovaných oblastí.

TC7: Dopravná infraštruktúra je jedným z rozhodujúcich faktorov pre hospodársky rast. Slovensko stále zaostáva v kvalite a vybavenosti dopravnou infraštruktúrou za vyspelými krajinami EÚ27. Preto je potrebné sa zamerať na rozvoj najmä nadradenej dopravnej siete, ktorá prepojí regióny SR s hlavnými európskymi dopravnými ťahmi. Kľúčovou úlohou SR bude dobudovanie cestnej dopravnej siete západného a východného Slovenska, ako aj modernizácia hlavných železničných ťahov. Dôležité bude aj využiť potenciál v rozvoji leteckej dopravy, a to najmä v hl. meste SR Bratislave, ale aj v druhom najväčšom meste SR Košiciach. Podpora rozvoja ekologickej a udržateľnej mestskej mobility bude smerovaná najmä do metropolitných oblastí. Najlepšie predpoklady pre absorpciu podporovaných investícií EFRR do integrovanej, udržateľnej a dostupnej mestskej mobility v mestách, mestských regiónoch a metropolitných oblastiach, ktoré povedú k nižším emisiám skleníkových plynov, najmä prostredníctvom plánov udržateľnej mestskej dopravy, vrátane uľahčenia využívania verejnej dopravy, je potrebné lokalizovať predovšetkým do mestských funkčných území, centier osídlenia 1. a 2. skupiny, prímestských pásiem ťažísk osídlenia prvej úrovne a podľa miestnych pomerov do území ťažísk osídlenia prvej a druhej úrovne.

(TC 8) Podpora zamestnanosti a mobility pracovnej sily je pre Slovensko veľmi dôležitou oblasťou, nakoľko nezamestnanosť na Slovensku je jednou z najvyšších v rámci EÚ27 a predstavuje vážny a dlhodobý problém. Okrem vysokého podielu nezamestnanosti mladých ľudí (do 24 rokov) je tu aj vysoké percento dlhodobo nezamestnaných. Opatrenia na ich vyriešenie je potrebné smerovať najmä do regiónov a okresov s najvyššou mierou nezamestnanosti, no na druhej strane je potrebné prijímať a podporovať opatrenia na predchádzanie nezamestnanosti v budúcnosti.

(TC9) Podporu sociálneho začlenenia a boj proti chudobe je z územného hľadiska potrebné vnímať celoplošne na celom území SR. I keď je možné charakterizovať územia s väčšími problémami v oblasti sociálneho začlenenia, resp. chudoby, v každom regióne sa nachádzajú sociálne slabšie skupiny obyvateľstva s potrebou podpory.

(TC10) Kľúčové opatrenia ESF do vzdelania, školení a odbornej prípravy, ako aj zručností a celoživotného vzdelávania a investície EFRR do infraštruktúry v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy orientovať do celého územia SR. Najlepšie predpoklady pre absorpciu podporovaných investícií budú mať centrá, územia ťažísk osídlenia, ako aj miestne centrá v území ostatných obcí ležiacich na rozvojových osiach a vytipovaných v RIUS.

(TC11) Zavádzanie efektívnej a modernej verejnej správy je kľúčové pre celé územie SR. Individuálne formy opatrení je potrebné aplikovať s ohľadom na špecifiká jednotlivých typov území. Koncentráciu kľúčových opatrení ESF a EFRR je potrebné orientovať predovšetkým do centier osídlenia, ktoré sú sídlami regionálnej a lokálnej verejnej správy v súlade s cieľom zavádzania e-Governmentu.

Preto **prioritnými tematickými cieľmi**, ktorých napĺňanie si stanovuje PSK za prioritu sú:

- -(TC 1) rast HDP založený na podpore inovácií v hospodárstve a (TC3) konkurencieschopnosti podnikov (v tom cestovný ruch, priemyselné podniky, energetika, alternatívne využitie poľnohospodárstva),
- -(TC8) podpora zamestnanosti a mobility pracovnej sily so špecifickými opatreniami pre mladých nezamestnaných a dlhodobo nezamestnaných do regiónov s najvyššou mierou nezamestnanosti,
- (TC6) opatrenia na ochranu a zachovanie prírodného bohatstva vo všetkých jej zložkách, hlavne zvyšovanie efektívnosti dodávok vody a bezpečnosti kanalizácie odpadovej vody, efektívnu

ochranu zdrojov pitnej vody a rekonštrukciu kanalizácií, reguláciu vodných tokov, (výstavbu vodnej nádrže Tichý potok), znižovanie znečistenia ovzdušia, obnovovanie kontaminovaných miest, zachovanie biodiverzity a prírodných oblastí s vysokou hodnotou,

- (TC5) opatrenia na zamedzovanie negatívnych vplyvov zmeny klímy v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve (protierózne opatrenia), opatrenia na reguláciu zberu vody zo zrážok, z vodných tokov,
- (TC7) dobudovanie hlavných ťahov dopravnej infraštruktúry, podpora integrovanej udržateľnej a dostupnej mestskej mobility obyvateľstva v prímestských častiach a sídlach osídlenia 1. a 2. Stupňa zameraných na znižovanie tvorby skleníkových plynov (CO₂),
- -(TC9) podpora sociálneho začlenenia a boj proti chudobe zameraný na sociálne slabšie skupiny obyvateľstva,
- -(TC10) – investície do infraštruktúry v oblasti vzdelávania, a odbornej prípravy do centier obcí
- -(TC11) pre centrá osídlenia – zefektívnenie fungovania verejnej správy

OPERAČNÉ PROGRAMY 2014 -2020

Slovenská republika bude v programovom období 2014 - 2020 čerpať Európske štrukturálne a investičné fondy (EŠIF) prostredníctvom operačných programov v rámci Cieľa Investovanie do rastu a zamestnanosti a v rámci Cieľa Európska územná spolupráca.

Dokument PHSR PSK vychádza predovšetkým z nasledovných operačných programov (2014-2020), ktoré umožňujú čerpanie finančných prostriedkov na regionálny rozvoj pre územie PSK :

- Operačný program Efektívna verejná správa
- Operačný program Integrovaná infraštruktúra
- Integrovaný regionálny operačný program
- Operačný program Kvalita životného prostredia
- Operačný program Ľudské zdroje
- Program rozvoja vidieka
- Operačný program Technická pomoc
- Operačný program Výskum a inovácie
- Program cezhraničnej spolupráce PL - SK 2014 – 2020
- Program cezhraničnej spolupráce ENI HU – SR - RO – UA 2014 - 2020

Operačné programy cieľa Investovanie do rastu a zamestnanosti

P.č.	Operačné programy	Riadiaci orgán	Pridelené finančné prostriedky v EUR
1.	Výskum a inovácie	MŠVVŠ SR	2 266 776 537
2.	Integrovaná infraštruktúra	MDVRR SR	3 966 645 373
3.	Ľudské zdroje	MPSVR SR	2 204 983 517
4.	Kvalita životného prostredia	MŽP SR	3 137 900 110
5.	Integrovaný regionálny OP	MPRV SR	1 754 490 415
6.	Efektívna verejná správa	MV SR	278 449 284
7.	Technická pomoc	ÚV SR	159 071 912
8.	Program rozvoja vidieka	MPRV SR	1 545 272 844
9.	Rybné hospodárstvo	MPRV SR	15 785 000
	SPOLU		15 329 374 992

Operačný program Výskum a inovácie

- predstavuje spoločný programový dokument Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky pre poskytnutie podpory z Európskych štrukturálnych a investičných fondov v programovom období 2014 – 2020 v oblasti zameranej na **vytvorenie stabilného prostredia priaznivého pre inovácie pre všetky relevantné subjekty a podporu zvýšenia efektívnosti a výkonnosti systému výskumu, vývoja a inovácií**, ako základného piliera pre zvyšovanie konkurencieschopnosti, udržateľného hospodárskeho rastu a zamestnanosti.
- viac ako tri štvrtiny všetkých finančných prostriedkov sú určené na posilnenie výskumu, technologického rozvoja a inovácií a zvyšná časť je alokovaná na podporu zvýšenia konkurencieschopnosti malých a stredných podnikov

Aktivity pre mestá a obce

- V danom OP okrajovo – partnerstvá (tvorba klastrov, podpora MSP)

Operačný program Integrovaná infraštruktúra 2014-2020

- výrazne prispeje k podpore kľúčových európskych a vnútroštátnych rozvojových priorít: a to k obnoveniu železničnej infraštruktúry a vozového parku, verejnej osobnej doprave, infraštruktúre vodných ciest, cestnej infraštruktúre, informačnej spoločnosti a technickej pomoci. Program sa zameria na hlavné priority t.j. **podporu trvalo udržateľnej dopravy a odstraňovanie kapacitných obmedzení v kľúčových sieťových infraštruktúrach a zlepšenie dostupnosti, využitia a kvality informačných a komunikačných technológií.**

Podpora zameraná na mestá a obce:

PO 3 Verejná osobná doprava

ŠC 3.1 Zvýšenie atraktivity verejnej osobnej dopravy prostredníctvom modernizácie a rekonštrukcie infraštruktúry pre IDS a mestskú dráhovú dopravu

ŠC 3.2 Zvýšenie atraktivity a prístupnosti verejnej osobnej dopravy prostredníctvom obnovy mobilných prostriedkov dráhovej MHD

Aktivity: investície do mestskej dráhovej dopravy, obnova vozového parku, vybudovanie a modernizácia technického vybavenia – oprávnený prijímateľ Mesto Prešov (trolejbusy)

PO 7 Informačná spoločnosť

ŠC 7.1 Zvýšenie pokrytia širokopásmovým internetom / NGN (budovanie sietí, projektová dokumentácia)

ŠC 7.2 Zvýšenie inovačnej kapacity najmä malých a stredných podnikateľov v digitálnej ekonomike (rozšírenie možností pre elektronickú identifikáciu, autentifikáciu a autorizáciu v jednotnom digitálnom priestore)

ŠC 7.9 Zvýšenie kybernetickej bezpečnosti v spoločnosti

Operačný program ľudské zdroje

- predstavuje spoločný programový dokument Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny, Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR a Ministerstva vnútra SR pre poskytnutie podpory z Európskych štrukturálnych a investičných fondov v programovom období 2014 – 2020 v oblasti zameranej na **podporu vzdelávania, zamestnanosti, sociálnej inklúzie a zraniteľných skupín na trhu práce.**

Podpora zameraná na mestá a obce:

PO 1 Vzdelávanie

ŠC 1.1.1 Zvýšiť inkluzívnosť a rovnaký prístup ku kvalitnému vzdelávaniu a zlepšiť výsledky a kompetencie detí a žiakov (zabezpečiť rovnosť príležitostí vo výchovno-vzdelávacom procese, zabezpečiť učebné pomôcky, tvorba, inovácia vzdelávacích programov, podpora vzdelávania a výmenných pobytov pedagógov a žiakov...)

PO 2 Iniciatíva na podporu zamestnanosti mladých ľudí

ŠC 2.1.1 Zavedením záruky pre mladých nezamestnaných ľudí (UoZ), ktorí patria k NEET, zvýšiť zamestnanosť, zamestnatelnosť a účasť mladých ľudí na trhu práce (ZMOS – programy na zapojenie mladých nezamestnaných do procesu práce)

PO 3 Zamestnanosť

ŠC 3.1.1 Zvýšiť zamestnanosť, zamestnatelnosť a znížiť nezamestnanosť s osobitným dôrazom na dlhodobo nezamestnaných, nízko kvalifikovaných, starších a zdravotne postihnuté osoby

ŠC 3.1.2 Zlepšiť prístup na trh práce uplatnením účinných nástrojov na podporu zamestnanosti, vrátane podpory mobility pre získanie zamestnania, samostatnej zárobkovej činnosti a aktivít vo vidieckych oblastiach

ŠC 3.2.2 Znížiť horizontálnu a vertikálnu rodovú segregáciu na pracovnom trhu a v príprave na povolanie

PO 4 Sociálne začlenenie

ŠC 4.1.1 Zvýšenie účasti najviac znevýhodnených a ohrozených osôb v spoločnosti, vrátane na trhu práce

ŠC 4.1.2 Prevencia a eliminácia všetkých foriem diskriminácie

ŠC 4.2.1 Prechod z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť

PO 5 Integrácia marginalizovaných rómskych komunít

ŠC 5.1.1 Zvýšiť vzdelanostnú úroveň príslušníkov marginalizovaných komunít, predovšetkým Rómov, na všetkých stupňoch vzdelávania s dôrazom na predprimárne vzdelávanie

ŠC 5.1.2 Zvýšiť finančnú gramotnosť, zamestnateľnosť a zamestnanosť marginalizovaných komunít, predovšetkým Rómov

ŠC 5.1.3 Podporiť prístup k zdravotnej starostlivosti a verejnému zdraviu vrátane preventívnej zdravotnej starostlivosti, zdravotníckej osvetu a k zlepšeniu štandardov hygieny bývania

PO 6 Technická vybavenosť v obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít

ŠC 6.1.1 *Rast počtu rómskych domácností s prístupom k zlepšeným podmienkam bývania*

ŠC 6.1.2 Zlepšiť prístup ku kvalitnému vzdelávaniu vrátane vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve

ŠC 6.1.3 Zlepšiť prístup ľudí z MRK k sociálnej infraštruktúre

ŠC 6.2.1 Zvýšiť mieru zamestnanosti MRK v subjektoch sociálnej ekonomiky v územiach s prítomnosťou MRK

Operačný program Kvalita životného prostredia

- sa zameriava na podporu napĺňania cieľov stratégie Európa 2020 pre inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast vo všetkých regiónoch Slovenska. **Hlavným cieľom je podpora udržateľného a efektívneho využívania prírodných zdrojov, zabezpečenie ochrany životného prostredia, aktívne prispôsobenie sa zmenám klímy a propagácia energetickej účinnosti a nízkouhlíkového hospodárstva.**

Podpora zameraná na mestá a obce:

PO1: Udržateľné využívanie prírodných zdrojov prostredníctvom rozvoja environmentálnej infraštruktúry

ŠC 1.1.1 Zvýšenie miery zhodnocovania odpadov so zameraním na ich prípravu na opätovné použitie a recykláciu a podpora predchádzania vzniku odpadov

ŠC 1.2.1 Zlepšenie odvádzania a čistenia komunálnych odpadových vôd v aglomeráciách nad 2 000 EO v zmysle záväzkov SR voči EÚ (budovanie kanalizácie, ČOV a ostatnej relevantnej infraštruktúry)

ŠC 1.2.2 Zvýšenie spoľahlivosti úpravy vody odoberanej z veľkokapacitných zdrojov povrchových vôd v záujme zvýšenia bezpečnosti dodávky pitnej vody verejnými vodovodmi

ŠC 1.3.1 Zlepšenie stavu ochrany druhov a biotopov a posilnenie biodiverzity, najmä v rámci sústavy Natura 2000 (aktivita: Zlepšenie informovanosti a zapojenia kľúčových sektorov a verejnosti na úseku ochrany prírody a krajiny)

Integrovaný regionálny operačný program

Hlavným cieľom operačného programu je **prispiieť k podpore kvality života a zabezpečenie trvalo udržateľného poskytovania verejných služieb naprieč celou krajinou**. To bude prínosom pre vyvážený a udržateľný regionálny rozvoj, ako aj hospodársku, územnú a sociálnu súdržnosť slovenských regiónov, miest a obcí. K hlavným prioritám programu patrí bezpečná a ekologická doprava v regiónoch, ľahší prístup k účinným a kvalitným verejným službám, mobilizácia kreatívneho potenciálu v regiónoch, zlepšenie kvality života v regiónoch s dôrazom na životné prostredie a miestny rozvoj vedený komunitou.

Podpora zameraná na mestá a obce:

PO 1 Bezpečná a ekologická doprava v regiónoch

ŠC 1.2.1 Zvyšovanie atraktivity a konkurencieschopnosti verejnej osobnej dopravy (plány mobility, generely dopravy, modernizácia systémov, rekonštrukcia, modernizácia, budovanie parkovísk, obrátisk, nákup enviro a nízkopodlažných autobusov)

ŠC 1.2.2 Zvýšenie atraktivity a prepravnej kapacity nemotorovej dopravy (predovšetkým cyklistickej dopravy) na celkovom počte prepravených osôb (cyklistické komunikácie, chránené parkoviská, elektrobicykle, pešie zóny, web portály, mobil aplikácie)

PO 2 Ľahší prístup k efektívnym a kvalitnejším verejným službám

ŠC 2.1.1 Podporiť prechod poskytovania sociálnych služieb a zabezpečenia výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v zariadení z inštitucionálnej formy na komunitnú a podporiť rozvoj služieb starostlivosti o dieťa do troch rokov veku na komunitnej úrovni

ŠC 2.2.1 Zvýšenie hrubej zaškolenosti detí materských škôl

ŠC 2.2.2 Zlepšenie kľúčových kompetencií žiakov základných škôl

PO 3 Mobilizácia kreatívneho potenciálu v regiónoch

ŠC 3.1 Stimulovanie podpory udržateľnej zamestnanosti a tvorby pracovných miest v kultúrnom a kreatívnom priemysle prostredníctvom vytvorenia priaznivého prostredia pre rozvoj kreatívneho talentu, netechnologických inovácií

PO 4 Zlepšenie kvality života v regiónoch s dôrazom na životné prostredie

ŠC 4.2.1 Zvýšenie podielu obyvateľstva so zlepšeným zásobovaním pitnou vodou a odvádzanie a čistenie odpadových vôd verejnou kanalizáciou bez negatívnych dopadov na životné prostredie

ŠC 4.3.1 Zlepšenie environmentálnych aspektov v mestách a mestských oblastiach prostredníctvom budovania prvkov zelenej infraštruktúry a adaptáciou urbanizovaného prostredia na zmenu klímy ako aj zavádzaním systémových prvkov znižovania znečistenia ovzdušia a hluku

PO 5 Miestny rozvoj vedený komunitou

Podpora pre MAS

ŠC 5.1.1 Zvýšenie zamestnanosti na miestnej úrovni podporou podnikania a inovácií

ŠC 5.1.2 Zlepšenie udržateľných vzťahov medzi vidieckymi rozvojovými centrami a ich zázemím vo verejných službách a vo verejných infraštruktúrach

Operačný program Efektívna verejná správa

- je programovým dokumentom národného charakteru, ktorý bude poskytovať pomoc z Európskeho sociálneho fondu v programovom období 2014 – 2020 **s cieľom vytvoriť podmienky pre poskytovanie kvalitných a dostupných verejných služieb efektívnym spôsobom v každej fáze života resp. podnikania ich prijímateľov**. Programová stratégia je definovaná tak, aby podporovala napĺňanie priorít stratégie Európa 2020 a prispievala k plneniu cieľov Národného programu reforiem Slovenskej republiky („NPR SR“), ako aj požiadaviek vyplývajúcich z legislatívy EÚ v relevantných oblastiach a zároveň reflektovala na potreby a výzvy na národnej, resp. regionálnej a lokálnej úrovni, s cieľom zabezpečenia predpokladov pre udržateľný a inkluzívny rast prostredníctvom komplexnej reformy verejnej správy SR.

Program rozvoja vidieka

- predstavuje spoločný programový dokument Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky pre poskytnutie podpory z Európskych štrukturálnych a investičných fondov v programovom období 2014 – 2020 **v oblasti zameranej na zvýšenie rastu, udržanie a tvorbu pracovných miest na vidieku v súlade s ochranou životného prostredia na dosiahnutie cieľov rozvoja vidieka: podporovať konkurencieschopnosť poľnohospodárstva, zabezpečovať udržateľné hospodárenie s prírodnými zdrojmi a dosiahnuť vyvážený územný rozvoj vidieckych komunít. Zaberá sektor poľnohospodárstva, potravinárstva, lesníctva, cestovného ruchu.**

Operačný program Rybné hospodárstvo

- predstavuje spoločný programový dokument Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky pre poskytnutie podpory z Európskych štrukturálnych a investičných fondov v programovom období 2014 – 2020 **v oblasti zameranej na trvalo udržateľný a konkurencieschopný sektor rybného hospodárstva**. Hlavnými cieľmi sú zvýšenie konkurencieschopnosti a životaschopnosti podnikov akvakultúry vrátane zlepšenia bezpečnostných alebo pracovných podmienok, najmä MSP, ochrana a obnovenie vodnej biodiverzity, zlepšenie ekosystémov vzťahujúcich sa k akvakultúre a podpora akvakultúry

efektívne využívajúcej zdroje; zabezpečenie zberu relevantných a vysoko kvalitných údajov a analýz Spoločnej rybárskej politiky EÚ za sektor akvakultúry a spracovateľský sektor v súlade s viacročným programom v zmysle návrhu nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o SRP; implementácia opatrení, ktoré podpora uvádzanie na trh a spracovania produktov akvakultúry.

Operačný program Technická pomoc

- posilní najmä systémový prístup k európskym štrukturálnym a investičným fondom, vytvorí vysoko odbornú a efektívnu podporu pre riadenie a implementáciu EŠIF dobudovaním efektívneho systému ich regulácie, zvýšením kvality administratívnych kapacít podieľajúcich sa na ich riadení, na kontrole a audite, ako aj ochrane finančných záujmov EÚ.
- Operačný program Technická pomoc prispeje k plneniu cieľov Stratégie Európa 2020, ako aj Národného programu reforiem Slovenskej republiky. Prostredníctvom OP TP sa dosiahne efektívne, účinné a transparentné čerpanie prostriedkov EŠIF v rámci všetkých operačných programov, ktorého pozitívne prínosy pocítia všetci občania Slovenskej republiky.

OP Integrovaná infraštruktúra (OP II)	OP Ľudské zdroje (OP ĽZ)	OP Integrovaný regionálny operačný program (OP IROP)	OP Kvalita životného prostredia (OP KŽP)	OP Výskum a inovácie (OP Val)	OP Efektívna verejná správa (OP EVS)	Program rozvoja vidiea (PRV)
Prioritná os 1: Železničná infraštruktúra (TEN-T CORE)	Prioritná os 1: Vzdelávanie <i>Prijímatelia: regionálna a miestna samospráva (Investičná priorita 1.1 a 1.3)</i>	Prioritná os 1: Bezpečná a ekologická doprava	Prioritná os 1: Udržateľné využívanie prírodných zdrojov prostredníctvom rozvoja environmentálnej infraštruktúry <i>Prijímatelia: obce (Investičná priorita 1.1 a 1.2)</i>	Prioritná os 1: Podpora výskumu, vývoja a inovácií	Prioritná os 1: Posilňovanie inštitucionálnych kapacít a efektívnosti verejnej správy	Opatrenie 7 Základné služby a obnova dedín vo vidieckych oblastiach <i>Prijímatelia : MAS, mestá, obce.....</i>
Prioritná os 2: Cestná infraštruktúra (TEN-T CORE)	Prioritná os 2: Zamestnanosť <i>Prijímatelia: Obce</i>	Prioritná os 2: Ľahší prístup k efektívnym a kvalitnejším verejným službám <i>Prijímatelia: Obce</i>	Prioritná os 2: Adaptácia na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy so zameraním na ochranu pred povodňami <i>Prijímatelia: obce (Investičná priorita 2.1 B)</i>	Prioritná os 2: Podpora výskumu, vývoja a inovácií v Bratislavskom kraji	Prioritná os 2: Posilňovanie efektívnosti orgánov verejnej správy pri implementácii politik	Opatrenie 9 Leader <i>Prijímatelia : MAS, mestá, obce.....</i>
Prioritná os 3: Verejná osobná doprava	Prioritná os 3: Sociálne začlenenie <i>Prijímatelia: Obce</i>	Prioritná os 3: Mobilizácia kreatívneho potenciálu v	Prioritná os 3 : Podpora riadenia rizík a odolnosti proti katastrofám v	Prioritná os 3: Posilnenie konkurencieschopn		

		regiónoch	súvislosti so zmenou klímy <i>Prijímatelia: Obce</i>	osti a rastu MSP		
Prioritná os 4: Infraštruktúra vodnej dopravy (TEN-T CORE)	Prioritná os 4: Integrácia MRK <i>Prijímatelia: obce s prítomnosťou MRK</i>	Prioritná os 4: Zlepšenie kvality života v regiónoch s dôrazom na ŽP <i>Prijímatelia: Obce</i>	Prioritná os 4: Energeticky efektívne nízkouhlíkové hospodárstvo <i>Prijímatelia: obce (Investičná priorita 4.3)</i>	Prioritná os 4: Rozvoj konkurencieschopn ých MSP v Bratislavskom kraji		
Prioritná os 5: Železničná infraštruktúra (mimo TEN-T CORE)	Prioritná os 5: Technická vybavenosť v obciach s prítomnosťou MRK <i>Prijímatelia: obce s prítomnosťou MRK</i>	Prioritná os 5: Miestny rozvoj vedený komunitou <i>Prijímatelia : MAS, mestá, obce.....</i>				
Prioritná os 6: Cestná infraštruktúra (mimo TEN-T CORE)						
Prioritná os 7: Informatizácia spoločnosti						

Vysvetlivky: Schéma zobrazuje prehľad základných operačných programov v programovom období 2014 – 2020, prepojenosť zamerania prioritných osí a doplnenú poznámku, v rámci ktorých prioritných osí sú oprávnenými prijímateľmi obce.

Operačné programy cieľa Európska územná spolupráca

P.č.	Operačný program	Orgán zodpovedný za prípravu a implemetáciu
	Programy cezhraničnej spolupráce	
1.	SK - CZ 2014 - 2020	MPRV SR
2.	SK - AT 2014 - 2020	MPRV SR
3.	PL - SK 2014 - 2020	MPRV SR
4.	SK - HU 2014 - 2020	MPRV SR
5.	ENI HU - SK - RO - UA 2014 - 2020	MPRV SR
	Programy nadnárodnej spolupráce	
6.	Stredná Európa	ÚV SR
7.	ETC Dunaj	ÚV SR
	Programy medziregionálnej spolupráce	
8.	INTERREG	MH SR
9.	ESPO	MDVRR SR
10.	INTERACT	BSK/MH SR
11.	URBACT	MDVRR SR
	SPOLU	223 367 272 EUR

INÉ PROGRAMY UMOŽŇUJÚCE ČERPANIE FINANČNÝCH ZDROJOV NA REGIONÁLNY ROZVOJ

Nórsky finančný mechanizmus

Finančný mechanizmus EHP a Nórsky finančný mechanizmus predstavujú príspevky prispievateľských krajín, t.j. Nórska, Islandu a Lichtenštajnska viacerým členským štátom Európskej únie, kde podporované projekty sú zamerané na posilnenie bilaterálnych vzťahov medzi prijímateľskou krajinou (SR) a donorskými štátmi (Nórskom, Lichtenštajnskom a Islandom), znižovanie regionálnych rozdielov a výmenu skúseností či rozvoj inovácií v nasledujúcich 9 programoch:

- 1. Prispôsobenie sa zmene klímy
- 2. Miestne a regionálne iniciatívy na zníženie národných nerovností a podporu sociálnej inklúzie

- 3. Ochrana a revitalizácia kultúrneho a prírodného dedičstva a podpora diverzity v kultúre a umení v rámci európskeho kultúrneho dedičstva
- 4. Zelené inovácie v priemysle
- 5. Domáce a rodovo podmienené násilie
- 6. Cezhraničná spolupráca
- 7. Štipendijný program
- 8. Globálny fond pre dôstojnú prácu a tripartitný dialóg
- 9. Fond pre mimovládne organizácie

Medzinárodný Vyšehradský fond

- podporuje medzinárodnú projektovú spoluprácu krajín V4 v oblasti kultúry, výskumu a vývoja, mládežnícke výmeny, štipendijné pobyty, podporu cestovného ruchu, cezhraničnú spoluprácu

INÉ MEDZINÁRODNÉ PROGRAMY EÚ:

Prijímateľmi finančnej pomoci cez programy EÚ sú nielen mestá, obce, verejné inštitúcie, ale aj malé a stredné podniky, mimovládne organizácie, mladí ľudia, výskumní pracovníci, poľnohospodári a ďalšie skupiny prijímateľov. Popri finančnej podpore z rámci programov regionálneho rozvoja kohéznej politiky EÚ poskytuje EÚ financie aj cez iné samostatné programy. Nižšie sú uvedené tie, ktoré sú potenciálne vhodnými zdrojmi financovania strategických cieľov a jednotlivých opatrení PHSR PSK pre obdobie 2014-2020:

Program Kreatívna Európa

- podporuje sektor kultúry, filmový priemysel a kreatívny priemysel a jeho propagáciu v ďalších krajinách a v meniacich sa podmienkach súčasného digitálneho veku. Schválené finančné zdroje program na obdobie do r. 2020 sú vo výške 1 462,72 milión dolárov v bežných cenách.

Program Európa pre občanov

- podporuje európske občianstvo a zlepšovanie podmienok pre demokratickú účasť občanov v EÚ, zvyšovanie povedomia o spoločnej histórii, hodnotách, rôznorodosti a podporu príležitostí na sociálny a interkultúrny dialóg a dobrovoľníctvo na úrovni EÚ

Program Erasmus Plus

- je zameraný na podporu vzdelávania, odbornej prípravy, mládeže a športu. V rámci podporovaných sektorov vzdelávania je zahrnuté základné školstvo, stredné školstvo, odborná príprava, vysokoškolské vzdelávanie a vzdelávanie dospelých.

Program LIFE

- je finančným nástrojom EÚ podporujúci projekty zamerané na zachovanie životného prostredia, prírody a biodiverzity a aktivity reagujúce na zmeny klímy.

Horizont 2020

- je program zameraný na podporu inovácií a posilňovanie vedeckej a technologickej základne EÚ a podporu rastu konkurencieschopnosti Únie vrátane konkurencieschopnosti jej priemyslu. Tento program sa v období 2014 - 2020 zameriava na nasledujúce tri priority:
 - o 1. excelentná veda – s cieľom posilniť a rozšíriť excelentnosť vedeckej základne a skonsolidovať Európsky výskumný priestor pre rast jeho konkurencieschopnosti v celosvetovom meradle.
 - o 2. vedúce postavenie priemyslu – s cieľom urýchliť vývoj technológií a inovácií, ktoré budú podporovať podniky z najtrajška a pomáhať inovatívnym európskym malým a stredným podnikom (ďalej len „MSP“) narásť na svetové vedúce spoločnosti (IKT, nanotechnológie, pokročilé materiály, biotechnológie, pokročilá výroba a vesmír) a zabezpečiť prístup k prostriedkom financovania rizika a inovácie v MSP.
 - o 3. spoločenské výzvy – s cieľom priamo reagovať na politické priority a spoločenské výzvy vymedzené v stratégii Európa 2020.

Nástroj technickej pomoci ELENA

V rámci predchádzajúceho programového obdobia 2007-2013 a v súlade s napĺňaním záväzkov Dohovoru primátorov Prešovského kraja podpísal PSK zmluvu o využití nástroja technickej pomoci ELENA poskytovaného Európskou investičnou bankou a Európskou úniou pre aktivity a poradenstvo zamerané na prípravu investičného programu Trvalo udržateľnej energie v PSK. Európsky nástroj pomoci v oblasti lokálnej energie (European Local Energy Assistance Facility (ELENA)) je vytvorený Európskou komisiou a Európskou investičnou bankou na základe Iniciatívy pre financovanie trvalo udržateľnej energie.

JASPERS

JASPERS je ďalší nástroj technickej pomoci určený verejnej správe na podporu prípravy hlavných projektov s možným spolufinancovaním z finančných zdrojov EÚ.

VZŤAH K INÝM ROZVOJOVÝM DOKUMENTOM

Východiská v oblasti sociálnych služieb pre definovanie prioritných cieľov regionálneho rozvoja PSK:

Dokument: **Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2015 - 2020**

Národnými prioritami rozvoja na roky 2015 – 2020 sú:

- zabezpečiť dostupnosť sociálnych služieb v súlade s potrebami komunity,
- podporiť prechod prijímateľov sociálnych služieb z inštitucionálnej starostlivosti na komunitnú starostlivosť,
- podporiť rozvoj sociálnych služieb dostupných pre osoby zotrvávajúce v priestorovo segregovanej lokalite s prítomnosťou koncentrovanej a generačne reprodukovanej chudoby,
- zvyšovať kvalitu poskytovaných sociálnych služieb.

Vybrané demografické ukazovatele a iné relevantné informácie pre formulovanie národných priorít SR:

- prirodzený prírastok na 1000 obyvateľov sa znižuje
- vekový priemer obyvateľov sa znižuje
- vývoj počtu seniorov nad 65 rokov rastie
- vývoj počtu dlhodobo ZPO v zariadeniach SS rastie

"Prognostický ústav SAV ďalej uvádza, že je jednoznačne možné povedať, že Slovenská republika v najbližších rokoch čaká dynamické starnutie jeho populácie spôsobené predovšetkým posúvaním početných generácií do seniorského veku. Podľa prognózy priemerný vek obyvateľstva presiahne v roku 2015 hodnotu 40 rokov a do roku 2025 sa priblíži k hodnote 43 rokov. Odhaduje sa, že od roku 2018 budú v Slovenskej republike prevažovať seniори nad detskou zložkou obyvateľstva a tento trend by sa mal udržať do roku 2030. Starnutie obyvateľstva je ovplyvnené dlhodobo sa zvyšujúcou strednou dĺžkou života pri narodení, ktorá v roku 2012 dosiahla u mužov hodnotu 72,47 roka a u žien 79,45 roka. Rozsah a vplyvy tohto procesu je možné čiastočne zmierniť a regulovať prostredníctvom vhodne a včasne prijatých opatrení aj v oblasti sociálnych služieb. Vzhľadom na uvedené skutočnosti sa predpokladá zvyšujúci dopyt po sociálnych službách, ale zároveň aj zvyšujúci dopyt po kvalite ich poskytovania."

Dokument: **Strategický rámec starostlivosti o zdravie pre roky 2013 - 2030**

"Strategický rámec starostlivosti o zdravie pre roky 2013 – 2030 uvádza **duševné zdravie medzi svojimi prioritami** a zdôrazňuje na jednej strane **potrebu komunitných intervenčných programov**, zároveň hovorí aj o potrebe výskumov zameraných na vzájomné prepojenie medzi problémami duševného zdravia a sociálnym vylúčením. Duševné poruchy sa môžu vyskytovať aj pri iných druhoch ZP (duálne diagnózy), sú prierezové. "

Dokument: **Atlas rómskych komunit na Slovensku 2013**

V oblasti sociálnych služieb krízovej intervencie sa poskytujú rôzne druhy sociálnych služieb aj pre cieľovú skupinu osôb v marginalizovaných rómskych komunitách. Výberové zisťovanie Regionálneho centra Rozvojového programu OSN (UNDP) - Atlas rómskych komunit na Slovensku 2013 (ďalej len „Atlas 2013“), identifikovalo spolu cca 402 500 Rómov/miek žijúcich na území Slovenskej republiky. Z tohto počtu žije 18,4 % v segregovaných osídleniach, ktoré sú od obce/mesta priestorovo vzdialené, eventuálne oddelené prírodnou alebo umelou bariérou (napr. potok, železnica, cesta, segregáčny múr). Ďalších 35 % z celkového počtu (spolu cca 215 400 Rómov/miek) je priamo ohrozených sociálnym vylúčením a chudobou. Za najhoršiu sa považuje situácia tej časti rómskej populácie, ktorá sa koncentruje v tzv. **marginalizovaných rómskych komunitách** (ďalej len „MRK“), žijúcej v segregovaných osadách. Obyvatelia musia čeliť kombinácii viacerých znevýhodnení: vyskytuje sa u nich chudoba previazaná s demografickými podmienkami, chudoba vytváraná nezamestnanosťou, chudoba zapríčinená vykonávaním nízko kvalifikovanej a nízko platenej práce, či nedostatkom vzdelania a diskrimináciou. Vzhľadom na uvedené skutočnosti je nevyhnutné budovanie kapacít sociálnych služieb krízovej intervencie zameraných práve na tieto cieľové skupiny a lokality, ktoré sú najpočetnejšie v Banskobystrickom, Košickom a Prešovskom kraji.

Dokument: **Národná stratégia zamestnanosti Slovenskej republiky do roku 2020**

Hlavným cieľom stratégie je, okrem dosiahnutia 72%-nej zamestnanosti, aj zlepšenie životných podmienok pracujúcich ľudí. Okrem toho by mala prispieť k účelnejšiemu využívaniu finančných zdrojov určených na podporu zamestnanosti.

Strategické zámery budú realizované v ôsmich kľúčových oblastiach:

- podpora tvorby pracovných miest,
- inovácie ako nástroj podpory zamestnanosti,
- implementácia sociálnej ekonomiky, inovatívny nástroj podpory regionálnej a miestnej zamestnanosti,
- flexibilita pracovných vzťahov, pracovné podmienky, ochrana práce a kultúra práce,
- účinné riešenie dlhodobej nezamestnanosti,
- kapacity, sieťovanie a rozvoj verejných služieb zamestnanosti,
- podpora ponukovej stránky trhu práce prostredníctvom kvalifikácií pre lepšiu zamestnanosť,
- nadrezortná koordinácia politík s pozitívnym vplyvom na zamestnanosť.

Dokument: **Stratégia SR pre integráciu Rómov do roku 2020**

Stratégia reaguje na potrebu riešiť výzvy spojené so sociálnym a spoločenským začleňovaním rómskych komunít i na úrovni Európskej únie. Princípy predkladanej stratégie by sa mali stať základom politík s cieľom riešiť nepriaznivú situáciu cieľovej skupiny pre obdobie do roku 2020, ako aj pre programové obdobie na roky 2014 – 2020 pre použitie štrukturálnych fondov.

Vláda SR je presvedčená, že pri realizácii iniciatív a intervencií zameraných na zlepšenie životných podmienok rómskej populácie na Slovensku musia byť vyvážené tri ciele:

- zlepšenie sociálno-ekonomického postavenia rozšírením reálnych možností zamestnanosti na trhu práce;
- rozvíjanie ľudského kapitálu prostredníctvom lepšieho vzdelávania a zdravotnej starostlivosti;
- posilnenie sociálneho kapitálu a rozvoja komunity prostredníctvom vyšších kompetencií a posilnenia participácie rómskej populácie na spoločenských a občianskych aktivitách.

Dokument: **Stratégia Slovenskej republiky pre mládež na roky 2014-2020**

Mladí ľudia vo veku do 30 rokov patria k najzraniteľnejším skupinám v spoločnosti a zároveň sú cenným zdrojom jej rozvoja. Stratégia definuje ciele s ohľadom na potreby mládeže v oblasti vzdelávania, zamestnanosti, tvorivosti a podnikavosti, ich participácie, zdravia a zdravého životného štýlu, sociálneho začleňovania a dobrovoľníctva. Uplatňovanie tejto stratégie znamená zahrnúť do Programu rozvoja kraja aktivity zamerané na rast osobností mladých ľudí, ich prípravu na prácu, využitie tvorivého potenciálu mladých v praxi a v aktivizácii mladých v spoločnosti.

Pre uplatnenie Stratégie pre mládež v Programe rozvoja kraja je potrebné použiť medzirezortný prístup a aktivity na podporu podnikavosti, zamestnanosti a tvorivosti mladých a zvýšenie participácie realizovať prostredníctvom opatrení v I. prioritnej oblasti PHSR PSK.

Modernizáciu vzdelávania, efektívnejšie prepájanie formálneho a neformálneho vzdelávania, presadzovanie nových foriem vzdelávania, systematický rozvoj kariérneho poradenstva pre mladých, zavádzanie prvkov duálneho vzdelávania ako opatrenia na lepšie prepájanie odborného vzdelávania a praxe a podporu aktivizácie mladých, dobrovoľníctvo, participáciu mladých realizovať v opatreniach II. prioritnej oblasti PHSR PSK. V Prešovskom kraji sa aktivity zamerané na mládež budú orientovať na

prioritné oblasti navrhované v pripravovanej regionálnej Stratégii PSK pre mládež na roky 2015-2020 uvedené nižšie.

Navrhované prioritné oblasti Stratégie PSK pre mládež na roky 2015-2020:

- Zamestnanosť a vzdelávanie
- Tvorivosť a podnikavosť
- Dobrovoľníctvo
- Zdravie
- Kvalita života a sociálne začlenenie
- Hodnoty a vzťahy
- Participácia
- Mládež a svet
- Práca s mládežou

Východiská pre stanovenie prioritných cieľov regionálneho rozvoja v doprave

Dokument: Strategický plán rozvoja dopravnej infraštruktúry SR do roku 2020

Dokument: Stratégia rozvoja verejnej osobnej a nemotorovej dopravy SR do roku 2020

Dokument: Národná stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v Slovenskej republike

Východiská pre stanovenie prioritných cieľov regionálneho rozvoja v kultúre

Dokument: Stratégia rozvoja kultúry SR na roky 2014-2020

Hoci v oblasti kultúry doteraz neexistoval systematický prístup ani stratégia, na obdobie 2014-2020 Ministerstvo kultúry spracovalo dokument Stratégia rozvoja kultúry SR na roky 2014-2020, ktorá sa snaží o nastavenie prioritných oblastí rozvoja kultúry a jej začlenenie do oblastí formujúcich ekonomiku a hlavne kvalitu života obyvateľov žijúcich na Slovensku.

Kultúra je zušľachťujúcou energiou, utvára identitu a charakter spoločnosti dovnútra i navonok. Tvorí hodnoty, vďaka ktorým je život hodný žitia a ktorým ľudia prejavujú svoju kreativitu – tvorivosť a spoluvytvárajú inovačnú kapacitu ďalšieho rozvoja.

Pre Prešovský kraj v rámci Stratégie rozvoja kultúry SR je z hľadiska špecifického zamerania na rozvoj cestovného ruchu dôležitá prioritná oblasť 2 – zachovanie a sprístupnenie kultúrneho dedičstva, prioritná oblasť 5 – funkčný model využitia kreativity a kultúry v hospodárskom rozvoji Slovenska a prioritná oblasť 7 -kultúra ako spolutvorca obrazu štátu v zahraničí. V rámci týchto prioritných oblastí má PSK perspektívu zviditeľniť, obnoviť a spropagovať tradície a kultúru jednotlivých regiónov PSK, ktoré v kombinácii s kultúrnym, historickým a prírodným bohatstvom tohto územia vytvárajú potenciál pre ekonomický rozvoj regiónu a zvýšenie kvality života. Väčšina štátov Európskej únie (EÚ) už aktívne využíva benefity rozvoja kreativity a synergie vyplývajúce z prepájania kultúry, kreativity s trhom a priemyslom, na Slovensku, nevynímajúc PSK sa ešte len tvorí prvá koncepcia tejto významnej a vysoko perspektívnej oblasti.

Východiská pre oblasť cestovného ruchu

Koncepčnými dokumentmi reagujúcimi na tieto skutočnosti na úrovni Slovenska sú predovšetkým **Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020** (uznesenie vlády SR č. 379/2013 z 10. júla 2013) a **Marketingová stratégia SACR na roky 2014 - 2020.**

V oblasti cestovného ruchu má z hľadiska bohatého kultúrneho, historického a prírodného hľadiska dominantnú pozíciu v rámci PSK okres Poprad, s veľkým odstupom nasledovaný okresmi Kežmarok, Bardejov, Prešov a Stará Ľubovňa.

Východiská pre stanovenie prioritných cieľov regionálneho rozvoja v energetike a ochrane životného prostredia

Dohovor primátorov a starostov

Prešovský kraj zaznamenáva vysoký záujem o oblasť obnoviteľných zdrojov energie, zelených technológií a energetickú účinnosť. Zároveň PSK vníma túto oblasť ako potenciál pre rozvoj svojho územia, ktorý povedie aj k tvorbe nových pracovných príležitostí. Energetické a environmentálne potreby v kraji, ako aj európske trendy v oblasti klimatických zmien viedli Prešovský kraj k podpísaniu Dohovoru primátorov a starostov.

Aktívna úloha PSK pomôže zaangažovať mestá a obce do Dohovoru s cieľom naštartovať dlhodobý a udržateľný energetický rozvoj na území regiónu. Význam energetických/klimatických partnerstiev narastá aj vzhľadom na čo najrýchlejšie rozvinutie a zavedenie technológií s nízkymi emisiami CO₂.

Dohovor primátorov a starostov je celospoločenská európska iniciatíva združujúca orgány miestnej a regionálnej samosprávy, ktoré sa spoločne zaviazali zlepšiť kvalitu života svojich obyvateľov prispením k cieľom „3x20“ v oblasti energetiky a ochrany klímy Európskeho spoločenstva. V decembri roku 2008 po prijatí klimaticko-energetického balíčka prijala Európska komisia rozhodnutie priamo zapojiť miestnych a regionálnych činiteľov do plnenia cieľov EÚ.

Prostredníctvom opatrení smerujúcich k zvýšeniu energetickej účinnosti a investícií do obnoviteľných zdrojov energie sa signatári Dohovoru primátorov a starostov zaväzujú znížiť emisie CO₂ na svojom území o minimálne 20 % do roku 2020. Takéto trvalo udržateľné energetické plánovanie prináša tiež rozvoj miestneho hospodárstva, vytváranie pracovných miest, zvýšenie energetickej bezpečnosti, zlepšenie kvality života, zlepšenia v poskytovaní verejných služieb.

PREPOJENOSŤ PHSR PSK NA DOKUMENTY ÚZEMNÉHO ROZVOJA

Dokument: **Koncepcia územného rozvoja Slovenska (KURS)**

Dôležitým dokumentom, ktorý rozpracúva návrh sídelného rozvoja Slovenska v súlade s požiadavkami racionálneho využívania územia a vytvárania vhodných rozvojových podmienok zabezpečujúcich rovnocenné podmienky pre život obyvateľov a rozvoj ekonomických aktivít, je Koncepcia územného rozvoja Slovenska (KURS). Navrhovaná koncepcia vychádza z historických a existujúcich pomerov v osídlení a sídelných súvislostí a sleduje princípy konceptu tvorby polycentrického sídelného systému. Koncepcia navrhuje uplatňovať **princíp polycentricity a koncentrovať rozvoj územia do miest s koncentráciou obyvateľstva a do rozvojových osí, ktoré predstavujú komunikačné a dopravné kanály medzi sídlami a priemyselnými centrami.**

Navrhovaný koncept **sa bude uplatňovať aj pri definovaní PHSR PSK a bude vychádzať z koncentrácie investícií a finančných prostriedkov na rozvoj do tzv. ťažísk osídlenia a rozvojových osí.** Cieľavedomejšie uplatňovanie princípov polycentricity pri akceptovaní trhových mechanizmov v ekonomickej oblasti dáva teoretický predpoklad k vyrovnávaniu disparít na všetkých hierarchických úrovniach (medzinárodnej, celoštátnej, regionálnej).

Termíny „ťažiská osídlenia“ a „rozvojové osi“ sú v dokumente KURS definované ako základné prvky sídelného systému SR.

Ťažiská osídlenia predstavujú sídelné štruktúry, ktoré zahŕňajú sídelné zoskupenia od najviac rozvinutých aglomerovaných sústav osídlenia až po sídelné zoskupenia, ktoré sú založené iba na jednoduchých centripetálnych sídelných vzťahoch na princípe polarizačných účinkov centier. Aglomeračné väzby sú najviac rozvinuté okolo najväčších miest, ktoré sú v súčasnosti aj administratívnymi centrami krajov. Popri Bratislave prepojenej s Trnavou sú spolu prepojené dve krajské mestá, ktoré tvoria druhú najvýznamnejšiu aglomeráciu, mestá Košice a Prešov, ktoré vytvárajú tak jedno ťažisko osídlenia prvej úrovne. Ďalšími významnými ťažiskami osídlenia a to druhej úrovne sú v PSK michalovsko-vranovsko-humenské a popradsko-spišskonovoveské ťažiská osídlenia. Bardejovské ťažisko osídlenia sa svojou významnosťou zaraďuje do tretej úrovne (spolu s krompašským ťažiskom osídlenia, medzilaboreckým ťažiskom osídlenia, sninským ťažiskom osídlenia, staroľubovnianskym ťažiskom osídlenia, svidnícko-stropkovským ťažiskom osídlenia, tornalianskym ťažiskom osídlenia, trebišovským ťažiskom osídlenia, veľkokapušianskym ťažiskom osídlenia).

Mimo vymedzených ťažísk osídlenia všetkých úrovní žije asi 23 % obyvateľov Slovenska.

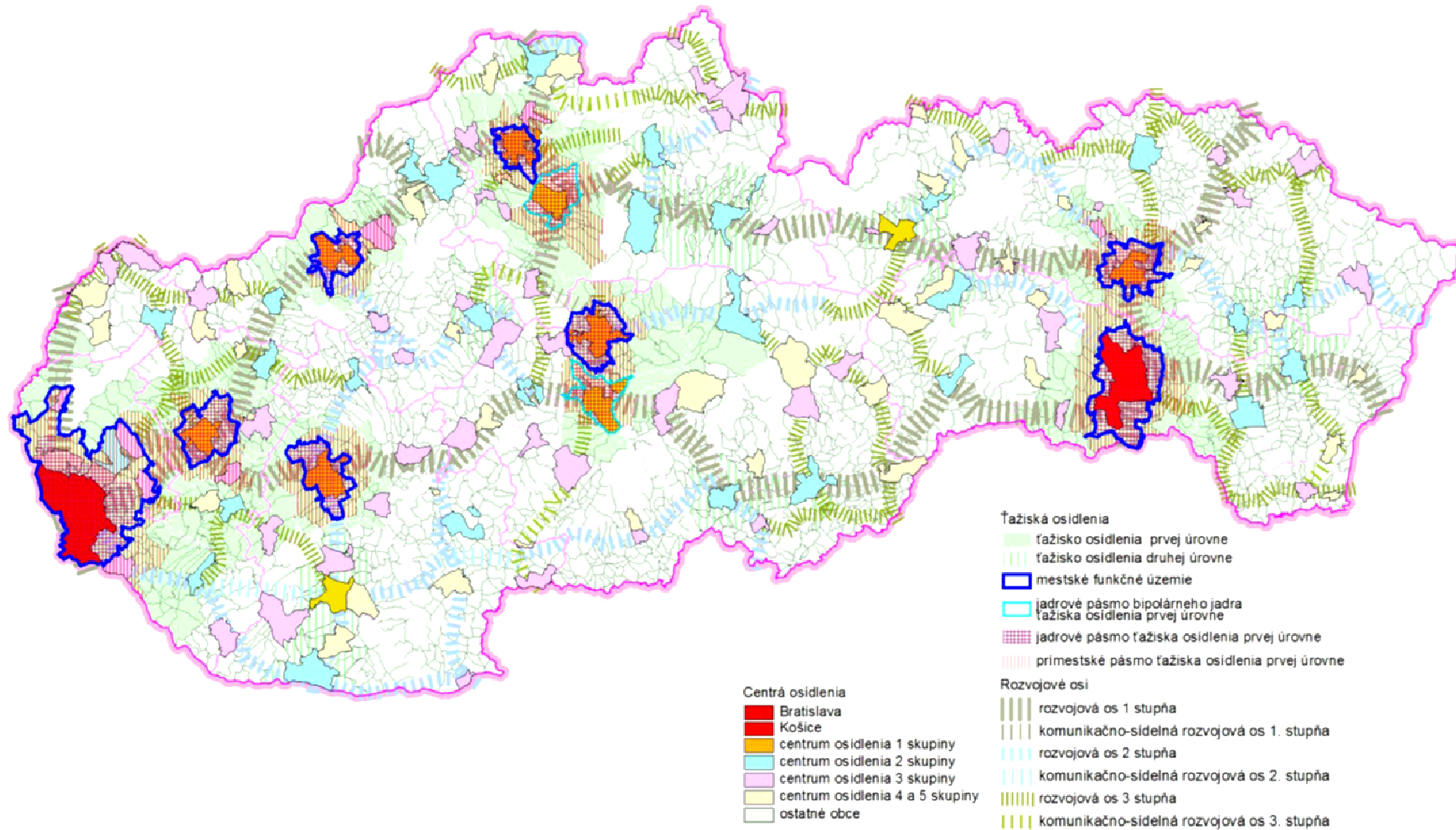
Rozvojové osi sa na Slovensku rozvíjajú v uzlovo–pásovom sídelnom systéme, ktorého osnovu tvoria centrá osídlenia a dopravno-komunikačné systémy spájajúce jednotlivé centrá. V rámci PSK sú definované nasledovné rozvojové osi prvého stupňa: žilinsko-podtatranská rozvojová os: Žilina – Martin – Poprad – Prešov, košicko-prešovská rozvojová os: hranica s Poľskou republikou – Svidník – Prešov – Košice – Čaňa – hranica s Maďarskom. Rozvojové osi druhého stupňa v PSK sú: prešovsko-michalovská rozvojová os: Prešov – Hanušovce nad Topľou – Vranov nad Topľou – Strážske – Michalovce/Humenné, vihorlatská rozvojová os: Humenné – Snina – hranica s Ukrajinou, kežmarsko-toryská rozvojová os: Poprad – Kežmarok – Stará Ľubovňa – Sabinov – Prešov, hornádska rozvojová os: Spišský Štvrtok – Spišská Nová Ves – Krompachy – Košice (v úseku Gelnica – Košice ako

komunikačno-sídlná os). Rozvojové osi tretieho stupňa sú V PSK: šarišská rozvojová os: Prešov – Bardejov – hranica s Poľskou republikou, ľubovniansko-svidnícka rozvojová os: Stará Ľubovňa – Bardejov – Svidník, zamagurská rozvojová os: Stará Ľubovňa – Spišská Stará Ves, laborecká rozvojová os: Svidník – Stropkov – Medzilaborce – hranica s Poľskou republikou/Humenné, zemplínska rozvojová os: Košice – Slovenské Nové Mesto – Kráľovský Chlmec – Čierna nad Tisou, vranovsko-trebišovská rozvojová os: Vranov nad Topľou – Sečovce – Trebišov

Zhodnotením kooperačných vzťahov medzi centrami a ich zázemím (predovšetkým zhodnotením dennej dochádzky za prácou a školami, hustotou obyvateľov a aktivít a pod.) boli pri ťažiskách osídlenia prvej úrovne vytvorené pásma – jadrové pásmo, prímestské pásmo a ostatné územie ťažiska osídlenia. **Jadrové pásmo** predstavuje územie obcí s najintenzívnejšími kooperačnými vzťahmi na jadro – centrum aglomerácie, kde sa najviac prejavujú suburbanizačné tendencie a koncentrovaná dekoncentrácia. **Prímestské pásmo** je v nadväznosti na jadrové pásmo predstavované územím obcí, pri ktorých je sledovateľná vysoká intenzita väzieb na jadro ťažiska osídlenia, resp. pri polycentrických ťažiskách osídlenia na ich jadrá. **Okrajové pásmo** – v tomto pásme sú sledovateľné väzby na jadro (jadrá) ťažiská osídlenia predovšetkým v intenzite dochádzky za prácou, alebo ich vzťah je sprostredkovaný cez menšie mestá tvoriace polycentrický systém ťažiska osídlenia.

Grafická príloha dokumentu PHSR nižšie zobrazuje členenie PSK podľa vyššie vysvetlených prvkov sídelného systému.

Priestory územnej koncentrácie podľa Partnerskej dohody SR 2014-2020

INÉ ROZVOJOVÉ DOKUMENTY REGIONÁLNEHO CHARAKTERU VSTUPUJÚCE DO PRÍPRAVY PHSR PSK NA OBDOBIE 2014 – 2020

- Územný plán PSK (návrh analytickej časti)
- Program rozvoja vidieka PSK (návrh)
- Program energetického manažmentu PSK (návrh)
- Stratégia destinačného marketingu cestovného ruchu PSK
- Generel dopravnej infraštruktúry PSK (návrh)
- Konceptia dopravy vo verejnom záujme (návrh)
- Regionálna integrovaná územná stratégia (návrh analytickej časti a stratégie)
- Návrh Regionálnej stratégie výchovy a vzdelávania v stredných školách v PSK

Generel dopravnej infraštruktúry Prešovského kraja

Generel dopravnej infraštruktúry Prešovského kraja je spracovaný formou územnej prognózy (ďalej iba územná prognóza) podľa § 6 zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov (ďalej len stavebný zákon), ktorá je zameraná na riešenie možnosti podpory dlhodobého funkčného využívania územia samosprávneho kraja dopravnou infraštruktúrou. Cieľom územnej prognózy je stanoviť hlavné zásady rozvoja dopravnej infraštruktúry, zásady jej optimalizácie a priority pre postup skvalitňovania dopravy v Prešovskom samosprávnom kraji so zameraním najmä na optimalizáciu cestnej a železničnej dopravy, vrátane ostatných druhov dopravy (leteckej, vodnej a cyklistickej), pri primeranom zohľadnení samosprávnych rozvojových zámerov definovaných v územnoplánovacích dokumentáciách. PHSR PSK vychádzal iba z koncept návrhu Generelu, keďže v čase spracúvania PHSR ešte nebola k dispozícii schválená verzia tohto dokumentu.

Riešenie verejného dopravného vybavenia pozostáva z návrhov v oblasti cestnej, železničnej, kombinovanej, leteckej, vodnej a cyklistickej dopravy, vrátane hraničných priechodov. Pre vyváženosť rozpracovanosti jednotlivých druhov dopravy v územnej prognóze, znižovanie podielu individuálnej motorovej dopravy a zvyšovanie cyklistickej dopravy, je žiaduce primerané rozpracovanie cyklistickej dopravy predovšetkým v mestských aglomeráciách a územiach vykazujúcich vysokú návštevnosť. Pre podporu cestovného ruchu ako jednej zo základných hospodárskych oblastí samosprávneho kraja je žiaduce zapracovať medzinárodné, nadregionálne a regionálne turistické koridory. Zároveň je potrebné zvýrazniť základné cezhraničné priechody pre kamiónovú dopravu.

Boli riešené vnútroregionálne a medziregionálne dopravné súvislosti dopravy všetkého druhu. Prioritou boli predovšetkým varianty s medzinárodnými súvislosťami, ako dopravné rozvojové osi, rýchlostná cesta R 4 a variantnosť Eurovelo č. 11 zohľadňujúca základnú kostru cyklistickej dopravy so zameraním na mestské aglomerácie, ich vzájomné prepojenie a sprístupnenie prírodných a kultúrnych lokalít svetového a európskeho významu.

(Návrh konceptu dokumentu obsahuje priority v európskom a republikovom kontexte, vyhodnotenie doterajších dopravných vzťahov a väzieb . Komplexne rieši dopravný systém v rámci PSK a porovnáva dopravné riešenie s platnou KURS a platným ÚPN VÚC Prešovského kraja. Zvyšuje dopravnú dostupnosť za účelom odstraňovania rozdielov v rámci riešeného územia pri využití rozvojového potenciálu kraja a podnetov z okolitých oblastí susedných krajín a krajov Slovenska. Definuje predpoklady pre systém integrovanej dopravy so znižovaním podielu individuálnej motorovej

dopravy a zvyšovania cyklistickej dopravy, predovšetkým v ťažiskách osídlenia a v územiach preukazujúcich aglomeračné súvislosti a vnútro aglomeračné vzťahy.)

Koncepcia dopravy vo verejnom záujme pre PSK

Program rozvoja kraja vychádzal z návrhu územnej prognózy pre Koncepciu dopravy do verejnom záujme pre Prešovský samosprávny kraj spracovanej v auguste 2015.

Koncepcia dopravy vo verejnom záujme pre Prešovský samosprávny kraj je dokument spracúvaný formou územnej prognózy podľa § 6 zákona FZ ČSSR č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov a zameraný na riešenie možnosti podpory dlhodobého funkčného využívania územia samosprávneho kraja verejnou dopravou na obdobie 25 rokov.

Cieľom koncepcie je optimalizácia verejnej cestnej, železničnej a cyklistickej dopravy výhľadovým prechodom na integrovanú dopravu, predovšetkým v sídelných (mestských) aglomeráciách a územiach vykazujúcich vysokú návštevnosť. Koncepcia uvažuje s 2 variantmi rozvoja dopravy vo verejnom záujme.

Variant č. 1 pre územia s predpokladaným demografickým nárastom počtu obyvateľov, kde v súčasnosti žije nad 50% rómskeho obyvateľstva,

Variant č.2 pre územia ktoré predpokladajú slabý nárast, stagnáciu alebo pokles demografickej krivky.

Riešenie územnej prognózy vytvára podmienky pre skvalitnenie, zvýšenie dostupnosti integrovanej dopravnej infraštruktúry, konkurencieschopné dopravné služby, užívateľsky prijateľnú dopravu a ekologicky a energeticky efektívnu a bezpečnú dopravu.

Sú navrhnuté možnosti multimodálnej dopravy a integrovaných dopravných systémov poskytujúcich služby na úrovni celého regiónu, so sieťou prestupných terminálov aj so záchytnými parkoviskami pre všetky druhy dopravy, vo väzbe na železničné a autobusové stanice tak, aby tieto parkoviská riešili možnosť dlhodobého parkovania motorových vozidiel, čím sa zjednoduší zapojenie občanov do možnosti využívania dopravy vo verejnom záujme. Súčasťou je dopravná prognóza s návrhom prerozdelenia dopravných/prepravných výkonov. Toto vytvára podmienky pre vybudovanie Prešovskej integrovanej regionálnej dopravy, ktorú bude možné neskôr prepojiť s inými integrovanými dopravnými systémami (napr.: KORID).

Podľa prognózy vývoja obyvateľstva v okresoch SR do roku 2035, spracovanej Prognostickým ústavom SAV, Výskumným demografickým centrom a Katedrou humánnej geografie a demografie Prírodovedeckej fakulty UK v roku 2013, predpokladaný vývoj počtu obyvateľov v Prešovskom kraji bude mať rastúcu tendenciu hlavne z dôvodu nárastu rómskej populácie, predovšetkým v okresoch Levoča, Kežmarok, Stará Ľubovňa, Sabinov a Prešov. Vo východných okresoch sa predpokladá pokles počtu obyvateľov. Okrem iných faktorov ide predovšetkým o rómsku komunitu, kde sa neuvažuje so zvýšeným percentom vzdelania, čo má za dôsledok, že z dôvodov nevznikania pracovných príležitostí odchádzajú v prevažnej miere za prácou do zahraničia alebo do západných regiónov Slovenska, resp. veľká časť tejto populácie je nezamestnaná. PSK má viac ako 60 % obyvateľov v produktívnom veku a takmer 23% v predproduktívnom veku. Priemerný vek obyvateľstva predstavuje 34 rokov. Podľa údajov ŠÚ SR má PSK najhoršiu ekonomickú bilanciu economickej aktivity obyvateľstva a najvyšší

podiel nezamestnaných. Prešovský kraj v ekonomickej výkonnosti a v príjmoch obyvateľstva zaostáva v hospodárskom rozvoji za úrovňou Slovenskej republiky. Prešovský kraj je prihraničným regiónom.

Z hľadiska dopravnej polohy má významné postavenie pre celé východné Slovensko, a to v cestnej aj v železničnej doprave. Rozvoj hospodárskej základne je podmienený dostupnosťou dopravnej siete, jej napojením na nadradený dopravný systém, priepustnosťou a celkovým komfortom – kvalitou dopravného vybavenia. Vzhľadom na obrovský potenciál kraja v oblasti rozvoja cestovného ruchu, ale chýbajúce dopravné služby, sa prejavujú aj značné rezervy v poskytovaní ubytovacích a stravovacích služieb v kraji. Z historického vývinu osídlenia v kraji má PSK nevýhodu príliš veľkého počtu malých obcí do 500 obyvateľov, pre ktoré je ekonomicky príliš náročné zapojiť ich rovnakým spôsobom do siete verejnej osobnej dopravy. Z tohto dôvodu je zaistenie dopravnej obslužnosti PSK v súčasnosti riešené predovšetkým autobusovou osobnou dopravou, ktorá sa pohybuje prevažne po cestách II. a III. triedy. S ohľadom na predpokladaný populačný boom, hlavne v obciach s vysokým podielom rómskeho etnika a v rómskych osadách, sa plánuje riešiť kde do roku 2040 zvýšený záujem o VOD formou autobusovej osobnej dopravy so zberným a plošným charakterom. Požiadavku EU na zrovnoprávenie všetkých občanov v rámci rovnakej možnosti prístupu k verejnej doprave je možné docieľiť len pri zavedení multimodálnej osobnej dopravy, s prechodom na integrovaný dopravný systém (IDS). V rámci IDS bude potrebné zapojiť aj vozidlá do 10 pasažierov alebo taxi. Táto možnosť sa javí z terajšieho hľadiska ako nadštandardná, avšak pri zavedení jednotnej tarifnej sadzby môže byť pre komerčných prepravcov zaujímavá. Je potrebné dosiahnuť aj vhodný pomer medzi individuálnou automobilovou dopravou (IAD) a verejnou osobnou dopravou (VOD), ktorý je podľa zahraničných skúseností $IAD: VOD = 66,6:33,4\%$. Tento pomer bol na Slovensku v r. 1970 v obrátenom pomere 22,97:77,03, ale v roku 2012 sa otočil na 74,80:25,20 v neprospech VOD. Dôvodom bol neustály pokles vývoja cestujúcich v prímestskej autobusovej doprave PSK, čo za obdobie 12 rokov tvorilo pokles o cca 45 %.

Vzhľadom na vyššie spomenuté podmienky preto koncepcia dopravy vo verejnom záujme odporúča:

- rešpektovať cestnú sieť a dopravné napojenia obcí, kde sa predpokladá veľký nárast obyvateľstva v uvažovanom horizonte roku 2040 (predpokladá sa aj nárast stupňa motorizácie tejto skupiny obyvateľstva, ktorý sa tak priblíži priemeru) z hľadiska dopravy vo verejnom záujme.
- zohľadniť dopravnú prognózu demografických a ekonomických predpokladov obyvateľstva a pracovných príležitostí z ohľadom na požiadavky dopravy vo verejnom záujme,
- rešpektovať prestupné terminály osobnej multimodálnej dopravy, ktoré sprístupňujú prírodné a kultúrno-historické hodnoty PSK,
- rešpektovať súčasný stav VOD evidovaných priemyselných parkov v PSK,
- vytvárať podmienky pre VOD, ktorá zohľadňuje jednotlivé regióny turizmu a CR PSK
- vytvárať podmienky pre rozvoj infraštruktúry v prestupových turistických termináloch
- vytvárať podmienky pre všetky mestské aglomerácie a územia vykazujúce vysokú návštevnosť

Dokument: **Regionálna integrovaná územná stratégia pre PSK**

V programovom období 2014-2020 bude v IROP integrovaný prístup realizovaný prostredníctvom ***Regionálnych integrovaných územných stratégií (ďalej len „RIÚS“)*** na úrovni samosprávnych krajov.

V čl. 36 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1303/2013 sú RIÚS vnímané ako aplikácia integrovaného prístupu prostredníctvom integrovaných územných investícií.

Na základe strategických priorít RIÚS a im vymedzených alokácií z IROP bude Prešovský samosprávny kraj prostredníctvom oprávnených prijímateľov podpory realizovať integrované územné investície (IÚI), vrátane IÚI pre udržateľný rozvoj miest (ďalej len UMR). Osobitnou časťou dokumentu RIÚS je integrovaná územná stratégia pre udržateľný rozvoj miest, pokrývajúca územie funkčnej mestskej oblasti v rámci daného regiónu NUTS III. Medzi takto špecifikované mestá budú patriť mestá Humenné, Poprad a Prešov. Ďalšou významnou aglomeráciou pre IUI sú mestá Prešov a Košice, ktoré spolu vytvárajú jedno ťažisko osídlenia prvej úrovne, ktoré je druhým najvýznamnejším na Slovensku.

Návrh Regionálnej stratégie výchovy a vzdelávania v stredných školách v PSK

Stredné školy majú plniť požiadavky trhu práce v regióne adekvátnou štruktúrou študijných a učebných odborov. Samosprávny kraj má napomáhať tomuto procesu tvorbou siete stredných škôl a školských zariadení, študijných a učebných odborov tak, aby región bol sebestačný v súlade s programom jeho rozvoja. Ide o proces s maximálne efektívnym využitím existujúcich kapacitných a materiálnych podmienok, personálneho obsadenia existujúcich škôl a efektívnym vynaložením finančných prostriedkov.

K 15.9.2013 študovalo na stredných odborných školách v Prešovskom samosprávnom kraji 25 488 žiakov a k 5.9.2014 ich bolo 24 329 čo je o 1 159 žiakov menej. V tabuľke je uvedený počet žiakov a percentuálny podiel podľa skupín študijných a učebných odborov v zmysle Vyhlášky MŠVVaŠ SR č. 64/2015 Z. z. V súčasnosti najviac žiakov študuje odbory v skupinách ekonomika a organizácia, obchod a služby I, II, elektrotechnika a stavebníctvo, geodézia a kartografia. - zdroj: CVTI, Bratislava

Tabuľka počtu žiakov v PSK a percentuálny podiel podľa skupín študijných a učebných odborov

Vysvetlivky názvov stĺpcov tabuľky:

1. Stĺpec: Skupina študijného/učebného odboru,
2. stĺpec: názov študijného/učebného odboru
- 3 stĺpec: počet žiakov k 15.9.2013,
4. stĺpec: perc. podiel žiakov podľa vyhlášky,
5. stĺpec: počet žiakov k 15.9.2014,
6. stĺpec: perc. podiel žiakov podľa vyhlášky k 15.9.2014:

11 fyzikálno-matematické vedy	0	0,00	0	0,00
21 baníctvo, geológia a geotechnika	0	0,00	0	0,00
22 hutníctvo	0	0,00	0	0,00
23 strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba I	200	0,54	232	0,66
24 strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba II	1 831	4,96	1 796	5,08
26 elektrotechnika	2 918	7,90	3 003	8,50
27 technická chémia silikátov	8	0,02	0	0,00
28 technická a aplikovaná chémia	201	0,54	174	0,49
29 potravinárstvo	578	1,56	572	1,62
31 textil a odevníctvo	658	1,78	628	1,78
32 spracúvanie kože, kožušín a výroba obuvi	0	0,00	0	0,00
33 spracúvanie dreva	437	1,18	476	1,35
34 polygrafia a médiá	558	1,51	511	1,45
36 stavebníctvo, geodézia a kartografia	2 200	5,95	2 124	6,01
37 doprava, pošty a telekomunikácie	717	1,94	631	1,79
39 špeciálne technické odbory	643	1,74	558	1,58
42 poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka I	246	0,67	232	0,66
43 veterinárne vedy	37	0,10	37	0,10
45 poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka II	349	0,94	371	1,05
53 zdravotnícke odbory vzdelávania na SZŠ	1 880	5,09	1 796	5,08
62 ekonomické vedy	0	0,00	0	0,00
63 ekonomika a organizácia, obchod a služby I	5 315	14,39	4 974	14,08
64 ekonomika a organizácia, obchod a služby II	4 476	12,11	4 001	11,33
68 právne vedy	176	0,48	177	0,50
72 publicistika, knihovníctvo a vedecké informácie	207	0,56	215	0,61
75 pedagogické vedy	0	0,00	0	0,00
76 učiteľstvo	892	2,41	899	2,55
79 gymnázium	11 458	31,01	10 994	31,12
82 umenie a umeleckoremeselná tvorba I	877	2,37	847	2,40
85 umenie a umeleckoremeselná tvorba II	84	0,23	75	0,21
92 bezpečnostné služby	0	0,00	0	0,00
Spolu - počet žiakov k 15.9.2013, perc. podiel žiakov				
podľa vyhlášky, počet žiakov k 15.9.2014, perc. Podiel žiakov:	36 946	100,00	35 323	100,00
Z toho gymnáziá:	11 458	31,01	10 994	31,12
Z toho stredné odborné školy:	25 488	68,99	24 329	68,88

Úlohou PSK je zvyšovať kvalitu odborného vzdelávania a prípravy a zvýšiť záujem žiakov o odborné vzdelávanie. Na základe toho sú vytýčené nasledujúce zámery a ciele.

Strategický zámer č. 1: Efektívny systém odborného vzdelávania

Cieľ 1.1. - Optimalizácia siete stredných odborných škôl

Cieľ 1.2. - Optimalizácia študijných a učebných odborov v SOŠ

Cieľ 1.3. - Rozvíjanie a určenie odborných kompetencií v spolupráci so zamestnávateľmi

Cieľ 1.4. - Zlepšenie prístupu k moderným technológiám, ktoré používajú zamestnávateľia v praxi

Strategický zámer č. 2: Vytvorenie fungujúceho informačného systému o možnostiach odborného vzdelávania a prípravy v PSK

Cieľ 2.1. - Vytvorenie systému kariérneho poradenstva v súlade s potrebami trhu práce

Strategický zámer č. 3: Multifunkčný systém odborného vzdelávania a prípravy

Cieľ 3.1. - Prehlbovanie vzťahov medzi SOŠ, vysokými školami a zamestnávateľmi

Cieľ 3.2. - Zlepšenie podnikateľského myslenia

Cieľ 3.3.- Zintenzívnenie spolupráce SOŠ v oblasti odborného vzdelávania a výmeny skúseností so vzdelávacími inštitúciami v európskych štátoch

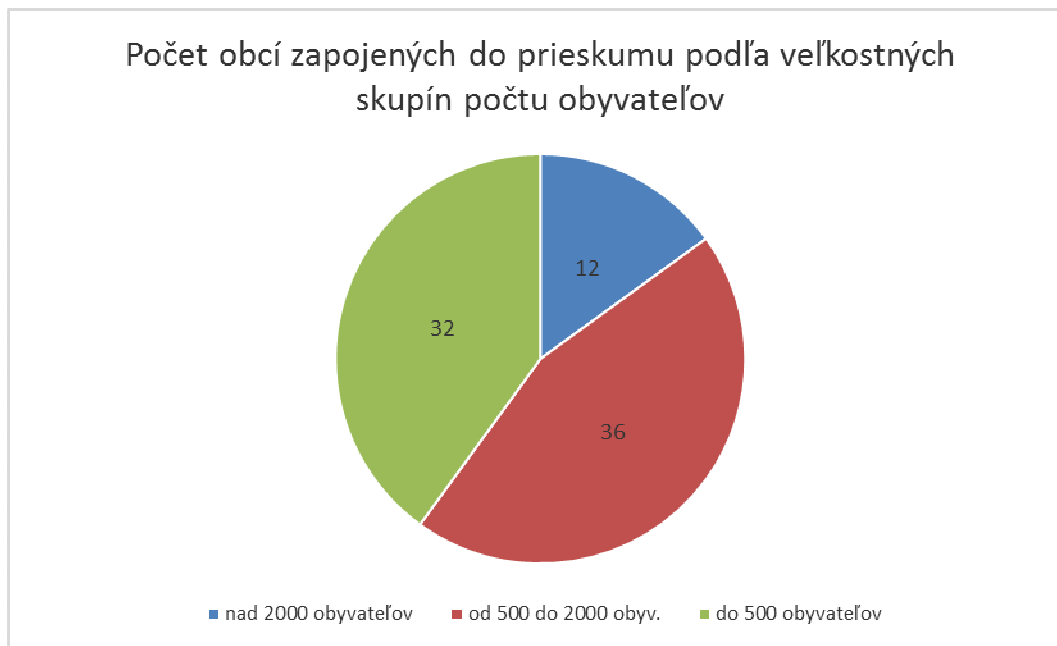
V rámci transformácie odborného školstva sa od 1.9.2015 podľa zákona č. 61/2015 Z. z o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov zavádza systém duálneho vzdelávania. Duálne vzdelávanie je systém odborného vzdelávania a prípravy na výkon povolania, ktorým sa získavajú vedomosti, schopnosti a zručnosti potrebné pre povolanie. V Prešovskom samosprávnom kraji na školský rok 2015/2016 podali žiadosť štyria zamestnávateľia, a to: - SANAS, a.s., Sabinov – duálne vzdelávanie pre SOŠ drevársku, Spišská Nová Ves v študijnom odbore 3341K operátor drevárskej a nábytkárskej výroby – 9 žiakov, - Mukino, s.r.o., Prešov – duálne vzdelávanie pre SOŠ technickú, Prešov v učebnom odbore 3661 H murár – 6 žiakov, - PLYNAS, s.r.o., Prešov – duálne vzdelávanie pre SOŠ technickú, Prešov v učebnom odbore 3693 H technik energetických zariadení budov – 3 žiakov, - IQ Build, s.r.o., Sabinov – duálne vzdelávanie pre SOŠ technickú, Prešov v učebnom odbore 3661 H murár – 1 žiak.

V súčasnosti na území PSK sú vytvorené nasledovné COVaP, a to: - Centrum odborného vzdelávania pre gastronómiu, hotelierstvo, obchod a služby pri Hotelovej akadémii J. Andraščíka v Bardejove, - Centrum odborného vzdelávania pre obchod, cestovný ruch a služby pri Súkromnej strednej odbornej škole Dukelská 33, 087 01 Giraltovce, - Centrum odborného vzdelávania pre elektrotechniku, automatizáciu, elektroenergetiku, informačné a sieťové technológie pri SPŠ elektrotechnickej, Plzenská 1, Prešov, 11 - Centrum odborného vzdelávania pre lesníctvo pri Spojenej škole, Kollárova 10, Prešov, - Centrum odborného vzdelávania v stavebníctve pri SOŠ technickej, Volgogradská 1, Prešov, - Centrum odborného vzdelávania v elektrotechnike pri SOŠ elektrotechnickej, Poprad – Matejovce. - Centrum odborného vzdelávania pre gastronómiu, hotelierstvo a turizmus pri Hotelovej akadémii O. Brucknera, Kežmarok. V procese schvaľovania sú: - Centrum odborného vzdelávania pre priemyselnú automatizáciu a informačné technológie pri Spojenej škole, Ľ. Podjavorinskej 22, Prešov, - Centrum odborného vzdelávania pre odbory autoopravár – mechanik, strojárstvo – výroba, montáž a opravy prístrojov, strojov a zariadení, technika a prevádzka dopravy pri Strednej odbornej škole, Mierová 1973/79, Humenné.

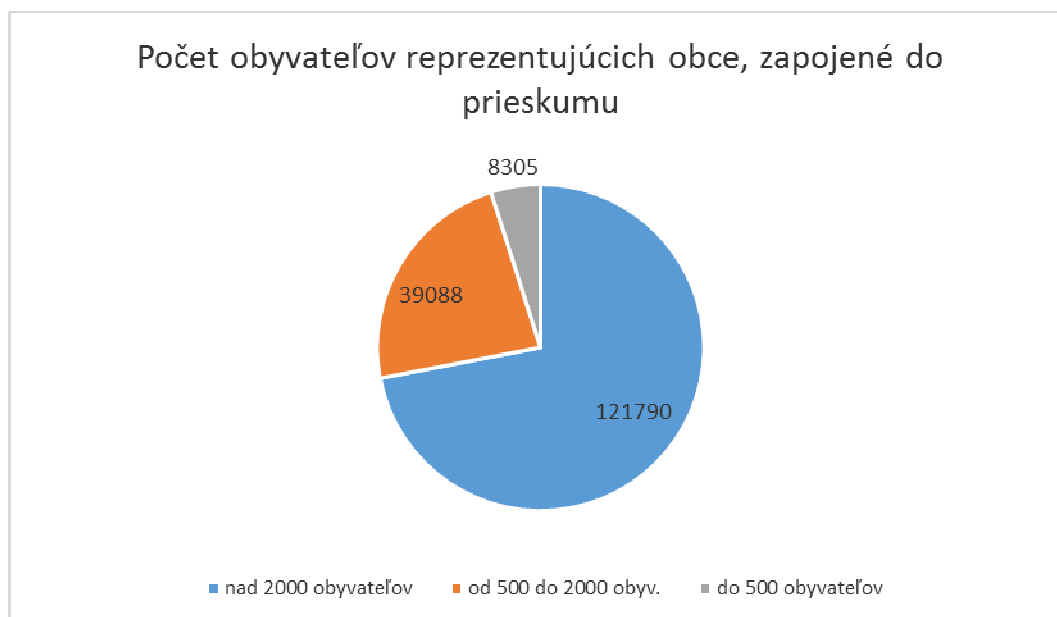
Analýza priorit a bariér rozvoja obcí PSK

Celkový počet subjektov, ktorí sa zapojili do prieskumu:	99
Celkový počet subjektov, ktorí odovzdali dotazníky:	80
Celkový počet subjektov, ktoré odovzdali projektové zámery:	65

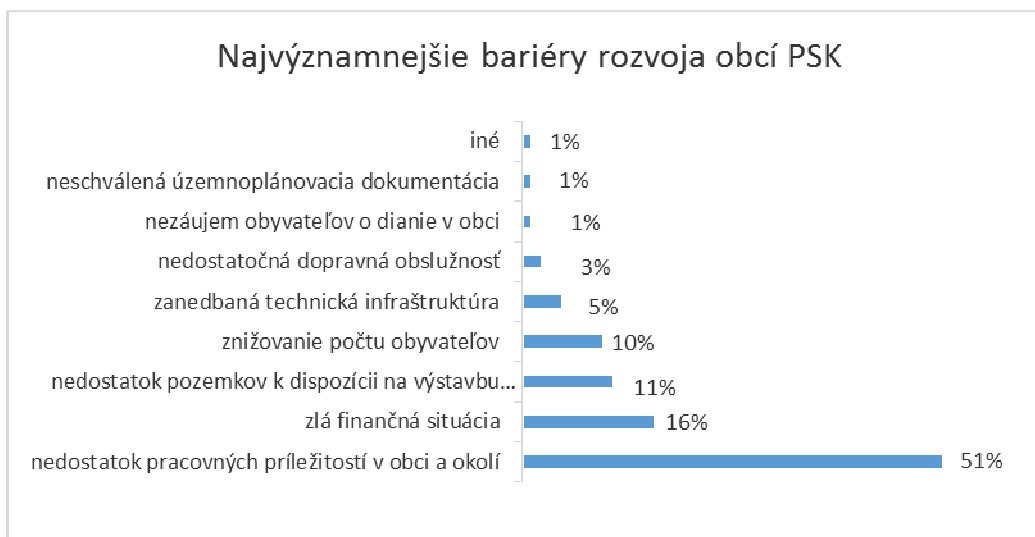
Do dotazníkového prieskumu sa zapojilo najviac obcí z veľkostnej skupiny od 500 do 2000 obyvateľov. Z toho dôvodu bude ďalej popri súhrnnom vyhodnocovaní odpovedí z dotazníkového prieskumu vyhodnocovaná samostatne ešte skupina obcí s počtom obyvateľov od 500 do 2000.

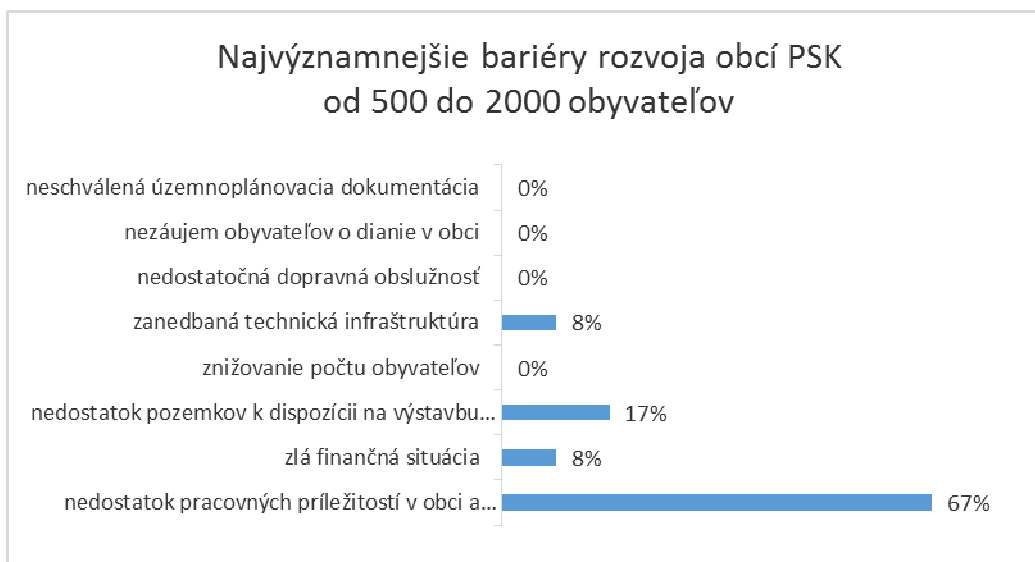
Podľa celkového počtu obyvateľov, ktorých reprezentujú obce zapojené do prieskumu, má najvyššie zastúpenie obyvateľstvo zo skupiny obcí s počtom obyvateľov nad 2000. Ďalšie posudzované skupiny obcí predstavovali obce s počtom obyvateľov 500-2000 vrátane a obce s počtom obyvateľov do 500.

Pri označovaní najvýznamnejších bariér rozvoja obcí v PSK 51% obcí označilo za najzávažnejšiu bariéru nedostatok pracovných príležitostí v obci a okolí. Ako druhá najzávažnejšia bariéra rozvoja bola najčastejšie označená zlá finančná situácia a ako tretia najvýznamnejšia nedostatok pozemkov k dispozícii na výstavbu.

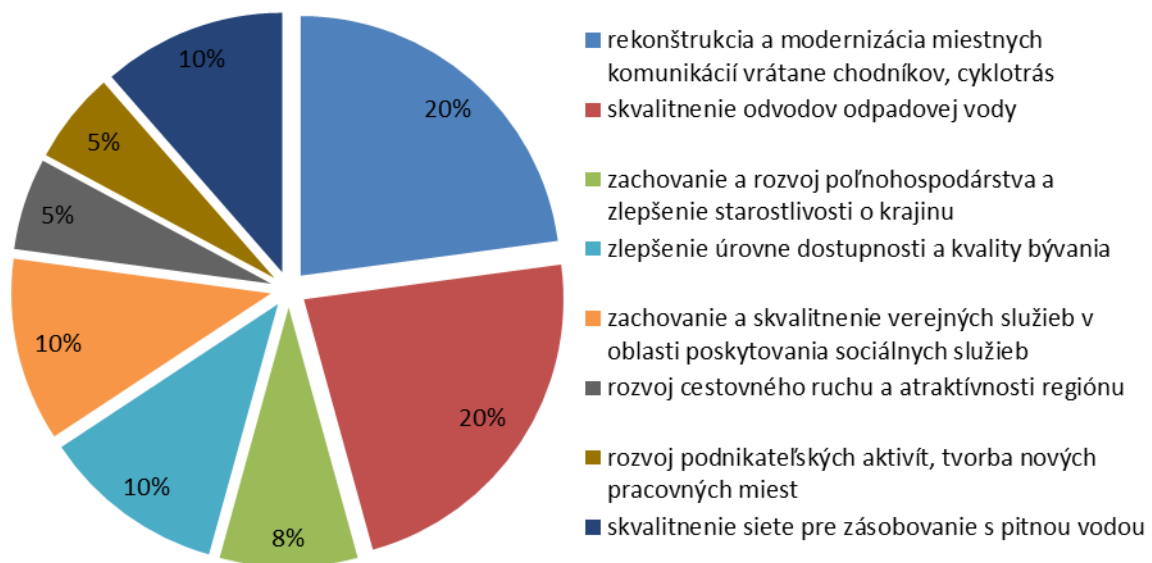

Skupina obcí s počtom obyvateľov od 500 do 2000 obyvateľov stanovila rovnakú najzávažnejšiu bariéru rozvoja - nedostatok pracovných príležitostí v obci a okolí, ale ako druhú najzávažnejšiu bariéru označila nedostatok pozemkov k dispozícii na výstavbu bytov, firiem a na treťom a štvrtom mieste rovnaký počet obcí označil za bariéru zlú finančnú situáciu a zanedbanú technickú infraštruktúru.

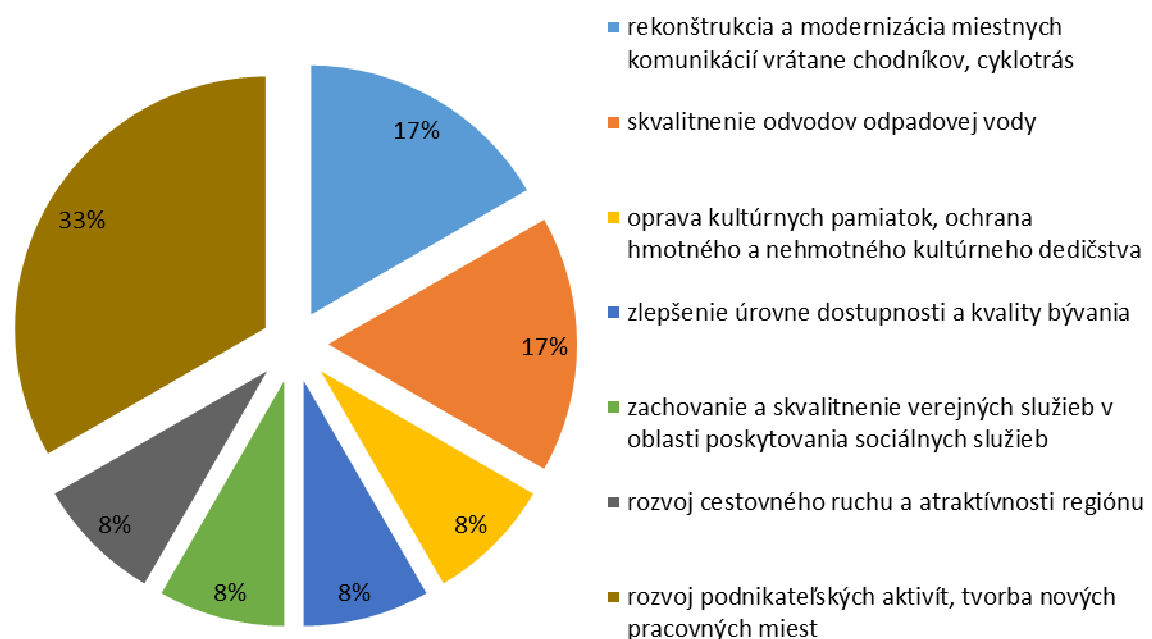
Najviac 20% opýtaných zástupcov obcí určilo za najhlavnejšiu prioritu rozvoja obce rekonštrukciu a modernizáciu miestnych komunikácií vrátane chodníkov a cyklotrás. Ďalších 20% obcí považuje za prioritu č.1 skvalitnenie odvodov odpadovej vody.

Najhlavnejšie priority rozvoja obcí PSK

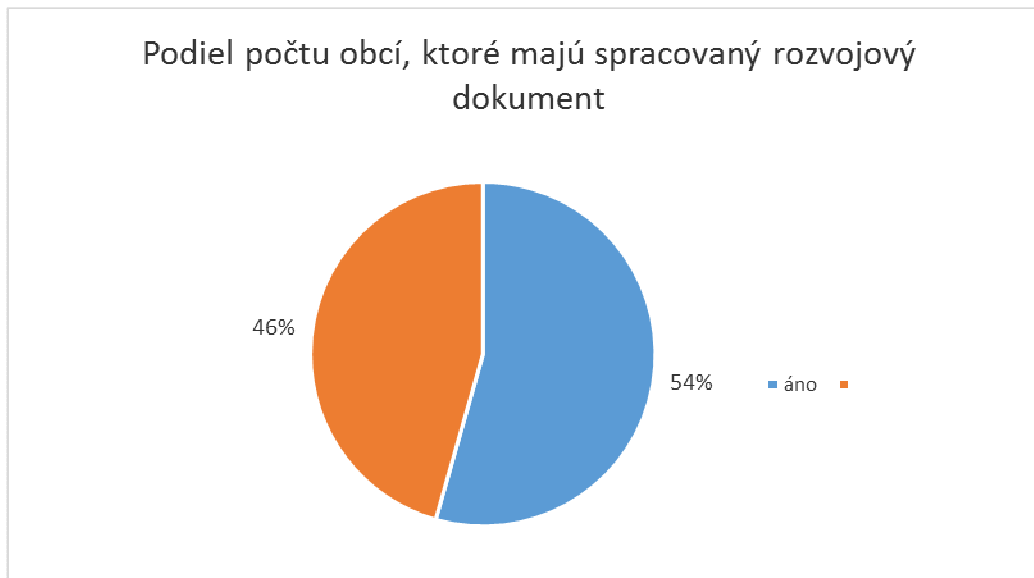
Pre najväčšiu skupinu zastupujúcu 33% zástupcov obcí s počtom obyvateľov od 500 do 2000 obyvateľov je rozvojovou prioritou č.1 rozvoj podnikateľských aktivít, tvorba nových pracovných miest.

Najhlavnejšie priority rozvoja obcí PSK od 500 do 2000 obyvateľov

Súhrnné vyhodnotenie zistených predpokladov ďalšieho rozvoja obcí v PSK

Viac ako polovica odpovedí (54%) od zástupcov obcí potvrdila, že majú spracovaný koncepčný rozvojový dokument obce potrebný pre jej strategické plánovanie.

66% zástupcov obcí, ktorí vyplnili dotazník, vedeli definovať hlavné investičné projektové zámery rozvoja obce na najbližšie obdobie. 54 % odpovedí potvrdilo, že v ich obci sú k dispozícii voľné priestory na podnikanie alebo komunitnú činnosť a iba 40 % odpovedí potvrdilo, že má k dispozícii aj voľné pozemky na podnikanie. 53% odpovedí potvrdilo záujem obcí o účasť v partnerských projektoch s inými obcami, pričom v minulosti iba 35% zástupcov dopytovaných obcí potvrdilo, že boli alebo sú zapojení do partnerstiev, klastrov a iných typov projektovej spolupráce.

Podľa odpovedí v dotazníku 58% obcí vidí svoj potenciál rozvoja v podpore vytvárania komunitných centier, ale len 15% už má vytvorené komunitné centrá. 64 % obcí vidí potenciál rozvoja v inováciách a až 72% obcí vidí možnosti v rozvoji kultúrneho potenciálu obce.

Ako najväčší problém u všetkých obcí bol označený nedostatok pracovných miest, pričom 19,9% je priemerný podiel počtu ekonomicky aktívneho obyvateľstva na celkovom počte obyvateľov v dotazovaných obciach. Ďalším závažným problémom je bytová otázka a nedostatok finančných prostriedkov na výstavbu bytov vo všetkých dopytovaných obciach, kde len 35% odpovedí obcí kladne odpovedalo, že má k dispozícii pozemky na bytovú výstavbu pre obyvateľov.

Regionálna inovačná stratégia 2015–2020

Obsah

REGIONÁLNA INOVAČNÁ STRATÉGIA 2015–2020.....	1
ÚVOD	2
ANALÝZA	2
Inovačné prostredie v EÚ	2
Priority EÚ.....	3
Inovačné prostredie v SR.....	4
Významné odvetvia a trendy exportu v SR.....	7
Inovačná výkonnosť SR	8
Inštitucionálny rámec v SR	10
Priority SR	12
Inovačné prostredie v PSK.....	15
Výskumno-vývojový potenciál.....	19
Ľudské zdroje	23
Financovanie inovácií.....	37
SWOT analýza RIS Prešovského samosprávneho kraja	40
VÍZIA A STRATEGICKÉ CIELE	42
Vízia a strategické ciele SR	42
Vízia a strategické ciele RIS 2 PSK	44
Schematické zobrazenie strategických cieľov RIS 2 PSK.....	56
MONITORING A HODNOTENIE	57
ZÁVER.....	58

ÚVOD

Regionálna inovačná stratégia pre Prešovský samosprávny kraj na obdobie rokov 2015 – 2020, skrátene označovaná ako RIS 2 PSK, tak ako jeho predchodca RIS PSK má byť aktívnym nástrojom Prešovského kraja na vytváranie pracovných miest s vysokou pridanou hodnotou v oblasti inovácií, vedy a výskumu. Je neoddeliteľnou súčasťou PHSR PSK. Dosiahnutím cieľov RIS bude možné aktívne vytvárať podmienky pre vysokoškolsky vzdelaných odborníkov na profesionálne uplatnenie. Konkurencieschopnosť regiónu a firiem v ňom pôsobiacich priamo závisí od toho, do akej miery dokáže využívať výsledky vedy a výskumu v praxi. Veda a výskum majú priamy vplyv na rozvoj inovácií a inovačných procesov v ekonomike každého regiónu.

RIS 2 PSK si kladie za cieľ vytvoriť stratégiu kraja a stabilný tím expertov, tímy podnikateľských, výskumných a vzdelávacích subjektov so záujmom aktívne participovať v oblasti inovácií, vedy a výskumu a aplikácie ich výsledkov do praxe. To bude mať v konečnom dôsledku vplyv na zamestnanosť a jej udržateľnosť ako aj na rozvoj ekonomiky v regióne.

Pri tvorbe sa vychádza z priorit EÚ, ktoré boli stanovené v rámci stratégie Európa 2020 a v nadväznosti na stratégiu RIS3 SK spracovanej na národnej úrovni.

ANALÝZA

INOVAČNÉ PROSTREDIE V EÚ

Vo väčšine krajín EÚ sú kompetencie v politikách výskumu, vývoja a inovácií zreteľne oddelené. Politiky výskumu a vývoja zvyčajne spadajú pod ministerstvá školstva, kým politiky inovácií pod ministerstvá hospodárstva. Toto konštatovanie platí hlavne pre vyspelejšie krajiny (EÚ15), kým v nových členských krajinách (EÚ12) sú kompetencie medzi politikami inovácií a VaV menej zreteľné. Napríklad politiky aplikovaného výskumu spadajú do kompetencií ministerstiev školstva. Nové členské štáty majú nerozvinuté formálne systémy riadenia inovácií. Vrcholné inštitúcie na riadenie a koordináciu inovačných politik buď absentujú (Slovensko), resp. sú málo funkčné a podliehajú častým organizačným zmenám (Maďarsko, Litva). Špecifikom nových členských krajín je, že podnikový sektor má len malý záujem ovplyvňovať systém riadenia národného inovačného systému. Napríklad systém inštitúcií riadenia (Rady pre inovácie, inovačné agentúry) sa považuje za daný zhora a podniky ho rešpektujú bez toho, aby sa snažili o jeho zmenu.

PRIORITY EÚ

Európa čelí veľkým ekonomickým výzvam, ktoré si vyžadujú ambiciózne stratégie hospodárskej politiky pre 21. storočie. EÚ si stanovila svoju víziu európskeho sociálneho trhového hospodárstva v stratégii Európa 2020, ktorej cieľom je konfrontácia štrukturálnych slabín prostredníctvom pokroku v troch vzájomne sa posilňujúcich prioritách:

- Inteligentný rast založený na znalostiach a inováciách,
- Udržateľný rast podporujúci hospodárstvo menej náročné na zdroje, ekologickejšie konkurencieschopnejšie,
- Inkluzívny rast, podpora ekonomiky s vysokou zamestnanosťou a poskytovanie ekonomickej, sociálnej a územnej súdržnosti.

Rozhodujúcou súčasťou reakcie EÚ na hospodársku krízu, uvedenou v stratégii Európa 2020 je odporúčanie „*Investovať viac do výskumu, inovácií a podnikania*“. Cieľom je strategický a integrovaný prístup k inováciám, ktorý maximalizuje európske, národné a regionálne programy pre potenciál výskumu a inovácií. V rámci stratégie Európa 2020 prijala EK v októbri 2010 iniciatívu „Únia inovácií“, ktorá stanovuje komplexnú inovačnú stratégiu pre Európu zameranú na posilnenie schopnosti Európy zabezpečovať inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast, pričom kladie dôraz na pojem *inteligentná špecializácia* (smart specialisation), ako spôsob pre dosiahnutie týchto priorit. Medzi významné čiastkové iniciatívy „Únie inovácií“ patrí aj iniciatíva Európskeho partnerstva v oblasti inovácií „Poľnohospodárska produktivita a udržateľnosť“ (poľnohospodárske EIP).

Na dosiahnutie cieľov Únie inovácií preto EK navrhla desať konkrétnych krokov:

- 1) Aj napriek úsporným opatreniam pokračovať v investíciách do vzdelávania, výskumu a vývoja, inovácií a IKT.
- 2) Skvalitnenie fungovania európskych a vnútroštátnych systémov výskumu a inovácií.
- 3) Modernizácia vzdelávacích systémov na všetkých úrovniach.
- 4) Dokončenie Európskeho výskumného priestoru, v rámci ktorého sa zjednoduší spolupráca výskumníkov a inovátorov v rámci EÚ.
- 5) Zjednodušenie prístupu k európskym programom.
- 6) Komerencializácia inovácií – lepšie prepojenie medzi vedcami a podnikmi.
- 7) Odstránenie bariér pre uvádzanie myšlienok na trh – viac finančných prostriedkov pre malé a stredné podniky, lepšia ochrana duševného vlastníctva, patenty EÚ a pod.
- 8) Zakladanie európskych partnerstiev v oblasti inovácií, ktoré by urýchlili výskum, vývoj a uvádzanie inovácií na trh.
- 9) Lepšie inovácie vo verejnom sektore – sociálne inovácie.
- 10) Spolupráca s medzinárodnými partnermi, sprístupniť im európske programy pre výskum a vývoj.

EÚ označila výskum, vzdelávanie a vytvorenie Únie inovácií za hlavné piliere stratégie Európa 2020. Úroveň investícií do výskumu a vývoja by do roku 2020 mala dosiahnuť 3 % HDP EÚ.

Jednou z hlavných priorit stratégie Európa 2020, ako reakcia na prebiehajúcu hospodársku krízu, je zabezpečiť zvýšenie úrovne investícií do rozvoja inovácií tak, aby v roku 2020 dosiahli 3% HDP priemeru krajín EÚ (1% NPR-SR).

Na dosiahnutie tohto cieľa je zo strany všetkých členských štátov potrebné:

- zreformovať vnútroštátne (a regionálne) systémy v oblasti výskumu, vývoja a inovácií na podporu excelentnosti a inteligentnej špecializácie, zlepšiť spoluprácu medzi univerzitami, výskumnými centrami a podnikmi, realizovať spoločné programy a zintenzívniť cezhraničnú spoluprácu v oblastiach, ktoré prinášajú EÚ pridanú hodnotu, a primerane prispôbiť vnútroštátne postupy financovania s cieľom zabezpečiť šírenie technológií na území EÚ,
- zabezpečiť dostatočný prísun kvalifikovaných absolventov vedeckých, matematických a inžinierskych odborov a zabezpečiť, aby sa učebné osnovy sústredili na podporovanie kreativity, inovácie a podnikania,
- uprednostňovať investície do vzdelávania, vrátane využívania daňových stimulov a iných finančných nástrojov na podporu súkromných investícií do výskumu a vývoja vo väčšej miere.

INOVAČNÉ PROSTREDIE V SR

Slovensko má preukázateľný inovačný potenciál, ktorého rast je však potrebné stimulovať a podporovať. Existuje viacero malých a stredných, rýchlo rastúcich firiem, s potenciálom stať sa lídrom v určitej oblasti podnikania, v ktorých vzniká mnoho nových nápadov. Tieto sa ale bez účinnej podpory len ťažko dokážu transformovať na nové produkty, patenty, konkurenčné výhody, alebo pracovné miesta.

Na druhej strane si treba uvedomiť, že Slovensko disponuje obmedzenými zdrojmi, ktoré sú zároveň využívané na množstvo rozdrobených cieľov.

Inovačná aktivita v SR, v porovnaní s ekonomikami iných európskych štátov, je nižšia a inovácie neprinášajú očakávaný pozitívny výsledok vo forme zvýšenej konkurenčnej schopnosti slovenských podnikov. Pre zabezpečenie dosiahnutia cieľa je zároveň nevyhnutné, aby boli stanovené priority vo výskume a vývoji, kopírujúce najmä štruktúru priemyselnej a pôdohospodárskej základne na Slovensku a dopyt po zabezpečení kvalitných a efektívnych verejných služieb. Štruktúra slovenského priemyslu jasne určuje kam sa má uberať slovenský výskum a vývoj a v konečnom dôsledku aj celý odborný vzdelávací proces. Medzi základné priority patria oblasti priemysel budúcnosti (zahŕňa robotiku, logistiku a i.), materiály, IKT, biomedicínu a biotechnológie, poľnohospodárstvo, potravinárstvo a lesníctvo a samozrejme energetika. Na druhej strane, úzka výrobná špecializácia zapríčiňuje veľkú závislosť našej ekonomiky na volatilitě trhov.

Z hľadiska dlhodobej udržateľnosti a rastu ekonomiky je potrebné diverzifikovať podnikateľský sektor a podporovať vznikajúce trhy a zároveň inovačné aktivity na regionálnej úrovni. Na podchytenie práve týchto podnikov musí byť Inovačná stratégia rozpracovaná na regionálnu úroveň, na ktorej sa dá najlepšie a najrýchlejšie reagovať na trhové zmeny a vytvárať lokálne podmienky pre rozvoj podnikov. Z toho dôvodu je potrebné, aby bola Inovačná stratégia SR rozpracovaná na jednotlivé regionálne inovačné stratégie a následne na regionálne inovačné politiky. Každý región musí pritom vychádzať z dostupnej infraštruktúry, členenia priemyslu a výskumno-vývojovej základne. Zadefinovaním priorít sa zabezpečí lepšie smerovanie financovania, zníženie duplicitných projektov v rámci Slovenska, lepšie prepojenie medzi lokálnym priemyslom, know-how poskytovateľmi, školstvom a štátnymi inštitúciami.

Slovenská republika patrí v rámci Európskej únie k najrýchlejšie rastúcim ekonomikám. Slovenská ekonomika dosahuje silné postavenie v porovnaní so stredoeurópskymi ekonomikami a inovačnými lídrami len v oblasti priamych zahraničných investícií a transferu technológií. Zvýšený prílev zahraničných investícií do ekonomiky sa prenáša aj do vyspelosti výrobného procesu, v ktorom dosahuje slovenská ekonomika v porovnaní so svojimi susedmi relatívne dobré postavenie.

Kvalita vedecko-výskumného systému Slovenska podľa hodnotenia IUS vo viacerých kritériách výrazne zaostáva. Slovenská veda je značne uzavretá, miera zapojenia do medzinárodného výskumného kontextu je nízka, rovnako aj úroveň v počte najcitovanejších vedeckých publikácií.

V oblasti financovania inovácií sa Slovensko dlhodobo vyznačuje nedostatočným využívaním rizikového kapitálu, a to z dôvodu nedostatočnej konkurencieschopnosti tohto nástroja, ako aj jeho problémovým zavedením do praxe. Z hľadiska výdavkov na Val je Slovensko charakteristické dlhodobým podfinancovaním. Jednou z príčin bola zvolená forma privatizácie veľkých podnikov, v rámci ktorej sa odčlenili a samostatne privatizovali Val pracoviská, čím došlo k ich odlúčeniu od praxe.

Druhou dimenziou hodnotenia inovačnej výkonnosti sú podnikové aktivity. Nevyhovujúca situácia je predovšetkým v oblasti duševného vlastníctva, kde zaostávame za priemerom EÚ, susednými ekonomikami aj európskymi inovačnými lídrami najmä v oblasti patentov.

Inovačný rozvoj súvisí aj so vzájomnou spoluprácou podnikov s výskumnými a vzdelávacími inštitúciami vytváraním partnerstiev, zhlukov (klastrov) a podnikových sietí. Významným parametrom inovačnej výkonnosti krajiny je aj kondícia MSP. V poslednom období sa posilňuje trend zvyšovania počtu mikropodnikov (do 10 zamestnancov) presunom podnikov z vyšších veľkostných kategórií MSP, ktorý je spojený s útlmom podnikateľských aktivít, znižovaním konkurencieschopnosti a ohrozením ekonomickej udržateľnosti podnikov. Potenciál je hlavne v kategóriách MSP (nad 10 zamestnancov), čo však nevyklučuje podporu inovačných aktivít aj v kategórii mikropodnikov. V nadväznosti na uvedený trend zvyšovania počtu mikropodnikov klesá potenciál a schopnosti veľkej časti MSP realizovať podnikateľské inovácie a zaradiť sa do vyšších úrovní dodávateľských štruktúr.

Z porovnania rozdelenia podnikových výdavkov na Val z hľadiska veľkostnej štruktúry podnikov (veľké podniky vs. malé a stredné) a geografického hľadiska (zahraničné pobočky vs. domáce podniky) vyplýva, že Slovensko patrí v oboch hľadiskách medzi ekonomiky s najväčšou dynamikou zmeny medzi rokmi 2005 a 2010.

Slovenská ekonomika patrí v rámci vyspelých krajín OECD medzi štáty, v ktorých podniky majú relatívne nízke zastúpenie financovania Val, je teda veľký priestor pre podporu vytvorením mechanizmov stimulujúcich k presunom Val kapacít na Slovensko, ako aj pre podporu vzniku Val centier veľkých firiem, ale aj v sektore MSP. Uvedeným sa prispeje k ukotvenosti rozhodujúcich exportných odvetví do domácej ekonomiky. Špecifiká potrieb veľkých firiem a MSP je potrebné zohľadniť v implementovaných podporných nástrojoch.

Stav klastrovania na Slovensku

V dnešnej dobe sa determinantom rastu firiem, najmä MSP, stáva tvorba sietí a klastrov. Firmy v takomto usporiadaní profitujú zo vzájomnej spolupráce a blízkosti s inými firmami z dôvodu tzv. ekonomiky aglomerácií, pričom celkový počet firiem v regióne determinuje dosiahnuté ekonomické prínosy. Okrem toho geografická koncentrácia firiem v rovnakom a/alebo príbuznom odvetví vytvára trh práce pre kvalifikovanú pracovnú silu.

Napriek uvedeným skutočnostiam je úloha klastrov v ekonomickom rozvoji Slovenska dlhodobo недоceňovaná. Aj bez systémovej podpory vzniklo množstvo klastrových organizácií aktivitou „bottom-up“, v mnohých prípadoch aj vďaka snahám regionálnych samospráv. V podstate vznikli dva typy klastrových organizácií pôsobiacich v cestovnom ruchu a technologické klastrové organizácie. Počas posledných rokov došlo k nárastu počtu klastrov. Životaschopnosť existujúcich technologických klastrových organizácií je rôzna a závisí od mnohých faktorov.

Inkubátory

Doteraz bolo s podporou štátneho rozpočtu, predstupového programu Phare, programu cezhraničnej spolupráce CBC, štrukturálnych fondov a prostriedkov iných donorov (napr. flámsky fond, obce) celkovo vybudovaných 16 podnikateľských a technologických inkubátorov a 1 výukový inkubátor (tzv. virtuálny), ktoré vytvorili základnú sieť inkubátorov Slovenska. Z analýzy inkubátorov vyplýva, že v období rokov 2007 – 2012 bola podpora rozvoja inkubátorov nesystémová, čo neumožňuje ich plnohodnotné fungovanie. Z dôvodu podfinancovania systému prevádzky inkubátorov väčšina z nich nedokáže zabezpečiť dostatočné personálne kapacity a neposkytuje komplexné služby potrebné pre rozvoj inkubovaných firiem. Koncepcia absentovala aj pri zavádzaní finančných, organizačných a technických podporných nástrojov, čo vyústilo do problematickej udržateľnosti niektorých inkubátorov. Podpora inkubátorov by sa mala uplatňovať selektívne na základe regionálneho potenciálu.

Výskumno-vývojový potenciál SR

Výskum a vývoj patria k základným predpokladom konkurencieschopnosti a trvalo udržateľného rozvoja spoločnosti a sú podmienkou dlhodobého rastu životnej úrovne na Slovensku. Slovenský výskum a vývoj má dlhodobú tradíciu a v niektorých oblastiach dosahuje výsledky na špičkovej svetovej úrovni. Výskumno- vývojový potenciál je na Slovensku koncentrovaný vo verejnom sektore (2/3 výdavkov na výskum a vývoj sa realizuje vo verejnom sektore). Vo svete je výskum a vývoj financovaný z verejných zdrojov tradične uskutočňovaný univerzitami alebo ostatnými výskumnými organizáciami verejného sektora.

Slovensko patrí medzi krajiny OECD, ktoré vykazujú pomerne nízke zastúpenie univerzít na verejnom výskume a vývoja (48 %-ný podiel). Podobne ako v ostatných stredoeurópskych ekonomikách zohrávajú podstatnú úlohu národné akadémie vied a v menšej miere rezortné výskumné ústavy.

Slovensko vykazuje veľmi vysoký podiel základného výskumu. Vysoký podiel základného výskumu pri nedostatočnej podpore aplikovaného výskumu a chýbajúcich inštitúciách transferu vedeckých poznatkov do praxe môže byť prekážkou inovačného napredovania slovenskej ekonomiky. Výnimkou je výskum a vývoj v rezortných výskumných ústavoch a centrách, kde dominuje aplikovaný výskum a nadväzujúci vývoj a transfer poznatkov do praxe.

Vedecká výkonnosť výskumných inštitúcií

Dôsledkom poddimenzovaných vstupov sú podpriemerné výsledky merané prostredníctvom bibliometrickej analýzy, o čom svedčia nízke hodnoty relatívneho počtu vedeckých odborných publikácií a citácií, ako aj podpriemerný citačný index. Vedeckú výkonnosť VŠ a SAV podľa publikačnej výkonnosti inštitucionálneho hodnotenia výskumných organizácií – SCIMAGO Institutions Ranking World Report 2012 možno považovať za neuspokojivú. Hodnotenie porovnáva inštitúcie, ktoré publikovali aspoň 100 vedeckých dokumentov akéhokoľvek typu v celosvetovej databáze Scopus od Elsevier.

V celom hodnotení je uvedených len 6 inštitúcií zo Slovenska, z toho jedna je SAV ako celok a 5 univerzít Univerzita Komenského v Bratislave, Slovenská technická univerzita v Bratislave, Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, Technická univerzita v Košiciach a Žilinská univerzita v Žiline. Na základe analýzy sa možno domnievať, že publikácie uvedených inštitúcií sú kvalitné, absentujú však vlastnosť absolútnej svetovej špičky a výkonnosť systému výskumu a vývoja v oblasti základného výskumu je v medzinárodnom porovnaní nízka.

V súčasnosti sú na Slovensku vysoko kvalitné tímy s medzinárodnou reputáciou. Kvalitné výsledky vedeckého výskumu sú nutným predpokladom pre vstup do medzinárodnej vedecko-technickej spolupráce. Kvalita tak ovplyvnila nízke zapájanie slovenských subjektov do medzinárodnej spolupráce.

Pôsobenie v oblasti výskumu na Slovensku je žiaduce výraznejšie oceniť. Okrem pokračovania v obnove technickej infraštruktúry je nutné zlepšiť aj mzdové ohodnotenie najmä špičkových a mladých výskumných pracovníkov. To si vyžaduje v systéme financovania výskumu na Slovensku upraviť príslušnú legislatívu a metodické usmernenia tak, aby bola umožnená konkurencieschopná a nediskriminačná tvorba hodinovej sadzby za činnosti výskumu a vývoja.

Starnutie populácie

Hlavnými demografickými trendmi na Slovensku v období rokov 2011 až 2020 bude spomalenie až zastavenie prírastku počtu obyvateľov a pokračujúce populačné starnutie. Významnou skutočnosťou bude aj zastavenie prírastku počtu obyvateľov v produktívnom veku a jeho následný pokles. Starnutie populácie bude mať významný vplyv na udržateľnosť systému sociálnych služieb štátu. Na jednej strane sa s pokračujúcim úbytkom obyvateľstva v produktívnom veku zníži počet prispievateľov do systému verejných financií, na strane druhej sa zvýši tlak na financovanie sociálnych služieb štátu (najmä v zdravotnej a dôchodkovej oblasti).

Podľa projekcie Európskej komisie zostane rast produktivity práce sprostredkovaný zavádzaním nových technológií rozhodujúcim faktorom ekonomického rastu SR v dlhodobom výhľade. Ďalej sa predpokladá, že príspevok veľkosti populácie a zdrojov pracovných síl k ekonomickému rastu bude čoraz menší a po roku 2030 sa stane negatívnym faktorom rastu. Celý prírastok hrubého domáceho produktu (a tým aj zdrojov financovania sociálnych služieb štátu) majú zabezpečiť výlučne nové technológie a formy organizácie práce.

VÝZNAMNÉ ODVETVIA A TRENDY EXPORTU V SR

V roku 2011 vyše polovicu slovenského exportu tovarov tvorili len tri triedy výrobkov. Najrýchlejšie rástli exporty v triede 85 - Elektrické stroje prístroje a zariadenia (zo 7,0 % na 29,0 %). V roku 2009 podiel tejto triedy na celkových exportoch dosiahol dokonca 25,8 %. Odvetvie sa však ukázalo ako pomerne zraniteľné v čase krízy.

Služby zaznamenali v rokoch 1995 – 2012 relatívny pokles významu na slovenských exportoch. Je to dané jednak rastúcim významom exportov automobilov a motorových vozidiel, a jednak stagnáciou rastu príjmov z exportov služieb cestovného ruchu a dopravy (vrátane inkás za tranzit ropy a plynu). Podiel poznatkovo-intenzívnych služieb na inkasách bežného účtu platobnej bilancie predstavoval 48,13 % v EÚ27, ale len 23,13 % v SR v roku 2011. Balassov index odhalenej komparatívnej výhody indikuje, že v porovnaní s EÚ27 sa väčšina výhod SR sústreďuje najmä do exportov služieb s nízkou úrovňou pridanej hodnoty. V štruktúre exportov služieb SR dominovali najmä dopravné služby (31,3 %, RCA = 1,54) a služby cestovného ruchu (36,7 %, RCA = 1,84). V rámci skupiny poznatkovo-intenzívnych služieb SR zaostáva v inkasách za služby výskumu a vývoja (RCA = 0,79) a službách reklamy, marketingu a dizajnu (RCA = 0,82). Slovensko má však dobrú pozíciu a nadpriemernú špecializáciu v oblasti počítačových a informačných služieb. Podiel týchto služieb na celkových exportoch slovenských služieb neustále narastá, z 0,37 % v roku 1996 (prvý dostupný údaj)

na 8,67 % v roku 2011. Slovensko bolo úspešné pri vývoze počítačových a informačných služieb do USA, kam smerovala až jedna štvrtina exportov v rokoch 2008 – 2011.

Digitálna ekonomika tak bude priamo vplývať na realizáciu Stratégie inteligentnej špecializácie prostredníctvom realizácie nasledujúcich opatrení:

- účasťou občanov Slovenska na tvorbe systému a jeho zlepšovaní (napr. zabezpečením všeobecnej dostupnosti k širokopásmovému pripojeniu, ktorý umožní ich efektívnu účasť na jednotnom Európskom digitálnom trhu),
- efektívnym poskytovaním elektronických služieb občanom a podnikateľom,
- zabezpečením postupného prechodu verejnej správy (e-Government) na úroveň inteligentnej verejnej správy (SmartGovernment)

Význam jednotlivých odvetví pre slovenskú ekonomiku je dôležité zhodnotiť aj z pohľadu technologickej náročnosti ich produkcie, keďže je evidentná súvislosť medzi technologicou úrovňou spoločnosti a životnou úrovňou obyvateľstva. Odvetvia s vyššou technologicou náročnosťou produkcie sa dokážu na zahraničných trhoch presadiť vysokou kvalitou (a nielen nízkymi cenami), tvoria vyšší podiel pridanej hodnoty a vedú k technologickému rozvoju danej krajiny.

Pri porovnaní podielov technologicky náročnej produkcie spracovateľského priemyslu na jeho celkovej produkcii dosahuje Slovensko mierne nadpriemerné hodnoty tak pri vysokých technológiách ako aj pri stredne vysokých technológiách. Ekonomika SR je významnejšie špecializovaná v oblasti priemyslu, najmä v oblasti priemyselnej výroby s vyššou strednou technológiou. V EÚ 27 pracuje približne 4,5 % pracovníkov v priemyselnej výrobe so stredne vysokou technológiou, kým v SR je tento podiel na úrovni 8,1 %. Slovensko je tretou najviac špecializovanou ekonomikou v tejto oblasti v EÚ. Na Slovensku je takmer 65 % tejto produkcie tvorenej produkciou motorových vozidiel a súčiastok pre motorové vozidlá. Takýto vysoký podiel na produkcii náročnej na stredne a vysoké technológie nemá žiadna iná krajina EÚ 27.

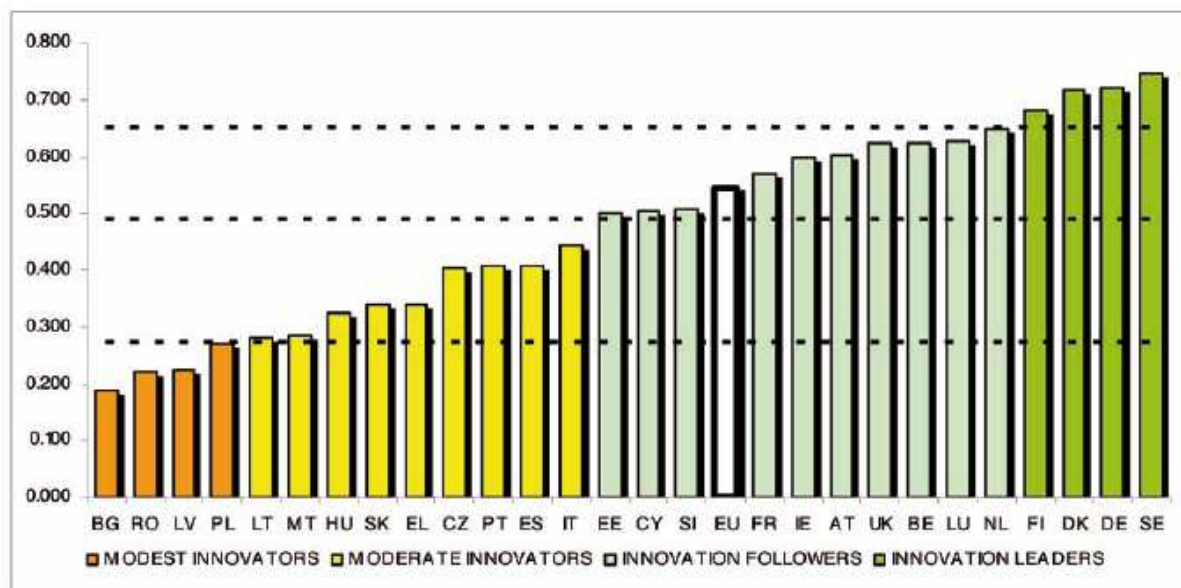
Výroba farmaceutických výrobkov a prípravkov tvorí v EÚ 27 približne 38 % z celkovej produkcie spracovateľského priemyslu náročnej na vysoké technológie. Na Slovensku je podiel výroby farmaceutických výrobkov a prípravkov v skupine vysokých technológií len 4,4 %.

Pri porovnaní podielu poznatkovo náročných služieb na podnikateľských službách patrí Slovensko medzi krajiny s ich nižším zastúpením. Z uvedeného je zrejmé, že prosperujúce krajiny západnej Európy sú technologicky vyspelejšie a majú aj vyššie zastúpenie pokročilých technológií v ekonomických aktivitách. Slovensko by malo vytvoriť predpoklady ďalšej technologickej konvergenie aj prostredníctvom vývoja vlastných technologických riešení, nielen nákupom technológií zo zahraničia, najmä z vyspelých krajín.

INOVAČNÁ VÝKONNOSŤ SR

Z Európskeho inovačného hodnotenia (European Innovation Scoreboard – EIS 2011), vyplýva, že Slovensko patrí v medzinárodnom porovnaní medzi krajiny s najmenšou inovačnou výkonnosťou pod priemerom krajín EÚ. Spomedzi 27 krajín EÚ je SR až na 22. mieste a stále patrí do skupiny takzvaných miernych inovátorov.

Obrázok: Inovatívna výkonnosť krajín EÚ 27

V slovenských podmienkach, najväčšie príčiny nižšej inovačnej aktivity sú:

- pretrvávajúci nedostatok kapitálu, hlavne rizikového, ktorý sa týka najmä podnikateľskej sféry. Aj keď situácia sa za posledné roky v tejto oblasti zlepšila, kapitálové trhy sú na Slovensku stále málo rozvinuté. Pretrvávajúce problémy s dostupnosťou vonkajšieho kapitálu naznačuje i fakt, že podniky inovujú prevažne z vlastných finančných zdrojov, často nepostačujúcich na dotiahnutie inovačného procesu do konečného štádia, t.j. na trh.
- skutočnosť, že podnikateľské subjekty nevedia využívať ponúkané príležitosti, o čom svedčí aj ich pomerne nevýrazná účasť na inovačných programoch EÚ.

Dôvodom je zložitý prihlasovací mechanizmus, vysoká administratívna náročnosť procesu financovania a neexistencia dostatočnej siete podporných inštitúcií. Výsledkom je slabý dopyt podnikov po inováciách, čo je hlavným dôvodom nízkej inovačnej výkonnosti Slovenskej republiky.

Za kľúčové faktory tohto nežiaduceho stavu možno považovať najmä:

- niekoľko desiatok rokov trvajúce prerušenie tradície podnikania s vplyvom na podnikavosť ľudí,
- silný dopyt podnikov vyvolaný vlnou zahraničných investícií zabezpečujúcich podnikom lacnú výrobu, ktorá zosilňuje dôsledky prerušenia tradície podnikania,
- dlhodobý odlev kvalifikovaných pracovných síl,
- nízky podiel výskumu v súkromnom sektore - minimálny počet veľkých firiem rozvíjajúcich vlastné VaV kapacity ako kľúčový zdroj budovania svojej konkurenčnej výhody,
- zahraničné firmy majú svoj strategický VaV, až na zopár výnimiek, mimo SR,
- neochota bankového sektora poskytovať finančné prostriedky osobitne malým a stredným podnikom a nedostatok mladých šikovných ľudí, schopných vyvíjať inovácie.

Pre inovačnú výkonnosť, a tým aj pre konkurencieschopnosť ekonomiky, je dôležité vzájomné prepojenie „tvorby nových znalostí“ a „ekonomického zhodnotenia znalostí“. Dôležitým mechanizmom technologického transferu je priama komercializácia vedecko-výskumného procesu formou zakladania spin-off firiem, alebo predaja licencií na komerčné využitie duševného vlastníctva vytvoreného v rámci výskumných inštitúcií. Na zmenu odvetvovej štruktúry národného hospodárstva je Slovensko zatiaľ pripravené len veľmi slabou. Rast nákladov práce bol na Slovensku veľmi prudký. V

ukazovateli charakter konkurenčnej výhody je postavenie Slovenska v rámci krajín V4 najhoršie. Z hľadiska tohto hodnotenia konkurenčná výhoda Slovenska ostáva závislá viac od cenových a nákladových faktorov (cena práce, nízke dane, daňové stimuly a pod.), než od kvalitatívnych faktorov (napr. kvalita inštitúcií, vzdelávacieho systému alebo národného inovačného systému). Rizikom je, že po postupnom vyčerpaní cenových konkurenčných výhod nebude Slovensko disponovať adekvátnymi kvalitatívnymi faktormi ekonomického rastu. V inovačných faktoroch, ako potenciál pre inovácie, kvalita vedecko-výskumných inštitúcií a výdavkov firiem na výskum a vývoj, alebo dostupnosť vedcov a inžinierov, vykazuje Slovensko veľmi zlé postavenie. V týchto indikátoroch značne zaostáva aj za svojimi susedmi. Pre Slovensko nevyznieva pozitívne ani umiestnenie v oblasti kvality vzdelávania v matematických a prírodných vedách. Ide o dôležitý faktor kvality ľudského kapitálu, na ktorom spočíva budúci inovačný rozvoj každej krajiny. V porovnaní s referenčnými krajinami strednej Európy je na Slovensku relatívne dobrá dostupnosť rizikového kapitálu (60. miesto). Tento ukazovateľ hovorí o hodnotení dostupnosti rizikového kapitálu, ale nie o jeho využívaní, ktoré - ako sme uviedli v predchádzajúcom texte - je jedno z najnižších v Európe. Na konferencii r. 2015 venovanej problematike inovácií boli prieskumom identifikované nasledovné hlavné faktory vplyvajúce na rozvoj inovácií:

- Dostupnosť talentov
- Prístup ku kapitálu
- Vzájomné učenie sa, sieťovanie start-upov, prístup k partnerstvám
- Schopnosť riadiť proces získavania zákazníkov a zvyšovať tržby na domácom aj zahraničnom trhu
- Vývoj prelomových technológií, ktoré majú globálny dosah
- Prístup k technologickej infraštruktúre
- Dostupnosť tréningov a vzdelávacích programov.

INŠTITUCIONÁLNY RÁMEC V SR

K najväčším problémom politiky výskumu, vývoja a inovácií v SR patrí nerozvinutý systém riadenia národného inovačného systému.

Do roku 2006 neexistoval žiadny centrálny orgán, ktorý by problematiku inovácií zastrešoval. O konkrétnych opatreniach rozhodovali a implementovali ich rôzne orgány štátnej správy, najmä Ministerstvo školstva SR a Ministerstvo hospodárstva SR a nimi riadené agentúry. Takáto fragmentácia kompetencií spôsobovala nízku efektívnosť inovačného systému, ktorého charakteristickým znakom boli nedostatočne rozvinuté koordinačné a konzultačné mechanizmy zodpovedných inštitúcií. Problém mala pomôcť riešiť Rada vlády SR pre vedu a techniku (zriadená uznesením vlády SR č. 277 zo dňa 29. marca 2006), v ktorej boli zastúpené všetky zainteresované strany. Pritom je potrebné upozorniť na fakt, že výskumná obec aj priemyselné asociácie sa podieľali skôr na formulovaní štátnej vednej a technickej politiky, než na príprave konkrétnych opatrení inovačnej politiky. Výsledkom bolo slabé prepojenie základného a aplikovaného výskumu a podnikateľského sektora. Rovnako nefungovala vertikálna koordinácia medzi národným a regionálnym inovačným systémom. Pre zefektívnenie vyššie uvedených činností bola dňa 2. februára 2011 zriadená vládna entita pre koordináciu vzdelanostnej ekonomiky v podobe splnomocnenca vlády SR pre vedomostnú ekonomiku.

Vláda SR v snahe rozvinúť systém inovačnej vládnej politiky schválila v marci 2007 Inovačnú stratégiu SR na roky 2007 až 2013 (ďalej len „IS SR“), vo februári 2008 Inovačnú politiku SR na roky

2008 až 2010 a následne Inovačnú politiku na roky 2011 – 2013 (ďalej len „IP SR“), ktoré celoštátne zastrešujú problematiku inovácií ako jeden zo strategických nástrojov budovania znalostnej ekonomiky a zabezpečovania hospodárskeho rastu SR.

Inovačná stratégia a inovačné politiky vytvorili komplexný rámec podpory inovácií. Vláda v sledovanom období vzhľadom na finančnú a hospodársku krízu použila finančné zdroje štátneho rozpočtu najmä na opatrenia zamerané na subvencovanie pracovných miest a celkový prístup k zachovaniu zamestnanosti. Finančné zdroje však neboli dostatočné, preto ani podpora nebola poskytnutá v pôvodne uvažovanej miere a neboli realizované mnohé, aj nízkonákladové opatrenia financované zo zdrojov štátneho rozpočtu, pri ktorých bol predpoklad záujmu podnikateľov (napr. inovačné vouchre). Implementovali sa hlavné opatrenia zo zdrojov OP NSRR.

Okrem toho bol výskum a vývoj podporovaný realizáciou štátnej vednej a technickej politiky, pričom sa prioritne podporoval základný výskum. V roku 2006 bola schválená Štátna vedná a technická politika do roku 2015, v ktorej boli určené priority výskumu a vývoja. Hlavným nedostatkom bolo určenie veľkého množstva priorít (12) a orientácia prioritne na základný výskum bez napojenia na inovačnú stratégiu.

Hlavným zdrojom financovania inovačných aktivít a výskumu a vývoja zostali štrukturálne fondy cez prioritné osi OP KaHR (MH SR) a OP VaV (MŠVVaŠ SR), implementované prostredníctvom niekoľkých implementačných agentúr: OP KaHR prostredníctvom SIEA, NARMSP, SARIO a SACR. Tento roztrieštený systém vykazoval implementačné nedostatky, preto v roku 2012 došlo k prechodu práv a povinností, jedinou implementačnou agentúrou pre oblasť inovácií a energetiky sa stala SIEA a pre oblasť cestovného ruchu SACR. Došlo tak k výraznému zefektívneniu systému a sprehľadneniu informačných tokov. V prípade OP VaV je implementačnou agentúrou ASFEÚ, pre národné projekty Sekcia štrukturálnych fondov MŠVVaŠ SR. Obidve ministerstvá a taktiež ich agentúry – na základe rigidného výkladu kompetenčného zákona – málo kooperujú, čím vzniká fragmentácia podpory a duplicita.

V regiónoch SR nemajú vyššie územné celky (VÚC) inštitucionálne vybudované inovačné štruktúry, neexistuje systém riadenia a usmerňovania štátnej inovačnej politiky a regionálnych inovačných stratégií, ako aj inštitucionálny rámec pre účinnejšie prepojenie rozvoja priemyslu a vybraných služieb s výsledkami výskumu, vývoja a inovácií v praxi. Preto MH SR s MŠVVaŠ SR a Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR spolupracovalo na projekte vytvorenia a vybudovania regionálnych inovačných centier (ďalej len „RIC“) v rámci OP KaHR, OP VaV a OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia (ďalej len „OP ZaSI“). Zámerom bolo zabezpečiť implementáciu regionálnej a štátnej inovačnej politiky v regiónoch, s cieľom zabezpečiť zvýšenie konkurencieschopnosti, znižovanie regionálnych rozdielov a zvyšovanie regionálnej miery zamestnanosti prostredníctvom rozvoja inovačných nástrojov na regionálnej úrovni. Vláda SR uznesením č. 256 z 20. apríla 2011 k Národnému programu reforiem SR 2011 až 2014, bod D.1., budovanie RIC zastavila. Hlavným dôvodom bola nedostatočná preukázateľnosť trvalej udržateľnosti projektu v závislosti od podmienok financovania z ERDF, ako aj nedoriešené otázky vyplývajúce z nariadenia Rady (ES) č. 1083/2006, napr. otázka riešenia finančných vzťahov vyplývajúcich z problematiky projektu generujúceho príjem a nadväzne na to vznik rizika neoprávneného poskytovania štátnej pomoci pre komerčnú sféru. Ako kritická sa javila pomalá implementácia a nedostatočná koordinácia a konsenzus medzi relevantnými ministerstvami.

Pre dosiahnutie cieľov RIS3 sa zmení doterajší systém riadenia vedy a inovácií, ktorý v súčasnosti pôsobí mnohokrát divergentne, nekonzentrovane na kľúčové oblasti rozvoja SR a autonómne. Pre implementáciu RIS3 sa vytvorí inštitucionálna schéma riadenia, ktoré výraznejšie posilní strategický postup riadenia vedy a inovácií v SR (Obrázok 2). Kľúčovým orgánom pre riadenie implementácie RIS3 je RADA VLÁDY SR PRE VEDU, TECHNIKU A INOVÁCIE, ktorá pre účinný proces

implementácie RIS3 zriadi ako svoj pracovný orgán STÁLU KOMISIU RADY VLÁDY SR PRE VEDU, TECHNIKU A INOVÁCIE PRE IMPLEMENTÁCIU RIS3 (SK RVTI RIS3). V súlade so strategickým cieľom zabezpečiť úplnú a komplexnú prioritáciu vedy a inovácií budú do tohto procesu zapojené ostatné ministerstvá a ÚOŠS. Mieru a rozsah zapojenia určí príslušný akčný plán. V záujme odstránenia doterajšej fragmentácie a dosiahnutia synergických efektov sa zrealizovala transformácia jestvujúcej siete implementačných inštitúcií do dvoch samostatných agentúr:

VÝSKUMNÁ AGENTÚRA a TECHNOLOGICKÁ AGENTÚRA v pôsobnosti MŠVVaŠ SR a MH SR. Metodicky budú usmerňované RVTI RIS3 a budú zabezpečovať implementáciu RIS3S.

PRIORITY SR

Priority výskumu a vývoja

- Materiálový výskum a nanotechnológie so zameraním na nové materiály (najmä ľahké konštrukčné materiály a kompozity, organické materiály, plasty, oceľ a špeciálne materiály), povrchové úpravy a systémovú diagnostiku pre aplikácie v oblastiach hospodárskej špecializácie SR, konkrétne v automobilovom priemysle, strojárstve, elektrotechnike, elektronike, hutníctve, energetike. SR má v daných oblastiach viac ako 1 000 výskumných pracovníkov, ktorí publikovali takmer 30 % všetkých výstupov v medzinárodných vedeckých časopisoch.
- Informačné a komunikačné technológie so zameraním na informačné a komunikačné systémy, vrátane systémov riadenia technologických procesov, ako aj služby dataminingu a spracovávania veľkých dát a bezpečného využívania IKT vrátane web technológií a cloudových riešení. Tieto tvoria tiež ťažisko kreatívneho priemyslu na Slovensku, ktorý je 10 rokov rastúcim segmentom exportu služieb SR a v súčasnosti predstavuje 40000 zamestnancov. Spoločne s podnikovými službami dosahuje viac ako tretinu exportu služieb SR. Táto tematická oblasť predstavuje potenciál pre vznik nových malých podnikov a rozvoj existujúcich podnikov a tvorbu nových pracovných miest s vysokou pridanou hodnotou. Uvedená agenda je kľúčová pre napĺňanie digitálnej agendy EÚ v podmienkach SR. V akademických inštitúciách s týmto zameraním pracuje takmer 1300 výskumných a vývojových pracovníkov a vysokoškolské štúdium druhého stupňa v danom zameraní končí približne 1 500 absolventov ročne. Segment zaznamenáva najvyššiu úspešnosť v 7.RP vo všetkých sektoroch výskumu.
- Biomedicína a biotechnológie so zameraním na nové diagnostické a liečebné postupy pri nádorových ochoreniach, ochoreniach srdca, ciev a mozgu, endokrinných a metabolických poruchách, infekčných chorobách a alergiách. V oblasti biotechnológií najmä na farmakologické a priemyselné biotechnológie. V segmente pracuje takmer 2000 výskumníkov, ktorí publikujú viac ako štvrtinu všetkých publikácií SR v medzinárodných vedeckých časopisoch. Hlavné uplatnenie výsledkov sa premieta do diagnostiky, prevencie a liečby chorôb a do spolupráce s tromi lekáorskými fakultami.

Technologické priority

- Priemyselné technológie s dôrazom na automatizáciu, riadenie, robotiku, ako aj na technológie pre tvárnenie, obrábanie a spájanie nových kovových a nekovových materiálov a

kompozitov, logistické technológie, technológie spracovania polymérov, dreva a výrobkov z nich. SR má v tejto oblasti cca 700 výskumných pracovníkov, ktorí publikovali viac ako 10 % všetkých výstupov v medzinárodných vedeckých časopisoch.

- Efektívne využiteľné zdroje energií (znižovanie energetickej náročnosti, znižovanie emisií, program ALLEGRO, smartgrid technológie, bezpečnosť jadrových elektrární a pod.). Slovensko má skúsenosti s výstavbou, prevádzkou a vyradovaním jadrových elektrární a súčasne má vybudované výskumné a vzdelávacie kapacity. Prirodzenou prioritou je zabezpečenie energetickej bezpečnosti krajiny cestou hľadania nových udržateľných spôsobov výroby elektriny. SR má v tejto oblasti cez 350 výskumných pracovníkov.
- Environment, pôdohospodárstvo, potravinová bezpečnosť so zameraním na progresívne technológie a postupy v oblasti pôdohospodárstva a potravín pre zabezpečenie dostatočnosti produkcie zdravých potravín. Príležitosťou je efektívnejšie využívanie lesa, ktorý pokrýva pre takmer polovicu územia SR, vrátane nadväzných technológií spracovania dreva. SR disponuje cca 450 výskumníkmi v tejto oblasti, ktorí vyprodukujú cca 9 % všetkých výstupov v medzinárodných vedeckých časopisoch.

Spoločenské priority

- Starnutie populácie a kvalita života so zameraním najmä na aktívne starnutie, zdravotné zabezpečenie starších spoluobčanov vrátane pomoci v oblasti duševného zdravia, sociálneho zabezpečenia, odstraňovania bariér pre handicapovaných a priateľskú samosprávu. Podľa demografických výhľadov bude čoskoro populácia Slovenska patriť k najrýchlejšie starnúcim v Európe. O to vážnejšie vystupuje potreba hľadať riešenia zlepšujúce podmienky pre aktívny život starších ľudí a kvalitu ich života.
- Multi-etnicita, sociálna inklúzia a problémy chudoby niektorých skupín obyvateľstva. Pozornosť sa sústreďuje najmä na hľadanie riešení v skupinách obyvateľstva najviac postihnutých chudobou, na identifikáciu objektívnych aj subjektívnych príčin vznikajúcej chudoby, návykov a špecifik a taktiež hľadania účinných riešení. Dôraz sa bude klásť na riešenia udržateľné v dlhodobom horizonte.
- Uplatnenie mladých ľudí v meniacich sa podmienkach. Uplatnenie mladých ľudí najmä po skončení školy, zvlášť prvé zamestnanie je kritickým vo výchove a príprave mladých ľudí na povolanie. Vysoké miery nezamestnaných mladých ľudí nabádajú k hľadaniu účinnejších prístupov. V súčasnej dobe existujú viaceré alternatívy pre uplatnenie mladých ľudí, nielen zamestnanecký pomer. Priestor je aj v oblastiach kreatívnych činností a v oblasti rozvoja vlastného podnikania, preto bude venovaná pozornosť spôsobom podpory mechanizmov napomáhajúcich uplatneniu mladých ľudí. Aj keď existuje výskumná kapacita, ktorá sa môže venovať tejto téme čisto výskumne, dôraz sa bude klásť na praktické mechanizmy podpory.

Identifikácia pre oblasti špecializácie v SR

Na základe analýzy vývoja ekonomiky Slovenskej republiky boli identifikované oblasti špecializácie vychádzajúce z ukotvených tradičných hospodárskych odvetví a perspektívne oblasti špecializácie z rýchlo rastúcich odvetví na Slovensku, ktoré ukazujú vysoký potenciál rozvoja pre slovenskú ekonomiku. Základom pre špecializáciu je analýza vývoja ekonomiky, infraštruktúry a kapacít Val a ich vzájomné prepojenie. Alokácia priemyslu na Slovensku nie je vždy paralelne

rozložená ako Val kapacity. Preto je potrebné pre využitie oboch potenciálov na jednej strane vytvoriť možnosti Val pre existujúce podniky a na druhej vytvoriť prostredie pre vznik podnikov využívajúcich už vybudované kapacity Val. Pre čo najlepšie využitie celkového potenciálu a synergií je potrebné, aby prioritné oblasti boli v čo najlepšom vzájomnom pozitívnom efekte vo vzťahu k okolitému prostrediu a spoločnosti. Tým by sa dosiahla národná a hlavne regionálna konkurencieschopnosť podnikateľských subjektov nielen na lokálnom, ale aj na globálnom trhu, čo prispeje k zvýšeniu celkovej konkurencieschopnosti Európskej únie.

Oblasti hospodárskej špecializácie

- Automobilový priemysel a strojárstvo
- Spotrebná elektronika a elektrické prístroje
- Informačné a komunikačné produkty a služby
- Výroba a spracovanie železa a ocele

Perspektívne oblasti špecializácie

- Automatizácia, robotika a digitálne technológie
- Spracovanie a zhodnotenie ľahkých kovov a ich zliatin
- Výroba a spracovanie polymérov a progresívnych chemických substancií (vrátane smart fertilizations)
- Kreatívny priemysel
- Zhodnocovanie domácej surovínovej základne
- Podpora inteligentných technológií v oblasti spracovania surovín a odpadov v regióne výskytu.

Oblasti špecializácie z pohľadu dostupnosti VaV kapacít

- materiálový výskum a nanotechnológie,
- informačno-komunikačné technológie,
- biotechnológie a biomedicína,
- pôdohospodárstvo a životné prostredie, vrátane moderných chemických technológií šetrných k životnému prostrediu,
- udržateľná energetika a energie.

Uvedené perspektívne oblasti v súčasnej dobe nemajú v rámci Slovenskej republiky vytvorené dostatočné podmienky pre ekonomické zhodnotenie, a preto bude potrebné dobudovať väzby medzi vedecko-výskumnými pracoviskami a podnikateľským sektorom, ako aj mechanizmy priameho ekonomického zhodnocovania.

Podporou identifikovaných prioritných oblastí sa dosiahne pozitívny efekt pri riešení celospoločenských tém, akými sú:

- uplatnenie mladých ľudí v meniacich sa podmienkach,
- starnutie populácie a kvalita života,
- marginalizované skupiny a sociálna inklúzia,
- znižovanie emisií, ochrana a lepšie využívanie prírodných zdrojov (hlavne vody, pôdy a lesov),

- adaptácia na zmenu klímy, atď.

INOVAČNÉ PROSTREDIE V PSK

Konkurencieschopnosť regiónu

Pojem konkurencieschopnosti je kľúčovým pojmom pri plánovaní akejkoľvek rozvojovej stratégie, či už na úrovni podniku, kraja alebo štátu. Konkurencieschopnosť je odvodená z produktivity a je definovaná ako úroveň produktivity. Všetky prístupy ku konkurencieschopnosti sa v súčasnosti zhodujú na tom, že synonymom pre konkurencieschopnosť je produktivita (z hľadiska príčin), potom úspech – rastúca životná úroveň a zamestnanosť obyvateľov v meste, regióne a štáte (z hľadiska dôsledkov). V období globalizácie, ktorá zahŕňa väčší okruh aktivít, rastie význam miesta, lokality, v ktorej sa odohrávajú ekonomické procesy. Blízkosť subjektov týchto procesov a vznik závislosti medzi nimi pôsobí synergickým efektom na rast ich konkurencieschopnosti. Pre dosiahnutie a udržanie úspechu je potrebné zmeniť prístup ku konkurencieschopnosti, ktorý bol doteraz často založený na nízkych nákladoch a na efektívnosti. Nový prístup je založený na inováciách a dynamike.

Produktivita je tak funkciou pôsobenia troch faktorov:

- politický, právny a makroekonomický rámec,
- kvalita mikroekonomického podnikateľského prostredia,
- výkonnosť podnikov a prepracovanosť ich stratégie.

Prešovský kraj môže priamo ovplyvňovať predovšetkým druhý faktor v poradí a to prostredníctvom existujúcej infraštruktúry podporných a poradenských inštitúcií pre malé a stredné podniky. Hlavný prínos pre kvalitu mikroekonomického podnikateľského prostredia je ale možné dosiahnuť práve aktivitami Inovačného partnerského centra a prostredníctvom finančných prostriedkov súvisiacich so vznikom Regionálneho inovačného centra, ktoré majú v najbližších rokoch podporiť konkurencieschopnosť Prešovského kraja. Dlhodobý ekonomický úspech založený na cenovej konkurencii, či efektívnej výrobe s minimálnymi nákladmi postupne stráca na významnosti. Preto predovšetkým v rámci väčších miest Prešovského kraja je potrebné orientovať sa na prílev investícií s vyššou pridanou hodnotou a snažiť sa týmto investíciám vytvoriť vhodné podnikateľské prostredie.

Zároveň je potrebné vnímať aj negatíva súčasného postavenia Prešovského kraja, ale súčasne ich postupne premieňať na príležitosť. Prešovský kraj má dlhodobo najnižšiu úroveň makroukazovateľov ako sú hrubý domáci produkt v bežných cenách na obyvateľa a hrubá pridaná hodnota na jedného obyvateľa zo všetkých samosprávnych krajov na Slovensku. V každej ekonomike ale existujú viac a menej rozvinuté regióny. Tieto rozdiely sú dôsledkom množstva rôznych faktorov a sú odrazom toho, že v štruktúre ekonomiky sa nachádzajú regióny, ktoré sú charakteristické rozdielnymi ekonomickými, ekologickými i sociálnymi podmienkami. Príležitosťou je, že Európska únia v súčasnosti presadzuje na svoj hospodársky a sociálny rozvoj kritériá práve znižovania rozdielov medzi tzv. znevýhodnenými regiónmi (regióny, kde prebieha hospodárska a sociálna konverzia), ako aj medzi jednotlivými sociálnymi skupinami. Hľadá riešenia na zmierňovanie regionálnych disparít a významným spôsobom sú podporované práve tie regióny, pre ktoré je vysoká

miera regionálnych disparít charakteristická. Ďalej podporuje malé a stredné podniky (MSP), produktívne investície, rozvoj infraštruktúry a miestny rozvoj, udržanie existujúcich a vytváranie nových pracovných príležitostí ako predpoklad napredovania spoločnosti v zmysle trvalo udržateľného rozvoja.

Regionálna konkurencieschopnosť je úzko spojená so štyrmi hlavnými faktormi, ktoré sú silne previazané a vo väčšine prípadov odrážajú efektívnosť regionálnych inštitúcií, najmä verejnej správy a podporných služieb pre podniky a to:

- štruktúra ekonomických aktivít,
- úroveň inovácií,
- stupeň dostupnosti regiónov,
- úroveň dosiahnutého vzdelania pracovných síl.

Štruktúra ekonomických aktivít v Prešovskom kraji je značne diverzifikovaná, čo znižuje závislosť Prešovského kraja od niekoľkých silných odvetví v regióne. Zároveň ale chýba odvetvie, ktoré by bolo lídrom a ktoré by ťahalo kraj dopredu. Úroveň inovácií v porovnaní so susednými kraji zaostáva, a to napriek značnému inovačnému potenciálu v kraji.

Stupeň dostupnosti regiónov poukazuje na lokalizáciu Prešovského kraja na hraniciach Schengenského priestoru, čo môže byť v budúcnosti veľkou konkurenčnou výhodou. Zároveň je ale potrebné poukázať na nie príliš uspokojivú cestnú infraštruktúru Prešovského kraja, súčasný stav diaľničnej infraštruktúry, ale aj nízky podiel ciest vyššej triedy v Prešovskom kraji (61,9% ciest v PSK tvoria cesty III. triedy), pričom tieto skutočnosti stupeň dostupnosti Prešovského kraja znižujú. Úroveň dosiahnutého vzdelania pracovných síl je možné hodnotiť pozitívne a to predovšetkým z dôvodu, že počet absolventov vysokých škôl v Prešovskom kraji každým rokom stúpa, ponuka vysokoškolského vzdelávania tvorená predovšetkým Prešovskou univerzitou a univerzitami v meste Košice je mimoriadne komplexná a ponúka väčšinu zamestnávateľmi požadovaných študijných odborov. Prešovský kraj zároveň dlhodobo disponuje vysokým podielom stredoškolsky vzdelanej pracovnej sily. Ak k týmto skutočnostiam prirátame mimoriadny prírodný a turistický potenciál Prešovského kraja, je predpoklad, že v budúcnosti sa konkurencieschopnosť regiónu bude zvyšovať.

Inštitucionálny rámec

Inštitucionálny rámec má vplyv predovšetkým na systém koordinácie inovácií v regióne. Tieto inštitúcie sa navzájom ovplyvňujú, dopĺňajú. Ich vznik nebol podmienený stále priamo rozvojom inovácií, slúžia hlavne na podporu podnikania, vzájomnú spoluprácu. Spoločenská objednávka a tlak na konkurencieschopnosť má dopad na tieto inštitúcie vo forme profilácie na inovačnú politiku v regióne.

Samozrejme vznikajú aj start-upové iniciatívy a dochádza k ich automatickému sieťovaniu s inštitúciami na podporu podnikania. Dochádza k vzájomnému učiacemu sa systému, ktorý má výrazný vplyv na rozvoj inovácií v regióne. Spolupráca sa rozvíja hlavne na projektovej báze, pri tvorbe workshopov a seminárov, prípadne stretnutí orgánov združení.

Regionálne inovačné fórum.

RIF je platforma vytvorená samosprávnym krajom, ktorá slúži na výmenu informácií zainteresovaných subjektov v oblasti rozvoja inovácií a zvýšenia konkurencieschopnosti regiónu. Formou nepravidelných a tematicky orientovaných stretnutí je vytvorený priestor na komunikáciu

firiem, štátnych a regionálnych inštitúcií a iných inštitúcií pôsobiacich v oblasti inovácií a znalostnej ekonomiky. Okrem networkingu jej účelom je aj získavanie aktuálnych informácií a formou odborných seminárov aj zvyšovanie odbornej úrovne manažérov. Pravidelne monitoruje a vyhodnocuje plnenie Regionálnej inovačnej stratégie PSK.

Regionálna inovačná stratégia PSK .

Regionálna Inovačná stratégia (RIS) je metodológia Európskej komisie vyvinutá začiatkom 90-tych rokov a financovaná priamo z prostriedkov EÚ. RIS je stratégia kraja v oblasti inovácií, vedy a výskumu a aplikácie ich výsledkov do praxe a je aktívnym nástrojom Prešovského kraja na vytváranie pracovných miest s vysokou pridanou hodnotou v oblasti inovácií, vedy a výskumu. Služi na konkrétne rozvojové aktivity, ktoré so sebou prinesú zvýšenie počtu inovácií v regióne, zlepšenie kvalifikovanosti pracovnej sily, v konečnom dôsledku zvýšenie konkurencieschopnosti regiónu a zníženie nezamestnanosti.

Inovačné partnerské centrum .

Záujmové združenie právnických osôb v zmysle § 20f Občianskeho zákonníka, je dobrovoľným, nezávislým, nepolitickým združením právnických osôb s právnou subjektivitou, ktoré aktivizuje trvalý technologický a vzdelanostný rozvoj regiónu na báze princípu partnerstva. Bolo založené podpisom zakladateľskej zmluvy a následnou registráciou tromi subjektmi:

- Prešovský samosprávny kraj
- Prešovská univerzita
- Agentúra regionálneho rozvoja PSK

Ciele združenia:

- a) inštitucionálne zabezpečovanie infraštruktúry prostredníctvom inovačných nástrojov pre implementáciu regionálnej a štátnej inovačnej politiky v regiónoch v súlade s regionálnymi inovačnými stratégiami a Inovačnou stratégiou Slovenskej republiky,
- b) znovu obnovovanie a rozširovanie potenciálu inovácií v rámci tohto aplikovaného výskumu, a vývoja pre inovatívne podnikanie, pre rozvoj spolupráce podnikov s výskumnými, vývojovými a vzdelávacími inštitúciami v regiónoch, pre vzdelávanie pracovnej sily podľa požiadaviek podnikateľov v priemysle,
- c) posilnenie a rozvoj spolupráce univerzít, výskumno-vývojových a vzdelávacích inštitúcií s podnikateľmi na regionálnej a nadregionálnej a medzinárodnej úrovni,
- d) koncentrácia odborníkov v danom sektore a regióne,
- e) vytvorenie podmienok pre vznik a rozvoj najmä malých a stredných inovatívnych podnikov zameraných na využívanie nových výrobných postupov a technológií, produkujúcich konkurencieschopné výrobky a poskytujúcich kvalitatívne lepšie služby,
- f) vytvorenie podmienok pre vznik a rozvoj nových a lepších pracovných miest a zvyšovanie zamestnanosti zamestnancov s ohľadom na proces zavádzania inovácií.

Severovýchod Slovenska –Krajská organizácia cestovného ruchu (KOCR)

Táto organizácia bola založená v zmysle zákona č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu. Zakladateľom je Prešovský samosprávny kraj spolu s oblastnými organizáciami cestovného ruchu (OOCR).

Členmi tejto organizácie sú:

- Prešovský samosprávny kraj,
- OOCR SEVERNÝ SPIŠ-PIENINY,
- OOCR Región Vysoké Tatry,
- OOCR TATRY-SPIŠ-PIENINY,
- OOCR Vysoké Tatry-Podhorie,
- OOCR Horný Zemplín a Horný Šariš,
- OOCR Šariš-Bardejov.

Cieľom organizácie je zvýšiť návštevnosť destinácie SEVEROVÝCHOD SLOVENSKA prostredníctvom aktívnej spolupráce členov OOCR a ďalších subjektov v cestovnom ruchu, skvalitňovaním marketingu, vzdelávania, propagácie, rozširovaním produktov a služieb.

Hlavným účelom krajskej organizácie je podpora cestovného ruchu na území svojich členov. Krajská organizácia aktívne vytvára podmienky a realizuje aktivity zamerané na rozvoj cestovného ruchu na území svojich členov a chráni záujmy svojich členov. Efektívna spolupráca členov KOCR prinesie požadovaný výsledok v oblasti cestovného ruchu za podmienky spoločnej koordinácie budovania infraštruktúry cestovného ruchu.

Prešovská regionálna komora SOPK

Hlavnými prioritami sú v súčasnosti nasledujúce oblasti:

- podpora firiem v oblasti inovácií a prístupu k novým materiálom a technológiám.
- využitie medzinárodných kontaktov v oblasti materiálnej vedy a inžinierstvo a mechatronika.
- odborné vzdelávanie a vzdelávacie aktivity všeobecne – regionálna komora chce byť prostredníkom v dialógu podnikateľov s odbornými školami, aby profily a počty absolventov reflektovali regionálne potreby na kvalifikovanú pracovnú silu.
- medzinárodná spolupráca s obchodnými komorami v susedných krajinách – prostredníctvom tzv. študijných návštev chce dať regionálna komora slovenským firmám možnosť vidieť, aké sú možnosti spolupráce so zahraničnými firmami.
- aktivity zamerané na využitie a úspory energií v priemysle, prostredníctvom námetov od členských firiem.

Regionálne poradenské a informačné centrum v Prešove

Regionálne poradenské a informačné centrum Prešov, skratka „RPIC Prešov“ vzniklo v roku 1993 na platforme združenia právnických osôb. Členmi združenia sú v súčasnosti tri komerčné firmy a mesto Prešov:

- LPH, a.s.
- JAKOR, s.r.o.
- Mliekofarma – SK, spol. s r.o.
- Mesto Prešov

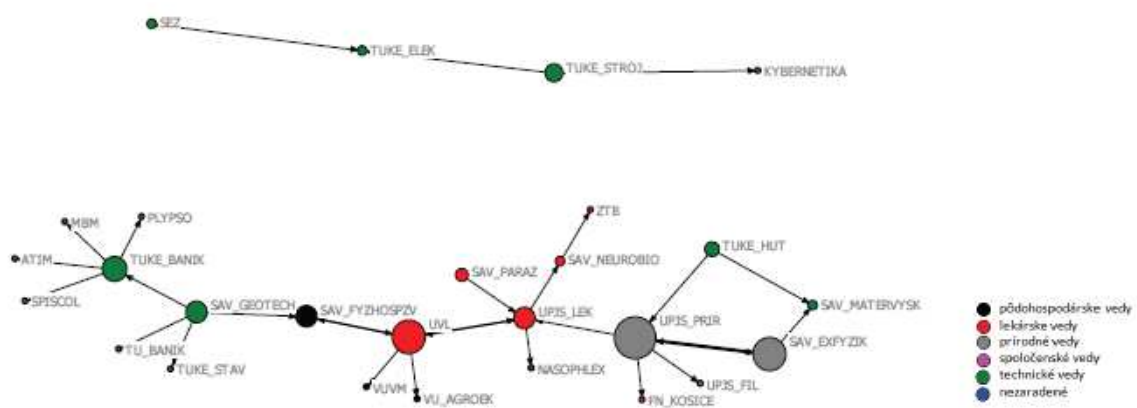
Organizácia sa od svojho vzniku prioritne zaoberá podporou podnikania vo všetkých jej formách, s čím súvisí aj postupné rozširovanie poskytovaných služieb pre relevantnú cieľovú skupinu. Portfólio služieb nájdete v hlavnom menu „služby“.

RPIC Prešov sa ako jedna z prvých organizácií na Slovensku zapojila do projektu podpory malých a stredných podnikov (MSP) prostredníctvom podnikateľskej inkubácie. História tejto platformy podpory podnikania siaha až do roku 1959, kedy vznikol prvý inkubátor v USA. Na Slovensku sa otázka podnikateľskej inkubácie reálne otvorila na začiatku 21. storočia. TIC – Technologické inkubátorové centrum, ktoré prevádzkuje RPIC Prešov otvorilo svoje brány v roku 2003. Poslaním inkubátora je poskytnúť MSP komplexné služby nielen na úrovni prenájmu kancelárskych priestorov za zvýhodnené ceny, ale zároveň vytvoriť optimálne podmienky pre rozvoj firmy na jednom mieste (pod jednou strechou).

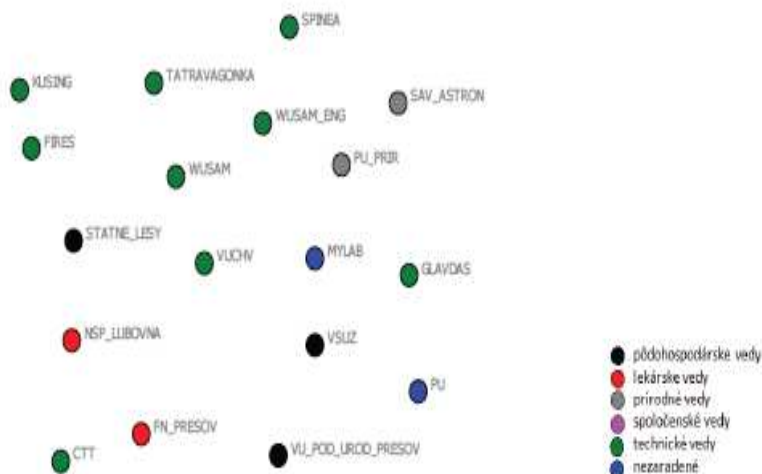
VÝSKUMNO-VÝVOJOVÝ POTENCIÁL

Výskumno-vývojový potenciál chápeme ako schopnosť regiónu koncentrovať svoje aktivity do relatívne úzkeho okruhu vedecko-výskumných oblastí, ktoré môžu v prípade previazania VaV pracovníka podnikateľských aktivít priniesť tzv. inteligentnú špecializáciu (smart specialization) regiónu. Ide teda o identifikáciu oblastí, ktoré môžu priniesť ekonomický rast a posilniť budúcu konkurencieschopnosť regiónu. **V prešovskom regióne dominuje výskum a vývoj v oblasti textilného priemyslu a chémie, ten sa však sústreďuje v malom počte organizácií, čím mu chýba kritická masa aktivít.** Regionálne inovačné politiky sa často veľmi orientujú na vnútorné zdroje regiónu, teda na budovanie vzťahov medzi lokálnymi firmami a výskumnými centrami. Rovnako dôležitá je však i schopnosť firiem a inštitúcií spolupracovať aj s organizáciami mimo regiónu a mimo SR. Na základe analýzy účasti slovenských organizácií v siedmom rámcovom programe EÚ (FP7) sa zistilo, že do programov FP7 sa zapojilo spolu 159 organizácií, z toho 4 z prešovského kraja. V prešovskom kraji je miera zapojenia do medzinárodného výskumu nízka a nie je možné určiť výskumnú špecializáciu regiónu. Výskumná orientácia sa sústreďuje predovšetkým v technických vedách, a to najmä v oblasti strojárstva (napr. Spinea, Tatravagónka, Wusam Engineering). Ostatné vedné disciplíny sú zastúpené rovnomerne. Ako naznačuje obrázok, v sledovanom období nebola v prešovskom regióne zaznamenaná žiadna spolupráca medzi výskumnými subjektmi a pre porovnanie uvádzame aj väzby v košickom regióne

Obrázok: Spolupráca medzi výskumnými subjektmi v košickom regióne

a v prešovskom regióne

Zdroj: Spracované SIEA.

Zvyšujúca sa komplexnosť technológií za posledné roky spôsobila, že samotné podniky už často nezvládnu vývoj nových technológií a produktov, a tak sú nútené nové inovácie nakupovať, alebo spolupracovať pri ich tvorbe s inými organizáciami. Podniky sa teda často nespoliehajú výlučne len na svoje vlastné nápady, ale využívajú externých odborných poradcov a iné organizácie vrátane univerzít, čím sa inovovanie stáva otvoreným procesom. Okrem toho, dodávateľov tak možno považovať za dôležitý zdroj informácií podnecujúcich inovácie procesov, a naopak zákazníkov ako zdroj podnecujúci produktové inovácie.

Tabuľka technologickej špecializácie regiónov podľa indexu technologickej výhody (na identifikovanie perspektívnych technologických oblastí regiónov používame ukazovateľ relatívnej technologickej výhody, ktorý sa používa na hodnotenie špecializácie regiónov a štátov. Index porovnáva štruktúru patentových prihlášok regiónu so štruktúrou patentových prihlášok národnej ekonomiky. Hodnoty indexu nad 1 znamenajú vyššiu mieru špecializácie na technologickú oblasť v regióne.)

	Bratislavský	Trnavský	Trenčiansky	Nitriansky	Žilinský	Banskobystrický	Prešovský	Košický
Baníctvo	1,63	0,91	1,86	0,45	0,00	0,00	0,00	1,32
Doprava	0,65	0,47	0,95	1,24	1,36	1,80	1,40	0,88
Elektrotechnika	0,81	0,99	0,82	1,15	1,31	0,88	1,08	1,35
Hutníctvo	0,69	1,34	0,39	0,44	1,00	1,34	0,22	3,08
Chémia	1,25	1,25	1,05	1,37	0,37	0,94	0,77	0,72
Motory	0,65	0,87	1,53	1,25	1,69	0,80	0,88	0,73
Nanotechnológia	3,26	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Nukleárna fyzika	1,19	8,11	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Oddeľovanie, miešanie	1,56	1,13	0,79	0,78	0,29	0,48	0,68	1,23
Osobné predmety	0,98	0,89	0,59	0,89	1,22	1,09	1,80	0,83
Osvetľovanie, vykurovanie	0,78	0,42	0,78	1,76	1,53	1,45	1,35	0,51
Papier	3,07	0,00	0,44	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Poľnohospodárstvo	1,12	1,59	0,29	1,48	0,82	1,45	1,00	0,58
Potraviny tabak	0,74	0,43	0,87	1,70	0,48	1,10	1,29	2,10
Prístroje	1,09	1,52	0,58	0,74	1,05	0,66	1,22	1,14
Stavby	1,12	0,81	1,34	0,42	1,24	1,05	0,43	0,89
Technológie	0,64	1,14	1,25	0,53	1,11	0,97	0,94	1,90
Textil	0,47	0,00	0,71	0,00	1,16	0,00	7,94	0,00
Tlač	0,54	0,42	0,99	1,27	2,70	0,36	0,85	1,23
Tvárenie	0,92	0,83	1,46	0,70	0,77	1,15	1,03	1,11
Zbrane trhaviny	0,22	0,00	2,75	0,35	1,66	1,79	1,23	0,63
Zdravie zábava	1,51	1,15	0,79	0,60	0,63	0,64	0,73	0,92

Poznámka: Zvýraznené sú hodnoty indexu nad 1,2.

Zdroj: Spracované na základe databázy patentov UPV SR.

Významným inovačným hráčom sa stávajú univerzity, keďže univerzitný výskum prispieva k technologickému pokroku tým, že zlepšuje poznatky vo vedách, ako fyzika a chémia, ktoré sú základom výrobných procesov a produktových inovácií. Univerzity prenášajú nové poznatky a technológie do praxe predovšetkým vzdelávaním výskumníkov, vývojárov a inžinierov v podnikoch, vývojom experimentálnych techník, vývojom a testovaním nových metód, procesov a produktov.

Výdavky na výskum a vývoj (Eur) – bežné výdavky

Bežné výdavky na výskum a vývoj	2010	2011	2012	2013
Slovenská republika	353295548	373640795	475888711	513576487
Bratislavský kraj (NUTS 2)	180950981	197594074	271928306	310732691
Bratislavský kraj	180950981	197594074	271928306	310732691
Západné Slovensko	83810110	68658614	70740114	66882366
Trnavský kraj	21582556	26140768	23902085	22125635
Trenčiansky kraj	45769502	25400054	27546175	27929563
Nitriansky kraj	16458052	17117792	19291854	16827168
Stredné Slovensko	43796504	56843340	67592863	66708618
Žilinský kraj	26329147	32675887	41752633	42599278
Banskobystrický kraj	17467357	24167453	25840230	24109340
Východné Slovensko	44737953	50544767	65627428	69252812
Prešovský kraj	9624234	10092626	14693878	16489932
Košický kraj	35113719	40452141	50933550	52762880

V súčasnosti množstvo firiem spolupracuje s univerzitami, ale aj s inými aktérmi inovačného procesu, pričom prognózy ukazujú, že tento trend sa bude rozvíjať aj naďalej, keďže vzájomná spolupráca zvyšuje šancu na úspech. Z tohto dôvodu sa v dnešnej dobe zdôrazňuje potreba zlepšenia mechanizmov transferu technológií z prostredia organizácií VaV do reálnej praxe.

Výdavky na výskum a vývoj (Eur) – aplikovaný výskum

Aplikovaný výskum	2010	2011	2012	2013
Slovenská republika	87535763	87401314	103748278	102459021
Bratislavský kraj (NUTS 2)	37773418	38026517	42690675	43299657
Bratislavský kraj	37773418	38026517	42690675	43299657
Západné Slovensko	24586382	18461419	22437036	21650956
Trnavský kraj	8591636	8866221	7543655	6101069
Trenčiansky kraj	10323532	4460994	9358880	10468494
Nitriansky kraj	5671214	5134204	5534501	5081393
Stredné Slovensko	17720372	23547742	29239192	29870343
Žilinský kraj	11627579	15292815	18332664	18751046
Banskobystrický kraj	6092793	8254927	10906528	11119297
Východné Slovensko	7455591	7365636	9381375	7638065
Prešovský kraj	1302267	1331523	1226619	1949143
Košický kraj	6153324	6034113	8154756	5688922

Väčšina podnikateľských subjektov však nie je pripravená na realizáciu transferu technológií z prostredia vysokých škôl a VaV pracovísk. Je potrebné vytvoriť a implementovať mechanizmy zabezpečujúce vzdelávanie podnikateľských subjektov o možnostiach VaV pracovísk a technologickom transfere, ako aj mechanizmy prezentujúce výsledky VaV pracovísk, napríklad B2B podujatia, veľtrhy, atď. Je potrebné podporiť realizáciu spoločných projektov VaV organizácií a podnikateľských subjektov (priame a nepriame podporné nástroje). Okrem toho je žiaduce vytvoriť podmienky pre využívanie vybudovanej infraštruktúry na realizáciu projektov, prípadne jej priame využívanie odborníkmi z praxe.

Vedecko-výskumný potenciál Prešovskej univerzity v Prešove:

- Centrum excelentnosti sociohistorického a kultúrohistorického výskumu** - Modernizácia a zefektívnenie systému podpory výskumu a skvalitnenie infraštruktúry PU vybudovaním centra sociohistorického a kultúrohistorického výskumu.
- Centrum pre komercializáciu výstupov výskumu a manažment duševného vlastníctva Prešovskej univerzity** - centrum, ktoré vytvorí komplexnú informačnú infraštruktúru, ktorou sa zabezpečí prenos a komercializácia duševného vlastníctva a technológií vznikajúcich v prostredí Prešovskej univerzity.
- Centrum excelentnosti ekológie živočíchov a človeka** podporuje vedecký výskum v oblasti ekológie živočíchov a človeka na PU v Prešove, koncentruje vedecké kapacity za účelom posilnenia vedy v Prešovskom kraji a riešenia regionálnych disparít.
- Centrum celoživotného a kompetenčného vzdelávania Prešovskej univerzity v Prešove** je vedecko - pedagogickým celouniverzitným pracoviskom, je zakladajúcim členom Slovenskej akademickej asociácie pre celoživotné vzdelávanie, European University Continuing Education Network (EUCEN), European Children's Universities Network, Asociácie Univerzít Tretieho Veku na Slovensku (AS UTV). CCKV je členom všetkých relevantných profesijných a záujmových združení na Slovensku a v zahraničí. Je akceptovaným partnerom v projektoch celoživotného vzdelávania.

Univerzitný vedecký park TECHNICOM pre inovačné aplikácie s podporou znalostných technológií - Univerzitný vedecký park TECHNICOM bude plniť nasledovné funkcie:

- zabezpečovať vznik podnikateľských inkubátorov pre malé a stredné „Hi-Tech“ firmy, Start-up, resp. „Spin-off“ firmy generované najmä na báze relevantných výsledkov výskumu a vývoja realizovaného v rámci výskumných a inovačných aktivít a projektov univerzít a ústavov SAV,
- podporovať širokospektrálnu, účinnú a vzájomne prospešnú výskumnú a vývojovú spoluprácu medzi pracoviskami univerzít a ústavov SAV a relevantnými organizáciami zo spoločenskej a hospodárskej praxe,
- vytvárať podmienky pre trvalý rozvoj výskumu a vývoja so stálym dopadom na transfer znalostí a technológií, resp. inovačnú prax ako na medzinárodnej, národnej, tak aj na regionálnej úrovni,
- v spolupráci s Univerzitným centrom inovácií, transferu technológií a ochrany duševného vlastníctva – UCITT na TUKE stať sa miestom prvého kontaktu pre firmy, ktoré budú mať záujem o spoluprácu s výskumnými a vývojovými tímami z pracovísk univerzít,
- poskytovať poradenstvo, vzdelávacie aktivity a vykonávať expertíznu činnosť.

ĽUDSKÉ ZDROJE

Ľudské zdroje ako vstupný indikátor inovačnej výkonnosti ekonomiky tvoria pracovníci VaV, absolventi doktorandského štúdia a vysokoškolsky vzdelaní pracovníci. Kľúčovým predpokladom inovačného napredovania sú kvantitatívne a kvalitatívne parametre ľudského kapitálu. Vo všeobecnosti sa kvalitne vzdelané ľudské zdroje považujú za základ udržateľnej prosperity spoločnosti, ale aj individuálnych firiem. Rovnako nevyhnutným predpokladom je zvýšenie počtu pracovníkov VaV, a to predovšetkým v podnikovom sektore.

Zamestnanci výskumu a vývoja vo fyzických osobách k 31. 12. - výskumníci s VŠ a vyššou kvalifikáciou	2010	2011	2012	2013
Slovenská republika	23603	24237	24506	23898
Bratislavský kraj (NUTS 2)	11793	12483	12237	11485
Bratislavský kraj	11793	12483	12237	11485
Západné Slovensko	3721	3501	3643	3993
Trnavský kraj	1198	1257	1356	1458
Trenčiansky kraj	919	668	684	678
Nitriansky kraj	1604	1576	1603	1857
Stredné Slovensko	3847	3937	4125	3903
Žilinský kraj	2218	2186	2339	2113
Banskobystrický kraj	1629	1751	1786	1790
Východné Slovensko	4242	4316	4501	4517
Prešovský kraj	921	903	1074	1039
Košický kraj	3321	3413	3427	3478

Školstvo v Prešovskom kraji reprezentuje široká sieť predškolských zariadení a základných škôl. Nachádza sa tu 39 gymnázií a 74 stredných odborných škôl.

Duálne vzdelávanie v PSK:

Systém odborného vzdelávania a prípravy na výkon povolania, ktorý sa vyznačuje najmä úzkym prepojením všeobecného a odborného teoretického vzdelávania v strednej odbornej škole s

praktickou prípravou u konkrétneho zamestnávateľa, je systém duálneho vzdelávania. V Prešovskom kraji vstúpilo do systému duálneho vzdelávania niekoľko zamestnávateľov.

Ponuka zamestnávateľov pre vstup do systému duálneho vzdelávania od 01.09.2015:

	Zamestnávateľ	Škola, s ktorou zamestnávateľ predpokladá uzatvorenie DZ
1.	SANAS, a.s., Sabinov (výroba nábytku)	Stredná odborná škola drevárska, Spišská Nová Ves, KSK
2.	Mukino s.r.o., Prešov (stavebné práce, elektromontáž, vodoinštalatérsstvo, výkopové práce)	Stredná odborná škola technická, Prešov
3.	PLYNAS s.r.o., Prešov (predaj, montáž a servis plynových zariadení a bielej techniky)	Stredná odborná škola technická, Prešov
4.	IQ Build, s.r.o., Sabinov (prestavba bytov a RD, montážna činnosť, predaj stavebného materiálu)	Stredná odborná škola technická, Prešov

Zdroj: www.minedu.sk

Jednou z podmienok rozvoja inovácií v regióne je aj dostupnosť talentov. Systém stredného školstva má vytvorené podmienky a v rámci stredoškolskej odbornej činnosti sa každoročne prejavujú talenty v rôznych oblastiach. Avšak tu treba podotknúť, že tieto sa akoby rozpúšťajú po vysokých školách v rámci SR a návrat späť je často nepravdepodobný, ak o nich prejavujú zamestnávateľ na západe SR, alebo v zahraničí. V regióne nie je vytvorených dosť atraktívnych pracovných príležitostí, ktoré by priťahovali záujem mladých absolventov vysokých škôl.

Z vysokých škôl v Prešovskom kraji sídli Prešovská univerzita s ôsmimi fakultami, Vysoká škola medzinárodného podnikania ISM Slovakia, Fakulta výrobných technológií, patriaca Technickej univerzite v Košiciach a Inštitút sociálnych vied a zdravotníctva bl. P. P. Gojdiča, patriaci VŠ zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave. Prešov je spolu s Bratislavou, Trnavou a Košicami súčasťou štvorice najstarších centier vysokoškolského vzdelávania na území Slovenska.

Prešovská univerzita v Prešove:

PU je v zmysle zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o VŠ“) verejnou vysokou školou univerzitného typu. Uvedené predstavuje jej najvýznamnejšiu charakteristiku, radí ju do systému vysokých škôl Slovenskej republiky a vymedzuje jej základné poslanie v oblasti vzdelávania, výskumu a vývoja, zahraničnej orientácie i technológie zabezpečovania zdrojov pre jej efektívne pôsobenie. V priebehu svojej existencie sa PU vypracovala na modernú a dynamickú univerzitu s pedagogicko-výskumnými pracoviskami, vybavenú modernými informačno-komunikačnými systémami. Pedagogicko-výskumným zameraním je univerzita orientovaná na oblasť spoločenských vied, prírodných vied, teologických vied, telovýchovy a športu, manažmentu, umenia a zdravotníctva. V súčasnosti univerzitu tvorí osem fakúlt, 12 celouniverzitných pracovísk, 2 špecializované pracoviská a 8 účelových zariadení univerzity.

Fakulta výrobných technológií Technickej univerzity v Košiciach so sídlom v Prešove:

Fakulta poskytuje vysokoškolské štúdium vo všetkých troch stupňoch vysokoškolského vzdelávania v dennej aj externej forme. Fakultu tvorí 8 katedier a 3 ústavy. Ako súčasť TUKE poskytuje svojmu okoliu vedeckú a technologickú znalostnú bázu, inovácie a pracovné sily, k tvarovaniu prospešnej a trvalo udržateľnej budúcnosti a kvality života občanov. Toto TUKE dosiahne inovatívnym výskumom a excelentným vzdelávaním vo všetkých vedných oblastiach jednotlivých fakúlt univerzity.

Vysoká škola medzinárodného podnikania ISM Slovakia, Prešov:

Vysoká škola medzinárodného podnikania ISM Slovakia v Prešove (ďalej len „VŠMP ISM“ alebo „vysoká škola“) je súkromnou neuniverzitnou vysokou školou. Poslaním vysokej školy je rozvíjať harmonickú osobnosť, vedomosti, múdrosť, dobro a tvorivosť v človeku, rozvíjať poznanie na základe tvorivého vedeckého bádania v oblasti ekonómie, ekonomiky a spoločenských vied a prispievať k rozvoju vzdelanosti, vedy, kultúry a zdravia pre blaho celej spoločnosti.

Inštitút sociálnych vied a zdravotníctva bl. P. P. Gojdiča patriaci VŠ zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave:

Hlavným cieľom Vysokej školy je vychovávať zdravotníckych a sociálnych pracovníkov pre domáce a zahraničné zdravotnícke, sociálne, humanitárne, charitatívne a misijné aktivity.

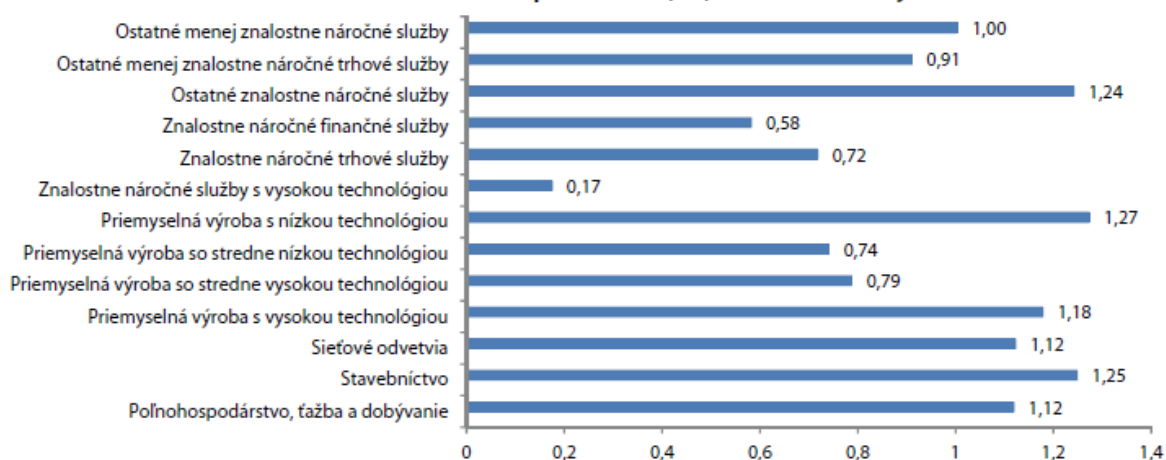
Výdavky na výskum a vývoj (Eur) podľa odvetví, rok 2013

Výdavky na výskum a vývoj (Eur), rok 2013	Spolu	Prírodné vedy	Technické vedy	Lekárske a farmaceut. vedy	Pôdohospo-dárske vedy	Spoločenské vedy	Humanitné vedy
Slovenská republika	610876177	108163425	311612531	54694023	19427880	45824703	71153615
Bratislavský kraj (NUTS 2)	346919349	81452566	149787512	35968653	0	24469762	55240856
Bratislavský kraj	346919349	81452566	149787512	35968653	0	24469762	55240856
Západné Slovensko	80712119	4081025	57938644	785614	6544750	7274889	4087197
Trnavský kraj	29187599	500709	22086229	736169	1078650	3167150	1618692
Trenčiansky kraj	31337960	792074	30323579	49445	2107	170755	0
Nitriansky kraj	20186560	2788242	5528836	0	5463993	3936984	2468505
Stredné Slovensko	95011519	7184982	61404102	9817421	5913296	5735054	4956664
Žilinský kraj	61884854	3821108	45909914	8229340	308461	1374465	2241566
Banskobystrický kraj	33126665	3363874	15494188	1588081	5604835	4360589	2715098
Východné Slovensko	88233190	15444852	42482273	8122335	6969834	8344998	6868898
Prešovský kraj	19813193	3684690	11076232	1319022	16667	720954	2995628
Košický kraj	68419997	11760162	31406041	6803313	6953167	7624044	3873270

Hlavné odvetvia priemyslu a služieb

Prešovský kraj je región s nízkou mierou odvetvovej špecializácie. Medzi odvetvia s vyššou hodnotou patria stavebníctvo, priemyselná výroba s nízkou technológiou a ostatné znalostne náročné služby. Z týchto skupín odvetví sú významným zamestnávateľom hlavne ostatné znalostne náročné služby, ktoré zamestnávajú 35 % pracovnej sily. Priemyselná výroba s nízkou technológiou zamestnáva 9 % pracovníkov a stavebníctvo 6 % pracovníkov.

Obrázok: Odvetvová špecializácia Prešovského kraja (LQ - Odvetvovú špecializáciu regiónu meriame prostredníctvom lokalizačného kvocientu, ktorý sa najčastejšie používa ako ukazovateľ miery špecializácie regiónu v jednotlivých odvetviach.)

Zdroj: Spracované na základe údajov ŠÚ SR.

Hlavné odvetvia z pohľadu zamestnanosti

Podobne ako v ostatných regiónoch, aj v prešovskom regióne dominujú v rámci zamestnávania ostatné znalostne náročné služby ako vzdelávanie (19 216), verejná správa (15 134) a zdravotníctvo (10 319), spolu s trhovými službami maloobchod (9 482), veľkoobchod (5 335), doprava (3 181) a skladovanie (2 798). Z výrobných odvetví je dominantným zamestnávateľom priemyselná výroba s nízkou technológiou, ako výroba potravín (3 455) a výroba odevov (3 407) a skupina odvetví so strednou technológiou, ako výroba výrobkov z gumy a plastu (3 034), výroba motorových vozidiel, návesov a prívesov (2 738) a výroba elektrických zariadení (2 539). Dôležitým zamestnávateľom je však tiež poľnohospodárstvo (4 117) a stavebníctvo (2 509).

Detailnejšia analýza odvetvovej špecializácie regiónu

Najvyššiu mieru špecializácie vykazuje odvetvie Výroba ostatných dopravných prostriedkov, kde je podiel na zamestnanosti (3,79) vyšší ako priemer SR. Nasledujú odvetvia s nízkou technológiou Výroba odevov (2,79) a potravín (1,39). V skupine odvetví so stredne nízkou technológiou je významným Výroba výrobkov z gumy a plastu. Región sa špecializuje tiež na Lesníctvo a ťažbu dreva (1,85). Zaujímavou je špecializácia na služby ako sú Činnosti knižníc, archívov, múzeí a ostatných kultúrnych zariadení (1,79); Činnosti reštaurácií a pohostinstiev (1,25) a Ubytovanie (1,60), čo naznačuje potenciál a dôležitosť turizmu v regióne. Nadpriemernú mieru špecializácie pozorujeme tiež v odvetví Výstavba budov (1,73) a Zber, úprava a dodávka vody (1,34).

Lokálna konkurencieschopnosť

Lokálna konkurencieschopnosť je najvyššia v odvetví oprava a inštalácia strojov a prístrojov (2,77). Z ostatných výrobných odvetví je dôležitým tiež výroba počítačových, elektronických a optických výrobkov (0,30). Analýza rovnako ukazuje, že významne rastie konkurencieschopnosť znalostne náročných služieb v odvetví architektonické a inžinierske činnosti, technické testovanie a analýzy (2,29). Vyššia miera konkurencieschopnosti je tiež v skupine odvetví nižšie znalostne náročných služieb – veľkoobchod a maloobchod (0,72) a oprava motorových vozidiel a motocyklov, ubytovanie, skladové a pomocné činnosti v doprave a činnosti reštaurácií a pohostinstiev.

V stavebníctve je lokálna konkurencieschopnosť vyššia vo výstavbe budov a odvetví špecializované stavebné práce.

Podnikateľské subjekty pôsobiace v kraji zastupujú hlavne tieto priemyselne výrobné odvetvia:

- výroba potravín,
- odevný, textilný a kožiarsky priemysel,
- drevospracujúci priemysel, výroba celulózy, papierenský priemysel a polygrafia,
- chemický a farmaceutický priemysel,
- výroba kovových výrobkov, strojov, zariadení a dopravných prostriedkov,
- elektrotechnický priemysel,
- priemysel stavebných hmôt.

Rozhodujúce postavenie pritom má najmä potravinársky, chemický, strojársky, drevospracujúci a odevný priemysel.

Drevospracujúci priemysel je typickým predstaviteľom takého druhu výroby, ktorá stavia na báze výhod zo spracovania domácej suroviny. Výroba sa koncentruje predovšetkým do produkcie piliarskych výrobkov a ťažby dreva. Prevláda výroba nábytku z laminovanej DTD, masívneho, dyhovaného a fóliovaného nábytku, celulózy a preglejok, surových a laminovaných drevotriekových dosiek, tenkých drevotriekových dosiek, stavebných QSB dosiek, obkladových panelov a laminátových podláh. K menej zastúpeným výrobám patrí výroba s vyšším stupňom pridanej hodnoty. V Prešovskom kraji má výrazné zastúpenie najmä v okresoch Prešov, Sabinov, Snina a Vranov nad Topľou. Nielen z hľadiska drevospracujúceho priemyslu je vhodné poznamenať, že lesy, ktoré predstavujú významný faktor, nie sú využívané v optimálnej miere (lesné pozemky v Prešovskom kraji zaberajú 440 tisíc hektárov).

Potravinársky priemysel má v kraji najvýraznejšie zastúpenie, pokiaľ hovoríme o tržbách za vlastné výkony a tovar. Objem potravinárskej produkcie je daný počtom obyvateľov, disponibilitou surovinových zdrojov a ekonomickou výkonnosťou na úrovni regiónu. Odbyt je v prevažnej miere určený domácemu spotrebiteľovi. Exportná časť produkcie sa viaže na výrobu špecialít v oblasti spracovania mlieka, výroby piva a spracovania mäsa v podnikoch, ktoré sú v prevažnej miere spojené so zahraničným kapitálom. Prevláda výroba širokej škály výrobkov z hovädzieho, bravčového a hydinového mäsa, mlieka, pekárenských, cukrárenských a cestovinárskych výrobkov, výroba jedlého oleja, ťažba a výroba jedlej soli, výroba piva, alkoholických a nealkoholických nápojov, kávy, čajov a mrazených zmrzlinových krémov.

Strojárske priemysel je odvetvie s vysoko predimenzovanými výrobnými kapacitami, vysokou úrovňou prezamestnanosti, silným stupňom podkapitalizácie a slabou konkurencieschopnosťou. Väčšia časť tržieb zo strojárkej výroby v Prešovskom kraji pripadá na výrobu koľajových vozidiel pre nákladnú a osobnú dopravu a diely pre koľajové vozidlá. Táto vykazuje nadpriemernú výkonnosť v oblasti exportnej výroby umiestňovanej na náročných trhoch EÚ. Strojárske priemysel reprezentuje výroba prevodových zariadení, manipulačnej techniky - vysokozdvížne vozíky a nízkozdvížne vozíky, hydraulických systémov, zemných, stavebných a cestných strojov, ložísk, ložiskových reduktorov v rôznych typových prevedeniach s uplatnením v oblasti robotiky, obrábacích strojov, transportných a navigačných systémov, textilných, tlačiarenských a papierenských strojov, zdravotníckych zariadení, oceľových konštrukcií a tlakových nádob, výroba traťových strojov, malej mechanizácie pre opravu a údržbu železničných tratí, stroje na spracovanie

mäsa, tlakových a netlakových nádob používaných v potravinárstve, dopravníkov, automatizovaných liniek, robotov a manipulátorov, komínových systémov.

Chemický a farmaceutický priemysel patrí k tradičným exportne orientovaným odvetviam so zanedbateľným vplyvom vlastníctva štátu. Produkcia je koncentrovaná predovšetkým do tradičnej výroby syntetických vlákien a fólii pre potravinárstvo a farmáciu, farmaceutické výrobky najmä krvné deriváty a infúzne roztoky a výroba celofánu. Nosným tovarom určeným na vývoz sú pravé polyamidové, polyesterové vlákna a fólie. Toto odvetvie je sústredné najmä v okresoch Poprad a Humenné.

Elektrotechnický priemysel ako odvetvie možno v Prešovskom kraji charakterizovať ako tradičnú výrobu v oblasti telefónnych prístrojov, elektroinštalačného materiálu, širokého spektra ohrievačov vody, bielej techniky pre domácnosti, meracej techniky a transformátorov, domových zvončekov, zabezpečovacích systémov v domoch a bytoch, numerických, textových displejov.

Textilný a odevný priemysel je exportne orientovaným odvetvím stavajúcim na konkurencieschopnosti na báze nízkych mzdových nákladov. Pokiaľ ide o najväčšie výrobné prevádzky v Prešovskom kraji možno, napriek prehlbujúcemu sa negatívnemu hospodárskemu výsledku a stúpajúcemu podielu cudzích zdrojov väčšiny týchto podnikov, dosiahnutú úroveň exportnej výkonnosti hodnotiť pozitívne. Pozitívne možno hodnotiť tiež hospodársky vývoj menších, novovzniknutých podnikov s výrazným podielom zahraničného kapitálu a jednoznačnou exportnou orientáciou. Prevláda výroba odevov z textílie s ochrannou funkciou (GORE-TEX), výroba pánskych a dámskych odevov, značkovej pánskej konfekcie, odevov na slávnostné príležitosti a výrobky procesné, ako napr. uniformy pre armádu, políciu, požiarnikov, colníkov, dopravné podniky, väznice, školy, železnice, hudby, námorníkov, lesníkov, poľovníkov, oblečenie pre banky, hotely, sudcov, oblečenie vychádzkové a pracovné, výroba ľanových, bavlnených, zmesových tkanín a výrobkov z nich (utierky, uteráky, obrusy), výroba geotextílií.

Cestovný ruch - Prešovský kraj disponuje obrovským turistickým potenciálom. Jeho využitie a rozvoj sú dôležitými faktormi hospodárskeho rozvoja celého územia prostredníctvom budovania infraštruktúry, podnikateľského prostredia, tvorby pracovných miest, ako aj v kultúre, gastronómii a mnohých ďalších oblastiach. Trendy a vývoj cestovného ruchu v súčasnej dobe napredujú veľmi rýchlo. Požaduje sa atraktivnosť, kvalitné služby, výnimočnosť a dobre cieleň marketing. Na všetky tieto aspekty, ako aj na mnoho ďalších, sú nevyhnutne potrebné financie. Financie z dotácií putovali do jednotlivých regiónov a lokalít kraja, prostredníctvom tvorby propagačných materiálov, marketingových aktivít, budovania infraštruktúry, tvorby rozmanitých projektov, ako aj prezentáciou na významných veľtrhoch cestovného ruchu.

Podnikateľský sektor a inovácie

V PSK patria ku kľúčovým lídrom v priemyselnej oblasti predovšetkým nasledovné podnikateľské subjekty:

Tatravagónka, a.s. Poprad; Chemosvit folie, a.s. Svit; Nexis Fibers, a.s. Humenné; Bukóza Export Import Hencovce; Oktan, a.s. Kežmarok; Mecom, a.s. Humenné; ELCOM, s.r.o. Prešov; KŘIŽIK GBI, a.s. Prešov; ELEN, s.r.o. Prešov; ZVL AUTO, s.r.o.; Imuna Pharm, a.s., Šarišské Michaľany; Spinea, s.r.o. Prešov, TOMARK s.r.o., Troliga Bus s.r.o., Whirpool Slovakia s.r.o.

Drevospracujúci priemysel

Drevospracujúci priemysel	Podniky s inovatívnym potenciálom, pôsobiace na území kraja
1.	Bukóza Holding, a.s., Hencovce
2.	SANAS, a.s., Sabinov
3.	Jozef Čorba – drevovýroba, Chmeľov
4.	STANLEY, s.r.o., Kežmarok
5.	KC INTERIÉR, s.r.o., Kežmarok
6.	TATRAS, s.r.o., Kežmarok
7.	Drevit SM, s.r.o. Raslavice
8.	Marián Hudák – ATYP stolárstvo, Bardejov
9.	Radovan Kendreš EBEN, Humenné
10.	DOOR WOOD, s.r.o. Hencovce
11.	R.J.R., s.r.o., Snina
12.	DREVOP, s.r.o., Dlhé nad Cirochou
13.	BEKY, a.s., Snina

Strojárske priemysel

SPINEA s. r. o. Prešov

Tento podnikateľský subjekt sa za svoje 15-ročné pôsobenie vo výskume, vývoji a výrobe stal popredným svetovým výrobcom vysoko presných reduktorov s konštantným prevodovým pomerom uvedeným na trh pod obchodným menom TwinSpin®. Politika kvality spoločnosti SPINEA s.r.o. Prešov predstavuje dlhodobú stratégiu spoločnosti. Vývoj nových produktov, podávanie nových patentov, zvyšovanie kvality produkcie, zlepšovanie a rozširovanie vzťahov so zákazníkom tvoria hlavné ciele spoločnosti. Spoločnosť disponuje viacerými patentmi a za svoje produkty inovatívneho charakteru získala mnoho ocenení. Do roku 2015 SPINEA s.r.o. Prešov plánuje výrazne posilniť robotiku, zavádzať rozšírené modelové rady prevodovky, kompaktnosť ponúk riešenia výrobných procesov (aj s pohonom) a vytvorí nový modelový rad robotov IPP. Prioritou tejto spoločnosti je tiež členstvo v Centre výskumu a inovácie automatizačnej techniky a robotiky (CVIATR), Centre pre transfer nových technológií a inovácií v priemysle v PSK (CTTI) a klastra automatizácie a robotizácie.

ZVL AUTO spol. s r. o. Prešov

Ide o popredného výrobcu kuželových ložísk v metrických aj palcových rozmeroch, v rozsahu vonkajšieho priemeru od 40 do 160 mm. Produkty spoločnosti sú určené hlavne pre: poľnohospodárske stroje (47%), nákladné automobily (32%), náhradné diely (12%), strojárske priemysel (9%). Vyše 85% svojej produkcie vyváža na nemecký, francúzsky, americký trh a trhy európskeho spoločenstva. Snahou spoločnosti zostáva znižovanie materiálovej a energetickej náročnosti výroby a dopadov jej aktivít na životné prostredie. ZVL AUTO spol. s.r.o. pripravuje zavedenie SEM v strednodobom horizonte a v budúcnosti sa spoločnosť chce výraznejšie presadiť v odvetví automobilového priemyslu. V tejto súvislosti plánuje výrobu valčekových ložísk pre automobilový priemysel, pre stavebné a poľnohospodárske stroje ako aj koľajové vozidlá.

TOMARK, s.r.o.

Už dlhé roky úspešne pôsobí v náročnom a vysoko konkurenčnom prostredí strojárskeho priemyslu, špecializuje sa na výrobu najmä pre automobilový a letecký priemysel. Komplexnú ponuku

spoločnosti TOMARK, ktorá vznikla v roku 1995, dotvára obrábanie, tvárnenie, delenie hutného materiálu a výroba zvaraných konštrukcií a komponentov pre strojársky priemysel. Vo svojej divízii TomarkAero, zameranej na oblasť letectva, sa spoločnosť zaoberá výrobou celokovových športových dvojmiestnych lietadiel Viper SD4 a Skyper GT9. Lietadlá sú navrhované pre kategórie Ultralight (UL) a Light Sport Aircraft (LSA) a sú ideálnym riešením na cestovanie, letecký výcvik a vlečenie bezmotorových lietadiel. Kvalita je dominantný faktor, preto venuje nesmiernu pozornosť vývojovým návrhom a dôkladnej výrobe všetkých častí lietadla.

TATRAVAGÓNKA a.s.

Spoločnosť je významným európskym výrobcom železničných vagónov a podvozkov. Počas svojej histórie vyrobila a dodala svojim zákazníkom tisíce železničných vagónov a podvozkov rôznych typov, opierajúc sa o dlhoročnú tradíciu vlastného vývoja a konštrukcie. V posledných rokoch bol zrealizovaný rad investícií s cieľom zvýšiť výrobné kapacity spoločnosti, zlepšiť flexibilitu výrobného procesu a posilniť trhové postavenie spoločnosti. Aj vďaka ambicióznemu programu investícií sa spoločnosti darí v súčasnom období stabilizovať objem výroby.

TROLIGA BUS, spol. s r.o.

Spoločnosť je v súčasnosti jediným výrobcom autobusov v Slovenskej republike. Vyrába autobusy v prevedení mestský, mestský nízko-podlažný a medzimestský. V blízkej budúcnosti pribudne aj mestský kĺbový, dvojpodlažný, low-entry a prímestský CNG (na plynový pohon). Autobusy sú vyhotovené podľa skutočných požiadaviek bežných cestujúcich. V rámci ekologického programu spoločnosť vyvíja autobus na hybridný pohon a akumulátorový autobus, ktoré môžeme považovať za unikát nielen v oblasti šetrenia životného prostredia. Hlavnou hnacou jednotkou autobusov sú motory Cummins, ktoré spĺňajú všetky požadované EURO normy. Štandardná kapacita medzimestských autobusov je 51 sediacich cestujúcich. Spoločnosť vyrába autobusy na základe vlastnej konštrukcie a dizajnu.

SB INMART, a. s. Bardejov

Tento podnikateľský subjekt vyrába hydrauliku a manipulačnú techniku. Inovatívnym riešeniam sa venuje v rámci racionalizačného plánu, ktorý spolu s odbytovým, finančným a marketingovým plánom tvorí podnikateľský plán pre budúce obdobie. Námety a návrhy pre inovatívne riešenia pochádzajú priamo od odberateľov výrobkov (ide o produktové inovácie). V rámci výkresovej dokumentácie, ktorú dodá odberateľ, spoločnosť navrhuje len konštrukčno-technologické inovačné zmeny priamo súvisiace s objednaným výrobkom. Spoločnosť návrhy na vylepšenie realizuje až po odsúhlasení odberateľom. Problémy sa riešia metódou SIX SIGMA – tím pracovníkov sa zide z rôznych odborov, nastolí sa problém a k nemu jednotlivé odborné názory, z ktorých sa vyberie najvhodnejšie riešenie. V nasledujúcom období spoločnosť plánuje naďalej zavádzať inovácie najmä vo výrobnej fáze transformačného procesu a plánuje užšiu spoluprácu so Strojárskou fakultou Technickej univerzity v Košiciach hlavne v oblasti materiálu, kvality, metalurgie a pod.

Strojársky priemysel	Podniky s inovatívnym potenciálom, pôsobiace na území Prešovského samosprávneho kraja
1.	VUKOV EXTRA, a.s., Prešov
2.	ZŤS Sabinov, a.s.
3.	KM-SYSTÉM, s.r.o., Prešov
4.	ProTech Service, s.r.o., Prešov
5.	1. prešovská nástrojáraň, s.r.o.
6.	IK Steel, spol. s r.o., Prešov
7.	Mihálik ÚK, s.r.o., Veľký Šariš
8.	LYKANT, s.r.o., Prešov
9.	GOHR, s.r.o., Veľký Šariš
10.	KOVOMONT-PO, s.r.o., Prešov
11.	ZAMAZ, spol. s r.o., Kežmarok
12.	Strojárne SK, Kružľov
13.	PSS Svidník, a.s.
14.	LUMASEK, s.r.o., Chotča
15.	KOVO-SIPOX, a.s., Stropkov
16.	DAFE-HE, s.r.o., Lackovce
17.	STROJLAB, s.r.o., Medzilaborce
18.	Chetra SK, s.r.o., Medzilaborce
19.	GPU, s.r.o., Levoča
20.	GPU, s.r.o., Levoča

Elektrotechnický priemysel

ELCOM spol. s r. o. Prešov

Tento podnikateľský subjekt sa zaoberá vývojom, výrobou a predajom registračných pokladníc, POS systémov a profesionálnych displejov a klávesníc. Na domácom trhu má tento subjekt až 80 % podiel, pričom viac než 75 % vlastnej produkcie exportuje do 47 krajín sveta. Strategické rozvojové zámery spoločnosti sú úzko prepojené so svetovým pokrokom v elektrotechnickom priemysle a zavádzaním inovácií o čom svedčia dosiahnuté úspechy nových produktov. K zavádzaniu inovácií prispela realizácia projektu na rekonštrukciu výrobnéj haly a nákup high-tech technológie spolufinancovaný EÚ v rámci SOP Priemysel a služby, ktorý vyhlásila NADSME v roku 2005. Odborné a výskumné problémy spoločnosť doteraz riešila v spolupráci so zahraničnými partnermi a spolupracovníkmi podľa typu zavádzania novej výroby. Do roku 2015 chce výrobný proces obohatiť v rámci systémovej integrácie o nové produkty s vysokou technologickou úrovňou pre špecializované zdravotnícke zariadenia (napr. E-Health, špeciálne gynekologické kreslo s PC a dotykovým panelom, špeciálne zubárske kreslo s PC a dotykovým panelom, špeciálny ultrazvuk). Ďalšia oblasť inovácií má byť nasmerovaná do fiškálnych zariadení, automobilového priemyslu a špeciálnej výroby.

ELEN, s.r.o. Prešov

Tento podnikateľský subjekt založili vývojoví pracovníci zameraní na aplikácie mikroprocesorov z oblasti automatizácie a robotizácie. Vývoj a výroba sú zamerané na veľkoplošné elektronické displeje a elektrotechnické informačné panely. V súčasnosti sa podieľa na modernizácii železničných tratí, a to predovšetkým traťových úsekov Bratislava – Čadca, Žilina – Čierna nad Tisou, Kúty - Bratislava – Nové Zámky – Štúrovo, Dečín – Praha – Brno – Břeclav a Ostrava – Brno – Břeclav.

Inovatívne postupy, ktoré spoločnosť využíva boli zamerané na veľkoplošné zobrazovacie zariadenia vyrobené na báze super svietivých LED, číselné privolávacie displeje so zvukovým signálom a číselné displeje pre zobrazovanie času, dátumu a teploty. Do roku 2015 je cieľom spoločnosti upevniť pozíciu v predmetnej oblasti na slovenskom a českom trhu, rozširovať svoje pôsobenie na trhy členských krajín EÚ, hľadať ďalšie aplikácie svojich výrobkov vo všetkých oblastiach využívajúcich informačné systémy, predovšetkým v oblasti dopravy, priemyslu, služieb a technického vybavenia budov.

Križik GBI a. s. Prešov

Aktivity tohto podnikateľského subjektu sú zamerané na elektrotechnickú výrobu – meraciu techniku a výrobu ľahkého strojárstva. V súčasnosti vyvíja, vyrába a zabezpečuje servis pre elektrotechnické elektromery jednofázové a trojfázové, taktiež pre špeciálne elektromery a vyrába súčiastky pre ľahké strojárstvo. Svoju výrobu exportuje do krajín Európy, Ameriky a Ázie. Cieľom spoločnosti je zotrvať v pozícií lídra výroby meracej techniky na európskom trhu a zlepšiť svoje postavenie na svetovom trhu. Spoločnosť inovovala časť výroby pre výrobu elektromechanických elektromerov a najmä pre inteligentný systém na automatizovaný zber dát – ISAR (tento umožňuje dynamické sledovanie stavu odberu a siete, identifikáciu energetických strát, sleduje profily odberu, reguláciu dodávky energie, riadenie spotreby na základe štvrt hodinových maxím, elimináciu nezákonných odberateľov, diaľkové odpojenie a spracovanie fakturácie nameraných hodnôt), ktorý predstavuje ucelený súbor na diaľkové odpočty elektromerov a ďalších meračov. Do roku 2015 KŘIŽIK GBI a.s. Prešov plánuje automatizáciu a vyššiu nadstavbu zberu dát a vyhodnocovania ISAR. Chce tiež vyvinúť nové meracie prístroje na kumulované merania vody, elektrickej energie a plynu pre objekty.

Whirlpool Slovakia spol. s r.o.

Spoločnosť Whirlpool venuje osobitnú pozornosť potrebám spotrebiteľov, ktorí hľadajú domáce spotrebiče s veľmi nízkou spotrebou energie. Preto sa aj naďalej zameriava na vývoj exkluzívnej technológie, ktorá zabezpečuje špičkový výkon, absolútnu jednoduchosť obsluhy a maximálnu efektívnosť zdrojov každý deň a za každých okolností. Inteligentné technológie spotrebičov Whirlpool sú základným kameňom ich dokonalého fungovania. Whirlpool Slovakia vo svojom výrobnom závode v Poprade otvorila laboratóriá na testovanie spoľahlivosti práčok. Laboratórium je súčasťou centrálného laboratória a úseku pre schvaľovanie výrobkov v Schorndorfe v Nemecku.

Elektrotechnický priemysel	Podniky s inovatívnym potenciálom, pôsobiace na území Prešovského samosprávneho kraja
1.	Regada, s.r.o., Prešov
2.	TATRAMAT ohrievače vody, s.r.o., Poprad
3.	MEZ Elektromotory, s.r.o., Kežmarok
4.	STROPTTEL, s.r.o., Stropkov
5.	Tesla Stropkov, a.s.

Chemický priemysel

Terichem a. s. Svit

Ide o spoločný podnik (vlastnícke podiely: 50 % Chemosvit a. s. Slovensko, 50 % AB RANI PLAST OY Fínsko), ktorý má svoje závody na Slovensku a vo Fínsku a ktorý sa zameriava na výrobu

špecializovaných BOPP fólií pre elektrotechnické účely. Vízia spoločnosti je byť preferovaným dodávateľom biaxiálne orientovaných polypropylénových obalových fólií na vybraných teritóriách Európy. V poslednom období sa tento podnikateľský subjekt zameriaval na zavádzanie inovácií pri výrobe biaxiálne orientovaných fólií vyrábaných tavením polyméru; fólií s vysokou pevnosťou a dobrými vlastnosťami voči vlhkosti; fólií, ktoré majú uplatnenie v technickom sektore; fólií určených pre potravinársky priemysel; fólií určených na priame balenie potravín, kvetín a darčiekov; fólií tvorených najmenej troma vrstvami polyméru, ktoré sú buď pigmentované alebo modifikované rôznymi aditívami; fólií, ktoré sú netoxické a môžu byť použité pri priamom kontakte s potravinami. Terichem a.s. Svit so svojim fínskym partnerom AB RANI PLAST OY a výskum ústavom vo Fínsku navyše podieľa na vývoji nových produktov v oblasti nanotechnológií.

Chemosvit Fibrochem a. s. Svit

Tento podnikateľský subjekt vyrába polypropylénové vlákna s rôznou aplikáciou. V súčasnosti je spoločnosť najsilnejším výrobcom multifilamentového polypropylénového vlákna s nízkou jemnosťou v Európe. Vízia spoločnosti je udržať si dominantné postavenie vo výrobe polypropylénových nekonečných vlákien s nízkou jemnosťou a stať sa lídrom vo výrobe polypropylénových mikrovlákien v Európe. Zavádzanie inovácií viedlo k vývoju vlastných produktov, a to vlákna Prolen® a ponožky Svitoni®. Inovácie by mali v najbližšom období smerovať do výskumu a vývoja polypropylénových vlákien s nízkou jemnosťou a novými charakteristickými vlastnosťami, ako aj do vylepšenia charakteristík ponožiek Svitoni.

Chemický a farmaceutický priemysel	Podniky s inovatívnym potenciálom, pôsobiace na území Prešovského samosprávneho kraja
1.	IMUNA PHARM, a.s., Šar. Michaľany
2.	Chemosvit, a.s., Svit
3.	Pasell Slovakia, s.r.o., Poprad
4.	UNICOL, s.r.o., Poprad
5.	Stanislav Potoma PS, Stropkov
6.	LPH, a.s., Vranov nad Topľou
7.	Profesionálna Servisná, s.r.o., Hencovce
8.	MEDICPRODUCT, a.s., Lipany

Odevný priemysel

I.C.A. s. r. o. Svidník

Tento podnikateľský subjekt vyrába pánske obleky, pánske saká, kabáty, nohavice, vesty atď. V posledných rokoch boli z hľadiska transformačného procesu zavedené moderné a vysoko efektívne technológie do textilnej výroby. Zahraničný partner spoločnosti plánuje zapojiť viac firiem do korporácie a následne rozšíriť kapacity výroby.

Textilný a odevný priemysel	Podniky s inovatívnym potenciálom, pôsobiace na území Prešovského samosprávneho kraja
1.	Egotex, s r.o., Prešov
2.	Gemor Fashion, s.r.o., Prešov
3.	Ozex, s.r.o., Prešov
4.	Anna Pavličková-PAVANNA, Svidník
5.	ODEVA, s.r.o., Lipany

Potravinársky priemysel

MECOM GROUP s.r.o.

Spoločnosť je členom CARNIBONA GROUP, ktorá je jedným z najsilnejších a najrýchlejšie sa rozvíjajúcich spoločností v oblasti spracovania mäsa v stredoeurópskom regióne. Vznikla v roku 2008 postupným zlučovaním významných mäso spracujúcich spoločností s dlhoročnou tradíciou na Slovensku, v Maďarsku a v Českej republike. CARNIBONA patrí ku kľúčovým investičným projektom Penty, jednej z najväčších stredoeurópskych investičných spoločností, ktorá spravuje portfólio spoločností s celkovými tržbami 4,4 mld EUR (2012). Víziou spoločnosti MECOM GROUP je stať sa preferovaným dodávateľom kvalitných mäsových výrobkov v strednej Európe a inšpirovať spotrebiteľov k príprave dobrého a chutného jedla.

Potravinársky priemysel	Podniky s inovatívnym potenciálom, pôsobiace na území Prešovského samosprávneho kraja
1.	Milk-Agro Prešov, s.r.o., Prešov
2.	Pivovary Topvar, a. s., Veľký Šariš
3.	Sweety, s.r.o., Prešov
4.	Minerálne vody, a.s., Prešov
5.	Ing. Peter Kačmár-MANNA, Kapušany
6.	Victoria Prešov, s.r.o.
7.	Pekáreň Gros, spol. s r.o., Kežmarok
8.	THYMOS, spol. s r.o., Kežmarok
9.	AT TATRY, spol. s r. o., Kežmarok
10.	Gregor Hudák-GORAL, Nová Ľubovňa
11.	GAS Família, s.r.o., Stará Ľubovňa
12.	BGV, s.r.o., Hniezdne
13.	Malý gazda, s.r.o., Svidník
14.	MAJA, s.r.o., Medzilaborce
15.	Tatranská mliekareň, a.s., Kežmarok

Služby v oblasti cestovného ruchu a kúpeľníctva

Bardejovské kúpele

Ide o podnikateľský subjekt, ktorý sa inovatívnym riešeniam venuje predovšetkým v rámci marketingového plánu, pričom jeho snahou je dosiahnuť inovácie v oblasti riadenia vzťahu so zákazníkom. Z hľadiska fáz transformačného procesu boli v posledných piatich rokoch zavedené

inovácie prevažne vo fáze odbytu – prostredníctvom spájania produktov a klientom je ponúkaný „balíček služieb“. Spoločnosť má v pláne pokračovať so zavádzaním inovácií pri liečebno-kúpeľných, rekreačných a rehabilitačných pobytoch.

Cestovný ruch	Podniky s inovatívnym potenciálom, pôsobiace na území Prešovského samosprávneho kraja
1.	Grand Hotel Kempinski High Tatras, Štrba - Štrbské Pleso
2.	Hotel Solisko, Štrbské Pleso
3.	GRAND HOTEL BELLEVUE, Smokovec, Vysoké Tatry
4.	Grandhotel Praha, Tatranská Lomnica
5.	Grandhotel Starý Smokovec
6.	Hotel Dukla, Prešov
7.	Hotel Kolowrat, Tatranská Javorina
8.	Kúpele Horný Smokovec, s.r.o. Vysoké Tatry
9.	KÚPELE NOVÝ SMOKOVEC, a.s. Vysoké Tatry
10.	KÚPELE VYŠNÉ RUŽBACHY, a.s. Vyšné Ružbachy
11.	AQUAPARK Poprad, s.r.o.
12.	Hotel AquaCity Seasons a Mountain View
13.	Hotel a Klimatické Kúpele Tatranské Zruby Vysoké Tatry

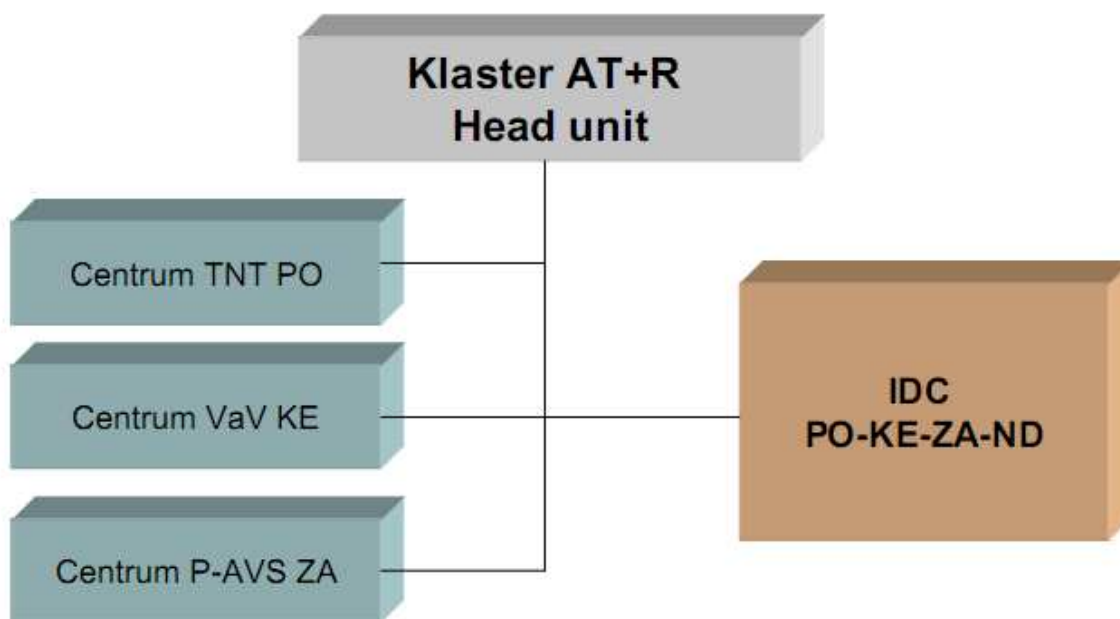
Vývoj prelomových technológií, ktoré majú globálny dosah.

Pri týchto odvetviach priemyslu a služieb v regióne je potrebné vyzdvihnúť aj technológie s globálnym dosahom a jedná sa o výrobcu vysoko presných reduktorov. Práve aj z iniciatívy SPINEA s.r.o. vznikol na území Východného Slovenska Klaster AT+R (automatizačnej techniky a robotiky). Jednou z iniciatív klastra je aj vybudovanie tréningových centier a tak zlepšiť dostupnosť technológií, hlavne pre členov klastra, ale aj pre ostatné firmy v regióne.

Klastrové aktivity

Klaster AT+R

Cieľom iniciatívy zakladateľov je koncentrovať rozvojové kapacity a prehĺbovať tuzemskú odborovú profiláciu a účasť v medzinárodných zoskupeniach pre oblasť AT+R. Základným cieľom účastníkov klastra je efektívnejšie a dynamickejšie vykonávať vlastné činnosti, ktoré v nadväznosti na ostatných členov umožňujú komplexnejšie a kvalitnejšie vstupovať na tuzemský a zahraničný trh. Pre oblasť automatizačnej a robotickéj techniky sú potenciálni partneri z automobilového priemyslu, spotrebnej elektroniky, meracej a regulačnej techniky, komponentov pohonovej, senzorickej a riadiacej techniky, manipulačnej, robotickéj techniky a automatizovaných výrobných systémov. Zakladatelia klastra, výrobné inovatívne firmy v prešovskom, košickom a žilinskom kraji, ďalej výskumné pracoviská Technickej Univerzity v Košiciach a Žilinskej Univerzity, s podporou VÚC Prešov a VÚC Košice zabezpečujú rozvoj výskumno-výrobných a dodávateľských kapacít pre oblasť automatizačnej a robotickéj techniky.

Energetický klaster Prešovského kraja.

Klaster predstavuje blízke zastúpenie vzájomne previazaných firiem špecifických dodávateľov, poskytovateľov služieb a súvisiacich inštitúcií v oblasti obnoviteľných zdrojov energie a energetickej efektívnosti budov, ktoré spolu súťažia, ale taktiež spolupracujú a vzájomne sa dopĺňajú. Energetický klaster Prešovského kraja (EKPK) je dobrovoľné záujmové združenie právnických osôb s miestom pôsobenia v Prešovskom samosprávnom kraji. Plní úlohu partnerskej inštitúcie v oblasti diverzifikácie energetickej závislosti v kraji s podporou technologicky orientovaných spoločností. Cieľom je zabezpečenie konkurencieschopnosti kraja pri čo možno najlepšom využívaní prírodných zdrojov. Prioritným zameraním EKPK je využívanie obnoviteľných zdrojov energie s ohľadom na environmentálne požiadavky kraja.

Klaster sa zaoberá :

a) nasledovnými alternatívnymi zdrojmi energie:

- Energia z Fotovoltiky.
- Energia z Biomasy.
- Energia z Malých vodných elektrární.
- Geotermálna energia.
- Energia z veterných elektrární.

b) energetickou efektívnosťou:

- Budov verejnej správy.
- Budov súkromného sektoru.
- Priemyselných prevádzok.
- Technologických zariadení.
- Energetických zariadení.

Klaster v regióne sa prezentujú vysokým záujmom o internacionalizáciu svojej činnosti, a to zapájaním sa do medzinárodných štruktúr, získavaním partnerov v zahraničí. V konečnom dôsledku je

to možnosť presadiť sa na zahraničných trhoch, prípadne ponúknuť zaujímavé partnerstvo pre zahraničného investora.

FINANCOVANIE INOVÁCIÍ

Prístup ku kapitálu v regióne sa zlepšil hlavne vďaka významnej podpore zo štrukturálnych fondov, kde si firmy mohli nakúpiť nové technológie, čo výrazne podporilo ich konkurencieschopnosť. Ostatné zdroje sa však v regióne výraznejšie neetablovali. Záujem zahraničných investorov je stále orientovaný viac na západ a stred Slovenska. Otvorená je tiež možnosť pomoci biznis anjelov, a to v oblasti znalostnej ekonomiky a IKT.

Horizont 2020

Jeden z hlavných nástrojov na dosiahnutie cieľov EÚ, „posilňovať svoju vedeckú a technologickú základňu prostredníctvom vytvorenia Európskeho výskumného priestoru, v ktorom sa voľne pohybujú výskumníci, vedecké poznatky a technológie a podporovať zvyšovanie konkurencieschopnosti Únie vrátane konkurencieschopnosti jej priemyslu“, je program Horizont 2020 http://ec.europa.eu/research/horizon2020/index_en.cfm.

Tento program platí pre obdobie 2014 - 2020 a zameriava sa na nasledujúce tri priority:

1. excelentná veda

Cieľom tejto priority je posilniť a rozšíriť excelentnosť vedeckej základne a skonsolidovať Európsky výskumný priestor, aby sa systém Únie v oblasti výskumu a inovácií stal konkurencieschopnejším v celosvetovom meradle.

2. vedúce postavenie priemyslu

Cieľom priority je urýchliť vývoj technológií a inovácií, ktoré budú podporovať podniky zajtrajška a pomáhať inovatívnym európskym malým a stredným podnikom (ďalej len „MSP“) narásť na svetové vedúce spoločnosti. Konkrétne pôjde o vedúce postavenie v rámci podporných a priemyselných technológií (IKT, nanotechnológie, pokročilé materiály, biotechnológie, pokročilá výroba a vesmír), prístup k prostriedkom financovania rizika a inovácie v MSP.

3. spoločenské výzvy

Táto priorita reaguje priamo na politické priority a spoločenské výzvy vymedzené v stratégii Európa 2020. Zameriava sa na zdravie, demografické zmeny a blahobyť, potravinovú bezpečnosť, udržateľné poľnohospodárstvo, biohospodárstvo, bezpečnú, čistú a efektívnu energiu, inteligentnú, zelenú a integrovanú dopravu, opatrenia v oblasti klímy, efektívnosti z hľadiska zdrojov a surovín a inkluzívnu, inovatívnu a bezpečnú spoločnosť. Jej cieľom je podnietiť dosiahnutie kritického množstva výskumného a inovačného úsilia potrebného na dosiahnutie cieľov politiky Únie.

Národné zdroje financovania výskumu, vývoja a inovácií

Nástroje na podporu výskumu a vývoja vyplývajúce z platných legislatívnych ustanovení sú nasledovné:

Štátne programy sú realizované podľa zákona č.172/2005 Z. z. o organizácii štátnej podpory výskumu a vývoja v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 172/2005 Z. z.“). V súlade s prioritami štátnej vednej a technickej politiky vláda SR schválila desať štátnych programov výskumu a vývoja.

Agentúrou na podporu výskumu a vývoja (ďalej len „APVV“) sú podporované programy výskumu a vývoja APVV podľa zákona č. 172/2005 Z. z.

Stimuly pre výskum a vývoj sú poskytované podnikateľom v zmysle zákona č. 185/2009 Z. z. o stimuloch pre výskum a vývoj v znení neskorších predpisov na riešenie projektov výskumu a vývoja so zámerom, aby podnikatelia vo väčšej miere zakladali svoj rozvoj a podnikateľské zámery na výsledkoch Val, na rozšírení personálnych kapacít v oblasti Val, ako aj zvýšenie objemu investícií do výskumu a vývoja.

Dotácie právnickým osobám a fyzickým osobám, poskytované podľa zákona č. 172/2005 Z. z. poskytujú ústredné orgány štátnej správy (ďalej len „ÚOŠS“) v rozsahu ich zriaďovateľskej alebo vecnej pôsobnosti.

Dotácia na vedecko-technické služby podľa zákona č. 172/2005 Z. z. sa môže poskytnúť zo štátneho rozpočtu na vykonávanie činností právnickými osobami a fyzickými osobami – podnikateľmi, na podporu výskumu a vývoja. Poskytovateľom môže byť ÚOŠS alebo Slovenská akadémia vied.

Prostriedky z fondov EÚ sú v programovom období 2007 – 2013 rozhodujúcim zdrojom financovania Val (OP Výskum a vývoj, OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast, OP Bratislavský kraj) a dôležitým zdrojom financovania oblasti vzdelávania (OP Vzdelávanie).

S cieľom zlepšiť financovanie podnikateľských aktivít začal OP KaHR od júla 2013 s využívaním nástroja finančného inžinierstva JEREMIE, na ktorý je alokovaných 67 mil. EUR. Z procesu implementácie vyplynuli nasledovné slabé stránky:

- komplikovaný riadiaci proces v rámci iniciatívy JEREMIE z dôvodu nedostatočnej koordinácie (MF SR, MH SR, EIF, riadiace orgány jednotlivých OP);
- zložitá byrokracia – administratívne zaťaženie ako na strane poskytovateľa, tak aj na strane prijímateľa;
- jednostranné zameranie na sektor MSP a nevyužitie potenciálu veľkých firiem;
- nevhodný systém financovania (refundácia oprávnených nákladov);
- nevhodne (nejednoznačne) nastavený systém verejného obstarávania;
- systém hodnotenia programu zameraný viac na kvantitatívnu stránku než na hodnotenie kvality;
- zložitý financovanie z troch operačných programov (OP KaHR, OP VaV, OP Bratislavský kraj);
- v rámci SR zvolená komplikovaná štruktúra na implementáciu JEREMIE (SZRF, s.r.o.), ktorej cieľom je vytvoriť dlhodobý udržateľný nástroj a zabezpečiť transfer know-how z EIF na slovenské inštitúcie;
- zložitá pravidlá jednotlivých OP vo vzťahu k dodržiavaniu pravidiel štrukturálnych fondov EÚ, ktoré sú nastavené primárne pre nenávratnú pomoc, čo spôsobilo veľké obmedzenia pre návratnú pomoc;
- množstvo obmedzení na národnej úrovni ako aj zo strany EK (napr. len časť prostriedkov je možné využiť v Bratislavskom kraji, kde je sústredená tretina MSP a polovica výskumného a vývojového potenciálu Slovenska);
- časovo náročné negotácie príslušných zmluvných dokumentov.

Regionálne zdroje financovania inovácií

Inovačné vouchre sú finančným nástrojom podporujúcim spoluprácu podnikateľov a inštitúcií s vedecko-výskumnými kapacitami na menších spoločných projektoch. Motivujú podnikateľa k uskutočneniu kontaktu s riešiteľom, ku ktorému by inak nedošlo. Cieľom je, aby na pilotné spoločné projekty obe strany nadviazali dlhodobým vzťahom a spoluprácou na náročnejších projektoch.

Realizácia inovačných vouchrov je súčasťou Regionálnej inovačnej stratégie Prešovského samosprávneho kraja. Je v súlade s výstupmi projektu RAPIDE, v rámci ktorého PSK ako partner pilotne riešil využitie systému inovačných vouchrov v regióne.

Inovačný voucher je jednorazová dotácia poskytnutá podnikateľovi na spoluprácu s riešiteľom, ktorá je založená na transfere vedomostí. Transfer vedomostí je definovaný ako prenos poznatkov vedeckej alebo technologickej povahy, ktoré sú pre podnikateľov nové a nie sú bežne dostupné.

Cieľom je podporiť MSP, ktoré majú potenciál zvyšovať svoju konkurencieschopnosť prostredníctvom inovácií vlastných produktov, služieb alebo technológií, pri riešení inovačných projektov s výskumno-vývojovými pracoviskami.

Realizátor podpory je Inovačné partnerské centrum (IPC), ktorého zakladateľmi sú Prešovský samosprávny kraj, Prešovská univerzita a Agentúra regionálneho rozvoja PSK. Riešiteľom sú subjekty, ktoré majú výskumné kapacity Prešovskej univerzity (PU). Podpora poskytnutá realizátorom jednému príjemcovi voucheru môže pokryť až 100% ceny realizovanej zákazky. Hodnota jedného voucheru je vždy 3000 €. Daň z pridanej hodnoty je možné do oprávnených nákladov príjemcu voucheru zahrnúť iba v prípade, že príjemca nie je platcom DPH.

SWOT ANALÝZA RIS PREŠOVSKÉHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> ▪ konkurencieschopnosť v tradičných oblastiach priemyselnej výroby ▪ odvetvová diverzifikácia priemyselných odvetví ▪ inštitucionálna podpora v inováciách ▪ prírodný, historický a kultúrno – turistický potenciál kraja ▪ kvalita ľudských zdrojov na univerzite ▪ kvalita ľudských zdrojov v tradičných priemyselných odvetviach ▪ financovanie z národnej úrovne ▪ financovanie na regionálnej úrovni, inovačné vouchre ▪ rastúci záujem o spoluprácu s univerzitami 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ slabá konkurencieschopnosť a nízke HDP v regióne ▪ vysoká miera evidovaných nezamestnaných v regióne ▪ nedostatočne rozvinuté celoživotné vzdelávanie ▪ slabo previazaný systém vzdelávania s potrebami praxe ▪ disproporcía medzi ponukou a dopytom na trhu práce ▪ vysoký podiel neriešenej skupiny obyvateľov postihnutých sociálnou vylúčenosťou v rámci nezamestnaných ▪ nízky počet organizácií a pracovníkov VaV ▪ nízka úroveň inovačných aktivít v podnikoch a ich komercializácia ▪ slabé prepojenie univerzitného výskumu so súkromnou sférou a komercializácia výsledkov ▪ nedostatočná propagácia úspešných inovátorov ▪ nízka inovačná kultúra v regióne ▪ nízka úroveň služieb v oblasti cestovného ruchu ▪ nedostatok financií na rekonštrukciu a obnovu kultúrneho a historického bohatstva regiónu ▪ nedobudované diaľničné prepojenie a nedostatočný podiel ciest vyššej triede v kraji ▪ nedobudovaný systém podpory inovácií na národnej úrovni a prepojenie na regióny ▪ komplikovaná implementácia zdrojov EÚ

Príležitosti	Hrozby
<ul style="list-style-type: none">▪ čerpania zdrojov EÚ v novom programovacom období▪ nástroje finančného inžinierstva▪ existujúca národná stratégia RIS3S SK▪ špecifikácia rozvojových oblastí na národnej úrovni▪ využitie regionálnych zdrojov na podporu inovácií▪ spolupráca kapacít univerzity a súkromného sektora prostredníctvom inovačných vouchrov▪ klastrové aktivity v regióne a medzinárodná spolupráca▪ využitie kapacít Prešovskej univerzity na sociálne, systémové, technické a marketingové inovácie▪ rozvoj informatizácie, podpora kreatívneho priemyslu▪ zlepšenie podmienok pre podporu a rozvoj duálneho vzdelávania▪ financovanie foriem celoživotného vzdelávania prostredníctvom ESF▪ využitie vybudovanej siete stredných škôl▪ vznik KOČR, zlepšenie propagácie v oblasti cestovného ruchu▪ kúpeľníctvo, rozvoj cestovného ruchu v prepojení na problematiku starnutia obyvateľov	<ul style="list-style-type: none">▪ zdĺhavá príprava na čerpanie zdrojov EÚ▪ nedostatok zdrojov na rozvojové zámery firiem▪ vysoké odvodové zaťaženie firiem▪ presun produkcie do krajín s nižšími nákladmi hlavne na pracovnú silu▪ odchod mladých ľudí za prácou do západných regiónov SR, resp. do iných krajín EÚ▪ nedostatočný potenciál pre technické inovácie▪ starnutie obyvateľstva▪ náklady, slabá podpora a bariéry pri ochrane práv duševného vlastníctva▪ slabá previazanosť na rozvojové oblasti špecifikované v RIS3S SK

VÍZIA A STRATEGICKÉ CIELE

VÍZIA A STRATEGICKÉ CIELE SR

RIS 3 prostredníctvom rozvoja inovácií, vedy a technológií v identifikovaných prioritných oblastiach vytvára predpoklady pre trvalo udržateľný rast konkurenčnej schopnosti Slovenskej republiky a zároveň podporuje diverzifikáciu štruktúry slovenskej ekonomiky.

VÍZIA

„Podnecovať štrukturálnu zmenu slovenskej ekonomiky smerom k rastu založenému na zvyšovaní inovačnej schopnosti a excelentnosti vo Val s cieľom podporovať udržateľný rast príjmov, zamestnanosti a kvality života“.

STRATEGICKÉ CIELE

Vízia stratégie bude naplnená prostredníctvom strategických cieľov (SC):

CS 1: Prehľbovať integráciu a ukotvenie kľúčových priemyselných odvetví, ktoré zvyšujú miestnu pridanú hodnotu prostredníctvom spolupráce miestnych dodávateľských reťazcov a podporou ich vzájomného sieťovania.

Čiastkové ciele pre dosiahnutie SC 1:

- a) Do roku 2020 vytvoriť podmienky pre rast doma vytvorenej pridanej hodnoty na celkovom exporte o 5 % oproti súčasnému stavu.
- b) Zvýšiť počet spoločností, ktoré sa posunú na vyššiu úroveň dodávateľského rebríčka nadnárodných spoločností.
- c) Zlepšiť prepojenie domácich MSP s dodávateľmi pre veľké nadnárodné spoločnosti.

Opatrenia:

- 1.1. Rozvoj inovačných kapacít prostredníctvom spolupráce podnikov a výskumných inštitúcií v kľúčových odvetviach hospodárstva SR
- 1.2. Technologický upgrade pre štrukturálne zmeny v priemysle
- 1.3. Podpora budovania výskumných a inovačných kapacít v slovenských podnikoch
- 1.4 Zavedenie nepriamych motivačných nástrojov

SC 2: Zvýšiť príspevok výskumu k hospodárskemu rastu cestou globálnej excelentnosti a lokálnej relevantnosti.

Čiastkové ciele pre dosiahnutie SC 2:

- a) Do roku 2020 zvýšiť podiel celkových výdavkov na výskum a vývoj minimálne do výšky 1,2 % HDP.

- b) Zvýšiť podiel súkromných zdrojov do výskumu a vývoja v pomere minimálne 2:1 k verejným zdrojom pri zachovaní minimálne súčasného podielu verejných zdrojov na celkových výdavkoch na výskum a vývoj.
- c) Zefektívniť inštitucionálne usporiadanie výskumnej a vývojovej základne.

Opatrenia

- 2.1. Posilňovanie excelentnosti výskumu
- 2.2. Rozvoj excelentného výskumu so zabezpečením potrebnej infraštruktúry pre výskum a vývoj
- 2.3. Prepájanie univerzít, akadémie vied, výskumných inštitúcií a partnerov z oblasti priemyslu
- 2.4. Systematická podpora a stimulácia medzinárodnej spolupráce vo vede a technike

CS 3: Vytvoriť dynamickú, otvorenú a inkluzívnu inovatívnu spoločnosť ako jeden z predpokladov pre zlepšenie kvality života.

Čiastkové ciele pre dosiahnutie strategického cieľa 3:

- a) Vytvoriť podnikom, hlavne MSP, podmienky pre zvyšovanie ich inovačnej výkonnosti.
- b) Zvýšiť podiel kreatívneho priemyslu na tvorbe HDP.
- c) Zvýšiť podiel KIBS na celkovej produkcii podnikateľského sektora.
- d) Podporiť zavádzanie rôznych typov inovácií do praxe pre potreby spoločnosti.

Opatrenia:

- 3.1. Stimulovanie KIBS, poznatkovo orientovaných služieb a kreatívneho priemyslu
- 3.2. Podpora výskumu a inovácií v environmentálnych oblastiach vrátane adaptácie na zmenu klímy
- 3.3. Výskum a inovácie pri riešení významných spoločenských problémov na Slovensku
- 3.4. Podpora otvorenej a inkluzívnej spoločnosti
- 3.5. Podpora dynamického podnikateľského prostredia priaznivého pre inovácie
- 3.6. Ochrana a využívanie duševného vlastníctva

SC 4: Zlepšiť kvalitu ľudských zdrojov pre inovatívne Slovensko.

Čiastkové ciele pre dosiahnutie strategického cieľa 4:

- a) Zvýšiť uplatniteľnosť absolventov stredných a vysokých škôl.
- b) Zlepšiť prepojenie vzdelávacieho systému s praxou.
- c) Celoživotné vzdelávanie (zlepšiť prístup obyvateľstva ku všetkým formám vzdelávania).
- d) Zvýšiť medzisektorovú mobilitu pracovníkov.
- e) Podporiť tvorbu medzinárodných Val tímov.

Opatrenia:

- 4.1. Zlepšenie kvality stredoškolského vzdelávania
- 4.2. Zlepšenie kvality vysokoškolského vzdelávania
- 4.3. Zlepšenie zapojenia podnikov do vzdelávania
- 4.4. Zlepšenie kvality celoživotného vzdelávania
- 4.5. Zvýšenie dôrazu na vzdelávanie v odboroch rozhodujúcich pre prioritné oblasti RIS3
- 4.6. Podpora mobility vysokokvalifikovaných pracovníkov

VÍZIA A STRATEGICKÉ CIELE RIS 2 PSK

Vízia RIS 2 PSK

Víziou Regionálnej inovačnej stratégie (RIS) Prešovského samosprávneho kraja (PSK) je zrýchlenie ekonomického rastu *zaostávajúceho* regiónu a jeho postupná transformácia na rozvinutý región na základe získavania technologických investícií, rozvoja poznatkovej ekonomiky, podpory štrukturálnych zmien v ekonomike a zvyšovania inovačnej schopnosti.

Strategické ciele a opatrenia RIS 2 PSK

Cieľ 1: ROZVOJ INOVAČNEJ INFRAŠTRUKTÚRY

Rozvoj inovačnej infraštruktúry tvorí jeden zo základných pilierov regionálnej inovačnej stratégie PSK, pretože priamo podporuje cieľovú skupinu, a to technologicky orientované malé a stredné podniky. Vzhľadom na to, že v PSK podobne ako v celej SR je inovačná infraštruktúra pomerne málo rozvinutá, navrhujeme v regióne postupne rozvíjať inovačnú infraštruktúru.

V oblasti materiálnej inovačnej infraštruktúry je dôležité zakladanie a rozvoj inkubátorov, technologických a výskumno-vývojových centier, prípadne technologických parkov. Rozvoj infraštruktúry patrí k základným opatreniam regionálneho rozvoja, ktoré na jednej strane priamo podporujú vznikajúce inovačné firmy, na druhej strane technologické centrá a parky patria k významným nástrojom pre alokáciu zahraničných technologických firiem v regióne.

Opatrenie 1.1: Rozvoj inovačnej infraštruktúry za účelom zlepšenia podmienok na zvyšovanie inovačnej výkonnosti podnikov

Cieľ opatrenia je podporovať služby v oblasti inovácií v regióne, či už formou individuálneho poradenstva a poskytovaním ďalších služieb pre firmy, alebo nepriamo, t. j. vytváraním vhodných nástrojov a podmienok využiteľných v rámci regiónu.

AKTIVITA 1.1.1: PODPORA VZNIKU KLASTROV NA ÚZEMÍ NUTS II SLOVENSKO-VÝCHOD

V súčasnosti je nárast výroby v oblasti automobilového, elektrotechnického priemyslu a priemyslu bielej techniky. Prístup klastrovania je na Slovensku úplne nový, existujú isté prirodzené prepojenia medzi dodávateľmi, ale ich spolupráca je iba na znížení nákladov spojených s logistikou. Z praxe zo zahraničia vieme, že tento inovatívny prístup kladie dôraz na zmenu podnikateľského prostredia (nová ponuka hodnôt pre zákazníkov, organizačné zmeny, technologické zmeny, strategické partnerstvá, zdieľané služby, alternatívne financovanie..). Podľa výsledkov štúdie IBM medzi 765 manažérmi svetových firiem, ktorí vykonali inováciu podnikateľského systému, neprináša tento prístup len redukcii nákladov, ale aj zvýšenie strategickej flexibility a zacielenie a špecializáciu na najvýnosnejšie biznisy. Neexistuje žiadna iná ponuka podobných aktivít. Klaster je jedinečný nástroj založený na partnerstve. Nie je to všeobecne ponúkaná služba.

Klastre ako geografické zoskupenie spolupracujúcich firiem a ďalších subjektov v určitom odvetví sú významným nástrojom na využitie komparatívnych výhod regiónu v určitom priemyselnom

odvetví. Preto bude vyvíjaná aktivita zameraná na finančnú, metodickú a informačnú podporu tejto spolupráce s cieľom využiť synergický efekt a inovačný potenciál regiónu.

Trvalá udržateľnosť klastrov by mala byť zabezpečená hlavne kvalitou poskytovaných služieb, čo by zabezpečilo stály záujem o členstvo v klastrí, a tým aj príjmy z členských poplatkov. Dôležité však bude zabezpečiť aj dodatočné finančné zdroje, nakoľko sa aj na základe skúseností v iných krajinách neočakáva, že príjmy z členského budú tvoriť rozhodujúcu časť príjmov klastra.

AKTIVITA 1.1.2: INOVAČNÉ PARTNERSKÉ CENTRUM

Prešovský samosprávny kraj realizoval projekt "Inovačné partnerské centrum". Financovanie bolo zabezpečené z programu Nórskeho finančného mechanizmu a EHP. Jedným z výstupov projektu bolo vytvorenie Inovačného partnerského centra, ako koordinačného centra, prepájajúceho existujúce štruktúry v oblasti podpory rozvoja inovácií v PSK. Inovačné partnerské centrum je záujmové združenie právnických osôb neziskového charakteru, Združenie realizuje aktivity zamerané na sieťovanie, budovanie partnerstiev, propagáciu inovácií a prípravu projektových návrhov za účelom podpory spolupráce medzi výskumno-vývojovou sférou, verejným sektorom a podnikateľmi. Financovanie je zabezpečované z členských prostriedkov zakladajúcich členov združenia.

AKTIVITA 1.1.3: PODPORA MEDZINÁRODNEJ SPOLUPRÁCE

Rozvoj spolupráce Prešovského samosprávneho kraja s ostatnými regiónmi Európy bude realizovaný najmä využívaním a aktívnou participáciou v nasledovných podporných sieťach a programoch:

- IRE Network – Sieť inovatívnych regiónov Európy
- Enterprise Europe Network – Podpora podnikania na dosah ruky
- PRO-INNO Europe – spolupráca klastrových iniciatív
- FP7 - Siedmy rámcový program Európskeho spoločenstva pre výskum, vývoj technológií a demonštračné aktivity
- CIP – Program konkurencieschopnosti a inovácií
- INTERREG IV

IRE NETWORK

Sieť inovatívnych regiónov Európy - Innovating Regions in Europe (IRE Network), bola zriadená Európskou komisiou v polovici 90-tych rokov ako spoločná platforma pre rozvoj spolupráce medzi európskymi regiónmi slúžiaca na výmenu znalostí a skúseností v oblasti regionálnych inovačných politík a stratégií medzi jednotlivými regiónmi. Cieľom siete IRE je poskytnúť členským regiónom nové nástroje, programy a príležitosti na interregionálnu výmenu skúseností z oblasti propagácie inovácií, s cieľom zlepšiť schopnosť regiónov podporovať rozvoj inovácií a zvýšiť konkurencieschopnosť firiem pôsobiacich v regióne. Sieť IRE je prístupná pre všetky európske regióny, ktoré majú záujem o rozvoj vlastných regionálnych inovačných systémov. Veľká väčšina členských regiónov už realizovala projekty Regionálnej Inovačnej Stratégie s podporou Európskej komisie.

ENTERPRISE EUROPE NETWORK

Enterprise Europe Network združuje vyše 500 organizácií so 4000 skúsenými profesionálmi, ktorí poskytujú svoje služby v takmer 40 krajinách (EU27, Arménsko, Chile, Island, Izrael, Macedónsko, Nórsko, Švajčiarsko, Turecko). Takto je vytvorená najväčšia sieť zameraná na pomoc a poradenstvo v oblasti politik EÚ, programov a finančných príležitostí pre MSP.

PRO INNO EUROPE

PRO INNO Europe je iniciatíva Európskej komisie, ktorá sa má stať centrálnym bodom pre analýzy inovačných politik, vzdelávanie a technologický rozvoj v Európe. Cieľom iniciatívy PRO INNO EUROPE je zdokonaľovať inovačné politiky členských štátov a podporiť rozvoj medzinárodnej spolupráce v oblasti tvorby a implementácie inovačných politik. **CEE-ClusterNetwork**, je súčasťou iniciatívy PRO INNO Europe a zameriava sa na rozvoj a koordináciu národných a regionálnych politik v oblasti podpory klastrov. CEE-ClusterNetwork je súčasťou tzv. „**European Cluster Alliance**“ – iniciatívy, ktorá združuje viac ako 50 partnerov zaoberajúcich sa rozvojom medzinárodných aktivít v oblasti klastrov a klastrových politik.

SIEDMY RÁMCOVÝ PROGRAM

Európskeho spoločenstva pre výskum, vývoj technológií a demonštračné aktivity - Siedmy rámcový program (7RP), koordinuje aktivity v oblasti výskumu a vývoja a predstavuje hlavný nástroj na koordináciu výskumno-vývojových aktivít a inovácií v EÚ. 7RP ponúka financovanie výskumno-vývojových aktivít s komerčne orientovanými výstupmi vo vybraných technologických sektoroch. Program tiež poskytuje rozsiahle zdroje na podporné a koordinačné aktivity na podporu účasti národných organizácií, organizáciu podujatí, vzdelávanie, transfer technológií, poradenstvo a technickú pomoc, mobility výskumných pracovníkov, správy a štúdie zamerané na podporu a koordináciu výskumno-vývojových aktivít na európskej úrovni.

CIP: RÁMCOVÝ PROGRAM

Európskeho spoločenstva na podporu konkurencieschopnosti a inovácií - Competitiveness and Innovation Programme (CIP), sa zameriava na podporné finančné nástroje pre malé s stredné podniky, aplikáciu moderných informačných a komunikačných technológií, podporu obnoviteľnej energie pre Európu a špecifických podporných aktivít pre eko-inovácie.

PROGRAM INTERREG IV

Európska teritoriálna spolupráca

1. cezhraničná spolupráca (INTERREG IVA)

Podpora spolupráce susediacich regiónov, v prípade Prešovského samosprávneho kraja sú relevantné podprogramy: SR – Poľsko a SR – Maďarsko – Rumunsko – Ukrajina.

2. medzinárodná spolupráca (INTERREG IVB)

V rámci Interreg IVB patrí Slovensko spoločne s Rakúskom, Českom, Maďarskom, Poľskom, Slovinskom a vybranými regiónmi Nemecka, Talianska a Ukrajiny do programu STREDNÁ EURÓPA, ktorý je zameraný na podporu inovácií v strednej Európe, zlepšenie dostupnosti strednej Európy, ako aj v rámci nej, zodpovedné využívanie životného prostredia a zvýšenie konkurencieschopnosti a atraktívnosti miest a regiónov. Okrem programu STREDNÁ EURÓPA je Slovensko v rámci Interregu IVB oprávnenou krajinou aj pre program JUHOVÝCHODNÁ EURÓPA.

3. medziregionálna spolupráca a siete (INTERREG IVC, Interact, Espon, Urbact)

Program Interreg IVC má za cieľ zlepšiť efektívnosť politik regionálneho rozvoja a prispieť k ekonomickej modernizácii a zvýšenej konkurencieschopnosti Európy prostredníctvom umožnenia

výmeny skúseností a poznatkov, spájaním menej skúsených a vyspelejších regiónov a zabezpečením transferu úspešných príkladov.

AKTIVITA 1.1.4: PODPORA ROZVOJA POZNATKOVO ORIENTOVANÝCH SLUŽIEB A KREATÍVNEHO PODNIKANIA

Európa v budovaní poznatkovo-orientovanej spoločnosti zaostáva a chce toto zaostávanie dobehnúť. Slovensko by malo razantne akcelerovať vývoj týmto smerom nielen vo verbálnej, ale aj v praktickej rovine. Slovenská republika sa začína aktívne zapájať do týchto procesov a poznatkovo-orientovaná ekonomika sa dostáva do širšieho povedomia verejnosti. Objektívne však treba konštatovať, že veda a vzdelanie boli odsúvané na obdobie „keď na to budeme mať“ a nestali sa plnohodnotnou a integrovanou súčasťou hospodárskeho rozvoja krajiny. Presadzovanie vzdelávania, vedy, kultúry a umenia ako základných hodnôt spoločnosti, v rámci budovania poznatkovo-orientovanej spoločnosti, je v podmienkach kraja v úplných začiatkoch a jeho podpora a rozvoj nebude jednoduchý. Bude potrebné využiť národné, regionálne zdroje, aj zdroje EÚ, v oblasti materiálnej, ale aj nemateriálnej podpory. Konkrétna situácia v rezorte školstva, na všetkých stupňoch škôl, ako aj ekonomické a spoločenské postavenie učiteľa, zďaleka nezodpovedá budovaniu poznatkovo-orientovanej spoločnosti, ani snahe o naplňanie lisabonskej stratégie.

Opatrenie 1.2: Rozvoj inovačnej infraštruktúry VaV inštitúcií

Cieľ opatrenia je vybudovať dostatočné priestorové kapacity na zriaďovanie a činnosť inštitúcií v oblasti výskumu a inovácií v PSK. Ide predovšetkým o technologické, inovačné a výskumno-vývojové centrá a pod. Vznikajúce centrá budú priemyselne zamerané na základe dopytu trhu – podnikateľských subjektov na regionálnej aj nadregionálnej úrovni a odborných kapacít výskumno-vývojových inštitúcií, predovšetkým vysokých škôl na jednej strane a na alokácií zahraničných technologických firiem v technologických centrách zriaďovaných v PSK.

AKTIVITA 1.2.1: ZRIAĐOVANIE TECHNOLOGICKÝCH CENTIER

Technologické centrá budú podporovať rozvoj existujúcich technologických firiem, alokáciu zahraničných technologických firiem, vznik nových firiem a komerčnú realizáciu podnikateľských zámerov. Okrem ponuky prevádzkových priestorov bude poskytovať aj ďalšie služby, ako sú sprostredkovanie finančných služieb, marketing, služby transferu technológií a pod.

Centrum inovácií a transferu nových technológií v oboroch AT+ R PO zamerané na posilnenie rozvoja spolupráce univerzitného a firemného výskumu a vývoja pre transfer technológií, inovácií a znalostí, ako aj zvýšenie konkurencieschopnosti výskumných, výrobných a dodávateľských organizácií v odbore AT +. Zakladateľom centra je TUKE+VUC PO + Klaster AT+R so sídlom v Prešove. Centrum pripravuje a organizuje prípravu spoločne riešených projektov, formovanie spoločných riešiteľských tímov, združovanie a organizovanie špeciálnych laboratórnych a skúšobných kapacít a techník, ako aj **tréningových aktivít**. Centrum pripravuje zakladanie spoločných laboratórií pre vybrané výskumné a vývojové úlohy, ktorých činnosť je riadená a financovaná zmluvnými partnermi podľa separátne uzatvorených dohôd. Výstupy centra budú implementovať a využívať firmy v regióne

zaoberajúce sa vývojom a výrobou ložiskových reduktorov, prevodoviek, pohonovej techniky, užívatelia NC výrobné a robotické techniky. V časti Rapid technológií a nových materiálov toto pracovisko poskytne široké možnosti pre viaceré firmy strojárskoho a elektrotechnického priemyslu.

AKTIVITA 1.2.2: ROZVOJ EXCELENTNÉHO VÝSKUMU

Centrá budú zamerané na vývoj nových technológií vo vybraných oblastiach nadregionálneho významu, pričom výsledky výskumu majú byť využiteľné v praxi, predovšetkým z oblasti automatizácie a mechanizácie priemyslu, elektrotechniky a informatiky, obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie a vybraných oblastiach zdravotníctva. Laboratóriá a technické zariadenia budú využiteľné pre potreby technologických firiem v regióne, ako aj pre potreby vysokoškolského vzdelávania.

Centrum excelentnosti ekológie živočíchov a človeka podporuje vedecký výskum v oblasti ekológie živočíchov a človeka na PU v Prešove, koncentruje vedecké kapacity za účelom posilnenia vedy v Prešovskom kraji a riešenia regionálnych disparít.

Cieľom zriadenia bolo vytvoriť pracovisko, ktoré by na medzinárodnej úrovni riešilo výskumné úlohy v oblasti ekológie, fyziológie a genetiky živočíchov a človeka. Na jeho vzniku spolupracovali dve pracoviská Fakulty humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity – katedra biológie a katedra ekológie. Realizáciou stavebných úprav miestností ich prispôsobením hygienickým a pracovným normám, boli vytvorené tri laboratóriá a pracovisko IKT. Po zariadení špičkovou prístrojovou technikou v nich boli zavedené chemicko-analytické, biochemické, fyziologické, ekotoxikologické a molekulárne metódy výskumu materiálu humánneho, živočíšneho a rastlinného pôvodu. Výskumné aktivity centra excelentnosti sú zamerané predovšetkým na skúmanie vplyvu environmentálnych a genetických faktorov na fyziológiu živočíchov a človeka.

Súčasťou centra je existujúce **laboratórium molekulárnej genetiky**, ktoré disponuje najmodernejším prístrojovým vybavením. Má k dispozícii tiež počítačové programy, ktoré umožňujú štatisticky vyhodnotiť výsledky analýz. Laboratórium uskutočňuje populačný skrining genetických variácií slúžiacich ako markery pre indikáciu vývoja vybraných ochorení, ktoré sú prevažne zodpovedné za časté úmrtia v európskych populáciách vrátane Slovenska a detekciu špecifických DNA markerov pre včasnú diagnostiku niektorých skupín ochorení. Novorodenecký test je súborom vyšetrení DNA zameraných na odhalenie prenášačstva dedičných sklonov k najčastejšie sa vyskytujúcim geneticky podmieneným ochoreniam u rodičovských alebo partnerských párov, ktoré plánujú založenie rodiny. Umožňuje odhaliť dedičné sklony pre závažné dedičné ochorenia, ktoré pri zanedbaní prevencie či včasnej liečby môžu znamenať ohrozenie zdravia budúceho dieťaťa. Z vyššie uvedeného vidieť, že činnosť pracoviska je veľmi bohatá a v budúcnosti sa bude ďalej rozširovať, a to súbežne so zavádzaním nových molekulárno-genetických a diagnostických postupov. Okrem Prešovskej univerzity v Prešove má záujem o spoluprácu pri vytvorení centra excelencie i Ústav molekulárnej genetiky SAV v Bratislave a Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave. To by sa mohlo stať zárodkom budúceho projektu BioValley Prešov, zameraného na vytvorenie vedecko-technologického inkubátora, slúžiaceho na prenos teoretických poznatkov do výrobnéj praxe farmaceutického priemyslu. Na tomto projekte prejavili záujem spolupracovať odborníci zo Švajčiarska na čele s prof. Ivanom Lefkovitsom. Záujem majú aj farmaceutické firmy z regiónu – Imuna Šarišské Michaľany a Medicoproduct Lipany.

Centrum biomedicínskeho výskumu

Takmer 25 milióna eur získala Slovenská akadémia vied na vybudovanie Centra pre výskum a vývoj imunologicky aktívnych látok, ktoré prostredníctvom modernej infraštruktúry zabezpečí transfer poznatkov výskumu a vývoja bio-farmaceutík do praxe. Centrum bude vybudované v obci Šarišské Michaľany, v areáli Imuna Pharm, a.s., kde má Virologický ústav SAV svoje detašované pracovisko – oddelenie biotechnologických aplikácií. Výskumno-vývojové laboratória budú uskutočňovať aplikovaný výskum zameraný na bio-farmaceutiká produkované v eukaryotoch, vakcíny proti vírusovým infekčným chorobám, ako aj profylaktické a terapeutické anti-mikrobiálne látky.

Celkové výdavky na projekt predstavujú sumu približne 25 mil. eur, z čoho SAV získa formou nenávratného finančného príspevku zo štrukturálnych fondov EÚ viac ako 21 mil. eur a zo štátneho rozpočtu takmer 4 mil. eur. Výskumné centrum by malo byť dokončené v roku 2015.

AKTIVITA 1.2.3: POMOC PRI OCHRANE A VYUŽÍVANÍ DUŠEVNÉHO VLASTNÍCTVA

Centrum pre komercializáciu výstupov výskumu a manažment duševného vlastníctva Prešovskej univerzity, tvorí komplexnú informačnú infraštruktúru, ktorou sa zabezpečí prenos a komercializácia duševného vlastníctva a technológií vznikajúcich v prostredí Prešovskej univerzity.

Na pomoc komerčnej sfére budovať služby k zjednodušeniu registrácie a ochrany zlepšení patentov a známk na regionálnej úrovni prostredníctvom školení a individuálneho poradenstva v spolupráci s Úradom priemyselného vlastníctva SR .

Cieľ 2 : ROZVOJ ĽUDSKÝCH ZDROJOV A INOVAČNÉHO PROSTREDIA V REGIÓNE

V oblasti rozvoja ľudských zdrojov je potrebné venovať zvýšenú pozornosť dlhodobým trendom a novým príležitostiam, ktoré môžu podchytiť aktéri štátnej správy a samosprávy a vo vzájomnej spolupráci a koordinácii s aktivitami súkromného sektora a ďalších zainteresovaných inštitúcií, prispieť k zvýšenej úrovni kvality ľudských zdrojov regiónu. Hospodárska prosperita regiónov si vyžaduje zabezpečenie dostatku kvalifikovanej pracovnej sily, ktorá bude spĺňať požiadavky inovatívnych a technologicky orientovaných firiem pôsobiacich v regióne.

V súčasnosti je nosným trendom zvyšovanie kvalifikácie absolventov vo všetkých oblastiach. Kľúčovým nástrojom rozvoja ľudských zdrojov v rámci regiónov je preto fungujúci a s dopytom firiem prepojený, systém vzdelávania. Kvalita ľudských zdrojov – vzdelaná a kvalifikovaná populácia, je kľúčovou podmienkou efektívneho vytvárania, šírenia a využívania znalostí. Nekvalifikovaná práca je stále viac automatizovaná a požiadavky na vzdelanie v rôznych profesiách sú stále vyššie. Vo vzdelávaní sa preto vo vyspelých ekonomikách prejavujú dva významné trendy:

- Rast percenta obyvateľov, ktorí dosiahli terciálne vzdelanie.
- Rozvoj celoživotného vzdelávania.

V súvislosti s odborným kvalifikačným rastom zamestnancov výskumu a vývoja bude potrebné, aby sa vysoké školy aktívnejšie zapájali do tvorby vzdelávacích modulov pre zamestnancov malých a stredných podnikov prostredníctvom ich Výskumných a vzdelávacích centier a centier transferu technológií.

Podnikateľský sektor, najmä prostredníctvom MSP, je vo všeobecnosti považovaný za nositeľa inovácií. Pre naplnenie tejto úlohy sú nevyhnutné odborne pripravené, vzdelané a tvorivé ľudské zdroje. Prioritnou oblasťou inovačnej stratégie preto musí byť vzdelávanie a získavanie skúseností a poznatkov, týkajúcich sa aplikovaného výskumu a nových inovačných metód

realizovateľných v podnikateľskej sfére. Taktiež je dôležité vyvinutie efektívnej a účinnej komunikácie na tému inovácií.

V súčasnosti jedným z hlavných problémov v oblasti inovácií nielen na Slovensku, ale aj v iných krajinách EÚ, je nedostatočné vnímanie ich významu verejnosťou, ako faktorov podmieňujúcich hospodársky a spoločenský rozvoj krajiny. Preto popularizácia inovácií, vedy a techniky, ktorá bude zabezpečovať uvedomovanie si ich významu verejnosťou, bude jedným z cieľov regionálnej inovačnej politiky. Bude potrebné systémovo zlepšiť vnímanie inovácií, vedy a výskumu spoločnosťou, ako jedného zo základných stavebných kameňov pre zvyšovanie životnej úrovne občanov a celkového rozvoja spoločnosti.

Priorita je zameraná na podporu relevantnej komunikácie na tému inovácie. Medzi základné komunikačné nástroje vhodné na podporu zvýšenia povedomia o inovatívnosti môžeme zaradiť podporu a výmenu medzinárodných skúseností prostredníctvom seminárov, stálych konferencií, internetových konferencií, či konferencií podporujúcich informovanie o aplikovanom výskume a vývoji a realizáciu Public Relation zameraných na podporu inovačných aktivít aj s využitím masovokomunikačných prostriedkov.

Opatrenie 2.1: Podpora vzdelávania v interakcii s potrebami kľúčových priemyselných odvetví na národnej a regionálnej úrovni

Cieľom opatrenia je zabezpečenie dostatku kvalifikovanej pracovnej sily v regióne, ktorá bude spĺňať požiadavky inovatívnych a technologicky orientovaných firiem pôsobiacich v nosných priemyselných odvetviach v regióne s prepojením na oblasť hospodárskej špecializácie na národnej úrovni definovanej v RIS 3 SK. Realizácia vzdelávacích a rekvalifikačných kurzov a ovplyvňovanie vzdelávacieho procesu na stredných a vysokých školách v súvislosti s dopytom inovatívnych firiem pôsobiacich v regióne po kvalifikovanej pracovnej sile.

AKTIVITA 2.1.1: VZDELÁVANIE A ZVYŠOVANIE KVALIFIKÁCIE V OBLASTI PODNIKANIA, PRIEMYSLU A SLUŽIEB

Pre Slovensko na začiatku 21. storočia je charakteristická vysoká miera nezamestnanosti. Základnou príčinou tohto stavu je nerovnováha medzi ponukou a dopytom na trhu práce, na ktorú pôsobí tak demografický vývoj, ako aj nedostatočný počet vytváraných nových pracovných miest, pružnosť a kvalita celoživotného vzdelávania a samotné fungovanie trhu práce. Dôsledkom je nízka miera zamestnanosti. Zo západu Slovenska na východ nezamestnanosť rastie, najvyššie miery dosahuje región Slovensko – Východ. Nezamestnanosť je aj kľúčovým faktorom chudoby a sociálnej exklúzie občanov. Obyvatelia PSK tak majú zároveň najvyššie riziko chudoby spomedzi všetkých krajov SR. Vytvorenie spätnej väzby medzi školami, štátnou správou, trhom práce a praxou má strategický význam z hľadiska prepojenosti medzi prípravou študentov, budúcich absolventov jednotlivých škôl so súčasnými i budúcimi potrebami národného hospodárstva. Prispôbovanie vysokoškolského, stredoškolského a ďalšieho vzdelávania potrebám znalostnej spoločnosti má z tohto pohľadu strategický význam pre dlhodobý rozvoj ľudských zdrojov. S rozvojom vedomostnej ekonomiky a vedomostnej spoločnosti sa kladie čoraz väčší dôraz na celoživotné vzdelávanie. Predpokladá sa trvalo vzdelávajúca sa spoločnosť, v ktorej každý jednotliviec zvyšuje svoju kvalifikáciu po celý život v súlade s meniacimi sa potrebami rozvoja spoločnosti. Hlavnou prioritou je vytváranie regionálnych systémov riadenia ľudských zdrojov, ktoré sú charakteristické existenciou systémových

väzieb medzi zdrojmi produkcie poznatkov (univerzity, výskumné organizácie) a firmami (veľkými aj malými) s vysokou mierou ich vzájomnej interakcie.

Prostredníctvom rozličných foriem vzdelávacích aktivít zvyšovať povedomie a využívanie inovácií, vedy a výskumu v sektore malých a stredných podnikov, a to prostredníctvom zvyšovania kvality existujúcich ľudských zdrojov v sektore MSP.

AKTIVITA 2.1.2: PODPORA ROZVOJA VZDELÁVACIEHO PROCESU NA STREDNÝCH A VYSOKÝCH ŠKOLÁCH A ICH PREPOJENIA S PRAXOU

Štruktúrne zmeny v ekonomike vyvolávajú tlak na trh práce a expanzia niektorých odvetví (automobilový, elektrotechnický) naráža na regionálne nedostatky zručnej pracovnej sily. Veľmi dôležitú úlohu tu zohráva fungujúci vzdelávací systém. Teda systém vzdelávania, ktorý musí byť pružný v príprave kvalifikovaných pracovníkov v úzkom spojení s potrebami trhu práce.

PSK je charakteristický nadpriemerným zastúpením pracovníkov, ktorých kvalifikácia nezodpovedá požiadavkám trhu v regióne. Súčasná potreba kvalifikovaných pracovných síl na trhu práce nie je v systéme vzdelávania plne rešpektovaná. Systém vzdelávania nie je prispôbený prebiehajúcim zmenám v štruktúre podnikov a služieb, zvlášť rastu sektora malých a stredných podnikov. Vzhľadom na tieto potreby regionálnej ekonomiky PSK je dôležité podporiť dostupnosť pracovnej sily so stredným odborným vzdelaním, najmä technického charakteru. Tento proces musí byť podporený zmenou štruktúry odborného školstva; nové priemyselné odvetvia vytvárajú predpoklady na vznik nových študijných odborov na stredných školách. Vytvorenie spätnej väzby medzi strednými školami a trhom práce je nevyhnutné práve z hľadiska určitej prepojenosti medzi prípravou študentov, budúcich absolventov jednotlivých stredných škôl so súčasnými i budúcimi potrebami regionálnej ekonomiky PSK.

Podpora adaptability pracovnej sily v Prešovskom kraji musí byť podporená zmenou štruktúry, skvalitnením a zefektívnením najmä manažmentu odborného školstva a jeho prispôbením potrebám trhu práce.

Jedným z riešení je vznik a podpora duálneho vzdelávania, ktoré bude zaručovať umiestniteľnosť absolventov a ich uplatnenie na trhu práce. Je potrebné zvýšiť a rozšíriť systém s potrebami regionálnej ekonomiky a hospodárskej špecializácie SR.

Zavádzanie predmetov na stredných školách v PSK bude krokom k uspokojovaniu vyvíjajúceho sa dopytu po takejto pracovnej sile, so zreteľom najmä na technologické firmy tu sídliace, vytvárané technologické centrá, výskumno-vývojové centrá a pod. Podporiť vzdelávací proces na stredných školách by bolo možné aj priamo časovo limitovanými študijnými pobytmi v zahraničí, resp. praxou vo významných firmách ako na Slovensku, tak v zahraničí.

V súvislosti s vysokými školami vytvárať podmienky vzdelávacieho procesu tak, aby sa motiváciou uplatnením zamedzilo odchodu slovenských vedeckých pracovníkov (vrátane doktorandov a postdoktorandov) za prácou do zahraničia. Podporiť prístup podnikov k výskumným zariadeniam akademickej sféry. Stav zamestnancov výskumu a vývoja v regióne Prešovského samosprávneho kraja naznačuje zložité postavenie PSK z hľadiska potenciálnej tvorby inovatívnych riešení využívaním existujúcich vnútorných zdrojov.

Finančná poddimenzovanosť vedy a výskumu vychádza zo slabého financovania z verejných zdrojov a malej schopnosti väčšiny pracovísk uchádzať sa o medzinárodné programy a domáce, ale aj zahraničné súkromné zdroje, čo je spôsobené do veľkej miery nízkou pripravenosťou existujúcich ľudských zdrojov.

Akcelerátorom inovácií, vedy a výskumu v slovenských podmienkach by sa v nasledujúcich niekoľkých rokoch mali stať najmä podnikateľské subjekty (predovšetkým malé a stredné podniky), ktoré by postupne mali na seba prevziať väčšinu investícií v tejto sfére. Rovnaký trend ako pre celé územie SR sa predpokladá aj pre región PSK. Opatrenia na regionálnom trhu práce budú viesť k zvyšovaniu zamestnateľnosti a zamedzeniu migrácie pracovnej sily smerom do metropolitného regiónu Bratislavy, regiónu západného Slovenska a zahraničia. Región východného Slovenska tak nebude musieť vykazovať výlučne negatívne hodnoty čistej migrácie v budúcnosti.

Opatrenie 2.2: Podpora prostredia priaznivého pre inovácie

Cieľom opatrenia je prostredníctvom aktivít vytvárať stimulujúce podnikateľské prostredie s dôrazom na inovačnú kultúru a zvyšovanie povedomia o inováciách medzi podnikateľmi a verejnosťou.

AKTIVITA 2.2.1: INOVAČNÉ FÓRUM

Formou nepravidelných a tematicky orientovaných stretnutí vytvoriť priestor na komunikáciu firiem, štátnych a regionálnych inštitúcií a iných inštitúcií pôsobiacich v oblasti inovácií a znalostnej ekonomiky. Okrem networkingu bude účelom aj získavanie aktuálnych informácií a formou odborných seminárov aj zvyšovanie odbornej úrovne manažérov. Jedným z cieľov je aj zapájanie sa vo vyššej miere do medzinárodných projektov výskumu a vývoja formou výmeny informácií a skúseností. Formálna a neformálna komunikácia medzi subjektami aktívnymi v oblasti inovácií je súčasťou zvyšovania inovačnej kultúry v regióne. Neustálou diskusiou a propagáciou témy sa popularizuje problematika a zároveň vytvára komunita schopná vytvárať priestor pre priťahovanie ďalších subjektov a tvorbu nových projektov, čo vytvára synergický efekt. Takáto komunikácia je dôležitá jednak smerom „do vnútra“ komunity, ale aj smerom „von“ - k ďalším subjektom, ktoré v budúcnosti môžu vo väčšej miere orientovať svoje výrobky a služby do oblasti vývoja, výskumu a inovácií. Inovačné fórum by malo byť práve takouto komunikačnou platformou. Formou nepravidelných a tematicky orientovaných stretnutí sa vytvorí priestor na komunikáciu firiem, zúčastnených štátnych a regionálnych inštitúcií a iných subjektov pôsobiacich v oblasti inovácií a znalostnej ekonomiky. Okrem networkingu bude účelom stretnutí aj získavanie aktuálnych informácií týkajúcich sa inovačnej politiky na úrovni regiónu a štátu, predkladanie podnetov a pripomienok zo strany firiem smerom samosprávnym orgánom na zlepšenie podnikateľského a pro-inovačného prostredia v regióne. Formou organizovania odborných seminárov fórum prispeje aj k zvyšovaniu odbornej úrovne v oblasti inovačného manažmentu podnikateľov. Jedným z cieľov je podnikieť aj zapájanie sa vo vyššej miere do medzinárodných projektov výskumu a vývoja formou výmeny informácií a skúseností.

AKTIVITA 2.2.2: ROZVOJ INFORMOVANOSTI O INOVÁCIÁCH

Prostredníctvom marketingových a iných aktivít vytvárať stimulujúce podnikateľské prostredie s dôrazom na inovačnú kultúru a zvyšovanie povedomia o inováciách medzi podnikateľmi a verejnosťou, ktoré je zamerané na propagáciu a zvyšovanie verejného záujmu o oblasť inovácií a znalostnej ekonomiky.

Spravovanie integrovanej regionálnej internetovej stránky o inováciách a informáciách o podporných nástrojoch na zlepšenie informačnej dostupnosti týchto informácií: Web stránka a on-line databáza bude slúžiť na zabezpečovanie zberu, poskytovania a prístupu k informáciám, kontaktom a službám z oblasti podpory vedy, výskumu a inovácií so špecializáciou služieb pre organizácie zabezpečujúce tieto činnosti (univerzity, inovatívne MSP, organizácie VaV, podporné inštitúcie) na území Prešovského kraja a pre subjekty spolupracujúce s týmito organizáciami so súbežným prepojením na podobné služby vo svete.

Aktivita má slúžiť nie len ako propagačný nástroj pre získavanie účastníkov pre potreby vzdelávacích aktivít, ale taktiež ako informačný nástroj o výstupoch a pozitívnych efektoch projektu ako celku. *Ako propagačné a informačné médiá budú využívané:* web stránka Inovačného partnerského centra, web stránky partnerov projektu, regionálne periodiká, publikácie Prešovského samosprávneho kraja, a pod.

AKTIVITA 2.2.3: PORADENSKÉ SLUŽBY V OBLASTI INOVÁCIÍ

Kurzy, školenia

Kurzy a školenia predstavujú najpočetnejšiu formu vzdelávania ľudských zdrojov projektu. Cieľom tohto druhu vzdelávacích aktivít je školiť ľudské zdroje komplexne, teda postupne vo všetkých identifikovaných tematických oblastiach.

Tematické oblasti:

- Právne východiská, ochrana duševného vlastníctva
- Finančné nástroje podpory inovácií
- Manažment a riadenie inovácií
- Projektové riadenie
- Programy pre manažérov a tímy
- Komunikačné zručnosti
- Inovatívne nástroje
- Manažment kvality

Cieľ 3: ROZVOJ FINANČNEJ INFRAŠTRUKTÚRY

Popri rozvoji inovačnej infraštruktúry je potrebné zabezpečenie finančných zdrojov v správe VÚC ako nástroja na urýchľovanie ekonomického rozvoja regiónu, reštrukturalizácie hospodárstva, získavanie investícií a rozvoja poznatkovej ekonomiky. Pre inovácie a projekty založené na výskume a vývoji je typická vyššia miera rizika a ďalšie odlišnosti od „bežných“ podnikateľských zámerov, pričom v prípade úspešnosti je aj miera výnosnosti vyššia. Z tohto dôvodu nie sú štandardné finančné nástroje, ako sú napr. bankové úvery najvhodnejším spôsobom financovania takýchto projektov. Preto je účelné doplniť finančnú infraštruktúru aj o ďalšie, doplnkové finančné nástroje, ako sú fondy rizikového kapitálu, business angels, záručné schémy a iné. Aj keď ide o menej rozšírené formy financovania, cieľom tohto opatrenia je sprístupniť širokú ponuku prístupu ku kapitálu pre kvalitné podnikateľské zámery.

Opatrenie 3.1: Zabezpečenie finančných zdrojov na podporu inovácií

Cieľom opatrenia je zabezpečiť finančné zdroje na krytie aktivít uvedených v regionálnej inovačnej stratégii, ako aj podporovať investície do inovatívnych firiem. Opatrenie má vytvárať priestor pre zriadenie regionálnych finančných schém v správe VÚC, ako aj podporovať etablovanie ďalších investorov v regióne a vznik nových finančných nástrojov podporujúcich hospodársky rozvoj regiónu.

AKTIVITA 3.1.1: NÁRODNÉ PROGRAMY PODPORY FINANCOVANIA INOVÁCIÍ

Operačné programy na programové obdobie 2014-2020, počas ktorých bude možné čerpať štrukturálne fondy z Európskej Únie majú byť rozdelené na **šesť** základných operačných programov:

- Výskum a inovácie,
- Kvalita životného prostredia,
- Integrovaná infraštruktúra,
- Integrovaný regionálny operačný program,
- Ľudské zdroje, zamestnanosť a inklúzia,
- Efektívna verejná správa.

Samostatným režimom sa budú riadiť programy Technická pomoc, Rozvoj vidieka, Rybné hospodárstvo, Európska územná spolupráca a program INTERACT, ktoré sú riadené na základe špecifických usmernení EK. Uvedené programy je možné kombinovať aj s podporou získanou z komunitárnych programov EÚ.

Komunitárne programy pre malých a stredných podnikateľov 2014 – 2020

Pri bližšom pohľade na súčasný stav malých a stredných podnikateľov (MSP), možno si uvedomiť, že menej ako 50 % priemyselných partnerov strategicky využíva verejne financované projekty aplikovaného výskumu. Zároveň len asi 22 % MSP z nich sú strategickými inovátormi. Treba poznamenať, že pre MSP je informačné prostredie európskych programov pre výskum a vývoj málo atraktívne a často odpudzujúce. Ako odpoveď na tieto prekážky Európska komisia pripravila v rámci **komunitárnych fondov** na programovacie obdobie 2014-2020 (mimo štrukturálnych fondov EÚ) **vyše 70 mld. eur**, z ktorých je **minimálne 15 mld. eur určených výhradne pre firmy** na vývoj nových technológií, inovácie a rozvoj medzinárodných aktivít. V tomto duchu EK nadväzuje na programy posilňovania európskych inovácií (EIT), rámcový program pre konkurencieschopnosť a inovácie (CIP) a 7. rámcový program a 21. 11. 2013 schválila programy **Horizont 2020 a COSME**. Silnými stránkami týchto programov sú (na rozdiel od štrukturálnych fondov EÚ) ich transparentnosť, financovanie, flexibilita a administratívna jednoduchosť.

AKTIVITA 3.1.2: PODPORA VZNIKU DOPLNKOVÝCH NÁSTROJOV FINANCOVANIA INOVÁCIÍ

Podporovať vznik nových finančných nástrojov na regionálnej úrovni, ktoré by posilnili investície firiem do inovatívnych zámerov. Ide najmä o fondy rizikového a rozvojového kapitálu, Business Angels, záručné schémy a podobne.

Business angels - sú neformálni, súkromní investori, ktorí na základe vlastných skúseností investujú vlastný kapitál do malých a stredných podnikov. Sú významným investorom najmä vo financovaní počiatočnej fázy podnikateľských aktivít malých a stredných podnikateľov. Okrem samotného kapitálu prinášajú do firmy aj určité know-how, znalosť trhu, kontakty a skúsenosti,

nakoľko sa jedná o skúsených podnikateľov, ktorí v podstate investujú peniaze zarobené vlastnou podnikateľskou činnosťou. Business Angels pôsobia prostredníctvom národných sietí, v celoeurópskom meradle združených v European Business Angels Network (EBAN). Národné siete business angels majú vytvorený systém výberu a združovania týchto investorov za účelom zabezpečenia maximálnej dôveryhodnosti tohto finančného nástroja, kredibilitu etablovaných investorov a vyhľadávanie kvalitných podnikateľských zámerov pre investorov. Na Slovensku pôsobí Slovak Business Angels Network (SBAN). Na regionálnej úrovni je možné vyhľadávať kvalitné podnikateľské zábery na regionálnej úrovni a pravidelne ich prezentovať pred zástupcami business angels.

JEREMIE (Spoločné európske zdroje pre veľmi malé až stredné podniky) je spoločná iniciatíva Európskej komisie ([DG Regio](#)) a [Európskeho investičného fondu](#) (EIF) s cieľom zlepšenia prístupu MSP k financovaniu v rámci štrukturálnych fondov EÚ .

AKTIVITA 3.1.3: INOVAČNÉ VOUCHERY

Podpora spolupráce súkromného sektora a výskumno-vývojových subjektov a fyzických osôb pri konkrétnych aktivitách zameraných na inovácie (inovačný voucher):

Inovačný voucher je finančným nástrojom podporujúcim spoluprácu podnikateľov a inštitúcií s vedecko-výskumnými kapacitami na menších spoločných projektoch. Motivuje podnikateľov k uskutočneniu kontaktu s poskytovateľom znalostí, ku ktorému by inak nedošlo. Cieľom je, aby na pilotné spoločné projekty obe strany naviazali dlhodobým vzťahom a spoluprácou na náročnejších projektoch. Inovačné vouchery majú napomôcť k zvýšeniu konkurencieschopnosti podnikov a súčasne zefektívniť komercializáciu výsledkov výskumu a vývoja poskytovateľov znalostí.

AKTIVITA 3.1.4: PRACOVNÉ SKUPINY NA ZÍSKAVANIE PRIAMYCH INVESTÍCIÍ DO REGIÓNU

Popis aktivity: Región PSK získava najmenej investícií v SR, z tohto dôvodu bude vo VÚC zriadená pracovná skupina aktívna v procese získavania PZI, predovšetkým technologických firiem do zriaďovaných technologických centier. Pracovná skupina zabezpečí technickú a informačnú podporu a komplexné poradensko-konzultačné služby potenciálnym investorom. Zároveň bude riadiť a koordinovať marketingové aktivity zamerané na investorov. Prílev zahraničných investícií je ovplyvnený dostupnosťou informácií o podnikateľskom prostredí krajiny a regiónu, existujúcej infraštruktúre, ľudských zdrojoch, možnostiach využívania podporných programov. Služby pre investorov zastrešované pracovnou skupinou:

- informačné služby: geografia, pracovná kultúra, náklady na pracovnú silu, ľudské zdroje, miestna a regionálna infraštruktúra, ekonomické a marketingové informácie, možnosti podpory projektu z regionálnych, národných a európskych zdrojov, a pod.
- lokalizačná štúdia a projektová analýza: prezentácia relevantných priemyselných nehnuteľností, príprava stretnutí s potenciálnymi dodávateľmi, miestnou a regionálnou samosprávou, bankami, právnikmi a ďalšími podľa požiadaviek klienta.
- podpora pri personálnom výbere zamestnancov: kontakt s personálnymi agentúrami.

SCHEMATICKE ZOBRAZENIE STRATEGICKÝCH CIEĽOV RIS 2 PSK

CIELE RIS 2 PSK:	OPATRENIA:	AKTIVITY:
1. Rozvoj inovačnej infraštruktúry	<i>1.1. Rozvoj inovačnej infraštruktúry za účelom zlepšenia podmienok na zvyšovanie inovačnej výkonnosti podnikov</i>	1.1.1. Podpora vzniku klastrov na území NUTS II Slovensko- Východ
		1.1.2. Inovačné partnerské centrum
		1.1.3. Podpora medzinárodnej spolupráce
		1.1.4. Podpora rozvoja poznatkov orientovaných služieb a kreatívneho podnikania
	1.2. Rozvoj inovačnej infraštruktúry VaV inštitúcií	1.2.1. Zriaďovanie technologických centier
		1.2.2. Rozvoj excelentného výskumu
1.2.3. Pomoc pri ochrane a využívaní duševného vlastníctva		
2. Rozvoj ľudských zdrojov a inovačného prostredia v regióne	2.1. Podpora vzdelávania v interakcii s potrebami kľúčových priemyselných odvetví na národnej a regionálnej úrovni	2.1.1. Vzdelávanie a zvyšovanie kvalifikácie v oblasti podnikania, priemyslu a služieb
		2.1.2. Podpora rozvoja vzdelávacieho procesu na stredných a vysokých školách a ich prepojenia s praxou
	2.2. Podpora prostredia priaznivého pre inovácie	2.2.1. Inovačné fórum
		2.2.2. Rozvoj informovanosti o inováciách
		2.2.3. Poradenské služby v oblasti inovácií

3. Rozvoj finančnej infraštruktúry	3.1. Zabezpečenie finančných zdrojov na podporu inovácií	3.1.1. Národné programy podpory financovania inovácií
		3.1.2. Podpora vzniku doplnkových nástrojov financovania inovácií
		3.1.3. Inovačné vouchery
		3.1.4. Pracovné skupiny na získanie priamych investícií do regiónu

MONITORING A HODNOTENIE

Okrem monitoringu realizácie jednotlivých aktivít je nevyhnutné sledovať aj dopad týchto aktivít na podnikateľský sektor a efektívnosť ich realizácie. Získané dáta budú slúžiť na časové, ako aj medziregionálne porovnanie PSK. Monitorovanie plnenia RIS PSK bude stálym procesom zameraným na sledovanie kvalitatívnych a kvantitatívnych zmien pomocou vybraných ukazovateľov, cieľom ktorého bude získavanie informácií o skutočnom plnení opatrení zameraných na zmenu negatívneho vývoja, resp. o potrebe zmeniť ich výber alebo spôsob realizácie. Stabilizovať zásady procesu monitorovania umožní priebežná i etapovitá kontrola realizácie stratégie. RIS ako súčasť PHSR PSK bude mať kontrolný a monitorovací mechanizmus, v rámci Prešovského samosprávneho kraja, nastavený zhodne s týmto dokumentom.

Za účelom zachovania partnerstva a participácie regionálnych aktérov na implementácii RIS, je nevyhnutné, aby sa ustanovil Monitorovací výbor. Monitorovaním a kontrolou plnenia navrhovaných cieľov, opatrení a aktivít sa bude každoročne zaoberať Regionálne inovačné fórum. Toto bude mať v podmienkach prešovského kraja štatút monitorovacieho výboru pre RIS2PSK.

ZÁVER

Pri tvorbe samotnej RIS 2 PSK sa vychádza z RIS 3 SK, ako permanentného seriózneho interného procesu učenia sa a zlepšovania systému a mechanizmov na celé programovacie obdobie 2014 – 2020. Dôvodom tohto procesného vývojového modelu je záujem na efektívnom, hospodárnom a účinnom uplatnení investícií do VaI na Slovensku, s cieľom zabezpečiť príspevok k napĺňaniu stratégie Európa 2020.

Pre realizáciu RIS2 PSK bude mať zásadný vplyv identifikácia oblastí hospodárskej špecializácie SR, perspektívnych oblastí špecializácie a oblastí špecializácie z hľadiska dostupných vedeckých a výskumných kapacít v SR. V súlade s tými a kondíciou regiónu v oblasti hospodárskej a výskumno-vývojových kapacít je stanovená stratégia regiónu.

Pre Prešovský samosprávny kraj spracované v rámci projektu „Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Prešovského samosprávneho kraja na obdobie 2014 – 2020“, kód projektu ITMS 22140120633.

Grafická úprava a tlač: IU.N.EX PERSON, spol. s r. o.
Spracovateľ: © IU.N.EX PERSON, spol. s r. o., 2015

Nepredajné – spolufinancované Európskou úniou z Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Regionálneho operačného programu 2007 – 2013.